PRIMVS SEN

TENCIARVM

Rękopis i jego oprawę wyrestaurował introligator Jan Wyżga w r. 1936. Dano nowy grzbiet (stary był zdobiony dwoma rodzajami tłoków, mianowicie temi, któremi są wykonane zewnętrzne ramy wycisków, widniejących na okładkach niniejszego rękopisu oraz rękopisu Nr. 1515), nowe karty ochronne i nowe wyklejki. Dawne wyklejki są wprawione na początku i na końcu rękopisu. Odjęto od tego rękopisu 29 (sic) kart czystego papieru, które się znajdowały przed tekstem i po tekście, a nie należały do właściwego trzonu rękopisu; karty te, po większej części nadbutwiałe, były to karty przybyszowe, dołączone przez szesnastowiecznego introligatora, bo miały inny (niż reszta kart) znak wodny, a mianowicie podwójny krzyż duchacki (Briquet Nr. 5755).

CCIV 23.

I

Liber doctoris Martini de Ilkirch

N. Inv. 1514.

Vpientes aliquid
de penuria ac te
nuitate nra cum
paupercula in gazophilacium
domi mittere ardua scander
opus vltra vires nras ager
presumpsimus consumacois fidu
ciam laboris q̄ mercede in sa
maritano statuentes qui prola
tis in curacoem semiuiui duobus
denariis superrogantis cuncta red
dere professus est Delectat nos
veritas pollicentis sz terret ime
sitas laboris desiderium hortat
proficiendi sz dehortat infirmitas
deficiendi Qua vincit zelus
domus dei quo inardescentes fide
nram aduersus errores carnalium
atq animalium hominum dauidice turris

clipeis munire ut potius munitam
ostendere, ac theologicarum inquisitionum
abdita aperire, nec non et sacramentorum
ecclesiasticorum, pro modulo intelligentie
nostre, noticiam tradere studuimus. Non vo-
lentes studiosorum fratrum votis resi-
stere, eorum in cristo laudabilibus stu-
diis lingua ac stilo, nos sermone fla-
gitantium, quas bigas in nobis agi-
tat cristi caritas.
Quamvis non ambigamus, omnem hu-
manum eloquium sermonem calumpnie
atque contradictioni emulorum sp
fuisse obnoxium, quia dissentientibus
voluntatum motibus, dissentiens
quoque fit animorum sensus, ut cum omne
dictum veri ratione perfectum sit, tan-
dum aliud aliis aut videtur, aut
complacet veritati, vel non intellecte

Vel offendenti impietatis error obni-
tatur, ac voluntatis invidia resultet.
Quam deus huius seculi operatur in
illis diffidentie filiis. Qui non ra-
tionem voluntatem subiciunt, nec doctri-
ne studium impendunt, sed his que
sompniarunt sapientie verba coa-
ptare nituntur, non veri sed placi-
ti rationem sectantes. Quos inquam vo-
luntas non ad intelligentiam verita-
tis, sed ad defensionem placentium in-
citat, non desiderantes doceri verita-
tem, sed ab ea ad fabulas conver-
tentes auditum. Quorum professio
est magis placita quam docenda con-
quirere, nec docenda desiderare, sed
desideratis doctrinam coaptare.
Habent rationem sapientie in super-
sticione, quia fidei defectionem sequitur.

ypocrisis mendax ut sit vel in verb

pietas quam amiserit conscientia

ipsam quoque simulatam pietatem omni-

um verborum mendacio impia reddunt

falsae doctrinae institutis fidei scita-

tem corrumpere molientes arrium quoque

prigine sub novello sui desiderii

dogmate aliis ingerentes quin con-

tentioni studentes contra veritatem

sine fede bellant inter veri namque

afficione et placiti defensione per-

tinax pugna est dum se veritas

tenet et se voluntas error tuetur

Horum igitur deo odibilem ecclesiam

evertere atque ora opilare ne virus ne-

quitie in alios effundere queant et lu-

cerna veritatis in candelabro exal-

tare volentes in labore multo ac su-

dore volumine deo prestante compegimus

Ex testimoniis veritatis meternum
fundatis in quatuor libris distin-
ctum. In quo maiorum exempla doc-
trinamque reperies. In quo per dominice
fidei sinceram professionem vipere
doctrine fraudulentiam prodidimus
aditum demonstrande veritatis com-
plexi nec periculo impie professio-
nis inserti temperato inter utrumque mo-
deramine utentes sicubi vero parum
vox nostra insonuit non a patrinis
discessit limitibus. Non igitur de-
bet hic labor cuiquam pigro vel multum
docto videri superfluus cum multis in
pigris multisque indoctis inter quos
etiam et iii sit necessarius brevi vo-
lumine complicans patrum sententias
appositis eorum testimoniis ut non
sit necesse querenti librorum numerositatem

in hc libro

euolue cui breuitas collecta quod que-
ritur offert sine labore. In hoc autem
tractatu non solum prius lectore sed
eciam liberum correctorem desidero
maxime ubi profunda uersatur ue-
ritatis questio que ultima tot habe-
ret inuentores quot habet contradictores. Vt autem quod quaritur facilius
occurrat titulos quibus singulorum
librorum capitula distinguuntur
premisimus

Eteris ac noue legis conti-
nencia diligenti indagine. Ac-
que eciam considerantibus nobis. Prima
dei gracia innotuit sacre pagine tra-
ctatum circa res uel signa precipu-
e uersari. Vt enim egregius doctor Au-
gustinus ait in libro de doctrina christiana
Omnis doctrina uel rerum est uel si-
gnorum sed eciam discernitur. Prope
autem hic res appellantur que non ad si-
gnificandum aliquid adhibentur. Si-
gna uero quorum usus est in significando.

Liber correctorum est Tho. et Bonauentura qui tamen gratia correctionis et non odio nec inuidie hec sub sanctitatis libri correxit. Et instinctu spiritus sancti ... ad Cor. 3. Ubi spiritus ibi libertas. Hanc desiderat magister ... Augustinus

Prima ... de ... Sacre ... Dicitur ... Quia ... Quia intellectus sacre scripture ... Reuela oculos meos et considerabo mirabilia de lege tua. Hugo Alberti

Precipue dicit quia de quibusdam tractat que non sunt res nec signa ut peccatum, de quo agitur in theologia ... Sed ... ut lapsus ...

Sicut lignum ... ut amaritudinem ... Sic ... ita res sunt ut aliarum eciam signa sunt rerum

Res eciam per signa probatur quod signorum sit doctrina

Significat sicut sunt verba ... aliquid significandum ... ex quo intelligitur quod appellatur signa res cum ad significandum aliquid adhibentur

Eorum autem aliqua sunt quorum v-
sus omnis est in significando. Ex qui-
bus non utimur nisi aliquid signi-
ficandi gratia ut aliqua sacramenta
legalia. Alia que non solum signifi-
cant sed conferunt quod intus adiu-
uet sicut euangelica sacramenta.
Ex quo apparet intelligitur quod hic a-
pellentur signa res ille videlicet que
ad significandum aliquid adhibentur.
Omne igitur signum res etiam aliqua
est quod enim nulla res est ut in eo-
dem augustinus ait omnino nihil est
non autem econuerso. Omnis res signum
est quia non adhibetur ad significan-
dum aliquid. Cum his intendit
theologorum speculatio studiosa atque
modesta diuina scriptura formam

Prescriptam in doctrina tenere
aduertet. De hijs ergo nobis adi-
tus ad res diuinas aliquatenus
intelligendas deo duce aperire
uolentibus disserendus est. Et pri-
mum de rebus postea de signis di-
sseremus. Id ergo in rebus considera-
dum est ut in eodem Augustinus
ait quod res alie sunt quibus fruen-
dum est. alie quibus utendum est. ali-
e que fruuntur et utuntur. Ille qui-
bus fruendum est nos beatos faciunt.
Istis quibus utendum est tenden ad
beatudinem adiuuamur et quasi ad-
miniculamur ut ad illas res que
nos beatos faciunt peruenire eisque in-
herere possimus. Res uero que fruuntur
et utuntur nos sumus quasi inter utrasque
constituti et angeli sancti

Frui autem est amore inherere alicui re-
i propter seipsam. Uti vero id quod
in usum venit referre ad obtinendum
illud quo fruendum est. Alias abu-
ti est non uti. Nam usus illicitus abu-
sus vel abusio nominari debet.

Res igitur quibus fruendum est sunt
pater et filius et spiritus sanctus. Eadem
tamen trinitas quedam summa res est com-
munis quoque omnibus fruentibus ea. Si tamen
res dici debet et non rerum omnium causa
si tamen et causa non enim facile potest in-
veniri nomen quod tante excellentie con-
veniat nisi quod melius dicitur trinitas hec
unus deus. Res autem quibus utendum
est mundus est et in eo creata. Unde Au-
gustinus in eodem utendum est mundo
ut non fruendum ut invisibilia dei per
ea que facta sunt intellecta conspiciantur.

Pena utendum est quia a deo est
promovet ad meritum hominis et ordinanda ad finem
ducit in consideracionem sue infirmitatis
purgat peccata

Rebus mundi utendum est ut quia conferunt ad dei cognicionem ostendentes
ipsius magnitudinem ut quia prebent subsidium vite nostre ordinate in
deum

Cum uti sit assumere aliquid in facultatem voluntatis in ista assumpcione quatuor concurrunt
Potencia assumens
habitus regulans
Actus elicitus
obiectum actum suscipiens

Et cum hec uti aliquid est quadruplex
Ut sic instrumento et sic fabre uti malleo
Ut sic habitu directivo et arte
Ut sic actu exercitato et fabricacione
Ut sic obiecto et

.i. ut de temporalibus eterna capi
antur. Item in eodem in omnibus re
bus, ille tantum sunt quibus fruendum
est que eterne et incommutabiles
sunt. Ceteris autem utendum est ut
ad illarum fruitionem perveniatur.
Idem Aug. in libro .x. de trinita
te. Fruimur cognitis in quibus
ipsis propter se voluntas delectata con
quiescit. Utimur vero eis que ad a
liud referimus quo fruendum est.
Item quid inter sit inter
frui et uti aliter quam supra
Notandum vero quod idem au
gustinus in li. x. de trinitate aliter
quam supra accipiens uti et frui sic di
cit. Uti est assumere aliquid in facul
tatem voluntatis. Frui autem est
uti cum gaudio non adhuc spei sed iam

rei. Ideoque omnis qui fruitur utitur

Assumit enim aliquid in facultatem

voluntatis cum fine delectationis. Non

autem omnis qui utitur et fruitur, si id

quod in facultatem voluntatis assu-

mit non propter ipsum, sed propter aliud ap-

petit. Et attende quia videtur Augu-

sti dicere illos frui tantum qui in re gau-

dent non iam in spe, et ita in hac vita

non videmur frui, sed tantum uti, ubi gau-

demus in spe, cum supra dictum sit, fru-

i. esse amore inherere alicui rei propter

se. Qualiter etiam hic multi adhereret

determinatio eorum deo

que videntur contraria

Et ergo que sibi contradicere

videntur, sic determinamus dicentes

nos et hic et in futuro frui, sed ibi

proprie et perfecte et plene, ubi per speciem

Videbimus quo fruemur. Hic autem dum
in spe ambulamus, fruimur quidem
sed non adeo plene. Unde in li. x. de
trinitate. Fruimur cognitis in qui
bus voluntas est. Idem in libro de
doctrina xpiana. Ait Angeli illo fru
entes, iam beati sunt, quo et nos frui
desideramus, et quantum in hac vita
iam fruimur, ut per speculum vel in ei
gmate, tanto nostram peregrinacionem
et tolerabilius sustinemus et ardencius
finire cupimus.

Alia determinacio:

Potest etiam dici quod qui fruitur
etiam in hac vita non tantum habet
gaudium spei, sed etiam rei, quia
iam delectatur in eo quod diligit, et
ita rem aliquatenus tenet. Constat
igitur quod debemus deo frui et non

Uti. Illo enim ut ait Augustinus frue-
ris quo efficieris beatus, et in quo spe-
ponis, ut ad id pervenias. De hoc idem
ait in libro de doctrina christiana. Dicimus
nos ea re frui quam diligimus pro-
pter se, et ea re fruendum nobis esse tan-
tum, qua efficimur beati, ceteris vero
utendum. Frequenter tamen dicitur frui cum
delectatione uti. Cum enim adest quod
diligitur etiam delectationem secum gerit,
si tamen per eam transieris, et ad illud
ubi permanendum est eam retule-
ris, uteris ea, et abusive non proprie
diceris frui. Si vero inheseris at-
que permanseris fine in ea ponens leti-
cie tue, tunc vere et proprie frui
dicendus es. Quod non est faciendum
nisi in illa trinitate, id est summo et

in commutabili bono

Utrum hominibus sit utendum vel fruendum

Cum autem homines que fruuntur et utuntur aliis rebus, res aliquae sunt.

Queritur utrum frui debeant an uti, aut utrumque. Ad quod sic respondet Augustinus in li. de doctrina xpiana. Si propter se homo diligendus est, fruimur eo, si propter aliud utimur eo.

Videtur autem non propter aliud diligendus. Quod enim propter se diligendum est, in eo constituitur beata vita, cuius etiam spes hoc tempore nos consolatur.

In homine autem spes ponenda non est, quia maledictus est qui hoc facit. Ergo si liquide aduertas, nec seipso quinque frui debet, quia non se debet diligere.

Propter se sed propter illud quo fruen-
duz est. Huic aut contrarium videtur
qd apls ad philemonem loquens ait. Ita
frater ego te fruar in dno. Ad ita
determinat Augu. Si dixisset tm te fru-
ar et no addidisset in dno videretur
finem dilectionis ac spem constituisse in
eo. Sed qz illud addidit in dno se fi-
nem posuisse eodem qz frui significavit
Cum em vt idem Augu. ait homine
in deo frueris deo potius qz homine
Hic queritur an de-
us fruatur an vtatur no-
bis
Sed cum deus diligat nos vt
frequenter scriptura dicit q eius dile-
ctionez erga nos multum commendat
Querit Augustinus quo diligit an
vt vtens an vt fruens et procedit i-
ta Si fruitur eget bono nro qd ne-
mo sanus dixerit. Ait em propheta

Cum homo

Bonorum meorum non eges. Omne enim bo-
num nostrum vel ipse est, vel ab ipso est. Non
ergo fruitur nobis, sed utitur. Si
enim nec utitur, nec fruitur, non unus
ipso, quomodo diligat nos. Neque tamen sic utitur
nobis, ut nos aliis rebus. Nos enim
res, quibus utimur, ad id referimus
ut dei bonitate perfruamur.
Deus vero ad suam bonitatem usum
nostrum refert. Ille enim miseretur no-
stri, ut se perfruamur. Nos vero in-
vicem nostri miseremur, ut illo frua-
mur. Cum enim nos alicuius miseremur
et alicui consulimus, ad eius quidem
facimus utilitatem, eamque intuemur,
sed et nostra fit consequens, cum miseruor
diam quam aliis impendimus, non reli-
quit deus sine mercede. Hec autem mer-
ces summa est, ut ipso fruamur.

Item qz bonus declarat dictu[m] suu[m] ee opebus necessarijs
et laudabilj ee opebus iustitie ibi posito
uia ea ne quis potens nocere
nos ꝓ[pte]r suum bonum queranda et ostendenda ee nobis
hoc aut ita propue ut ostendat
potentia infinita ut sapiat
tendebat eius pretiu[m] nra vtili
tate et ideo nem esse authoris
masere sic attribuit eis bonu[m] et
qz voluntarie nos facit et no
impetu nec sic agit natura
ideo bn ab eius nos facit quus
ab eius fluit eque bonu[m] et ens
sibi placuit et sic fluit oppm qz
sua voluntas et ea omne bonu[m]
sic alicui est bonu[m] nos ab eo volitu[m]
malu[m] eius est quia non quito
et nequitie[m] mali sunu[m]
multiplicat ee nobis tanto elongat
nr tanto eoa nig sunu[m]
nos ab esse ꝓhibet

Item qz

Quia bonu[m] est sunu[m] et
eligendu[m] quia bonitas eius
Ratio qua volunt ab eius la
ee nobis esse de ꝓe et ex illo
ideo nos sic ꝓ quia fluit bonu[m]
ab eius et fluit ab eius

Quia bonu[m] sunu[m] Quia ng ei
bonu[m] est essentia et relata ee
eius essentia est bonu[m] habu[m]
bene et eius gutuit et
uthere Ab essentia aut fluit
passa et a passa fluit actus
sive actio Actio aut bonu[m]
est educere educere semper
tendit aut semper ad unitate[m]
duodecimo ad unitate[m] eius duodecimo
ꝓ quod qz ens dicit bonu[m]
et quodlibet ens et quodlibet
ens est ens et quodlibet ens
aptu[m] est et quodlibet actus bonu[m]
et esse quod bonu[m] et sunu[m] esse

Item qz bonu[m] est sunu[m] et positu[m] ea ponit esse ergo
qz et bonu[m] et bonu[m] sunu[m] et qz ab eius bonu[m] est ab
et etiu[m] bonu[m] sunu[m] et qz actu prodit de ea natu[m]
est causa voluntarie nec bonu[m] et
sed natus et ea nec et esse nec h
aut causa eo ponit esse ita
nec est et ex eo qz
deus bonu[m] est sunu[m]
qz a eo qz nutu est
et sapiet nutu et sapie
sunu[m] et no et sic et
bonitas est eq et eadem sua
hec effectus eo nouit effectu
ad opa que nec a eo
qz bonu[m] deu est sicu[m] no at
qz nutu et sapiet qz hec
attributa no deus eadem
eade sunt nomine et ipse

Item qz bonu[m] est sunu[m] et positu[m] ea ponit esse ergo
qz et bonu[m] et bonu[m] sunu[m] et qz ab eius bonu[m] est ab
et etiu[m] bonu[m] sunu[m] et qz actu prodit de ea natu[m]
est causa voluntarie nec bonu[m] et
sed natus et ea nec et esse nec h
aut causa eo ponit esse ita
nec est et ex eo qz
deus bonu[m] est sunu[m]
qz a eo qz nutu est
et sapiet nutu et sapie
sunu[m] et no et sic et
bonitas est eq et eadem sua
hec effectus eo nouit effectu
ad opa que nec a eo
qz bonu[m] deu est sicu[m] no at
qz nutu et sapiet qz hec
attributa no deus eadem
eade sunt nomine et ipse

Item qz bonu[m] est sunu[m] et positu[m] ea ponit esse ergo
qz et bonu[m] et bonu[m] sunu[m] et qz ab eius bonu[m] est ab
et etiu[m] bonu[m] sunu[m] et qz actu prodit de ea natu[m]
est causa voluntarie nec bonu[m] et
sed natus et ea nec et esse nec h
aut causa eo ponit esse ita
nec est et ex eo qz
deus bonu[m] est sunu[m]
qz a eo qz nutu est
et sapiet nutu et sapie
sunu[m] et no et sic et
bonitas est eq et eadem sua
hec effectus eo nouit effectu
ad opa que nec a eo
qz bonu[m] deu est sicu[m] no at
qz nutu et sapiet qz hec
attributa no deus eadem
eade sunt nomine et ipse

Item qz bonu[m] est sunu[m] et nutu

tum sunu[m] bonu[m] sunu[m]

ena qz nutus est no impune ma

li sunu[m] lle go usus eius no nobis

utitur deo no ad eius sed ad nostra

Et nequitie mali sunu[m]

utilitatem refertur ad eius bonitatem

modo bonitatem

Utru[m] utendu[m] an fruendu[m] sit uirtutibus

Hic considerandu[m] est utrum

uirtutibus sit utendum an fruendum

Quibusdam videtur

qz eis sit utendu[m] et no fruendum

dum et hoc confirmat auctoritate

augustini qui ait Deum

non esse fruendu[m] nisi trinitate

summo et immutabili bono

Item dicit ideo no esse fruendis

ciba qz ꝓter se amade no sunt

sz ꝓter eterna beatitudinem

Carn 10

Illud aut quo fruendum est pro
pter se amandum est. Sed qr
uirtutes ppter se amāde nō sunt
imo ppter beatitudinē solā. Pro
bant Auctoritate augustini q
in libro xiii de trini contra
quosdam ait. Forte uirtutes
quas ppter solam beatitudinē
amamus, sic nobis persuadere
audent, ut ipam beatitudinē
nō amemus. Qd si faciunt, etiā
ipas utiqz amare desistimus
quando illaz ppter quā solā, i.
stas amamus, nō amamus. Ecce
his uerbis uidetur Augu. oste
dere qz uirtutes nō ppter se, sed
ppter solam beatitudinē amāde
sunt. Qz si ita est, go eis fruen
dum nō est. Aliis uō contra uide

scz qz fruendū eis sit, qz ꝓpter se
Petende et amande sunt. Et
hc confirmat auctoritate Am-
brosii q̄ ait sup illū locū epl̄e
ad Gall. Fructus aūt spūs ē
caritas, gaudiū, pax, paciēcia,
rcs. Hec nō nominat opa, sz fru-
ctus, qz ꝓpter se petenda sūt, si
vero ꝓpter se petenda sūt, ergo
et ꝓpter se amāda. Nos aūt hac
q̄ videntur auctoritatū repu-
gnantiū de medio eximē cupi-
entes, dicimus qz virtutes ꝓpter
se petende et amāde sunt, et
tn̄ sola beatitudinē ꝓpter se qd-
dem amande sunt, qz delectat
sm̄ possessores, sincera et sancta
delectacōn, et in eis parīnt gau-
diū spūale. Verumtn̄ nō est h̄

consistendum
constituendum sed ultra gradien
dum. Non hic hereat dilectionis
gressus, neque hic sit dilectionis ter-
minus, sed referatur hoc ad illud
summum bonum, cui soli omnino in-
herendum est, quia illud propter se
tantum amandum est, et ultra illud
nihil querendum est, illud est enim
suppremus finis. Ideo Augustinus di-
cit, quia eas diligimus propter solam
beatitudinem, non quia eas propter
se diligamus, sed quia id ipsum quia eas
diligimus, referimus ad illud sum-
mum bonum, cui soli inherendum
est, et in eo permanendum, finis
quoque letitie ponendus, quare virtu-
tibus non est fruendum. Sed dicet
aliquis frui est amore inherere
alicui rei propter seipsam ut predictum

est. Si ergo propter se virtutes aman-
de sunt, et eis fruendum est. Ad quod
dicimus in illa descriptione ubi dicitur
propter seipsam, intelligendum est tamen
modo, ut scilicet ametur propter sei-
psam tantum, ut non referatur ad ali-
quid, sed ibi ponatur finis, ut su-
pra ostendit Augustinus dicens: Si in
heseris atque permanseris finem
ponens letitie, tunc vere et pro-
prie frui dicendus es. Quod non est
faciendum, nisi in illa trinitate
summo et incommutabili bono. Ob-
tendum est ergo virtutibus et per
eas fruendum summo bono. Ita
et de voluntate bona dicimus.
c. xxiij
Unde Augustinus in libro x. de trini-
tate ait: Voluntas est per quam
fruimur, ita et per virtutes fruimur.

non eis nisi forte aliqua virtus
sit deus ut caritas de qua tra-

Epilogus

ctabitur

Omnium igitur que dicta sunt
ex quo de rebus specialiter tracta-
vimus hec summa est quia alie sunt
quibus fruendum est alie quibus
utendum est alie que fruuntur et
utuntur et inter eas quibus uten-
dum est ecclesia quedam sunt per
quas fruimur ut virtutes et po-
tentie animi que sunt naturalia
bona de quibus omnibus antequam
de signis tractemus agendum est
at primum de rebus quibus frue-
dum est scilicet de sancta atque indivi-
dua trinitate

De mysterio trinitatis et unitatis

Hoc itaque vera ac pia fide

tenendum est quod trinitas sit unus
et solus verus deus ut ait Augu-
stinus i. li. de trini. scilicet pater et filius
et spiritus sanctus et hec trinitas uni-
us eiusdem quoque substancie vel es-
sencie dicitur creditur et intelligitur
que est summum bonum quod purga-
tissimis mentibus cernitur. Mentis
enim humane acies invalida in
tam excellenti luce non figitur nisi
per iusticiam fidei emundetur. Idem
in libro retracta. Non approbo
quod in oracione dixi. Deus qui
non nisi mundos verum scire volui-
sti. Responderi enim potest multos esse
iam non mundos multa scire vera. De
hac re ergo summa et excellenti-
ssima cum modestia et timore agen-
dum est et attentissimis animis

atq; deuotis audiendus ubi queri
tur unitas trinitatis patris scz et
filii et spiritus sancti quia nec periculosi
us alicubi erratur nec laboriosi
us aliquid queritur nec fructuo
sius aliquid inuenitur. Proinde
omnis qui audit et legit ea que
de inestabili et inaccessibili luce
diuinitatis dicuntur studeat imi
tari atq; seruare quod uenera
bilis doctor Augustinus in i. li.
de trinitate de seipso ait. Non pige
bit me inquit sicubi erro disce
re. Quisquis ergo audit hoc uel
legit ubi pariter certus est pergat
mecum ubi pariter hesitat querat
mecum ubi errorem suum cognoscit
redeat ad me ut ubi mecum reuocet
me. Ita ingrediamur simul caritatis

hesito querere nec pu
bit sicubi

viā/ tendentes ad eū/ de quo dictū
est Querite faciem eius semp̄

Que fuerit intēcō scribē tiū de trinitate

Omnes aūt catholici tractatōes
vt in eodem i libro Augu. ait
Qui de trinitate (que deus est) scr̄
pserunt hoc intenderūt/ rm̄ scri
pturas docere/ q̄ pater filius et
et spūs sctūs/ vnus sint substan
cie/ et inseparabili equalitate/ vnus
sint deus/ vt sit vnitas in essencia
et pluralitas in personis/ ideo
q̄z nō sunt tres dii/ sed vnus de
us/ licet pater filius genuerit/ et
ideo filius nō sit q̄ pater est/ fi
lius q̄z a p̄re sit genitus/ et ideo
pater nō sit qui filius est/ et spi
ritus sctūs nec pater sit/ nec filius
s̄z tm̄ patris et filii spiritus

Utriqz coequalis et ad trinitatis per
tinēs unitatē. Teneamus ergo prē
et filiuz et spm̄ sctm̄ unū esse natu
raliter deuz ut ait Augu. in li. de
fide ad petrum. Neqz tn̄ ipm̄ prē
esse qui filius est nec filiuz ipm̄
esse q̄ pater est nec spm̄ sctm̄ ipz
esse q̄ pr̄ est aut filius. Una est
em̄ patris et filii et spūs scti essen
cia quā greci homousion uocant
in qua nō est aliud pr̄ aliud filius
aliud spūssctus quāuis sit persona
liter alius pater alius filius ali
us spiritus sanctus

Quis ordo sit seruādus cū de trinitate agitur

Ceterum ut in primo li. de trini.
Augu. docet primo rm̄ auctorita
tes sanctarum scripturarum utrum
fides ita se habeat demōrandū est

Deinde aduersus garrulos ratiocina-
tores, elatiores magis quam capaciores
rationibus catholicis, et similitudini-
bus congruis, ad deffensionem et as-
sertionem fidei utendum est, ut eorum
inquisitionibus satisfacientes, man-
suetos plenius instruamus, et illi, si
nequiuerint inuenire, quod queruntur
de suis mentibus, potius quam de ipsa
ueritate, uel de nostra dissertione con-
queranter. Testimonia sanc-
torum de trinitate. d.

Proponamus ergo in medium uete-
ris ac noui testamenti autoritates,
quibus diuine unitatis, atque trini-
tatis ueritas demonstretur, ac pri-
mum ipsa legis exordia occurrant.
Vbi Moyses ait: Audi israel dominus deus
tuus deus unus est. Item ego sum

dns deus tuus qui eduxi te de terra egi-
pti non erunt tibi alii dii preter me
Ecce hic significauit unitatem divi-
ne nature Deus enim et dominus
ut ait Ambro. in primo li. de trini-
tate nomen est nature nomen est potesta-
tis Item alibi deus loquens ad moysen
ait Ego sum qui sum et si quesierit
nomen meum vade et dic eis Qui est
misit me ad vos Dicens enim Ego sum
sum non nos sumus et qui est non
qui sumus aptissime declarauit u-
num solum deum esse Nam cantico eci-
am Exodi legitur dns ops nomen
eius Non ait domini unitatem vo-
lens significare Personarum quoque
pluralitatem et naturam unitatem sic
ostendit dns in Gen dicens Faciamus
hominem ad imaginem et similitudinem

nostram. Dicens enim faciamus, et
nrām pluralitatē personarū ostē-
dit. Dicēs vero ad imaginē, vnitatem
essentie. Vt enim dicit Augu. in li. de
fide ad petrū. Si in illa natuā pa-
tris, et filij, et spūs scti, vna esset
tm̄ persona, nō diceretur faciamus
hominem ad imaginē et similitudinē
nostrā. Cum enim dicit ad imaginē
ostendit vnā naturā esse, ad cuius
imaginē homo fieret. Cū vero dicit
nrām ostendit eundem deū, nō v-
nā, sz plures esse personas.

Aperte ondit q nec solitu-
do nec diuersitas nec si-
gulaitas ibi ē sz similitudo

Hilarius qz in li. iij de tri. di-
cit his vis significari q in trini-
tate nec diuisitas est nec singula-
ritas vel solitudo sed similitudo et

pluralitas sive distinctio. Ait enim sic
Qui dixit faciamus hominem ad ima-
ginem et similitudinem nostram invi-
cem esse sibi similes in eo quod dicit ima-
ginem et similitudinem nostram ostendit.
Imago enim sola non est et similitudo
non sibi est neque diversitatem duobus
admisceri alterius ad alterum similitudo
permittit. Item idem in iiii lib. Ab-
solutius volvit intelligi significationem
hanc non ad se esse referendam tantum
dicendo faciamus hominem ad imagi-
nem et similitudinem nostram. Prosecutio
enim consortii sustulit intelligentiam
singularitatis quia consortium aliquod
nec potest esse sibi ipsi solitario neque
rursum solitudo solitarii recipit fa-
ciamus neque quisquam alieno a se loqui-
tur nostram. Uterque ergo sermo

faciamus et nostram ut solitarium eun-
demque non patitur ita neque diversum
a se alienumque significat. Solitario con-
venit faciam et meam. Non solitario ve-
ro convenit dicere faciamus et nostram
uterque sermo ut non solitarium tantum
ita neque differentem esse vel diversum
esse significat. Nobis quoque nec solitarius
nec diversus est confitendus. Ita ergo
deus ad coem sibi cum deo imaginem
~~eandem~~ eandemque similitudinem homi-
nem reperitur operari ut nec signifi-
catio efficientis admittat intelligentiam
solitudinis nec operatio constituta ad
eandem imaginem vel similitudinem
patiatur diversitatem divinitatis.
An his verbis hilarius plurali-
tatem personarum voluit intelligi
nomine consortii atque consignificat

nomine consortii vel pluralitatis non
poni aliquid sed removeri. Plurali
tas enim vel consortium personarum
cum dicitur solitudo vel singularitas
negatur. Cum dicimus plures esse per
sonas significamus quod non est una
sola. Ideo hilarius volens ista
subtiliter et sane intelligi ait. Pro
fessio consortii sustulit intelligen
tiam singularitatis. Non dicit posu
it aliquid. Ita etiam cum dicimus tres
personas singularitatem et solitudi
nem tollimus. Et quod pater non est solus
nec filius est solus nec spiritus sanctus est
solus significamus. Et quod nec pater tantum est
et filius nec pater tantum et spiritus sanctus
nec filius tantum et spiritus sanctus. De
hoc autem in sequenti plenius agetur. Ubi
etiam secundum quod similes dicantur

tres persone et vtrum aliquo modo
sit ibi diuersitas vel dra ostendetur.

Ad idem qd cepat redit ut alias auctoritates suppōt

Nunc vero ad propositum redeamus
et ad ostendendum personarum plura-
litatem atque essencie diuine vnitatem
Alias sctorum auctoritates inducamus
Moyses dicit In principio creauit
deus celum et terram per deum
significans patrem per principium fili-
um et pro eo qd apud nos deus dr
hebraica veritas habet heloym qd
est plurale huius singularis qd est
hel Qd ergo non est dictum hel qd est
deus sz heloym qd interpretari
potest dii sine iudices ad plura-
litatem personarum refertur

Ad quam etiam illud attinere videtur quod
dyabolus per serpentem dixit Eritis
sicut dii. Pro quo in hebraico ha
betur helonim, ac si diceret Eritis si
cut divine persone. Ille etiam maximus
Pharus et regus David, qui suas
ceteris prefert intelligentiam dicens
Super senes intellexi, unitatem di
vine nature ostendens ait. Dominus no
men est illi, non dicit dominum. Alibi eti
am eiusdem unitatem et eternita
tem simul ostendens, ait ex persona
dei Israel si me audieris, non erit
in te deus recens, neque adorabis
deum alienum. Aliud horum ut di
cit ambro. in li. j. de tri. signi
ficat eternitatem, aliud unitatem
substantie, indifferentis, ut neque

posteriorem patre/ neque alterius divini-
tatis filium vel spiritum sanctum esse credamus/
Nam si patre posterior est filius/ vel spi-
ritus sanctus recens est/ et si unius non
est divinitatis/ alienus est. Sed nec
posterior est/ quia recens non est/ nec ali-
enus/ quia ex patre natus est filius/ ex
patre procedit spiritus sanctus. Alibi quoque
distinctionem personarum insinuans
ait. Verbo domini celi firmati sunt
et spiritu oris eius omnis virtus eorum
Alibi etiam ait Benedicat nos deus/ de-
us noster benedicat nos deus/ et metuant
eum omnes fines terre. Trina enim confe-
ssio dei/ trinitatem exprimit persona-
rum/ unitatem vero essentie aperit/
cum singulariter subiungit eum. Esai-
as quoque dicit se audisse seraphim

clamancia Sctus sanctus sctus dns
deus Per hoc qz dicit ter sanctus
trinitatem significat p hoc qd sb
dit dns deus vnitatem essencie
Dauid qz eternaz filii generacom
apte insinuat ex persona filii di
cens Dns dixit ad me filius meus
es tu ego genui te De hac gene
racone ineffabili Esaias ait Ge
neracom eius quis enarrabit In
libro qz Sap eternitas filii cu pa
tre monstratur vbi sapia ita lo
quitur Dominus possedit me ab
inicio viarum suarum antequam quit
quam faceret a principio ab eter
no ordinata sum antequam tra fie
ret nec dum erat abyssi et ego iam
concepta eram nec dum fontes.

nec dum montes / aut colles et ego
perturiebar / adhuc terram non fecerat
et cardines orbis terre / quando preparabat
celos aderam / quando appendebat funda
menta terre / cum eo eram cuncta com
ponens / et delectabar per singulos
dies / ludens coram eo / Ecce apertum
de eterna genitura testimonium
quo ipsa sapientia perhibet se ante
mundum conceptam esse / et parturi
ri genitam / et apud patrem eter
naliter existere / Ipsa etiam alibi ait
Ego ex ore altissimi prodii primo
genita / ante omnem creaturam / Mi
cheas quoque propheta / eternam verbi ge
nerationem / et temporalem / ex Maria filii
insinuavit dicens / Et tu bethleem
Ephrata / parvulus es in milibus

Ca. 7m

Ca. 8m

inda. Ex te egredietur q̄ sit domi
nator in isrl. Et egressus eius ab ini
cio a diebus eternitatis

Spalia testiōia de spū s.

De spū scto etiā expressa documē
ta in ve. testa. habemus. In Gen.
em legitur Spus dni ferebat su
per aquas. Et dauid dicit Quo ibo
a spū tuo. In libro Sap. dr Sspi
ritus sctus disciplinę effugiet fi
ctum benignus est em spus sapi
entie. Esa. q̄ ait spus domini
super me.

De testimoniis noui te
stamenti

Nūc uero post testimonia vete
ris testamenti de sancte fide
trinitatis et vnitatis ad noui
testamēti auctoritates accedamus

ut in medio duorum animalium testa-
mentorum cognoscatur veritas et
forcipe de altari sumatur calculus
quo tangunt ora fidelium. Dominus ita-
que trinitatem divine essentie
ac personarum trinitatem aperte in-
sinuat dicens apostolis: Ite baptiza-
te omnes gentes in nomine patris et
filii et spiritus sancti. In nomine utique
ait ut Ambro. ait in i. li. de tri-
no in nominibus ut unitas essentie
ostendatur per nomina tria que su-
sposuit, tres personas esse decla-
ravit. Ipse etiam ait: Ego et pater
unum sumus. Unum dixit ut ait Am-
bro. in eodem ne fiat discretio
potestatis sive nature. Et addidit sumus
ut patrem filium que cognoscat. Et

ut perfectus pater filium perfectum
genuisse credatur et quod pater et filius
unum sint non confusione persone sed
unitate nature. Johannes quoque in epi-
stola canonica ait. Tres sunt qui
testimonium perhibent in celo, pater
verbum et spiritus sanctus. Et hii tres
unum sunt. Ipse etiam in initio sui
ewangelii ait. In principio erat
verbum et verbum erat apud deum
et deus erat verbum. Ubi aperte o-
stendit filium semper et eterna-
liter fuisse apud patrem ut alium
apud alium. Apostolus quoque aperte trini-
tatem distinguit dicens. Misit deus
spiritum filii sui in corda nostra et ali-
bi. Si spiritus eius qui suscitavit ie-
sum habitat in nobis

Item alibi trinitate atque unitate
evidentissime commendat dicens. Quoniam
ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omni-
a. ipsi gloria. Ex ipso ait ut Augu-
stinus li. de tri. ait propter patrem per i-
psum dicit propter filium in ipso pro-
pter spiritum sanctum. Per hoc vero quod non
ait ex ipsis per ipsos et in ipsis nec
ait ipsis gloria sed ipsi insinuavit hanc
trinitatem unum deum esse. Sed quia
singule pene syllabe novi testa-
menti hanc ineffabilis unitatis
atque trinitatis veritatem concorditer
insinuant inductioni testimoniorum
super hac re super sedeamus et ra-
tionibus congruisque similitudini-
bus ita esse prout infirmitas no-
stra valet ostendamus

Incipit ostende quo per creaturam potuerit cognosci creator

Apostolus namque ait quod invisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur sempiterna quoque virtus eius et divinitas. Per creaturam mundi intelligitur homo propter excellentiam qua excellit inter alias creaturas ut angelus excludatur qui est nobilioris nature vel propter convenientiam qua habet cum omni creatura. Homo ergo invisibilia dei intellectu mentis conspicere potuit vel etiam conspexit per ea que facta sunt, scilicet per creaturas visibiles vel invisibiles.

A duobus enim iuvabatur scilicet a natura que rationalis erat et ab operibus a deo factis ut manifestaretur

homi veritas. Ideoq; aplus dixit

Quia deus revelavit illis. s. dum

fecit opera in quibus artificis ali-

quatenus relucet iudicium

Prima racio vel modus quo potuit cognosci deus

Nam sic ait Ambrosius. Ut deus

q natura invisibilis est etiam a

invisibilibus posset sciri ~~et ille de-~~

~~us omni esse crederetur q hoc fecit~~

opus fecit quod opificem invisi-

bilitate sui manifestavit ut per creatum increatum vel

p certum incertum possit sciri et il-

le deus omni esse crederetur q hoc

fecit. qd ab homine impossibile est

fieri. Potuerunt ergo cognoscere sine

cognoverunt. ultra omnem creatu-

ram esse illum qui ea fecit q nul-

la creaturarum facere vel destruere

valet. Vnde Augustinus. Accedat que-
cumque vis creatura et faciat tale
celum et terram et dicam quia deus est.
Sed quia nulla creatura talia fa-
cere valet constat super omnes
creaturas esse illum quem ea fecit. Ac
per hoc illum esse deum humana
mens cognoscere potuit.
Secunda ratio qua potuit co-
gnosci vel modus quo
noverunt.
Alio etiam modo dei veritatem du-
ctu rationis cognoscere potuerunt
vel etiam cognoverunt. Vt enim Au-
gustinus ait in li. de civi. dei
Viderunt summi philosophi nullum cor-
pus esse deum et ideo cuncta cor-
pora transcenderunt querentes
deum. Viderunt etiam quicquid mutabi-
le est non esse summum bonum

deum omnium quoque principium et ideo omnes
animam mutabiles quoque spiritus transcen
derunt. Deinde viderunt omne quod
mutabile est non posse esse nisi ab
illo qui incommutabiliter et sim
pliciter est. Intellexerunt ergo eum
et omnia ista fecisse et a nullo fi
eri potuisse.

Tercia ratio vel modus

Consideraverunt etiam quicquid est in
substanciis ut corpus esse vel spi
ritum melius quoque aliquid spiritum
esse quam corpus sed longe meli
orem qui spiritum fecit et corpus.

Quartus modus vel ratio

Intellexerunt etiam corporis speciem
esse sensibilem et spiritus speciem intel
ligibilem et intelligibilem speciem
sensibili pretulerunt. Sensibilia

dicimus quod visu tactu quoque corporis
sentiri queunt. Intellibilia que con-
spectu mentis possunt intelligi. Cum ergo
in eorum conspectu et corpus et
animus magis minusque speciosa
essent, si autem omni specie carere possent,
omnino nulla essent, viderunt esse aliquid
quod quo illa speciosa facta sunt, ubi
est prima et incommutabilis species,
ideoque incomparabilis, et illud esse prin-
cipium rerum rectissime crediderunt, quod
factum non esset, et ex quo cuncta
facta essent. Ecce tot modis potu-
it veritas dei. Cum ergo deus una
sit et summa essentia, que ex nulla
diversitate parcium vel accidencium
consistit, pluraliter tamen dicit apostolus
invisibilia dei, quia pluribus mo-
dis cognoscitur veritas dei, per

Per ea que facta sunt. Ex perpetu-
itate namque creaturarum intelligitur
conditor eternus. Ex magnitudine cre-
aturarum omnipotens. Ex ordine et
dispositione sapiens. Ex gubernatio-
ne bonus. Hec autem omnia ad unita-
tem deitatis pertinet monstrandam.

Quomodo in creaturis appa-
ret vestigium trinitatis

Nunc restat ostendere utrum per ea
que facta sunt aliquid trinitatis vestigium
vel indicium exiguum haberi potuerit.
De hoc Augustinus in li. vi de trini-
tate. Oportet ut creatorem per ea que
facta sunt intellectu conspicientes tri-
nitatem intelligamus. Huius enim tri-
nitatis vestigium in creaturis apparet.
Hec enim que arte divina facta sunt
et unitatem quandam in se ostendunt
et speciem et ordinem. Ita quodque horum

omnis res creata est hec
- esse terminatum — mensura seu modus
- esse distinctum — species seu numerus
- esse ordinatum in finem vel in actionem — ordo seu pondus

creatorum et unum aliquid est, sicut sunt
nature corporum et animarum et ali-
qua specie formantur, sicut sunt figure
vel qualitates corporum ac doctri-
ne vel artes animarum et ordine aliquem vel locum proprium
extra ipsum ~~aliquem~~ petit aut tenet, sicut sunt
pondera vel collocationes corporum
et amores vel delectationes anima-
rum et ita in creaturis prelu-
cet vestigium trinitatis. In illa
enim trinitate summa origo est omnium
rerum et perfectissima pulcritu-
do et beatissima delectatio. Sum-
ma autem origo ut Augustinus ostendit
in libro de vera religione in-
telligitur deus pater a quo sunt omnia
a quo filius et spiritus sanctus. Per-
fectissima pulcritudo intelligi-
tur filius scilicet veritas patris. Nulla

ex parte ei dissimilis, quem cum ipso
et in ipso patre veneramur, quia for
ma est omnium, quia ab initio facta sunt et
ad unum referuntur. Que tamen omnia
nec fierent a patre per filium, neque
suis finibus salva erunt, nisi deus
summe bonus esset, qui et nulli nature
que ab illo bona erat, invidit, et
ut in bono ipso maneret, alia quan
tum vellet, alia quantum posset, dedit.
Que bonitas intelligitur spiritus sanctus
qui est donum patris et filii, quam
ipsum donum dei, cum patre et filio
eque incommutabile, colere et tenere
nos convenit. Per considerationem
itaque creaturarum unius substantie
trinitatem intelligimus, scilicet unum
deum patrem a quo sumus, et
filium per quem sumus, et spiritum sanctum

in quo sumus, scilicet principium ad quod
recurrimus, et formam quam sequimur
et gratiam quam reconciliamur, unum scilicet quo
auctore conditi sumus, et similitudi-
nem eius, per quam ad unitatem refor-
mamur, et pacem qua unitati ad-
heremus, scilicet deum qui dixit fiat lux et ver-
bum, per quod factum est omne quod
substantialiter et naturaliter est, et do-
num benignitatis eius, qua pla-
cuit quod ab eo per unum factum est et
reconciliatum est autori, ut non in-
terierit. Ecce ostensum est qualiter in
creaturis aliquatenus imago trini-
tatis indicatur. Non enim per creatura-
rum contemplationem sufficiens
notitia trinitatis potest haberi, ut potu-
it sine doctrina, ut interiorem in-
spirationem revelationem. Unde illi

antiqm phi quasi per ymbra et

de longinquo ꝑpiderit veritate de

ssurien in rotuntu trinitatis vt ma

gi pharaonis in terco signo Adm

uamur in fide inuisibilium p ea

que facta sunt

Quo in ama sit imago trinitatis

Cum vero ad eam ia perueniu

disputacom/ubi in mite humana

que nomt deus/uel potest nosse/&

nitatis imagines reperiamus/De

em Aut Augu· in xiiij· li· de trin·

uret humana mens/no sit eius ma

tuet/omo deo deus est/imago in il

hius/quo mt melius est/ubi queren

da et muenienda est/quo natura no

stra mt habet melius/ in mente

Sin vpa ea mite angs sit partici

deus posset dubitari

deus

deus

deus

et si em amissa dei participatione

deformis sit imago dei in peccato

to em ipa imago dei est mens quo

rapax eius est eiusq; capax esse

potest nam ga in ea trinitas q de

us est maxima fecit em mens me

mini sui intelligit se diligit se

hoc si tres tres trinitatem

no dum quide deus sed imagines

dei ipse em quedam apparet tri

nitas memorie intelligentie et amo

her ipa trea potissimum in tres her ergo tria ut singu aut

tractemus memoria mihi se

generaliter voluntatem

Tho ng de vitare de mihi

ipsum ostendat qz vno a

mentem una et solutas sunt vna

vita una mens una essentia

Et hy oz qz et hr ipo dicta ng una

est mens et vita et essentia qz et ipsa

ipa vno et vita et essentia vna

dicit ad aliqd et dicit vt pe

et ipse q2 eius tres esse qz

importat ng nisi dicta st

ut pr filius et dicit et spiritus

ea qz dicta una ad se mpo

mihi Et qualiter eorum qua

rum sta differunt essentia

est Ut ehy amici et tria

sunt mihi simul sufficiunt dicta

hy rationaliter ng est sua dicta

q2 mihi sufficit a de sibi ea

qz imposita sunt ab aliis hy

a de qd hy a se respectu mul

tis separabile est ideo ng

qz mihi sufficit a de sibi ipsi

hy ab aliis hy ab illo de

mens et essentia et quicquid aliud

hz natura creatur qz aliud et aliud

una oritur ab alia Ita que ehy

sunt simul sunt ab esse sine una

hy sunt mediate alia ut dicebat

hr et nomen

sed una una mens tres mentes una

mens una essentia memoria vero

dicit ad aliqd et intelligentia et

voluntas simul dicitur sibi ad ali

quid dicitur vero dicit ad seipam

Hec ergo tria, eo unum sunt, quo u-
na vita, una mens, una essen-
cia, et quicquid aliud ad seipsa
singula dicuntur, etiam simul non
pluraliter sed singulariter dicun-
tur. Eo vero tria sunt, quo ad
se invicem referuntur.

Quo equalia sint quia capiuntur a singulis omnia et tota

Equalia etiam sunt non solum sin-
gula singulis, sed etiam singula o-
mnibus. Alioquin non se invicem
caperent, se autem invicem capiunt.
Capiuntur et a singulis singula
et a singulis omnia. Memini enim me
habere memoriam, et intelligentiam
et voluntatem, et intelligo me in-
telligere et velle, atque meminisse, et ve-
lo me velle et meminisse et intelligere.

Quomodo illa tria tota memoria capiat

Totamque meam memoriam et intelligentiam et voluntatem simul meum. Quod enim memorie mee non meum, illud non est in memoria mea. Nil autem tam in memoria est quam ipsa memoria. Tota ergo meum. Item quicquid intelligo intelligere me scio et scio me velle quicquid volo, quecquid autem scio meum. Totam ergo intelligentiam totamque voluntatem meam.

Quomodo illa tria tota capiat memini intelligentia

Similiter cum hec tria intelligo, tota simul intelligo, neque enim quicquam intelligibilium est, quod non intelligam, nisi quod ignoro.

Quod autem ignoro nec memini nec
uolo. Quicquid ergo intelligibili-
um non intelligo consequenter eci-
am nec memini nec uolo. Quicquid
ergo intelligibilium memini et uo-
lo consequenter intelligo.

Quomodo illa tota capiat uoluntas

Uoluntas mea etiam totam intelli-
gentiam totamque meam memoriam
capit. Dum utor toto eo quod intelli-
go et memini. Cum itaque inuicem a
singulis et omnia et tota capiantur
equalia sunt tota singula
totis singulis et tota singula sit
omnibus totis. Et hec tria unum
una uita una mens una esse-
cia. Ecce illius summe unitatis
atque trinitatis ubi una est essencia

et tres persone imago est huma-
na mens licet impar. Mens aut
hic pro animo ipso accipitur ubi est
illa imago trinitatis proprie vero
mens dicitur ut ait Augustinus non ipsa
anima sed quod in ea est excellenci-
us qualiter sepe accipitur. Illud
etiam sciendum est quod memoria non
solum est absencium et preteritorum
sed etiam presencium ut ait Augustinus in
xiiii li. de tri. alioquin non se totam caperet

Ex quo sensu illa tria dicantur esse unum et una essencia queritur

Hic autem attendendum est diligenter
ex quo sensu accipiendum sit quod
supra dixit illa tria scilicet memori-
am intelligenciam et voluntatem
esse unum unam mentem unam esse-
nciam quod utique non videtur esse

Verum iuxta proprietatem sermonis

Mens enim x spiritus rationalis essen-
cia est spiritualis et incorporea. Illa
vero tria naturales proprietates seu vi-
res sunt ipsius mentis et a se
invicem differunt quia memoria non
est intelligencia vel voluntas nec
intelligencia vel voluntas sive

Quia eciam ad se invicem dicuntur relative

Et hec tria eciam ad seipsa refe-
runtur ut dicit Augustinus in ix li. de
trinitate. Mens enim amare seipsam
vel meminisse non potest nisi eciam nove-
rit se. Nam quomodo amat vel memi-
nit quod nescit. Miro itaque modo
tria ista inseparabilia sunt a sei-
psis et tamen eorum singulum et si-
mul omnia una essencia est. Cum et
relative dicantur ad invicem

hic aperitur qd supra
querebatur s. quo hec
tria dicantur unum

Sed ia uidendu est quo hec
tria dicantur una sba. Nō qz
s. in ipa aīa uel mēte substa-
ciali existūt nō sicut accīa in
subctis q̄ pnt adesse uel abēe
Vn Augu in ix li de trini
ait Admonemur si ut cūqz vi-
dē possimus hec in aīo existere
substancialr non tanqz in subcto ut
color in corpe qz et si relatiue
dicūtur ad inuicē singla tn sub-
stancialr sunt in sba sua Ecce ex
quo sensu illa tria dicantur esse
unū uel una sba Que tria ut
Augu ait in xv li de trini
in mente nalr diuinitus istitu

quiquis vmaciter perspicit et
quam magnum sit in ea vnum pt etiam
sempiterna immutabilis quoque natura re-
coli conspici concupisci. Reminiscitur
enim per memoriam intuetur per in-
telligentiam amplectitur per dilectionem
Profecto reperit illius summe tri-
nitatis imaginem

Quia in illa similitudine est dissimilitudo

Verum tamen caueat ne hanc ima-
ginem ab eadem trinitate factam
ita ei comparet ut omnino existi-
met similem sed potius in qua-
licumque ista similitudine magnam
quoque dissimilitudinem cernat

Prima dissimilitudo

Quod breuiter ostendi potest homo v-
nus per ista tria meminit diligit
intelligit quod nec memoria est

Nec intelligentia, nec dilecto, sed hec
habet, unus ergo homo est, quia hec
habet tria, nec ipse est hec tria.
In illius vero summa simplicita-
te natue, que deus est, quamvis u-
nus sit deus, tamen tres persone sunt
pater et filius et spiritus sanctus:
et hec tres persone sunt unus deus
Aliud est itaque trinitas res ipsa
Aliud imago trinitatis in re alia
propter quam imaginem etiam illud
in quo sunt hec tria imago dicitur
scilicet homo. Sicut imago dicitur et ta-
bula et pictura que est in ea. Sed ta-
bula nomine imaginis appellatur
propter picturam que est in ea.

Altera dissimilitudo

Rursus ista imago que est homo
habens illa tria una persona est

Illa uero trinitas non una persona
est sed tres persone pater filii et fi-
lius patris et spiritus patris et filii
Itaque in ista imagine trinitatis
non hec tria unus homo sed unus
hominis sunt. In illa uero sum-
ma trinitate cuius hec imago est
non unus dei sunt illa tria sed
unus deus et tres sunt ille per-
sone non una persona. Illa
enim tria non homo sunt sed hominis
sunt ut in homine sunt. Sed nunc
quid possumus dicere trinitatem
sic esse in deo ut aliquid dei
sit nec ipsa sit deus. Absit ut hoc
credamus. Dicamus enim in mente
nostra imagine trinitatis sed exi-
gua et qualecumque esse quam sum-
me trinitatis ita gerit similitudinem

ut ex maxima parte sit dissimilis

Sciendum vero est quod hec trinitas mentis ut ait Augu. in xiiii li. de trini. non propterea tantum imago dei est quia sui meminerit mens et intelligit ac diligit se sed quia potest etiam meminisse et intelligere et amare illum a quo facta est

Alia assignatio trinitatis in anima scilicet mens noticia amor

Potest etiam alio modo aliisque nominibus distingui trinitas in anima que est imago illius summe et ineffabilis trinitatis ut enim ait Augu. in ix li. de tri. Mens et noticia eius et amor tria quedam sunt Mens enim novit se et amat se nec amare se potest nisi etiam noverit se Duo quedam sunt

mens et noticia eius. Item duo
quedam sunt mens et amor eius
Cum ergo se novit mens et amat
se manet trinitas scilicet mens amor
et noticia. Mens autem hic accipitur
non pro anima sed pro eo quod in a-
nima excellencius est. Hec autem tria
cum sint distincta a se invicem di-
cuntur tamen esse unum quia in a-
nimo substancialiter existunt

Quia mens vice patris
noticia filii amor spiri-
tus sanctus accipitur

Et est ipsa mens quasi parens et
noticia eius quasi proles eius
Mens enim cum se cognoscit no-
ticiam suam gignit et est sola pa-
rens sue noticie. Tercius est amor
qui de ipsa mente et noticia pro-
cedit dum mens cognoscit se et

diligit se / nō enim posset se diligere
nisi cognosceret se. Amat etiam
placitam prolem .x. noticiam suam
et ita amor quidam complexus
est parentis et prolis

Quod nō est minor mente
noticia nec amor vtroque

Nec est minor proles parente
B. dum tantam se nouit mens
quanta est. nec minor est amor
parente et prole .x. mente et no-
ticia. dum tantum se diligit mens
quantum se nouit et quanta est

Quod hec tria in seipso sunt

Sunt etiam hec singula in sei-
ipsis. quia et mens amans in amore
est. et amor in amantis noticia
diligit. et noticia in mente
noscente est. Ecce in his.

Tribus qualemcumque vestigium
trinitatis apparet

Quomodo mens per ista proficiat ad intelligendum deum

Mens itaque rationalis conside-
rans hec tria et illam unam essen-
ciam in qua ista sunt extendit
se ad contemplacionem creatoris
et videt unitatem in trinitate
et trinitatem in unitate. Intelli-
git enim unum deum esse unam esse-
ciam unum principium. Intelligit
enim quia si duo essent vel uterque
insufficiens esset vel alter superflu-
eret quia si aliquid deesset uni
quod haberet alter non esset ibi
summa perfectio. Si vero nil uni
deesset quod haberet alter cum in
uno essent omnia alter superflueret.
Intellexit ergo unum esse deum

omni auctore et iudit quia absque sa-
pientia non sit quasi res fatua et
ideo intellexit eum habere sapientiam
que ab ipso genita est et quia sa-
pientiam suam diligit intellexit
etiam ibi esse amorem

Hic de summa trinitatis unitate

Qua propter iuxta istam consi-
derationem ut ait Augustinus in ix
libro de trinitate credamus pa-
trem et filium et spiritum sanctum
unum esse deum universe creature
conditorem et rectorem nec patrem
esse filium nec spiritum sanctum vel pa-
trem esse vel filium sed trinitatem esse
relatarum adinvicem personarum ut
enim ait ipse in libro de fide ad
petrum una est natura sive

essentia patris et filij et spiritus
sancti / non vna persona Si enim sic
esset vna persona / sicut est vna
substantia patris et filij et spiri-
tus sancti / ueraciter trinitas non
diceretur Rursus quidem tri-
nitas esset uera / sed vnus deus
trinitas ipsa non esset / si quem-
admodum pater et filius et spiritus
sanctus personarum sunt ab inui-
cem proprietate distincti / sic fuissent
quoque naturarum diuersitate di-
screti / Fides autem patriarcharum pro-
phetarum / atque apostolorum vnum de-
um predicat / trinitatem esse In il-
la ergo sancta trinitate vnus est
deus / pater qui solus essentialiter de
seipso filium vnum genuit / et v-
nus filius est / qui de vno patre

solus essentialiter natus est et unus
spiritus sanctus qui solus essentialiter
a patre filioque procedit. Hoc autem
totum non potest una persona facere i. gi-
gnere se et nasci de se et procedere
de se. Ut enim ait Augustinus in j. li.
de tri. Nulla res est que sei-
ptum gignat ut sit

Hic queritur utrum con-
cedendum sit quod deus
se genuerit

Quarta distinctio

Hic queritur questio sa-
tis necessaria. Constat
enim et ineffabiliter est verum quod deus
pater genuit filium. Deo queritur
utrum concedendum sit quod deus
genuit deum. Si enim deus genu-
it deum videtur quod aut se deum
aut alium genuerit. Si vero ali-
um deum genuit non est tantum unus

deus. Si aut seipsum deum genuit aliqua res seipsam genuit. Ad quod respondentes dicimus sane et catholice concedi quia unus unum genuit et quia deus deum genuit quia deus pater deum filium genuit. In simbolo quoque scriptum est lumen de lumine deum verum de deo vero. Quod non additur ergo genuit se deum ut alium deum neutrum concedendum esse dicimus. Quia alius deum non genuit manifestum est quia unus tantum deus est. Quia autem seipsum non genuit ondit Augustinus i. li. de tri. dicens Quam putat eius potentie esse deum ut seipsum ipse genuerit eo plus errant quia non solum deus ita non est sed nec spiritualis nec corporalis

creatura Nulla enim res est que
seipsam dignat ut sit et ideo
non est credendum vel dicendum quod
deus genuit se

Alia questio de eodem

Sed adhuc opponunt garruli ra-
tionatores dicentes Si deus pa-
ter genuit deum aut genuit de-
um qui est deus pater aut
deum qui non est deus pater Si
genuit deum qui non est pater
ergo deus est qui non deus pater
non ergo unus tantum deus est Si
vero genuit deum qui est deus
pater ergo genuit seipsum Ad
quod respondemus determinantes
istam propositionem quam sic proponunt
Si deus pater genuit deum ~~aut de-~~
~~us pater~~ aut deum qui ~~non~~ est deus

pater, aut deum qui non est deus pater.
Hoc enim sane et praue intelligi
potest. Et ideo respondendum est ita. Deus
pater genuit deum qui est ipse pater.
Hoc dicimus esse falsum et conce-
dimus alteram. Si deus genuit deum qui
non est pater, nec tamen genuit al-
terum deum, nec ille qui genitus
est, alius deus quam pater. Sed unus
deus cum patre. Si uero additur ge-
nuit deum qui non est deus pater.
Hoc distinguimus, quia dupliciter
potest intelligi. Genuit deum qui
non est deus pater, scilicet deum filium,
qui filius non est pater, quia deus est.
Hic sensus uerus est. Si uero in-
telligatur sic, genuit deum qui
non est deus pater, id est qui non est
deus, qui pater est, hic sensus

falsus est. Unus enim et idem de-
us est pater et filius et spiritus sanctus
et econverso pater et filius et spiri-
tus sanctus unus est deus

Opinio quorundam dicen-
tium tres personas esse
unum deum unam sub-
stantiam sed non econ-
verso scilicet unum deum vel u-
nam substantiam es-
se tres personas

Quidam tamen veritatis adver-
sarii concedunt patrem et filium
et spiritum sanctum sive tres per-
sonas esse unum deum unam sub-
stantiam sed tamen nolunt concedere
unum deum sive unam substanti-
am esse tres personas dicentes
divinam substantiam predicari
de tribus personis non tres perso-
nas de substantia divina

Fides aut catholica tenet ac
predicat et tres personas esse
vnum deum vnam substanciam siue
essenciam siue naturam diuinam
et vnum deum siue essenciam diui-
nam esse tres personas Vnde
Augu. in i li. de tri. ita ait
Recte ipse deus trinitas intelli-
gitur beatus et solus potens Ecce
quam expresse dixit ipse deus trini-
tas ut ostenderet et ipsum deum
esse trinitatem et trinitatem ipsum
deum Item in eodem In verbis
inquit illis apostoli quibus de
aduentu cristi agens dicit Quem
ostendit beatus et solus potens
rex regum et dominus dominancium
qui solus habet immortalitatem
etc Nec pater proprie nominatus est

nec filius nec spus sctus. sz btus

et solus et potens id est vnus et

solus deus verus qui est ipa tri

nitas. Ecce hic aperte dicit vnum

solum verum deum esse ipam tri-

nitatem et si vnus deus trinitas

est ergo vnus deus et tres pso-

ne. Item in li. v. de tri. Non

tres deos sed vnum deum dicimus

esse ipam prestantissimam trini-

tatem. Item in libro de fide

ad petrum in exposicon simboli

Satis est cristiano rerum creatarum

rarum causam visibilium sive in-

visibilium non nisi bonitate cre-

dere creatoris qui est deus verus

et vnus nullam qz esse naturam

q non aut ipe sit aut ab ipso

eumqz esse trinitatem patrem s

et filiū et spūm sctum Item
Augustinus in sermone de fide
Credimus vnū deū vnā esse di-
uini nominis trinitatem Item in
vi. li. de tri. Dicimus deū so-
lum esse ipam trinitatē Ecce
hiis et aliis plurimis autori-
tatibus euidenter ostenditur di-
cendum esse et credendū q̄ v-
nus deus est trinitas et vna sub-
stancia tres persone sicut et con-
uerso trinitas dr̄ esse vnus de-
us et tres persone dicuntur es-
se vna substancia

Redit ad premissam questionem scz an deus pr̄ se deū an aliū deū

Nūc ad premissam genuit
questionem reuertamur ubi que-
rebatur an deus pr̄ genuerit se

deū/ an aliū deū. Ad qd dici-
mus/ neutrū fore concedendum
Dicit tn̄ Augu. in epla ad ma-
ximinū/ qz deus pr̄ se alterū
genuit/ his uerbis Pater/ ut
haberet filiū de seipo/ nō mi-
nuit seipum/ sed ita genuit
de se alterū se/ ut totus mane-
ret in se/ et esset in filio tātus
quātus et solus. Qd ita intelli-
gi pt̄ .i. de se alterū a se ge-
nuit/ nō vtiqz alterū deū/ sed
alterā personā/ ut genuit se
alterū .i. genuit alterū q̄ hoc
est/ qd ipe. Nā si aliq sit pa-
ter qz filius ~~[illegible]~~ nō ē tn̄ aliud
hic queritur an pr̄
genuit diuina es[illegible] vnū
sentia ut ipa filiū an
essentia genuit essentia ut
ipa nc genuit nc genita ē

V.

Disti° q̄nta

Ost hec queritur vtrū cō-
cedendū sit, q̄ pater ge-
nuit diuinā essenciā, ut, q̄
diuina essencia genuit filiū,
ut essencia ~~uel~~ genuit essenciā, an di-
no nō genuit, nec genita ē di-
uina essencia. Ad q̄d catholicis
tractatoribꝫ cōsencien dicīꝫ Q̄
nec pr̄ genuit diuinā essenciā,
nec diuina essencia genuit fi-
liū, nec diuina essencia genu-
it essenciā. Hic aūt nomine esse-
cie intelligimꝫ diuinā naturā
que cōis est tribꝫ personis, et
tota in singulis. Ideo nō est
dicendū, q̄ pr̄ genuit diuinā
essenciā, q̄r ~~ergo~~ si pr̄ diceret ge-
nuisse diuinā essenciā, diuina
essencia relatiue diceretur ad

patrem vel pro relativo pone-
retur. Si aut relative diceretur
vel pro relativo poneretur non
indicaret essentia. Ut enim ait
Augu. in v. li. de tri. Quod re-
lative dr non indicat substantia

Secunda ratio

Item cum deus pr sit divina es-
sentia si eius sit genitor eet
utiqz genitor eius rei que ipe
est. et ita eadem res seipam ge-
nuisset quod augu. negat ut
supra ostendimus

Tercia ratio et potior

Item si pater est genitor essenti-
e divine cum ipe essentia divina
sit et deus sit eo go qd generat
et est et deus est. Ita go non illud
qd generatur est a patre deus

sed pater eo quod generat et est
deus est et si ita est non genito
gignens sed gignenti genitum causa
est ut et sit et deus sit Si
mili ratione probat Augu in li
vij de tri Quod pater non est sapiens
sapientia quam genuit quia si ea sa
piens est ea est hoc enim est sibi
esse quod sapere Quod si hoc est
sibi esse quod sapere non per illam
sapientiam quam genuit pater sapiens est
Quid enim aliud dicimus cum di
cimus hoc illi est esse quod sapere
nisi eo est quo sapiens est Ergo
quod causa illi est ut sapiens sit
etiam ipsa illi causa est ut sit Si
ergo sapientia quam genuit illi
causa est ut sapiens sit et causa
illi est ut sit Sed causam patri

qua sit, a patre genita, nullo modo
quisquam dixerit sapientiam, quid enim
est insanius. Ita ergo si pater ge-
nuit essentiam, qua est essentia,
quam genuit, causa est illi, ut sit.
Non ergo ipsam, qua est essenti-
am genuit. Nam in illa simpli-
citate inquit Augustinus, quia non est
aliud sapere quam esse, eadem est ibi
sapientia que essentia. Adeoque
quod de sapientia hoc de essen-
tia dicimus. Sicut ergo non ge-
nuit sapientiam, qua sapiens est,
ita nec essentiam, qua est. Ut enim
sapientia sapiens est, et potenti-
a potens, ita et essentia ipse est.
Eadem quoque sapientia est et potentia quam
essentia. Patet itaque ex predictis quia pater
essentiam divinam non genuit.

Hic aduersari uidetur
Hinc aut uidetur Augu-
contrarium quod Augu. ait in
li. de fide ad petrum. Deus cum
uerbum genuit id quod ipse est
genuit nec de nichilo nec de ali-
qua iam facta condita quoque materia
sed de seipso id quod ipse est. Ite
deus pater qui uerissime indicare
animis cogniturus et uoluit et po-
tuit. Hoc ad seipsum indicandum
genuit quod ipse est qui genu-
it. Ecce aperte dicit his verbis
deum patrem genuisse illud quod
ipse est. Illud aut quod ipse est
non est nisi diuina essentia. Vi-
detur ergo diuinam essentiam ge-
nuisse. Ad quod rndemus illa
sic intelligenda esse dicentes

Pater de seipso genuit illud quod
ipse est id est filium qui est illud
quod pater est Nam quod pater est et
filius hoc est sed non qui pater
est et filius hic est

Alias partes questionis exequitur

Ita etiam non est dicendum quod di-
uina essencia genuit filium quia
cum filius sit diuina essencia
iam esset filius res a qua ge-
neratur et ita eadem res se-
ipsam generaret Ita etiam dici-
mus quod essencia diuina non ge-
nuit essenciam Cum enim vna et
summa quedam res sit diuina es-
sencia si diuina essencia essenci-
am genuit eadem res seipsam
genuit quod omnino esse non potest
sed pater solus genuit filium et a

Patre et filio procedit spiritus sanctus

Que videantur esse predictis contraria

Predictis autem videtur contrarium esse quod dicit Augustinus in libro de trinitate. Hoc inquit est deo esse quod sapere. Unde pater et filius simul sunt una sapientia, quia una essentia, et singulatim sapientia de sapientia sicut essentia de essentia. Ecce his verbis aperte dicit Augustinus sapientiam de sapientia et essentiam de essentia. Ubi videtur significare quod sapientia sapientiam et essentia genuerit essentiam. Idem in libro de fide ad Petrum ait: Sic Christum dei filium et unam ex trinitate personam deum verum crede ut divinitatem

eius de natura patris nata esse
non dubites. Hic videtur dicere
quod natura filii sit nata de natura
patris. Idem in li. xv. de trinita-
te ait. Dicitur filius consilium
de consilio ut voluntas de vo-
luntate sicut substantia de sub-
stantia sapientia de sapientia
Et hic videtur dicere quod substantia sit
genita de substantia et sapientia de
sapientia. Sed hoc ita deteri-
namus sapientia de sapientia
et substantia de substantia et filius qui est sa-
pientia et qui est substantia est de pa-
tre qui est eadem substantia et sapientia
et filius qui est divinitas natus
est de patre qui est natura di-
vina. Et ut expressius dicamus
dicimus filium sapientiam esse de

V

Patre sapiencia et dicimus filium
sbam esse genitum de pre et a
patre sba. Quod autem ita intelligi
debeat Augu. ostendit in li. vii.
de trinitate dicens. Pater ipse
sapiencia est et dicitur filius sb-
stancia sapiencia patris. quomodo
dicitur lumen patris id est sicut
lumen de lumine et uterque unum
lumen sic intelligitur sapiencia
de sapiencia et uterque una sa-
piencia et una essencia. Item
ideo crus dr virtus et sapiencia
dei quia de pre virtute et sa-
piencia etiam ipe virtus et sapien-
cia est sicut ipe lumen de patre
lumine est et ipe fons vite est
apud deum patrem fonte vite
Filius ergo sapiencia de pre

sapientia est sicut filius lumen
de patre lumine et deus filius de
deo patre ut et singulus sit lu-
men et singulus deus et singulus
sapientia et simul unum lumen
unus deus una sapientia Ecce
manifeste his verbis aperit Augu-
ex quo sensu accipienda sunt pre-
dicta verba et his similia s. cum dr
sba de sba ut substantia ge-
nuit substantiam

Quod videtur predi-
cte expositioni contrarium

Huic vero etiam id contrarium
videtur quod hilarius ait in iiii
li. de trini. Nichil inquit na-
tum habet filius et geniti hono-
ris admiratio in honore gene-
rantis est Cum ergo filius

essentiam habeat tota enim in eo
est divina essentia videtur quod
ipsa divina essentia nata sit. Item
in v. li. Ait. Nativitas de-
i non potest eam ex qua provecta
est non tenere naturam nec enim ali-
ud quam deus subsistit quod non ali-
unde quam de deo subsistit. Ecce
hic dicit nativitatem dei prove-
ctam ex natura. Et ita videtur ex he-
verbis atque predictis natura de-
i et genita genuisse. Quod aperti-
us dicit in li. ix de tri. Nos in-
quit unigenitum deum in forma
dei manentem in natura dei ma-
nsisse profitemur nec unitatem
formae servilis in naturam divi-
nae unitatis refundimus. Nec
rursum corporali insinuacione pre-

in filio predicamus. Sed ex eo
eiusdem generis genita naturam
naturaliter in se gignente habu-
isse naturam que in forma natu-
re se gignentis manens formam
nature et infirmitatis corporalis
accepit. Non enim defecerat dei na-
tura ne esset, sed in se humilita-
tem terrene nativitatis manens
sibi dei natura susceperat gene-
ris sui potestatem in habitu assum-
pte humanitatis exercens. Ec-
ce hic aperte dicit et naturam
genuisse et naturam genitam
et naturam assumpsisse naturam
quod a plerisque negatur. Item
in eodem. Numquid unigeni-
to deo contumelia est patrem
sibi innascibilem deum esse, cum

ex inmascibili deo natiuitas vni-
genita in naturam vnigenitam
subsistat. Ecce et hic dicit vnige-
nitam naturam.

Quomodo sint intelli-
Premissa vera hylarii

Sed quia hec verba sane vult
intelligi ipse idem dicit in iiii
li. Intelligencia dictorum ex
causis est assumenda dicendi
quia non sermoni res sed rei est ser-
mo subiectus. Hec ergo verba i-
ta intelligi possunt. Nil habet
filius nisi natus i. nil habet se-
cundum quod deus est nisi nasce-
do accepit et ipse nascendo pa-
tris in se subsistentem naturam ha-
buit. Unde idem hylarius ad-
dit in v. li. Eandem naturam
habet genitus quam ille qui

gemuit ita tamen ut natus non sit
ille qui gemuit. Nam quomodo erit pater
ipse cum genitus sit. Sed in his
patris subsistit ille qui genitus est
in quibus totus est ipse qui gemuit
quia non est aliunde qui genitus est
est et ideo non refertur ad aliud
quod in uno subsistit ex uno
Ac sic in generatione filii et natu-
ram suam ut ita dicam sequitur
indemutabilis deus indemutabi-
lem deum gignens nec naturam
suam deserit ex indemutabili de-
o indemutabilis ~~dei~~ dei perfecta
nativitas. Subsistentem ergo in eo
dei naturam intelligamus cum in
deo deus insit. Nec preter eum qui
deus est quisquam deus alius sit quia
ipse deus et in eo deus. Nature ergo

dei patris ueritas in deo filio es-
se docetur cum in eo deus intelligi-
tur esse qui deus est. Est enim v-
nus in vno et vnus ab vno

Quod legitur pater de sua sub-
stancia genuisse filium
et filius sue patris

Dicitur quoque et frequenter
in scriptura legitur Pater de
sua substancia genuisse filium
Vnde Augu. in li. de fide ad
petrum ait. Pater deus de nullo
genitus deo semel de sua natu-
ra sine inicio genuit filium de-
um sibi equalem et eadem quam
ipse naturaliter eternus est diuini-
tate coeternum. Ecce hic dicit
Augu. filium genitum de natura
patris. Est autem vna natura patris
et filii et spiritus sancti. Si ergo de

natura patris genitus est filius
genitus est de natura filii et spiri
tus sancti immo de natura tri
um personarum Idem quoque Augu
in li xv de trini dicit cristum
esse filium substancie patris et de
substancia patris genitum tra
ctans illud verbum apostoli loquen
tis de deo patre sic Qui eru
it nos de potestate tenebrarum
et transtulit in regnum filii cari
tatis sue Quod dictum est inquit
filii caritatis sue nil aliud in
telligatur quam filii sui dilecti quam
filii substancie sue Caritas quippe
patris que in natura eius est
ineffabiliter simplici nil est aliud
quam ipsa natura atque substancia
ut sepe diximus et sepe iterare

nō piget ac per hoc filius cari-
tatis eius nullus alius est quam
qui de substantia eius est ge-
nitus. Ecce hic aperte dicit Au-
gu. filium esse genitum de substa-
cia patris et filium substancie
patris. Idem quoque Augu. in li. ii
contra hereticum Maximinum
sbam dei genuisse filium et fili-
um genitum de sba patris asse-
rit dicens Carnalibus cogitacio-
nibus plenis sbam dei de seipsa
gignere filium nō putatis nisi
hoc paciatur quod sba carnis pa-
titur quando gignit. Erratis
nō scientes scripturas neque vir-
tutem dei. Nullo enim modo verum
dei filium cogitatis si eum natum
esse de substancia patris negatis

Non enim iam erat hominis filius et
deo donante factus est dei filius
ex deo natus gratia non natura
An forte et si non hominis filius
erat tamen iam aliqua erat qua-
liscumque creatura et in dei fili-
um deo mutante conversa est
Sed nil horum est ergo aut de
nichilo aut de aliqua substantia na-
tus est Sed ne crederemus vos
putare de nichilo esse dei fili-
um affirmastis non vos dicere
de nichilo esse dei filium De ali-
qua substantia est Et si non de substan-
tia patris de qua sit dicite sed
non invenietis Iam ergo uni-
genitum dei filium iesum cristum
de patris esse substantia non
vos nobiscum pigeat confiteri

Idem in eodem Utrique legimus
ut simus in uero filio euis ie-
su cristo Dicite quoque nobis utrum
iste uerus dei filius ab eis qui
gratia filii sunt quadam proprie-
tate discretus de nulla substan-
cia sit an de aliqua Non dico
inquis de nulla ne dicam de
nichilo ergo de aliqua substancia est
Quero de qua Si non de patris
substancia est aliam quere Si ali-
am non inuenis patris agnosce
substanciam et filium cum patre omo-
usion confitere Idem in eodem
Confiteor deum patrem omnino in-
corruptibiliter gemisse quod est i-
pe gemisse Item dico quod sepe
dicendum est aut de aliqua substan-
cia est natus dei filius aut de nulla

Si de nulla ergo de mlo quod
vos ia no dicitis Si vero de
aliqua nec tn de pris substan-
cia non est verus filius Si vero
de patris substancia vnus eius-
dem qz substancie sunt pr et
filius Vos aut nec filium de
substancia patris genitum voltis
et tn eu nec ex nichilo nc ex
aliqua materia sed ex patre
esse conceditis nec videtis quaz
necesse sit ut qui no ex nichi-
lo nec ex aliqua alia re sed ex
deo nisi ex dei substancia esse
no possit et hoc esse qd deus e
de quo e x deus de deo natus e
qz no alius prius fuit sz na coet
Colliges suma
pdictor apit ex
qo sensu accipienda sut
na d deo e

V

His uerbis p̄missis innui ui-
detur q̄ diuina substancia vel essencia
filiū genuerit et q̄ filius sit
genitus de substancia patris
et q̄ de deo est natuā coeter-
na et quod pr̄ id quod ipse
est genuit Id aūt q̄d ipe est
diuina essencia est et ita pu-
tari potest diuinā essenciaz
genuisse Vehementer mouet
nos hec uerba que quomodo
intelligenda sint malle ma-
gis ab alijs audire q̄z tradē
Vt tn̄ sine preiudicio atq̄z te-
meritate loquar ex hoc sen-
su dicta possūt accipi Natu-
ra coeterna de deo est idest fili-
us coeternus patri de patre ē
ita q̄ est eadem cuz eo natua

uel eiusdem natuē. Quē sēsū
confirmat Augu. ibidem su-
biciens, et qd dixerat quasi
explanās. Dicto em̄ natuā
coeterna est de deo, addidit
Nō est aliud filius qz illud
de quo est. i. vnius eiusdē sub-
stancie est. Deinde apercius
talem intellectū ex predictis
verbis fore habendū aperit ī
eodem libro contra Maximi-
nuz dicens. Trinitas hec vni-
us, eiusdemqz substanciē est,
quia nō de aliqua materia
uel de nichilo est filius, sed de
quo est genitus. Itemqz spiri-
tus sctus nō est de aliqua ma-
teria, uel de nichilo ē, sed inde
est, vnde procedit. Hīs utiqz

uerbis aperte ostendit, ea ratio-
ne dici filiū esse de substātia
patris, qui est de patre geni-
tus, ita q̄ est eiusdem substā-
tie cū eo, et spiritus sanctū es-
se de substantia prīs et filij,
quia ab utroq; procedit, ita
q̄ est eiusdem substantie.
Q̄ nec filius nec spi-
ritus est de nichilo s̄z
de aliquo nō tn̄ de
Ostenditur quoq; m̄a
ex illis uerbis filiū et spiri-
tū sanctū nō esse de nichilo,
sed de aliquo nec tn̄ de aliq̄
materia. Unde etiā hylari-
us in xij li. de trini ait, uni-
genitus deus cū natus sit, prem
testatur autorē, cū ex manē-
te natus ~~est~~ nō ē natus ex nīlo

et cū ante tempꝰ natꝰ ē oēz
sensuz preuenit nascendo. Hic
aperte dr̄ qꝛ filiꝰ nō est natꝰ
ex nīlo. Similr̄ et spūssctꝰ nō
est dicendꝰ esse uł procedē ex
nichilo quia filiꝰ de substan-
cia pr̄is natꝰ est id est a patre
est cū quo eiusdem substancie
est et eadem substancia. Ex quo
sensu accipiendū etiā ē illud
Pater genuit id quod ipē est
i filiū qui est hoc quod pater
Et hoc ita debere intelligi Au-
gusti aperit dicens in primo
libro contra Maximinū. Hoc
genuit pr̄ quod est alioquin
nō est uerꝰ filiꝰ si quod est
pater nō est filius. Item sbstā-
cia dei genuit filiū id ē pr̄

substancia genuit filium qui
est eadem substancia et eius-
dem substancie. Quod sic esse
intelligendum Augu. ostendit
dicens ad Maximinum Sicut
dicis spus spum genuit ita
dic spiritus eiusdem natue
uel substancie spum genuit. I-
tem sicut dicis deus deum genu-
it ita dic deus eiusdem natu-
re uel substancie deum genu-
it. Hoc si credideris et dixeris
uel de hac re ulterius accusa-
beris. His enim uerbis aperit
quomodo predicta debeant intelli-
gi. Similiter filius natus est de
substancia patris uel pater
genuit filium de sua natura
sine essencia. x de se natura

et essencia genuit filium eiusdem
essencie ac natuē et qui ē ea-
dem essencia ac natuā Simi-
liter expone illud filius sbe
patris et filius patris substā-
cie .i. q̄ est substancia cū quo
et filius eadem substancia ē
qz consubstancialis ē patrifi-
lius Et hic sensus adiuuatur
ex his uerbis Augu. q̄ in li.
v. de trini. ait Tres personas
eiusdem essencie uel tres perso-
nas vnā essenciā dicimus Tres
aut personas ex eadem essen-
cia nō dicimus quasi aliud i-
bi sit quod essencia ē aliud qd
persona His uerbis ostenditur
nō esse dicendū personaz esse
ex essencia nisi ex sensu p̄dicto

Qui sensus confirmat etiam
ex eo quod in li. xv. de trin.
idem ait. Sicut nostra scie-
tia scientie dei sic et nostrum
uerbum quod nascitur de nra scie-
tia dissimile est illi uerbo dei
quod natum est de patris essentia
Tale est autem ac si diceret de
patris scia de patris sapientia
uel quod est expressius de patre
essentia de patre scientia de
patre sapientia. Ex hoc itaque in-
tellectu uerbum dei patris uni-
genitus filius per omnia patri
similis et equalis recte dicitur
deus de deo lumen de lumine
sapientia de sapientia essentia
de essentia quia hoc est omnino
quod pater non tamen pr

quia iste filius iste pater

Quare uerbum patris dicatur filius natum

Inde est quod solus unigenitus dei dicitur natura filius qui a eiusdem nature est cum patre. Unde hylarius in li. de trini. de cristo loquens. Natura filius est quia eandem naturam quam ille qui genuit habet

Utrum pater uolunta te genuit filium an necessitate et an uolens uel nolens sit deus

distinctio sexta

Reterea queri solet utrum pater genuerit filium uoluntate an necessitate. De hoc Orosius ad Augu. ita ait Uoluntate

Vi

genuit pater filium vel nece-
sitate sed nec voluntate nec
necessitate quia necessitas in
deo non est. Pire voluntas sa-
pientiam non potest. Quo circa
ut Augustinus ait in xv li.
de tri. Ridenda est dialeti-
ca Eunomii a quo eunomi-
ani heretici orti sunt. Qui cum
non potuisset intelligere nec
credere voluisset unigenitum
dei filium verum dei esse natu-
ra et de substantia patris genitum
non naturam vel substantiam dixit esse
filium sed filium voluntatis
dei volens asserere accedentem
deo voluntatem qua gigne-
ret filium sicut nos aliquan-
do volumus quod ante ea non

volebamus propter quod mutabi-
lis intelligitur nostra natu-
ra quod absit ut in deo es-
se credamus. Dicamus ergo ver-
bum dei esse filium dei natu-
ra non voluntate ut docet
Augustinus in xv libro de trinitate ubi
quendam catholicum heretico
respondentem commendat di-
cens. Acute sane quidam ren-
dit heretico versutissime in-
terroganti utrum deus filium
volens vel nolens genuerit
ut si diceret nolens absur-
dissima dei miseria seque-
retur. Si autem volens conti-
nuo quod intendebat conclu-
deret scilicet non naturae esse fili-
um sed voluntatis. At ille

VI

vigilantissime vicissim qe-
sivit ab eo. vtrũ deꝰ pater
volens an nolẽs sit deus
vt si responderet nolẽs se-
queretur grandis absurdi-
tas et miseria quã de deo cre-
dere magna est insania
Si aũt diceret volẽs respõ-
deretur ei ꝯo et ipẽ volun-
tate sua deꝰ est nõ natura
Quid ꝯo restabat nisi ut ob-
mutesceret sua interrogaci-
one obligatus indissolubili
vinculo se videns Ex predictis
docetur nõ esse concedendus
qꝛ deꝰ volunte vl necessita-
te vl volẽs vl nolẽs sit deꝰ
Itẽ qꝛ voluntate vl necitate vl
volẽs vl nolẽs genuerit ~~deus~~ filius

Opposito contra predicta

Sed contra hoc opponitur
sic. Voluntas dei est natura
siue essentia dei, quia non est
aliud deo esse, aliud uelle.
Et ideo sicut una est essentia
trium personarum, ita et una
uoluntas. Sic ergo deus natura
deus est, et uoluntate deus est.
Et si uerbum dei natura filius
dei est, et uoluntate filius
dei est. Hoc autem facile refel-
lere. Nam et prescientia dei siue sci-
entia quam scit uel prescit bona et
mala, diuina natura siue essentia
est, et predestinatio siue uolun-
tas eius, eadem diuina esse-
ntia est. Nec est aliud deo
scire et uelle, quam esse, et cum

·VI·

sit vnū et idem sciencia dei
vl uoluntas nō tn̄ dr̄ de
uoluntate quitq̄d dr̄ de scie
cia et econuerso nec oīa illa
sua uoluntate deꝰ vult que
sua sciencia scit cū sua scīa
nouerit tā bona q̄z mala uo
luntate aut nō uelit nisi bo
na Sciencia quippe dei et p̄
scīa de bonis est et malis
uoluntas uero et predestina
cō de bonis est tm̄ et tn̄ vnū
et idem in deo est scīa et uo
luntas et prescīa et predestīa
cō q̄ta cuz vnuz sit natura de
i et uoluntas dr̄ tn̄ pr̄ genu
isse filiuz natura non uolun
tate et esse deꝰ natura non
uoluntate

Qualiter intelligen-
da sunt illa uerba pr
nec nolēs nec uolens
deus est nec uolēs nec
nec nolēs genuit fili-
uz

Predicta tn̄ uerba qui-
bus prudenter dictuz est qz deus
pater nec uolēs nec nolēs de-
us est nec nolens nec uolēs
genuit filiuz sine uolunta-
te sine necessitate ex tali sen-
su uidentur accipienda ut
uoluntatem precedentē uel
accedentem intelligamus qua-
liter Eunomius intelligebat

Non enim ipe deus est uoluntate
precedenti uel efficienti uel vo-
lens priusqz deus nec uolunta-
te precedenti uel accedenti genu-
it filiuz nec prius volens

q̄z generās genuit filiuz nec
prius generās q̄z uolēs ge-
nuit filiū uolēs tn̄ genuit
sicut potēs genuit et bonus
genuit filiuz et sapiēs genu-
it et huiusmodi Si em̄ pater
sapiēs et bonus dr̄ genuisse
filiū cur nō et uolēs Iuz ita
sit deo idem esse uolentez qd̄
est esse deuz sicut idem ē ee
sapientem qd̄ est esse deūm
Dicamus go qz pater sicut sa-
piens ita uolens genuit fi-
liuz sed nō uolūtate prece-
denti uel accedenti Quē sen-
sum aperit Augu et confirmat
ita dicens sup eplaz Ad
Eph de ~~fide~~ filio dei .i. domino no-
stro ihū cristo scriptum est

quia cum patre semper fuit et
nunquam eum ut esset pater-
na uoluntas precessit et il-
le quidem natura filius est
Hic queritur an pater
potuerit uel uolue-
rit gignere filium
Et solet queri a quibus-
dam utrum pater potue-
rit uel uoluerit generare
filium Sicut inquiunt potu-
it uel uoluit generare filium
ergo potuit aliquid et uolu-
it quod nec uoluit nec potu-
it filius Nam filius nec po-
tuit nec uoluit generare fili-
um Cui uersuntur facile rn-
demus dicentes posse uel uelle
generare filium non est aliquid
posse uel uelle subiectum potentie

Vel uoluntati est tn̄ aliqua
potencia uel uoluntas. s. pos
se uel uelle gignere filium et ideo
distinguenda est intelligencia
spositi uersi posse uel uelle gi
gnere filium et posse uel uelle
aliquid. Neq; enim generacio
filii aliquid eorum est q̄ sub
iecta sunt diuine potencie et
uoluntati nec est aliquid in
ter omnia uel de omnibus sed su
per omnia et ante omnia. Non
enim ante uoluit uel potuit
q̄ genuit sicut nec ante fuit
q̄ genuit. quia ab eterno fuit
et ab eterno genuit. Ex simili
q̄ hoc uidem possumus. Pater
enim potest esse pater et uult esse
pater. filius autem non potest ~~uel~~

nec vult esse pr̄ / ergo pr̄ potest
uel vult esse aliquid / qd̄ non
pt̄ uel vult esse filius / nō se-
quitur / qz esse patrez nō est
esse aliquid sed pt̄ esse ad ali-
quid vt in seqnti ostēdetur

Ponit queda uā Augu. vnde moueri auditor

Sed uehementer nos
mouet qd̄ Augu. ait in i.
li contra maximinuz qui
asserebat patrez potentiorē
esse filio eo qz filiū genuit
deuz creatorez / filius aut nō
dicebat ita qz patre potuisse gi-
gnere ~~nō~~ filiuz / et ideo po-
tentiorez esse filio Ad qd̄ re-
spondēs Augu. dicē videt
qz filius etiā potuit gignere

volens ostendere patrem esse non esse
potentiorem filio his verbis. Ab
sit ut ideo potentior sit pater
filio sicut putas quia creatorem
genuit pater filius autem non ge
nuit creatorem neque enim non
potuit sed non oportuit. Vide
et diligenter attende hec verba
non enim non potuit sed non opor
tuit. Videtur enim dicere quia fi
lius potuit gignere sed non o
portuit et ita potuit quod non
oportuit. Quare autem non opor
tuit subdit dicens. Immo
derata enim esset divina gene
ratio si genitus filius nepotem
gigneret patri quia et ipse
nepos nisi avo suo prenepo
tem gigneret secundum vestras

Mirabilem sapientiam impotes
diceretur. Similiter etiam ille
si nepotem non gigneret auo
suo et pronepotem pro auo
suo non a nobis appellaretur
omnipotens nec impleretur ge
nerationis series si semper alter
ex altero nasceretur nec eam
perficeret vllus si non suffice
ret vnus omnipotens. Itaque
omnipotentem genuit filium
patris natura non fecit
Opponitur predictis p̄
dictis vis Augustini
Hoc autem videtur quibusdam
non posse stare scilicet quod filius
potuerit gignere Si enim po
tuerit filius gignere potuit esse
pater et si potuit esse pater po
tuit ergo esse pater vel sui vel patris

uel spus scti uel alicuius ali-
us Sed alius no qz nullus
alius semper fuit Nec patris
quia pr est ingenitus et inna-
scibilis Nec sui quia nulla res
seipam gignē potest Nec spiri-
tus scti quia nasci nō potu-
it Si em nasci potuit po-
tuit esse filius et ita muta-
bilis esse potuit

Hic queritur quomo intelligenda sint

Quo ergo accipietur qd su-
pra dictuz est nō em nō po-
tuit gignē sz nō oportuit
quasi potuit sz nō oportu-
it nō est nobis perspicuum
aperire quo sit hoc ueruz
et ideo subsilentio potius

esset pretereundum nisi me su-
per hoc aliquid loqui coge-
ret instantia querentium
Hic aperitur ex quo
sensu accipienda sint

Potest ergo sic intelligi non
enim non potuit sed non opor-
tuit id est non ex impotentia
sui fuit quod filius non genu-
it sed ei non conveniebat si-
cut enim deus filius non est deus
pater nec tamen hoc sui est nam
et pater similiter non est filius
nec hoc est ex impotentia pa-
tris Sed querit Maximinus
Arrianorum eps Unde ergo
est quod pater non potest esse filius
vel filius pater non utique ex
impotentia sed pater proprietate

generacionis pr est qua o-
portet eum non esse filium et fi-
lius proprietate nativitatis fili-
us est qua oportet eum non
esse patrem de quibus proprie-
tatibus pg ea plenius tracta

Utrum pr natura sit potens gignere filium et an hoc sit aliqua potencia que sit in filio

Item queritur a quibusdam
Si pr potens sit natura gi-
gnere filium et an hec sit ali-
qua potencia que sit in filio
Ad quod dicimus quia pater non
est potens nisi natura eius enim
potencia natura est vel essencia
At inquiunt illi Si potens est
gignere habet ergo potenci-
am gignendi filius autem non

habet potenciam gignendi, si
non potest gignere. Habet ergo
aliquam potenciam pater quam non
habet filius. Non sequitur
Eandem enim potenciam habet
penitus filius quam et pater
qua pater potuit gignere et fi-
lius gigni potuit. Eadem enim
potencia est in filio qua po-
tuit gigni que est in patre
qua potuit gignere. Sed con-
tra hoc opponitur. Aliud est
posse gignere. Aliud est posse
gigni quia aliud est gignere et
aliud gigni. Hoc distinguen-
dum est. Si enim cum dicitur aliud
est posse gignere aliud posse
gigni aliam significes pote-
nciam qua pater potens est

gignere et aliaz qua filius
potens est gigni falsus est in-
tellectus Si aut dicas prem
posse habere aliaz proprietate
siue notionem qua genitor
est et filius aliaz qua geni-
tus est uerus est intellectus
Aliaz enim habet pr proprieta-
tem qua pr est alia filius
qua filius est

Quo sit intelligendum
filius habet uel non
ht potentiaz gnandi

Ita etiaz cum dr filius non
habet potentiaz generandi
quaz pater habet dur inte-
ligi pt Si enim dicatur no
habet filius potentia gene-
randi qua et pater sz qua
potes gnanduz idest vt

genuerit vel ut generet sicut
pater verum est. Si vero inte-
ligatur sic, non habet poten-
ciam qua possit gigni vel
genitus esse, qua eadem pater
potens est ut genuerit vel
ut gigneret falsum est. Sic
dicitur, pater habet poten-
ciam, qua potest esse pater, fili-
us vero non habet poten-
ciam qua possit esse pater
Et econverso filius habet
potenciam qua potest esse filius
pater vero non habet pote-
ciam qua possit esse filius
habet ergo aliqua pater quam non
habet filius et econverso
Absit, quia eadem est poten-
cia patris qua potest esse pater

et filij qua pr̄ esse filius. Ita
etiam eadem est uoluntas q̄
pater uult esse pater nō fili-
us et filius uult esse filius
nō pr̄. et eadem est uolun-
tas filij qua uult esse geni-
tus et patrem genuisse et
patris qua uult esse geni-
tor et filius genitus esse.

De ueritate et proprie-
tate et incomuta-
bilitate et simplicita-
te essencie dei

dis viij

Nunc de ueritate et
proprietate siue in-
comutabilitate atque simplici-
tate diuine nature siue sub-
stancie siue essencie agendi
est. Est itaque deus ut fit.

Augustinus in v. li. de trini-
sine dubitacione sba uel melius
hoc appellatur essencia
quam greci vsiam uocant. Si-
cut enim ab eo quod est sapere
dicta est sapiencia et ab eo
quod est est scire dicta est sci-
encia ita ab eo quod est esse
dicta est essencia. Et quis ma-
gis est quam ille qui dixit fa-
mulo suo Ego sum qui sum
et dices filiis israel qui est mi-
sit me ad uos. Apte vero ac
proprie dicitur essencia cuius
essencia non nouit preteritum
uel futurum. Unde hiero. ad
Marcellam scribens ait De-
us solus quem exordium non habet

Vere essencie nomē tenuit q̄
in eius comparacione qui ve-
re est q̄ incomutabilis ē qua-
si nō sūt q̄ mutabilia sūt
De quo em̄ dr̄ fuit nō est
et de quo dr̄ erit nōdū est De-
us aūt tm̄ est qui nō no-
uit fuisse uel futurū esse
Solus deus uere est cuius
essencie cōparatū nr̄m ee nō ē
Qualiter intelligenda
sint uerba hieronimi
querendum est
hic diligenter aduertendū
est quō intelligi debeāt illa
uerba hiero .s. deus tm̄ est
si nō nouit fuisse uel futurū
esse tanq̄ nō posset dici de
deo fuit uel erit sed tm̄ est

cu de eo scriptu frequent re-
periamus fuit ab eterno fuit
sp et erit in secula et huius-
modi. Unde uidetur qui-
a no est tantum dicendu de
deo fuit uel est uel erit. Si
em diceret tm fuit putaret
qd desierit esse. Si diceretur
tantum est putaret qd no sp
fuerit sed esse ceperit. Si tan-
tum diceretur erit putaret
no esse modo. Dicatur go qr
sp fuit est et erit ut intelli-
gatur quia nec cepit nec de-
siit nec desinit nec desinet es-
se. De hoc Augu. sup Johan-
nem ita ait. Cum de sempiter-
na re ppe dicatur est. Secdm

nos. bene dicitur fuit et
erit. fuit quia nunquam desiit
erit. quia nunquam deerit. est quia
semper est. non preteriit qua-
si quod non maneat. non orie-
tur quasi quod non erat. Unde
ergo nostra locucio per tem-
pora varietur. De eo vere
dicuntur verba cuiuslibet temporis
qui nullo tempore defuit vel de-
est vel deerit. et ideo non
est mirum si de spiritu verita-
tis veritas loquens dixit
per futurum. Quecumque
audiet loquetur. Audiet scilicet
ab eo a quo procedit. Au-
dire illius est scire. idem eci-
am esse. A quo ergo est illi

essencia ab illo audiencia id
est sciencia que non est aliud
quam essencia. Audiet ergo dixit
de eo quod audiuit et au-
dit. i. quod semper sciuit scit et
sciet. Ecce hic dicit Augu-
verba cuiuslibet temporis dici de
deo sed tamen proprie est. Illud
ergo quod hiero. dicit ita in-
telligendum est. Non nouit
fuisse uel futurum esse quam tan-
tum esse. id est cum dicitur de de-
o quod fuit uel erit. non est in-
telligendum quia preterierit et
futurus sit. Sed quia existat simpli-
citer sine aliquo tempora-
li motu. Licet enim verba substan-
tiua diuersorum temporum de deo

dicantur ut fuit erit est erat
non tamen temporales motus esse di-
stinguunt scilicet preteritum vel
futurum vel preteritum imperfe-
ctum vel preteritum perfectum
vel preteritum plusquam perfe-
ctum sed essentiam sive existen-
tiam sive divinitatis simplici-
ter insinuant Deus ergo solius
proprie dicitur essentia vel esse Un-
de hilarius in vii li. de trini-
tate Esse non est accidens deo
sed subsistens veritas et ma-
nens causa et naturalis generis proprietas

Hic de incommutabilitate

11 Dei etiam solius essentia incom-
mutabilis dicitur proprie quia nec
mutatur nec mutari potest
Unde Augustinus in v. li.

de trin. Alre inquit essencie
substancie capiunt accidencia q
bus in eis fiat vel magna vel
quantacumque mutacio Ideo
aut aliqd huiusmodi potest
accide no pt et ideo sola sub
stancia vel essencia que est de
us incomutabilis est cui pro
fecto maxime ac verissime co
petit esse Quod enim mutatur
no seruat ipm verum esse et
quod mutari potest eciam si
no mutetur potest quod fue
rat no esse Ideoque illud solum
(quod no tantum no mutatur
verum eciam mutari omnino no
pt) verissime dr esse id est sb
stancia pris et filii et spiritus
scti Ideoque apostolus loquens

de deo ait Qui solus habet
immortalez. Vt em ait Augu.
in libro primo de trini. Cuz ani-
ma quoda modo immortalis es-
se dicatur et sit no diceret apo-
stolus solus habet deus immor-
talem nisi quia uera immorta-
litas incomutabilis e qua
nulla pt hre creatua quo-
maz solius creatoris ~~creato~~
est. Vnde iacobus ait apd
que no est trasmutaco nec
vicissitudinis obumbraco. Et
dauid. Mutabis ea et mu-
tabuntur tu at idez ipe es
Ideo Augusti. sup Gen dicit
qi deus nec per loca nec per
tpa mouet creatua uero
per loca et tpa et per tpa

moueri est per affectos com-
mutari Deus aut nec loco
nec affectone mutari pt qui
per pphetam ait Ego deus et
no mutor qui est imutablis
solus Vnde recte solus dr hre
imortalitatez In omni enim
mutabili natura ut ait
Augu. contra Maximinum
no nulla mors est ipa mu-
tacio quia facit aliquid in ea
no esse quod erat Vnde et i-
pa anima humana que ideo
dicitur imortalis quia rm
modum suam nunquam desinit in-
uere habet tn quandam morte
suam quia si iuste viuebat
et peccat moritur iusticie si
peccatrix erat et iustificatur

moritur pcto. Vt alias mu-
tacōs taceaz de quibꝫ mo-
do longuz est disputare. Et
creaturarum natura celestium
mori potuit. Naz et angli
peccauerunt. et demones
facti sunt. quorum est dyabo-
lus princeps. et qui non
peccauerunt. peccare potuerunt
et cuicumqꝫ racionali crea-
ture prestatur. ut peccare nō
possit. nō est hoc natuē pro-
prie sed dei gracie. Et ideo
solus deus ut ait aposto-
lus habet immortalitatē. q
nō cuiusqꝫ gracia sed natu-
ra sua. nec potuit nec po-
test aliqua conuersione mu-
tari. nec potuit nec poterit

aliqua mutatione peccare. Pro-
inde ut ait Augu. in i. li.
de trinitate. Substantiam
dei sine ulla commutatione
mutabilia facientem et sine
ullo suo temporali motu temporali-
a creantem intueri et nosse
licet sit difficile oportet. Ve-
re ac proprie incommutabi-
lis est sola diuinitatis essen-
tia que sine sui mutatione cun-
ctas condidit naturas.

Hic de simplicitate

Eadem quoque sola proprie ac
uere simplex est ubi nec par-
tium nec accidentium nec qua-
rumlibet formarum ulla est
diuersitas sine variatione uel
multitudo. Ut autem scias

quo simplex sit illa substan
cia te docet Augu. in vj. li.
de trin. Animaduerte primo
quare omnis creatura sit
multiplex et nullo modo uere
simplex et primum de corporali
postea de spirituali creatura
Corporalis utique creatura ex
partibus constat ita ut sit ibi
alia pars minor alia ma
ior et manus sit totum quam
quelibet pars et in unoquoque
corpore aliud est magnitudo
aliud color aliud est figura
Potest enim et diminuta magni
tudine manere idem color et eadem
figura et colore mutato ma
nere eadem figura et eadem
magnitudo Ac per hoc multiplex

esse coniuncitur natura corpo-
ris simplex aut nullo modo
Hic de spuali creatura
ostendit quo sit multi-
plex et non simplex
Creatura quoque spualis ut
est anima in compacon quidem
corporis est simplex sine copa-
cone uero corporis est multi-
plex et no simplex Que ideo
simplex dr respectu corporis
qr mole no diffunditur p spa-
cium loci sz in uno quoque corpe
et in toto tota anima est et i qua-
libet eius parte tota e Et ro-
cum fit aliquid in quauis exi-
gua particula corporis qd sen-
tiat anima quamuis no fiat in to-
to corpe illa aut tota sentit
qr totam no latet Sed tamen

Nec in ipa aīa uere simplicitas
est. Cum enī aliud sit artificiosū
esse aliud inertem aliud acutū
aliud memorem aliud cupidi
tas aliud timor aliud letici
a aliud tristicia possūt qz h
et alia huius modi immutabilia
in aīe inueniri natura et a
lia sine aliis et alia magis
alia minus. Manifestum est
nō simplicem sed multiplicē esse
naturam. Nichil enī simplex
mutabile est. omīs aūt crea
tura mutabilis est. nulla go
creatura uere simplex ē. Deus
uero et si multiplex dicatur
uere tn̄ et sūme simplex est
Dicitur enī magnus bonus sa
piēs beatus uerus et quicquid

aliud non indigne dici videtur
sed eadem magnitudo eius est
que sapientia. Non enim mole ma-
gnus est sed virtute et eadem bo-
nitas que sapientia et magni-
tudo et veritas. et non est ibi
aliud ipsum beatum esse et ali-
ud magnum aliud sapientem
aut verum aut bonum esse aut
omnino esse

Qualiter deus cum sit simplex multiplex tamen dicatur

Hic diligenter notandum est
cum dicat Augustinus solum deum
vere simplicem esse cur di-
cat eundem multipliciter di-
ci. Sed hoc non propter diver-
sitatem accidentium vel partium

dicit sed ꝓpter diuersitatem ac
multitudinem nomi que de de
o dicuntur que licet multipli
cia sint vnum tamen significant scz
diuinam naturam hec enim non
ita accipiuntur cum de illa incom
mutabili eternaque substancia
incomparabiliter simplicior quam
humanus animus dicuntur quem
admodum cum de creaturis di
cuntur Vn Augu in vi li de
trini Deo inquit est hoc esse
quod est fortem esse vel sapientem
esse vel iustum esse et si quid
de illa simplici multiplicate
vel multiplici simplicitate
dixeris quo substancia eius si
gnificetur humano autem ~~hu~~
~~m~~ animo non est hoc esse

quod est fortem esse aut pru-
dentem aut iustum. Potest enim
esse animus et nullam istarum ha-
bere virtutem

Tanta est dei simplici-
tas qui nulli predica-
mentorum subiicitur

Ad aut in natura divina
nulla sit accidencium diversi-
tas nulla quoque penitus mutabi-
litas sed perfecta simplicitas
ondit Augu. in v. li. de trini. di.
dei. Intelligamus deum quantum
possumus sine qualitate bonum
sine quantitate magnum sine in-
digencia creatorem sine situ
presidentem sine habitu omnia
continentem sine loco ubique to-
tum sine tempore sempiternum

sine ulla sui mutatione muta-
bilia facientes. mlq; pacien-
tem. Quisquis deum ita cogi-
tat. et si nondum potest omnino
inuenire quod sit. pie tamen caue-
at. quantum potest aliquid de illo sen-
tire. quod non sit. Ecce si subtiliter
intendas. Ex his atque predictis
aperitur illa predicamenta
artis dialetice. dei nature mi-
nime conuenire. quia nullis est
subiecta accidentibus.
Ac deus non proprie. sed
abusive dicitur substancia
Unde nec proprie dicitur substancia
ut Augustinus ondit in li. vii. de
trinitate. Sicut ab eo quod est esse
appellatur essencia. ita ab eo
quod est subsistere. substanciam dicimus
si tamen dignum est ut deus

dicatur subsistere. Hoc enim de
his rebus recte intelligitur in qui-
bus subiectis sunt ea que in aliquo
subiecto esse dicuntur sicut in cor-
pore color aut forma. Corpus
enim subsistit et ideo substantia
est. Res uero mutabiles ne-
que simplices proprie dicuntur
substantie. Deus autem si subsistit
ut substantia proprie dici possit inest
in eo aliquid tanquam in subiecto
et non est simplex. Nec forsitan
autem dicere ut subsistat deus et
subsit bonitati sue atque illa
bonitas non substantia sit uel
potius essentia. Neque ipse de-
us sit bonitas sua quam in illo
sit tanquam in subiecto. Unde ma-
nifestum est deum abusiue

dis. 8

substanciaz uocari ut nomi-
ne usitacore intelligatur esse-
cia quod uere ac proprie dr ita
ut fortasse soluz deu dici opor-
teat essenciaz est em uere solus
qz incommutabilis est

Q. no est aliquid i
deo qd no sit deus

Huius aut essencie simplici-
tas ac sinceritas tanta e qi
no est in ea aliqd qd no sit
ipa sed idez est habens z qd
habetur. Vn hilarius in vij
li. de trini. ait Non ex compo-
sitis deus q vita e subsistit
neqz q uirtus est ex infimis
continetur neqz q lux e ex ob-
scuris coaptatur neqz q spus
est ex disparibus formalis est

totum quod in eo est unum est
Idem in viij li. de tri. Non
humano modo ex compositis
deus est ut in eo aliud sit
quod ab eo habetur et aliud sit
ipse qui habeat sed totum vita
est natura scilicet perfecta et infini-
ta et non ex disparibus constitu-
ta sed vivens per totum ipsa
De hoc eodem Boecius in pri-
mo li. de trini. ait Quo cir-
ca hoc vere unum est in quo
nullus numerus nullum in eo ali-
ud preter id quod in eo est ne
quod enim subiectum fieri potest Au-
gusti. quoque in libro de fide ad
petrum dicit In dei substanti-
a non est aliquid quod non sit
substancia quasi aliud sit

ibi substantia aliud qd acci-
dit substantie Sed quitquid
ibi intelligi pt suba est. Ve-
rum hec dici possunt facile et
credi. Videri aut nisi puro
corde omino no possunt. Item
Augusti in xv li. de trinita.
Sic habetur in natura unius
cuiusque trium qui qd habet hoc
sit qd habet sicut immutabi-
lis simplex qz suba. Unde i-
sidorus ait Deus simplex dicitur
sive no amittendo quod habet
seu no aliud habet qd no est
ipe et aliud qd in ipo est
Et cum tante simplicitatis. At
qz sinceritatis sit natura divi-
na est tamen in ea trinitas
personarum. Unde Augu.

in li xi de ciui dei ait Non
propter hoc naturam summi boni
simplicem dicimus quia est pater
in ea solus aut filius in ea
solus aut spiritus sanctus in ea so-
lus .i. quia est sola ista nominum
trinitas sine substantia personarum
sicut Sabelliani putauerunt
Sed ideo simplex dicitur quia est hoc quod
habet excepto quod relatiue que-
que persona ad alteram dicitur nec
est ipsa Nam utique pater habet
filium ad quem relatiue dicitur
nec tamen ipse est filius et fili-
us habet patrem nec tamen ipse
est pater In quo uero ad se-
metipsum dicitur non ad alterum
hoc est quod habet sicut
ad seipsum dicitur uiuus hic do

dis ix

Vitaz et eadem uita ē ipe
Propter hoc utiqz natura
hec dr simplex qd nō sit ali
ud hns et aliud id qd hzt
sicut in ceteris rebus est. Nō
em habens liquorē liquor
est nec corpus color nec aīa
est sapia. Ecce qnta est idē
ptitas qzta unitas immutabi
litas simplicitas puritas di
uine substantie iuxta infir
mitatis nostre ualitudinez
assignauimus

dis ix

De distinctione triuz personarum

Pijs ad distinctionez
triū personarū acce
damus. Teneamus ergo ut do
cet Augu. in li. de fide ad

Petrus/ prem et filium et spi-
ritus sctus vnum ee deum na-
liter/ nec tn ipm patre esse
qui filius est/ nec filius esse
ipm qui pr est/ nec spus sa-
ctus esse ipm qui pr e/ aut
filius/ Vna em est essencia
pris et filii et spus scti In-
qua no est aliud pr aliud
filius/ aliud spus sctus/ quan-
ius personalr/ alius sit pat
alius filius/ alius spus sctus
Hic de eternitate fi-
lii cum patre

Genitus est em a pre filius
et ideo alius nec tn an fuit pr
qz filius/ Coeterne em sunt
sibi tres persone/ Norum
Argumetacio arria-

Sed contra hoc inquit hereti-
cus ut refert Ambro. in i. li.
de trini. Omne quod natum est
principium habet et ideo quia fili-
us natus est principium habet
et esse cepit quod hereticorum
ore sic dictum est. Nam ipse
arrius ut meminit Augu-
in vi. li. de trini. dixisse fertur
Si filius natus est si natus
est erat quando non erat filius

Responsio augusti-
ni catholica

Qui hoc dicit non intelligit
etiam natum esse deo sempiter-
num esse ut sit coeternus patri
filius sicut splendor qui gignitur
ab igne atque diffunditur coeternus
sit illi et esset coeternus si

Ignis esset eternus

Oppositio Augustini contra Hereticum

Item si dei filius inquit Augu. virtus et sapientia dei est, nec unquam fuit deus sine virtute et sapientia, coeternus est deo patri filius. Dicit autem apostolus cristum esse dei virtutem et dei sapientiam. Aut ergo non fuit quando non fuit filius, aut aliquando deus non habuit virtutem et sapientiam, quod dementis est dicere. Constat enim quia semper habuit sapientiam semper ergo habuit filium.

Responsio Ambr. ad idem auctoritate fulta

Lidem quoque Arrianice questi-

dis. ix

oni Ambrosius in hunc modum
respondet Ego inquam filium ee
natum confiteor quod reliquum
est impietatis horresco Scriptum
est enim in veteri testamento ut
vel unum e pluribus dicam An
te me non fuit alius deus et
post me non erit Quis ergo hoc
dicit pater an filius Si fili
us ante me inquit non fuit
alius deus Si pater post me in
quit non erit hic priorem et il
le posteriorem non habet Innuitur
enim in se et pater in filio et filius
in patre cognoscitur Cum enim pa
trem dixeris eius etiam filium de
signasti quia nemo ipse sibi fi
lius est Itaque nec filius sine
patre nec pater potest esse sine filio

pater

filius nominas
patrem fateris
nemo sibi ipse filius

Semp ḡo pr̄ sp̄ et filius

Inuecto Ambro cōtra hereticū

Item dic inquā michi hereti-
ce. Fuit ne quādo omnipotens
deus pr̄ nō erat et deus eāt
Naz si pr̄ esse cepit deus ergo
primo erat et postea pr̄ factus
est. Quō ḡo deus immutabilis ē
Si em̄ ante deus postea pat
fuit vtiqz generacōis accessio
ne mutatus est ꝫ auertat deus
hanc amenciaz
Ineffabile est quō fili-
us sit et nō habeat
patrez priorē sicut
modus gn̄acōnis intel-
ligibilis et ineffabilis est

Sed queris a me inquit Am-
bro quō si filius sit nō priorez

dis. ix.

habeat patrem Quero item
abs te quando vel quomodo filium
putes esse generatum Michi
enim impossibile est generacionis
scire secretum Mens defficit
vox silet non mea tantum sed et
angelorum supra potentes et su-
pra angelos et supra cheru-
bin et supra seraphin et super
omnem sensum est quia scriptum
est Pax cristi supra omnem se-
sum est et si pax cristi super omnem
sensum est quomodo non est supra o-
mnem sensum tanta generacio In
ergo ori manum admoue scru-
tari non licet superna mysteri-
a licet scire quia natus sit non licet
discutere quomodo natus sit Illud mi-
chi negare non licet hic querere

metus est Ineffabilis enim est
illa generatio vnde Esa. Gene-
rationem eius quis enarrabit
Quidam presumunt di-
scutere generationis seriem
Quidam tamen de ingenio suo
presumentes dicunt illam gene-
rationem posse intelligi et alia
huius modi Inherentes illi
autoritati hiero. super Ecclesi-
asten. In sacris scripturis quis
sepissime non pro impossibili sed
pro difficili ponitur ut ibi:
Generationem eius quis enarra-
bit Sed hoc non dixit hiero ideo
quia generatio filii eterna plene
intelligi vel explicari possit
a quoquam mortalium sed quia de ea
aliquid intelligi vel dici potest

Quidam tamen hoc accipiunt di-
ctum de temporali cristi gene-
ratione

Utrum debeat
dici semper gignitur
vel semper genitus est filius

Hic queri potest cum generatio
filii a patre nec principium habeat
nec finem quia eterna est utrum
debeat dici filius semper gignitur
vel semper genitus est vel semper gigne-
tur De hoc Grego. super Job.
ait dominus deus Jhesus in eo quod
virtus et sapientia est dei de pa-
tre ante tempora natus est vel poci-
us quia nec cepit nasci nec de-
sit dicamus verius semper natus
non autem possumus dicere semper nasci-
tur ne imperfectus esse videatur
At vero ut eternus designari

valeat et perfectus et semp
dicimus et natus quatenus et
natus ad perfectionem pertine
at et semper ad eternitatem
quamvis per hoc ipsum quod perfe
ctum dicimus multum ab illius
veritatis expressione deviamus
quia quod factum non est non potest
dici proprie perfectum sed balbu
ciendo ut possimus excelsa de
i resonemus Et dominus nostre in
firmitatis verbis condescendens
Estote inquit perfecti sicut et
pater vester celestis perfectus est
Super illum locum etiam psal. E
go hodie genui te de hac ge
neratione filii ita loquitur Au
gusti. Quamquam per hoc quod di
cit hodie possit etiam intelligi

dis. ix.

dies ille quo cristus secundum ho-
minem natus est tamen quia ho-
die presentiam significat atque in
eternitate neque preeteritum
quicquam est quasi esse desierit
neque futurum quasi non dum
sit sed presens tantum quia quicquid
eternum est semper est. Diuinus ta-
men accipitur de sempiterna
generatione sapientie dei. Ecce
his verbis ostendit Augustinus
quia generatio filii semper est nec pre-
terit nec futura est quia eterna
est. Ideo dixit genui ne no-
uum putaretur scilicet ne videretur
incepisse. Hodie dixit ne prete-
rita generatio videretur. Ex
his ergo verbis prophete ut
ait Iohannes Chrysostomus mt aliud

manifestatur nisi qr ex ipa
essencia patris sp genitus e fi
lius Origenes videt
dicere contrarium ait
enim qi sp gnatur fi
lius a patre

Origenes vero sup heremi
am dicit qi filius sp genea
tur a pre his verbis Sal
uator noster est sapiencia dei
sapiencia ideo est splendor et
ne lucis saluator go nr sple
dor est claritatis Splendor
aut no semel nascitur et de
sinit sz quociens ortus fuerit lu
men ex quo splendor oritur
tociens oritur eciam splendor cla
ritatis Sic go saluator sp
nascitur Vn ait in libro

Sap. Ante omnes colles ge-
nerat me. Non ut quidam ma-
le legunt generauit. His uer-
bis aperte ondit Origenes
sane dici posse et debere fili-
us semper nascitur. Quod uidetur
contrarium illi uerbo Gre-
go. premisso s. non possumus
dicere semper nascitur.

Exponit premissa uer-
ba gregorii ne pu-
tet inter doctores
esse contrarietas

Sed ne tanti autores sibi
contradicere in re tanta uide-
antur illa uerba Grego. be-
nigne interpretemur. Dominus
inquit Ihesus ante tempora natus
est de patre uel potius quia

Nec cepit nasci nec desyt di-
camus verius sp natus. Sz quo
verius dr hc s. quod filius sp
natus est quam illud s. qui de
de pre an tpa natus e. Illud
em sincera et catholica fides
tenet ac predicat ut istud.
Quare ergo ait dicamus veri-
us cum utrumque pariter sit ver
nisi quia volebat intelligi hoc
ad maiorem evidentiam et ex
pressionem veritatis dici quam il-
lud. his et em verbis omnis ca-
lumniandi verbis heretici
obstruitur aditus quibus cri sm
deitatem gnatio sine initio et
sine fine esse ac perfecta mo-
stratur. Non aut adeo aperte
manifestatur veritas cum dicitur

dis ix

filius ante tpa genitus e de
patre uel filius sp nascitur
de patre Et ideo dicit Grego-
qi no possimus dice semper
nascitur Non mqz ita con-
uenienter no ita congrue
ad explanacom ueritatis
Potest tn dici si sane intel-
ligatur semper nascitur filius
de patre ut ait Origenes No
qi quottidie iteretur illa gene-
racio sed qnia sp est sp go na-
scitur et natiuitas eius sempi-
terna est

Q filius sp genea-
tur confirmatur ex
dictis hylarii

Hylarius quoqz dicit filium
nasci ex pre in li vij de trinita-
his uerbis Viuens deus et

clam vij

nature eterne viuentis po-
testas est et qd cu sacrame-
to sciencie sue ex eo nascit
no potuit aliud ee qz viuens
Na cu ait Sicut misit me
viuens pr et ego viuo ppt
patrez docuit vita in se per
viuentem prem messe Ecce
hic habes qr filius nascit ex
patre Item in eodez Cuz dt
cristus Sicut pr habet vitaz
in se sic et filio dedit vitaz
habere in semetipo omna vi-
ua sua ex viuente testatus
est Qz aut ex viuo viuuz
natuz est habet natiuitatis
perfectuz sine nouitate na-
ture Non em nouu est qd
ex viuo generat in viuo

Dis ix

qz nec ex mlo est et vita que
natiuitatez sumit ex vita
neccesse est per natue vnita
tem et perfecte natiuitatis
sacramentu ut et in viuen
te viuat et in se habeat vi
taz viuentez Ecce et hic hes
qz generatur ex viuo viues
filius Item in eodez In de
o totuz qd est viuit deus enim
vita est et ex vita no pt quic
qz esse nisi viuum neqz ex
deriuacon sed ex virtute na
tiuitatis est Ac si duz totuz
quod est viuit et duz totu qd
ex eo nascitur virtus est hz
natiuitatez filius no de
mutacone Et hic dicit qui
a nascitur Itez in viij li de.

Trinita donat pr filio tm
esse qntuz est ipe cui innasci-
bilitatis esse imagine sacra-
mento natiuitatis impartit
que ex se in sua forma ge-
nerat hic dicit quia gene-
rat pater filiuz

Breuiter docet quid
de hc gcedendu est

Dicamus ergo filiu natu de pre an tpa nasci
de pre sed congruencius sem
per natuz et eundez fateamur
ab eterno esse et pri coeternu
id est auctori Pater em ge-
neracoe auctor filii est ut in
seqnti ostendetur Vt go pat
est eternus ita et filius eternus
sed pr sine auctore filiuqueo
no qr pr innascibilis filius

filius natus. Et ut ait hila-
rius xii li. de trini. aliud est
sine auctore semper esse eter-
num. aliud patri id est auctori
esse coeternum. Ubi autem pater
auctor est. ibi et nativitas
est. quia sicut nativitas
ab auctore est. ita et ab eter-
no auctore eterna est nativi-
tas. Omne autem quod semper est
etiam eternum est. sed tamen
non omne quod eternum est. etiam innatum
atum est. quia quod ab eter-
no nascitur habet eternum esse
quod natum est. Quod autem non
natum est. id cum eternitate
non natum est. quod vero ex eter-
no est natum. id si non eternum
natum est. iam non erit et pater

Auctor eternus Si quod ergo ei
quod ab eterno patre natus est ex
eternitate defuerit idipsum non
est auctori ambiguum defuis-
se Quia si gignenti est infi-
nitum gignere et nascenti etiam
infinitum nasci est Medium
enim quod inter nativitatem dei
filii et generationem dei patris
nec sensus admittit quia et in
generacione nativitas est et
in nativitate generacio est
quia sine utroque neutrum est
utrumque ergo sine intervallo su-
i est Argumentacio here-
Sed inquiet hereticus tici
Omne quod natum est non semper
fuit quia id natum est ut es-
set Nemo ambigit quin ea

que in rebus humanis na-
ta sunt aliqn̄ nō fuerit Sz
aliud est ex eo natū ēe qd
semper est Ibi nec sp̄ fuit q
pater est nec semp̄ pr̄ ē et
qui nō sp̄ pr̄ est nō semp̄
genuit ubi aut sp̄ pater ē
semper filius est Q si sē-
per deo pr̄i proprium ē q
semp̄ est pater necesse est
filio semp̄ pprium ēe q sem-
per est filius Quomō ergo
cadet in intelligenciā no-
straz vt nō fuerit sp̄ cui p-
prium est semp̄ esse quod na-
tuz est Natuz ergo vnige-
nituz deuz confitemur sed
natuz ante tempora nec an̄
esse q̄z natū nec an̄ natū

q̄ esse qr nasci quod erat
iaz. nō nasci est sed seipuz
demutare nascendo. Hoc
aūt humanuz sensu et in-
telligenciaz excedit mēdi. Nō
hoc capit racō humane in-
telligencie sed prudencie fi-
delis professio est

Hic de spūs scto agit et prius q̄ sit ador pris et filij dicit

Vnc post filij eterni-
tatez de spū scto quā-
tuz deo donante iudē conce-
ditur disseramus Spūs sctus
amor est siue caritas siue
dilecto pris et filij. Vnde Au-
gusti. in xv li. de trini. ait
Spūs sctus nc pris est solus

nec filij est solius sed am-
boruz et ideo comunez q̄
inuicez se diligunt pater et
filius nobis insinuat cāi te
Q spūs sctus ꝓprie
dilecto dicatur et
tn trinitas sit dile-
ctio

Johannes aut in epla ca-
nonica ait Deus caritas
est no dixit spūs sctus cari-
tas e Qd si dixisset absoluti-
or esset sermo et no parua
pars questionis decisa sed
quia dixit deus caritas est
incertuz est et ideo querēduz
est vtruz deus pater sit cari-
tas an filius an spiritus sā-
ctus an deus ipa trinitas
quia et ipa no tres dis sed

ynus deus est. Ad quod Aug.
in eodem libro ita dicit. Ne
scio cur sicut sapiencia et
pater dicitur et filius et spiritus sa-
ctus et simul omnes non tres
sed vna sapiencia non ita
et caritas dicatur pater et
filius et spiritus sanctus et simul
omnes vna caritas. Non ideo
tamen quisquam nos inconuenienter
estimet caritatem appellare
spiritum sanctum quia et deus
pater et deus filius potest cari-
tas nuncupari sicut proprie ver-
bum dei etiam sapiencia dei dicitur cum
et pater et spiritus sanctus sit sapiencia
Sicut verbum dei pro-
prie dicitur sapiencia et tamen to-
ta trinitas dicitur sapiencia
ita et spiritus sanctus

Proprie dicitur caritas et tn̄ pater et filius et spūs sctus dicitur caritas

Si ergo proprie aliquis horum trium caritas nuncupari debet quis aptius quam spus sanctus ut s. in illa summa simplicique natura non sit aliud substancia et aliud caritas sed substancia ipa sit caritas et caritas ipa sit substancia siue in patre siue in filio siue in spūsscto et tn̄ spūs sanctus proprie caritas nuncupatur Ecce his verbis aperte dicit Augu. quod in trinitate caritas aliqn̄ refertur ad substanciam que omnis

est triu̅ personaru̅ et tota
in singulis aliquando speci-
aliter ad persona̅ sp̅us sc̅ti
sicut sapientia dei aliq̅n
pro substancia diuina ali-
q̅n pro filio accipit et hoc
in filiis multis fieri repitur
exemplis firmat ea-
dem nomina ꝓprie ⁊
vniuersaliter accipi

pluribus e̅m exemplis do-
ceri pt multa reru̅ uocabula et vtr poni et
et vniu̅salr ꝓprie poni qui-
busdam rebus adhiberi sicut
legis nomine aliq̅n sil oia
ueteris instrumeti significa-
tur eloquia aliq̅n aut ꝓprie
uocatur lex que data est per
Moysen Multa alia suppetu̅t

exempla sed in re aperta ui-
tanda est longitudo sermo-
nis Sicut ergo unicus dei ue-
rbus proprie uocamus nomine
uocamus sapientie cum sit uni-
uersaliter et spiritus sanctus et pater
ipsa sapientia ita spiritus sanctus
proprio uocabulo caritatis nu-
cupatur cum sit pater et filius
uniuersaliter caritas

Autoritatem ponit quod
filius proprie dicitur sapientia

Sed dei uerbum id est unigeni-
tus dei filius aperte dictus
est dei sapientia ore apostoli dicentis
cristum dei uirtutem et dei sa-
pientiam Spiritus autem sanctus u-
bi sit dictus caritas inuenimus
si diligenter Johannis apostoli

eloquium scrutemur qui cum
dixisset diligamus invicem
quia ex deo est dilectio adiunxit
Et omnis qui diligit ex deo
natus est quia dilectio deus est
hic manifestavit se dixisse
eam dilectionem esse deum quam di-
xit ex deo Deus ergo ex deo
est dilectio sed quia et filius ex
deo patre natus est et spiritus sanctus
ex deo patre procedit quem poci-
us eorum hic debeamus accipere
dictum esse dilectionem merito que-
ritur Pater enim solus ita de-
us est ut non sit ex deo et ideo
dilectio quia ita deus est ut ex deo
sit non ipse pater est sed aut fili-
us aut spiritus sanctus Sed in conse-
quentibus cum dei dilectionem

comemorasset Johannes q
dilexit nos et hinc hortatus
esset ut nos inuicem diligamus
atque ita deus in nobis ma-
neat quia utique dilectionem deum
dixerat statim uolens de hac
re apertius aliquid eloqui inquit
In hoc cognoscimus quia in ipso
manemus et ipse in nobis quia
de suo spiritu dedit nobis Spiritus
itaque sanctus de quo dedit nobis
facit nos in deo manere et ipsum
in nobis Hoc autem facit dile-
ctio Ipse est ergo deus dilectio Deus
ergo spiritus sanctus qui procedit
ex deo significatur ubi legitur
Deus dilectio est et dilectio ex de-
o est Ecce his uerbis aperte
dicit Augustinus spiritum sanctum esse

caritatez patris et filii et in
tantum quoque sermone produ-
xit ut videatur dixisse spi-
ritum sanctum non solum esse di-
lectionem patris et filii qua se
invicem et nos diligunt sed
etiam qua diligimus deum
Sed utrum ipse sit caritas
qua nos diligimus deum in
sequenti explicabitur.
Reddit ondem quod
proposuerat scilicet quod spiritus
sanctus sit amor quo
~~pro~~ pater a filio
et filius a patre diligitur
Nunc vero quod incepimus
ostendere curemus scilicet spiritum
sanctum dilectionem esse sive amo-
rem patris et filii quo scilicet
pater diligit filium et filius

dis 4

Patrez de hoc hiero. sup
xiiii psal. ait. Spus sctus
nec pr est nec filius sed di
lectio quam habet pr in filium
et filius in patre. Augu.
qz in xv li. de trini. ait. In
omnibus equalis est patri
filius et est unus eiusdem qz
substancie. Quapropter sciam
spus sctus in eadem unitate
sube et equalitate consistit.
Quid sit spiritus
sctus hic aperitur.
Sive enim sit unitas amborum
sive sctitas sive caritas ma
nifestum est quod non aliquis
duorum est quo uterque coniun
gitur quo genitus a gignen
te diligatur genitorem qz suum

diligat sint quoque non participa-
cione sed essencia sua neque
dono superioris alicuius quoque
proprio suo seruant unitatem
spiritus in vinculo pacis. Ecce
hic habes spiritum sanctum esse
quo filius diligitur a patre
et pater a filio et quo il-
li duo seruant unitatem pa-
cis. Spiritus ergo sanctus ut ait
Augustinus in eodem commune est
aliquid patris et filii quicquid
illud est. Ac ipsa communio
consubstancialis est et coeter-
na est que si amicicia con-
uenienter dici potest sed apci-
us dicitur caritas et hec quo-
que substancia quia deus substancia est
et deus caritas est. Tria ergo sunt

et nō amplius vnus dili-
gens eum qui de illo ē et
vnus diligens eum de quo
est et ipa dilectio Que si
mt est quo deus dilectio est
Si nō est sba quo deus
substancia est

Q spūs sctus sicut
comunis est pri et
filio ita comune
nōz habet pprium

Hic notandum est q sicut
spūs sctus in trinitate spe-
ciali dicitur caritas que
est patris et filii vnio ita
et nomen tenet pprie qd
pri et filio comuniter quo-
dammodo cgruit vnde
Augu in xv li. de tri. ait
Si caritas est inquit q

pater diligit filium et patrem
diligit filius ineffabilem com-
munionem demonstrat ambo-
rum quid conuenientius quam
ut ille proprie dicatur caritas
qui spiritus est communis am-
bobus. Hoc enim sanius cre-
ditur et intelligitur ut non
solum spiritus sanctus caritas sit
in illa trinitate sed non fru-
stra proprie caritas nuncupe-
tur propter illa que dicta sunt
sicut non solus in illa trini-
tate uel spiritus est uel sanctus
quia et pater spiritus et filius spiritus
et pater sanctus et filius sanctus
et tamen ipse non frustra dicitur spi-
ritus sanctus. Qui enim est com-
munis ambobus id vocatur ipse

Spiritus
Sanctus

proprie quod ambo comu-
niter. Alioquin si in illa tri-
nitate solus spus sctus e
caritas profecto et filius no
solius patris sed etiam spus
scti filius inuenitur. Ait n.
apostolus de deo pre. Tran-
stulit nos in regnum filii
caritatis sue. Si ergo non
est in ista trinitate caritas
nisi spus sctus filius est eti-
am spus scti. Sed quia hoc
absurdissimum est restat ut
no solus ibi sit caritas spus
sctus sed propter ista de quibus
satis disserui proprie sic notat

Quod spiritus sctus pro-
cedit a pre et filio

ic dicendum est spum

sanctū a pre esse et filio et
procede a patre et filio qd
multi heretici negauerunt
Q aūt de utroq; procedat
multis diuinorū eloquiorū
testimoniis comprobatur
Dicit enī Apostolus Misit de
us spūm filii sui in corda
uestra Ecce hic dicitur spūs
filii Et alibi Qui aūt spi
ritū cristi nō habet hic nō
est eius Ipe eciā filius de
spū scto dicit in ewangelio
Que ego mitam uobis a pa
tre Patris aūt spūs dictus
est ubi legitur Si spūs eius
qui suscitauit cristū a mor
tuis habitat in uobis Et
ipe cristus dicit Non enim

dis xi

vos estis q̄ loquimur sed spūs
patris vr̄i q̄ loquitur Et in
alio loco Quez mittet pat'
in nomine meo Et alibi ipe
filius de spū scto ait De pa
tre procedit. His et aliis
autoritatibus pluribus oste
ditur q̄ spūs sctus a patre
et filio procedit

Q̄ greci no conce
dunt spm̄ sctm̄ pro
cedere a filio

Greci tn̄ dicunt spiritū sctm̄
procede tm̄ a pr̄e et nō a
filio Qd̄ ideo dicunt Quia
ueritas in ewangelio fidez
integraz ꝯtinente de proces
sione spūs loquēs soluz pr̄ez
cōmemorat dicēs Spus qui

a pre procedit. Et etiam ideo
qr in principalibus conciliis
q apud eos celebrata sunt
ita symbola eorum subiun-
ctis anathematibus sancita
sunt. Ut nulli de trinitatis
fide aliud docere vel aliter
predicare quam ibi continetur
liceat. In quibus quidem sim-
bolis cum spus sctus comme-
moretur procedere a pre et non
a filio. quicumque inquiunt
a filio eum procedere addunt.
anathema incurrunt. Unde et
nos arguunt anathematis
reos. Addunt etiam ad assertio-
nem sue opinionis et in testimo-
nium nre dampnationis de sim-
bolo fidei. qd secundum traditionem

dis xi

predictorum conciliorum
Leo tercius rome transcriptum
in tabula argentea post
altare bti Pauli posita po-
steris reliquit pro amore
vt ipe ait et cautela fide-
i orthodoxe. In quo quid
simbolo in processione spi-
ritus solus comemoratur
pater his verbis. Et in spi-
ritum sctum dnm et vnifi-
catorem ex pre procedentem cum
patre et filio coadorandum
et glorificandum etc. Illud
est simbolum quod in missa
cantatur editum in Niceno
concilio in fine cuius subiun-
ctum est. Qui aliud docu-
erit vel aliter predicaverit

anathema sit. Ideoq; greci nos anathematizatos dicunt, qr dicimus spiritum sanctum a filio procedere qd ibi non continetur. Quod enim secundum nos ibi dicitur Qui a patre filioq; procedit alterum a latinis est additum scz filioq;

Responsio ubi determinantur predicta

Nos aut illa verba ita determinamus Qui aliud docuerit vel aliter predicaverit vel contrarium docuerit, vel contrario modo predicaverit, anathema sit

Aliud ergo posuit p oppto

qualiter et aplus in epi-
stola ad Gala. Si quis
aliud ewangelizauerit
i. contrariu. anathema sit
Non dixit si quis addide-
rit. Nam si illud diceret
sibi ipi vt ait Augu. priu-
dicaret. q cupiebat ueme
ad quosdaz quibus scribebat
sicut ad thessa. ut supple-
ret. q illoruz fidei deerat
Sed q supplet. qd minus
erat. addit. no qd inerat
tollit. Sui aut pretergre-
ditur fidei regula. no ince-
dit in via. sed recedit a via
Ad illud aut. qd de ewange-
lio opponit. rndemus ita
qr cuz dicat in eo ueritas

spūm sanctū a pre proce-
dere, no addit solo, et ideo
etiā a se procedē no negat
sed ideo prem tm nominat
qz ad eū solet refferre e-
tiaz quod ipius est, quia
ab illo habet

Q greci in sesu no-
biscuz quemūt et
si uerbis differāt

Sciendū est tn qd greci cō-
fitentur spūm sctm ee fi-
lij sicut pris, qz et apls
dicit Spm filij Et ueri-
tas in ewangelio spūz
ueritatis Sed cū no sit
aliud spūm sctuz ee pris
uel filij, qz esse a pre uel
filio, etiaz in hoc in eādez

nobiscum fidei sententiam conue-
nire uidentur licet in
uerbis dissentiant

Autoritatibus greco-
rum ostendit spiritum
sanctum procedere etiam a fi-
lio

Unde etiam quidam
eorum catholici doctores in-
telligentes unam eandemque fo-
re sententiam predictorum ver-
borum quibus dicitur spiritus sanctus
procedere a filio et esse filii
professi sunt spiritum sanctum eti-
am procedere a filio Unde
Athanasius in simbolo fidei
Spiritus sanctus a patre et filio
non factus nec creatus nec ge-
nitus sed procedens Ecce spiritum
sanctum aperte dicit procedere

a filio et patre. Vidimus
etiam eorum maximum doctor
in lib. de spiritu sancto spiritum sanctum
a filio procedere dicit. Sal-
uator inquit qui est veri-
tas. Non enim loquitur a
semetipso. Hoc est non sine
me et sine meo et patris arbi-
trio quia inseparabilis est a
me et a patris voluntate quia
ei se non est patre et a me est.
Hoc enim ipsum quod subsistit et
loquitur a patre et a me
illi est. Item spiritus sanctus qui
est spiritus veritatis spiritus quia
sapientie non potest audire a fi-
lio loquente que nescit cum
hoc ipsum sit quod profer-
tur a filio et procedens deus

de deo Spus ueritatis pro
cedes a ueritate consolator
manans ex consolatione Nam
Cyrillus epus in epla Ne
storio directa ait Spus in
telligitur per se scdm qd
spus est et no filius sed tn
no est alienus ab eo Spus
em ueritatis nominatur et
profluit ab eo sicut ex deo
patre Johannes qz Crisostomus
in Omel quadam de exposi
cione simboli sic ait Iste spi
ritus procedes de patre et fi
lio quod dimidit dona propria
prout vult Idem in alia omel.
Credendum est spum sanctum
patris esse et filii Istum spi
ritum sctum dicimus patri et

filio coequales et procede
tem de pre et filio. hoc cre
dite ne colloquia mala co
rumpat bonos mores. Ecce
a doctoribus grecorum aperta
habemus testimonia quibus
spus sctus a patre et filio
procede ostenditur. Omnis
ergo lingwa confiteatur
spum sctum procede a pa
tre et filio

Vtrum spus sctus pri
us uel plenius pro
cedat a patre quam
a filio

Item queritur cum spi
ritus sctus a pre pro
cedat et a filio. Vtrum prius
uel magis processerit a
patre quam a filio quod intitur

hereticus ostendere ita dns
Si processit spus sctus a
patre processit utique aut
nato iam filio aut non na
to filio Si vero iam nato
filio processit ante natus est
filius quam processerit spus sctus
Precessit ergo natiuitas fi
lij processionem spu sci Si at
processit a patre non genito fili
o an processit quam filius ge
nitus fuerit

Responsio augu. ad
id quod querebatur Pri
mo s. An prius a patre
quam a filio processerit

Leuis et huius modi questionibus
magis laboriosis quam fructu
osis respondet Augu. in xv
li. de trin dicens In illa

sūma trinitate que deus
est interualla tpor nulla
sunt per que posset osten-
di aut saltez requiri utrum
prius de patre natus sit
filius et postea de ambobus
processerit spūs sctus Nū-
quid ergo possumus querere
utrum iā processerat de
patre spūs sctus qn natus
est filius an nō dum processe-
rat et illo nato de utroqz
processit Non possunt pr-
sus ibi ista queri ubi nil
ex tpe inchoatur ut ex cō-
sequenti perficiatur in tempe
Ideo qui pt intelligere sn
tempore generacōm filii
de patre intelligat sine

tpe processioz spus sancti
de utroqz. Ecce his uerbis
absoluta est questio illa q
querebatur utrum prius pro-
cesserit spus sctus a patre
qz a filio
Hic agitur de eo qd
scdo querebatur s. an
plenius uel magis pro-
cesserit a pre qz a
filio

Nunc tractandum
est qd scdo querebatur s. an
plenius aut magis proce-
dat spus sctus a pre qz a
filio. Ad qd dicimus qr sic
no an procedit a pre qz
a filio ita no plenius ut
magis procedit a patre
qz a filio. Augu. tn in xv

Li de trini dicit qd spiritus
sctus pncipl̄r procedit de
patre Non frustra inquit
in hac trini nō dicit̄ ver-
bum dei nisi filius nec do-
num dei nisi spus sanctus
nec de quo genitum est
verbum et de quo pce-
dit spus sctus pncipl̄r
nisi deus pr̄ Ecce audi-
stis quia spus sanctus
principl̄r procedit a pre
Sed ne te hoc turbaret
ipe continuo ex quo se-
su dixerit aperit dicens
Ideo addidi pncipl̄r qui-
a et de filio spus sanctus
procede reperitur sed hc
quoqz illi pr̄ dedit non

Iam existenti et nō dū ha-
benti Sed quicquid uni-
genito uerbo dedit Sic er-
go eius genuit ut etiā de
illo domus cōmune procede-
ret et spūs sctus spūs esset
amborum Ecce exposuit ipse-
met quō spūs pncipaliter pro-
cedit a pre nō quia prius uel
magis procedat a pre quam
a filio sed qr eius procedat
a filio hoc ipm habet filius
A patre
Ex eodem sensu etiā dr
spūs sctus proprie pro-
cedere a patre
Ex eodem sensu etiā dr proce-
dere pprie de pre Vn hieo-
in expositione catholice fidei
Nicenique simboli ait Credimus

in spum sctum q de patre
procedit proprie Item spi
ritum sctum uerum deum inue
nimus in scriptura et de pa
tre esse proprie Et item de pa
tre filius et spus proprie et
uere de patre procedit Ec
ce aperte dicit spum sanctum
proprie esse de pre et proprie
procede a pre Quod non
est ita intelligendum tan
quam prius ~~ut prius~~ ut ple
nius a patre procedat quam
a filio sed quia hoc habet
pater a se non ab alio ut
de ipo sit et procedat spus
sanctus filius aut non a se
sed a pre hoc habet ut de ipo sit
et procedat spus sanctus

Ex eodem sensu dicitur
spiritus sanctus esse et mitti
a patre per filium

Forte etiam iuxta hanc in-
telligentiam dicitur spiritus sanctus
mitti per filium et a patre
esse per filium. Unde hila-
rius ad deum patrem de spi-
ritu sancto et filio loquens
in xij li. de trini ait. In spi-
ritu sancto tuo ex te profecto
et per eum misso. Item an-
tepa unigenitus tuus ex te
natus manet. Ita quod ex te
per eum spiritus sanctus tuus
est. Quod et si sensu non percipi-
am tamen teneo in conscientia.
In spiritualibus enim rebus tuis
hebes sum. Item in eodem

Conserua hanc oro fidei me-
e religionem ut quod in
regeneracionis mee simbo-
lo professus sum sp obtine-
am te patrem scz et filium
tuum vna tecum adorem spi-
ritum sanctum tuum qui ex
te per vnigenitum tuum e
promerear Ecce aptr di-
cit spum sctum a pre per
filium et mitti et esse
quod no est intelligendum
quasi a patre per filium
minorem mittatur vel sit
sed qz ex pre et filio est
et mittitur ab utroqz sed
hoc ipm habet filius a pa-
tre ut ab ipo et sit et mi-
ttatur spus sctus hoc ergo

uoluit significare hylarius
distinctionem facies in locucion
ut ostenderet in patre esse au-
toritatem. Unde etiam est qui
ueritas ostendens patrem
esse autorem processionis
qua procedit spiritus sanctus
a filio dixit in ewangeli-
o. De patre procedit cum
de patre et filio procedat
spiritus sanctus. Unde Augu. in
xii li. de trini. querit. Si
de patre et filio procedit
spiritus sanctus cur filius dixit
de patre procedit. Cur pu-
tas nisi quia solet ad eum re-
ferre etiam quod ipsius est. De quo
et ipse est. Sicut ait Mea do-
ctrina non est mea sed eius

qui misit me. Si ergo inte-
lligitur hic eius doctrina
quaz tamē nō dixit suā ꝑ
patris. quāto magis illic
intelligendꝰ est spūs sctus
de ipō procedē ubi sic ait
de patre procedit ut nō
diceret de me nō procedit
A quo aūt habet filiꝰ ut
sit deus (est em deꝰ de deo)
ab illo utiqz habet ut etiā
de illo ꝓcedat spūs sancta
Et ideo spūs sctꝰ ut etiam
de filio procedat sicut pro-
cedit de pre ab ipō habet
patre. Qua ꝓpter qui pt
intelligē in eo quod ait
filius Sicut habet pater
vitaz in semeipō sic dedit

Et filio vitam habere in se-
met ipso / non sine vita existenti-
am filio vitam patrem dedis-
se / sed ita eum sine tempore ge-
nuisse ut vita quam pater fili-
o gignendo dedit / coeterna
sit vite patris / qui dedit / in-
telligat etiam sicut pater in se-
ipso / ut de illo procedat spiri-
tus sanctus / sic dedisse filio / ut
etiam de isto procedat idem
spiritus sanctus / et utrumque sine
tempore / Ista ergo dictum est spiritum
sanctum de patre procedere / ut
intelligatur / quod etiam proce-
dit de filio / de patre esse et
filio. Si enim quicquid habet
de patre habet filius / De pa-
tre habet utique / ut de illo

procedat spus sctus. Sed
nulla ibi tempora cogitā-
tur que habeāt prius et po-
sterius quia ibi omnino nul-
Quare spus la sunt
sctus cū sit de sba
patris nō dr genitus
uel filius sed tm pce-
dens
Ost hec considerandū
est. qrtur a talibus nos
sumus intelligi pt cū spus
sanctus procedat de patre
et sit de sba patris cur nō
dicatur esse natus sed potius
procede. et cur nō dicatur
filius. Quare aut spus sa-
ctus nō dicatur ut sit natus
et ideo nō sit filius. Augu-
ondit in xv. li de trinita-

ita dicens Si spus sctus filius
diceretur amborum utique fili-
us diceretur quod absurdissi-
mum est Filius quippe nullus
est duorum nisi patris et ma-
tris Absit aut ut inter deum
patrem et deum filium tale
aliquid suspicemur Absurdi-
ssime ergo filius diceretur ambo-
rum i patris et filii Ambo-
rum enim filius diceretur si eum am-
bo genuissent quod abhorret omni-
um ~~sanctorum~~ sanorum sensus Non ergo
ab utroque est genitus sed pro-
cedit ab utroque amborum spus
His verbis ostenditur cur spus
sctus cum sit de patre non tamen di-
catur genitus vel filius
Cum spus sctus non

dicatur genitus cur fi-
lius dicatur procedere

Cum aut spus sctus no di-
catur genitus sed tantu pro-
cedens queri solet cur fili-
us no dr tm genitus sed et
procedes Sicut ipe in ewa-
gelio Johannis ait Ego ex
deo processi vel exivi et veni
in mundum No ergo tm spus
sctus procedit a pre sed eci-
am filius Ad quod dicimus
qi cum vterque procedat a
patre dissimile tn Nam spus
sctus vt ait Augu in v. li.
de trini procedit a patre
no quo natus sed quo datus
vel donum Filius aut processit
nascendo exiit ut genitus Ac

Per hoc illud elucescit ut pt
s. cur spus sctus etiam no sit
filius cum et ipe a pre exeat
Ideo scz no dr filius qr neqz
natus est sicut vnigenitus
neqz factus ut per dei gram
in adoptcom nasceretur sicut
Q no pt distin-
gui a nobis inter
gnatoz filii et processi-
onez spus sancti
Inter generatoz uero filii et
processioz spus scti dum h' vi-
uimus distinguere no suffi-
cimus Vn Augu. Maximino
premissas questioz refrica-
ti scz querenti cur spus sanctus
no diceretur filius cum de pris
esset sba rndens sic ait. Que-
ris a me si de sba pris est

filius de sba patris e etiam
spus sanctus cur vnus filius sit
et alius no sit filius Ecce rn
deo siue capias siue no capi
as De patre est filius de pa
tre est spus sanctus sed ille ge
nitus est iste procedens Ideo
ille filius est patris de qo
est genitus iste at spus est
vtriusqz qm de utroqz pro
cedit sed ideo cu de illo loqe
retur ait De pre procedit
qm pr processionis eius au
ctor est qm talem filium ge
nuit et gignendo ei dedit
ut etiam de ipo procederet spi
ritus sctus Nam nisi procedet
etiam de ipo no diceret disci
pulis Accipite spiritum sanctum

Cumq3 insufflando daret. Vt
a se q3 procede significans
aperte ostenderet flando qd
spirando dabat occulte. Quia
ergo si nasceretur nō tantum
de patre nec tm̄ de filio sz
de ambobus utiq3 nasceretur
sine dubio filius diceretur
amborum. At per hoc qr fili
us amborum nullo modo
esset nō oportuit nasci eum
de ambobus. Amborum est ergo
spus sanctus procedendo de
ambobus

Hic dicit qi nō valet
inter illa duo disti
guere

Quid aut inter nasci et
procedere intersit de illa
excellentissima natura loqns

Explicare quis potest. Non
omne quod procedit nascitur
quamvis omne procedat quod
nascitur. Sicut non omne quod
bipes homo est, quamvis bi-
pes sit omnis qui homo est
hoc scio, distinguere autem inter
illam generationem et hanc pro-
cessionem nescio, non valeo, non
sufficio, ac per hoc, quia et illa
et ista est ineffabilis, sicut pro-
pheta de filio loquens ait
Generationem eius quis enar-
rabit, ita de spiritu sancto veri-
ssime dicitur processionem eius
quis enarrabit. Satis sit
ergo nobis, quia non est a seipso
filius, sed ab illo de quo na-
tus est, non est a seipso spiritus sanctus

sed ab illo de quo proce-
dit. Et quia deutroqz pro-
cedit, sicut iam ostendimus
De spu sctō quo ipe de deo
sit, nec tn ipe filius sit, qm pro-
cedendo no nascendo legitur
esse de deo, iam supius quan-
tum visum est disputauimus

An spus sctus debeat dici ingenitus

Nunc considerandum est, cum
spus sctus no sit genitus, vtrum
debeat dici ingenitus
Ad qd dicimus spum sanctum
nec genitum nec ingenitum
debere dici. Vnde Augusti
Ad Orosium ait Spiritum
sanctum nec genitum nec in-
genitum fides certa declarat

qr si dixerimus ingenitus
duos patres videbimur affi
mare Si aut genitus duos
credē filios culpamur Sic
em solus filius dicitur genitus
ita et solus pr dr ingenitus
eo qd ab alio no sit Unde
Augu in xv li de trini
Pater inquit solus no est
de alio Ideo solus appella
tur ingenitus no quidem in
scripturis sed in consuetudine
disputancium et de re tanta
sermones quales valuerint
proferencium Filius at de pa
tre natus e et spus sanctus de
patre principlr et communiter
de utroq procedit Ideo qz cu
spum sanctum genitum non

dicamus dicere tamen ingenitum non
audemus ne in hoc uocabu-
lo uel duos patres in illa
trinitate uel duos que non sunt
de alio quispiam suspicetur
Ecce his uerbis aperte oste-
dit spiritum sanctum nec genitum nec
ingenitum debere dici
Quod hieronimus dicit
spiritum sanctum ingenitum
quod uidetur predictis
aduersari
Hieronimus tamen in regulis di-
ffinicionum contra hereticos
dicit spiritum sanctum ingenitum
esse his uerbis Spiritus sanctus
pater non est sed ingenitus at-
que infectus pater non est quia
a patris est et in patre est
processionem habet ex patre et

et nō natiuitatē. Filius aut
nō est, qr genitus nō est. Ecce
his uerbis dicitur spūs sctus esse
ingenitus. qd uidetur aduersari
premissis uerbis ~~aduersari~~ Augu

Determinacōs secundu diuersas acceptōes dicit eos locutos

Sed ut istaz que uidetur re-
pugnanciaz de medio abi-
gamus dicimus qr hiero. aliter
accepit nomē ingeniti et aliter
Augu. Accepit enim Augu ige-
nitum qui uel quod de alio
nō est et scdm hoc de solo pa-
tre dicitur. Hieronimus uero
ingenitum dicit nō genitum
et scdm hoc de spū scto potest
dici cū spus sctus nō sit genitus

ex uerbis hieronimi
ostenditur ex quo sen
su dixit · s · s · ingenitum

Quod autem hieronimus ita acce
perit ostenditur ex uerbis su
is quibus in eodem tractatu
utitur faciens talem diuisionem
Omne quod est aut ingenitum
est aut genitum aut factum
Est ergo quod nec natum est nec
factum et est quod natum est et
factum non est et est quod nec na
tum est nec factum est et est quod
factum est et natum non est et
est quod factum est et natum est
et renatum est et est quod factum
est et natum est et renatum non
est Nunc prepositorum singulis
rebus subsistentiam destinemus

Quod ergo nec natum nec fa-
ctum est pater est non enim ab
aliquo est. Quod autem natum
est et factum non est filius est
qui a patre genitus est non factus
Quod iterum nec natum nec factum
est spiritus sanctus est qui a pa-
tre procedit Quod etiam factum
est et natum ~~et~~ non est celum et
terra ceteraque insensibilia sunt
Quod autem factum et natum et re-
natum est homo est. Quod vero
factum est et natum est et rena-
tum ~~et~~ non est animalia sunt
Ecce his verbis ostendit hiero-
nimus se ingenitum accipere
non genitum. Aliter enim non es-
set premissa divisio vera scilicet
omne quod est aut ingenitum est

dis. 14

aut genitus aut factus atque in divisionis huius prosecucion in assignacion ingeniti ubique ponit non natus

Quod gemina est processio spiritus sancti

Reterea diligenter annotandum est quod gemina est processio spiritus sancti eterna videlicet que ineffabilis est qua a patre et filio eternaliter et sine tempore processit et temporalis qua a patre et filio ad sanctificandam creaturam procedit et sicut ab eterno communiter ac simul procedit a patre et filio ita et in tempore communiter et simul ab utroque procedit ad creaturam

dis. xiiij

no diuisim a patre in filium
et a filio ad creaturam Unde
Augu. in xv li. de trini. ait
Spus sanctus no de patre pro
cedit in filium et de filio pro
cedit ad sanctificanda creaturam
sed simul de vtroq; procedit
quam hoc filio pr dederit vt si
cut de se ita etiam de illo procedat

De tpali processione spa
li ter agitur

De temporali aut processio
ne Beda in Omelia dnice p
me post ascensionem ita loqui
tur Cum gra spus scti datur
hominibus profecto mittitur spus
a pre mittitur et a filio pro
cedit a pre procedit et a filio
quia et eius missio est ipsa

processio his uerbis aperte o-
stendit donacionem gratie spiritus sancti
dici processionem uel missionem
eiusdem. Sed cum donacio uel
dacio non sit nisi temporalis
constat quia et hec processio si-
ue missio temporalis est. Hanc
quoque temporalem spiritus sancti proce-
ssionem Augustinus in xv li. de tri-
nitate insinuat dicens spiritum sanctum
processisse a cristo quando post re-
surrectionem insufflauit in disci-
pulos his uerbis. Cum resur-
rexisset cristus a mortuis et ap-
paruisset discipulis insufflauit
et dixit Accipite spiritum sanctum
ut eciam eum de se procedere
ostenderet et ipse est virtus
que de illo exibat ut legitur

In ewangelio: et sanabat os
Et ut ostenderet hanc processio
nem spiritus sancti non esse aliud quam
donacionem vel dacionem ipsius spiritus
sancti addidit. Post resurrectionem
dicens Jesus bis dedit spiritum
sanctum semel in terra propter di
lectionem proximi et iterum de celo
propter dilectionem dei quia per ipsum
donum diffunditur caritas in
cordibus nostris quia diligimus
deum et proximum
Et aliqui dicunt ipsum
spiritum sanctum non da
ri sed dona eius
Sunt autem aliqui qui dicunt
spiritum sanctum ipsum deum non
dari sed dona eius que non sunt
ipse spiritus et ut aiunt spiritus
sanctus dicitur dari cum gratia

eius que tn̄ non est ipe da-
tur hominibus et hoc dicunt
Beddam sensisse in superio-
ribus uerbis quibus dicit spiri-
tus sanctus procedere cum ipius
gratia datur hominibus tanquam
non ipemet detur sed gra eius
Sed qui ipe spus sanctus qui
deus est et tercia in trinita-
te persona detur Aperte dicit
Augu in xv li de trin ita
dicens Eundem spum sanctum
ita datum cum insufflasset iesus
De quo mox ait ite baptiza-
te omnes gentes in nomine patris
et filii et spu sancti ambigere
non debemus Ipe est ergo qui
etiam de celo datus est die
pentecostes Quo ergo deus

no est q dat spum sanctum
imo quantus est deus qui dat
deum. Ecce his verbis aperte
dicit spum sctum ipum scz
deum dari hominibus a patre
et a filio. Et qi ipe spus sa-
ctus qui deus est ac tercia i-
trinitate persona nob detur
nostrisq infundatur atq
illabatur mentibus aperte on-
dit Ambro. in 1 li. de spu. s.
dicens. Licet multi dicantur
spus quia legitur Qui facit
Angelos suos spus unus est
tn dei spus. Ipsum igitur vnum
spum et apli et prophete sunt
consecuti sicut etia vas electo-
nis dicit qr vnum spum pota-
mus quasi eum qui no queat

scindi sed infundatur a mis
et sensibus illibatur ut secula
ris sitis restringat ardorem
qui spiritus sanctus non est de sub
stancia rerum corporalium nec
de substancia invisibilium
creaturarum. Hiis verbis ap
te dicit spiritum sanctum ipsum quod
creatura non est infundi men
tibus nostris. Idem in eodem
Omnis creatura mutabilis est
sed non mutabilis spiritus sanctus
Quid autem dicere dubitem qui
a datus est et spiritus sanctus
cum scriptum sit Caritas dei
diffusa est in cordibus nostris per
spiritum sanctum quod datus est no
bis Qui cum sit inaccessibilis
natura receptibilis ~~propter~~ tamen

Bonitatem suam nobis est com-
plens virtute omnia sed qui
solis participetur iustis summe
substantia opulens virtutibus
unicuique prius dividens de suo
singulis et ubique totus Incir-
cumscriptus ergo et infinitus
spiritus sanctus qui discipulorum
sensus separatorum infudit quem
nil potest fallere Angeli ad
paucos mittebantur spiritus autem
sanctus ipsis infundebatur Quis
ergo dubitet quin divinum sit
quod infunditur simul pluribus
nec videtur unus est spiritus
sanctus qui datus est omnibus licet
separatis apostolis Et hic aperte di-
cit Ambrosius quod spiritus sanctus qui est
substantia simplex cum sit unus datur

Pluribus. Alia quoque autorita-
te hoc idem astruitur. scilicet quia
spiritus sanctus qui est equalis
filio hominibus detur. Ait enim
Augustinus de verbis apostoli. Caritas
dei diffusa est in cor-
dibus nostris per spiritum sanctum
qui datus est nobis. A quo
datur. Ab illo qui dedit dona
hominibus. Que dona spiritum
sanctum qui tale dat donum qua-
lis est ipse. Magna est mi-
sericordia eius donum dat sibi
equale quia donum est spiritus sanctus.
est. Premissis et aliis pluri-
bus autoritatibus apertis mon-
stratur quod spiritus sanctus equalis
patri et filio nobis datur. Nec
ideo tamen minor est patre et filio

Vn augu. in iiii li. de trini.
ait Non ideo inquit minorem spm sctm qr et eu pr
misit et filius arbitrarq est
An viri scti et ecclie
prelati debet vl dare possunt spm. S.

Hic queritur vtrum et viri
sancti dent vel possint dare aliis spm sctus. Quem
si aliis dant cuz eius donacio supra sit dcta processio videtur ab eis procedere
spus sctus vl mitti. Sed creator a creatura no mittitur
vel procedit. Restat go vt
spm sctm ipi no dent nec possunt dare. Vnde Augu. in
xv li. de trini. Non aliquis

discipulorum xpi spm sctm
dedit Orabant quippe vt
veniret in eos quibus ma-
nus imponebant non ipi eu
dabat Quem morem in suis
propositis etiam nunc servat
ecclesia. Denique et Simon ma-
gnis offerens aplis pecuniam
non ait Date mi et hanc po-
testatem ut dem spm sanctum
sed cuicumque inquit imposuero
manus accipiat spm sanctum
Quia nec scriptura superius
dixerat Videns aut Symon
quia per impositionem manu-
um apostolorum daretur spus
sanctus Ecce his verbis ondit
Augu: nec apostolos nec ali-
os ecclie prelatos dedisse ut

dare spūm sanctum

Q nō possūt dare spūm · s · hic docet

Et qd plus est nō posse eci-
am dare dicit in eodem libro
subdens De cr̄ scriptū ē qui
acceperit a pr̄e promissionem
spūs scti et effuderit in quo
vtraq; natura mōstrata est
humana scz et diuina Accepit
quippe ut homo effudit vt
deus Nos aūt accipe quid
hoc dōm possumus pro mo-
dulo nr̄o effunde vero super
alios nō vtiq; possumus sed
ut hoc fiat deus super eos
a quo id efficitur inuocamus
His verbis expresse dicit nos
spūm sctū non posse super

alios effunde. i. aliis dare

Q uidetur contrarium

Sed uidetur contrarium quod
apostolus ad Gala. de se loquens
ait Qui tribuit vobis spiritum
et operatur uirtutes in vo-
bis Ecce euidenter dicit se
tribuisse spiritum. Sed intelli-
gendum est hoc dixisse apo-
stolum. non quia haberet potesta-
tem et autoritatem dandi spi-
ritum sanctum. sed quia ministe-
rium habuerit. in quo daba-
tur a deo spiritus. Ut enim ait
Augu. super eundem locum
exponens illud apostoli uerbum
Ab apostolo predicata est eis
fides. in qua predicatione ad-
uentum et presentiam spiritus. S.

senserat. sicut illo tempore in
nouitate inuitacionis ad fi-
dem. etiam sensibilibus mira-
culis. presencia spiritus sancti
apparebat. Vt in actibus apo-
stolorum legitur. Aperte hic
ostendit. quomodo illis spiritum sanctum
apostolus tribuerit. Non vtique ipse
mittendo in eos. sed predicando
eis fidem cristi. quam illis
recipientibus. qui spiritus sanctus
in eis esset. aliquibus signis
visibilibus monstrabatur. Non
ergo homines quantumcumque
sancti dare possunt spiritum sanctum

Vtrum spiritus sanctus a seipso detur

Hic considerandum est
cum spiritus sanctus det

hominibus a patre et filio. qd
est ipm tempaliter procedere
ab utroqz vel mitti. Utrum etiam
a seipso detur. Si datur a se
et procedit vel mittitur a se.
Ad quod dicimus quia spus
sanctus et deus est. et donum
sive datum. et ideo dat et da
tur. Dat quidem inquantum deus
et datur inquantum donum. cum
aut donatio sive datio spus
sancti sit et indivisa operatio tri
um personarum. Donatur itaque
spus sctus. non tm a patre et
filio sed etiam a seipso. Unde Au
gu in xv li. de tri. dicit quod
seipm dat. Sicut inquit cor
pus carnis. nil est aliud quam
caro. sic donum spus sancti est

nil est aliud quam spiritus sanctus
Antem ego domini dei est in quan-
tum datur eis quibus datur
Apud se autem deus est. Et si ne-
mini datur quia deus erat patri
et filio coeternus antequam cui-
quam daretur nec quia illi dat et
ipse datur ideo minor est illi
Ita enim datur sicut dei domini
ut etiam seipsum det sicut deus
Non enim dici potest non esse
sue potestatis de quo dictum est
Spiritus ubi vult spirat. Ecce a-
perte dicit quod spiritus sanctus se-
ipsum dat. Si enim spiritus sanctus
seipsum dare non potest et eum
pater dare potest et filius potest
itaque pater potest aliquid et filius
quod non potest spiritus sanctus

Item si pater et filius dant
spum sanctum nec ipe dat ali-
quid ergo pater operatur et
filius qd no opatur spiritus
sanctus Dat ergo spus sanctus
seipm Si aut seipm dat
tunc et a seipo procedit et
mittitur Qd utiqz verum est
Nam processio temporalis
spus scti vel missio ipius e
donacio et ipa dei opacio Pro-
cedit ergo spus sanctus tpalr
a se et mittitur a se qd dat a se
No est mirum si spus s.
dicitur mitti vel pro-
cedere a se cum etiam
filius mitti a se
Ne aut mireris qd spiritus
sanctus dicitur mitti vel proce-
de a se Nam et de filio dicit

Augu in ii li. de trini. qd
no tm a patre missus e. sed
etiam a seipso. et a spu scto. qe-
rens quo filius vel spus scts
sit missus. cum vterque sit ubique
tanquam deus. Nam vterque inquit
Augu. legitur missus de spu
sancto enim legitur Que mi-
ttet pater in nomine meo. Et
iterum si abiero mittam eum ad
nos. Et filius de se dicit Ex-
ivi a patre. et veni in mun-
dum. Et apls dicit Misit
deus filium suum. In pphetia
aut scriptum est. ex persona
dei Celum et terram ego impleo
o Itaque ubique deus e. ubique
ergo filius est. ubique etiam est
spus sanctus. Illuc ergo missus

est filius et spus s. vbi erat

Quo intelligenda sit missio vtriusque

Quo circa querendum est quo intelligatur missio filii vel spus sancti. Pater n solus inquit Augu in eodem misque legitur missus sed filius et spus sctus. Et de filio primo videamus quo missum ~~est~~ eum aplus dicat. Misit deus filium suum factum ex muliere ubi satis ondit eo ~~ipsum~~ ipso missum filium quo factum ex muliere. Proinde mitti a patre sine spu scto non potuit quia pater intelligitur misisse eum cum fecit ex femina quod vtique

no fecit sine spu sancto Ec-
ce hic dicit filiuz missu a
patre et spiritu sancto

Q a spu scto filius sit missus autoritatibus confirmat

Et qd a spu sancto filius
sit missus ut ait Augu in
eodez autoritatibus confirma
tur Ipe cristus dicit Per esa
iaz Nunc misit me dns et
spus eius De hoc Amb in
li iij de spu scto ita ait Qs
est qui dicit Me misit dns
et spus eius nisi qui venit
a patre ut saluos faceret pe
ccatores .x. cristus ergo et pr
filiuz misit et spus sanctus
Idez in eodez Datus e a pre

vt esa. dicit. Puer natus e
nobis et filius datus e no-
bis. Datus est. audeo dicere
et a spu. qr et spu missus e
Dicit enim filius dei Spiritus
domini super me. propter qd vn-
xit me. euangelizare paupe-
ribus misit me. predicare ca-
ptiuis remissionem etc. Qd cum
de libro Esaie legeret. ait
in ewangelio. hodie comple-
ta est hec scriptura in auribus
uestris. ut de se dictum ee si-
gnaret. Bene aut dixit super
me. qr quasi filius hominis
et unctus est. et missus ad predi-
candum. Nam secdm diuini-
tatem. non super cristum est spi-
ritus. sed in cristo. Ecce his

Verbis ostendit Amb filium
esse missum et datum ~~et~~ nobis
non tm a patre sed etiam a
spu sancto

Q filius sit datus etiam a seipso

Deinde ostendit esse datum
etiam a seipso ita dicens in eo
dem li Cum non diffinitum
fuerit per prophetam a quo
datus est filius ostenditur
datus gra trinitatis ut etiam
ipse filius se dederit Ecce hic
dicit qd filius se dedit qui
a trinitas eum dedit Si at
filius a se datus est a se go
missus est et a se processit
Et utique verum est et concedi
oportet cum eius missio sit

divina operacio
Q filius missus a
Q aut a se mittatur Ise
Augu. astruit in li. ij de tri
ni. dicens Forte aliquis co
gat ut dicamus etiam a seipso
missum esse filium qz et Ma
rie conceptus et partus opa
cio trinitatis est. Sed inquit
aliquis quo pater eum mi
sit si ipse se misit Cui rude
o querens ut dicat quo eum
pater sanctificavit si et ipse
se sanctificavit Verum qz n
dns ait Quem pater inqt
sanctificavit et misit in hunc
mundum Et alibi Ego pro eis
sanctifico meipsum Item que
ro quo pater eum tradidit

si ipe se tradidit. Utrumqz
em legitur. Credo qi rndebit
si probe sapit. quia una uo-
luntas est patris et filij. et
inseparabilis operacio. Sic igitur
intelligat illam incarnacionem
et ex virgine natiuitatem. in
qua filius intelligitur mis-
sus. una eadem qz operacion
patris et filij inseparabiliter
esse factam. no inde separato spi-
ritu sancto. Ergo a patre et fili-
o missus est. idem filius qz
a patre et verbo eius factum
est ut mitteretur. i. incarnatus
hominibus appareret. No em mi-
ssus est mutando locum qz in
mutando erat. Qua propter
et pater inuisibilis una cum

cum filio secum invisibili
eundem filium visibile fa-
ciendo misisse eum dictus est
quod si ita visibilis fieret ut
cum patre invisibilis esse desi-
steret et si substantia invisibilis ver-
bi in creaturam visibile invi-
tata fieret transiens verteretur
ita missus a patre intelli-
geretur filius ut tamen mis-
sus non etiam mittens cum pa-
tre inveniretur. Cum vero sic
est accepta forma servi ut
maneret incommutabilis for-
ma dei manifestum est quod a
patre et filio non apparenti-
bus factum sit quod apparet
in filio et ab invisibili patre
cum invisibili filio. Idem ipse

filius visibilis mitteretur

Sumatim colligit que ex predictis asseruntur

Ex predictis aperte monstratur quod filius missus est a patre et spiritu sancto et a seipso et que sit ipsa missio scilicet incarnacio i. quod factus est homo per quod visibilis apparuit quod est opus commune patris et filii et spiritus sancti

Questio cur dicit a meipso non veni

Sed ad hec opponitur Si filius a seipso missus est cur ergo ait A meipso non veni Ad hoc Augustinus respondet in ii li de tri dicens hoc dictum esse secundum formam servi secundum quam non

no fecit ut mitteretur .i. no
est opatus incarnacoz sed
secundum formam dei

Utrum semel tantum missus sit filius an sepe

Hic queritur utrum semel
tantum missus sit filius an
sepe mittatur. Si enim missio
filii ipius tm incarnacio
est cum semel tm incarnatus
sit et semel tm videtur mis-
sus. At si sepe mittitur est et
alia eius missio quam incarna-
cio. Sed que est illa. Nunquid
eterna genitiua missio eius
dicenda est an etiam alia mi-
ssio querenda est

Q duobus modis dici-
tur filius mitti

Ad hoc dicimus qi duobus

modis dicitur filius mitti pre-
ter illam eternam genituram que
ineffabilis est secundum quam eti-
am missus posset dici ut in-
detur quibusdam sed melius
ac verius secundum eam dicitur ge-
nitus. Preter eam ergo duobus
modis dicitur mitti. Sed vel cum
visibiliter modo apparuit car-
ne indutus vel cum se in ani-
mas pias sic transfert ut
ab eis percipiatur ac cognosca-
tur. Hos duos missionis mo-
dos aperte Augustinus distinguit
in iiii li. de trini dicens. Non
eo ipso quod de patre natus est
missus dicitur filius sed vel
ab eo quod apparuit huic mun-
do verbum caro factum

Vnde dicit A patre exiui et
ueni in mundum uel eo qui ex
tempore cuiusdam mente perci-
pitur sicut dictum est de sa-
pientia Emitte illam de cel
sanctis tuis et a sede magni-
tudinis tue ut mecum sit et
mecum laboret .i. doceat me
laborare Et tunc vnicuique
mittitur cum a quoque cogno-
scitur atque percipitur quan-
tum cognosci et percipi potest
Pro captu uel proficientis in de-
um uel perfecte in deo anime
rationalis
Quia rem alterum sed secundum
alterum sepe sit missa et
rem alterum ut sit homo
et rem alterum ut sit
cum homine

Ecce distincti sunt duo mo-
di missionis filii et secundum
alterum semel tantum missus est
dei filius secundum alterum sepe
missus est et mittitur quotti-
die Nam cum alterum missus est
ut sit homo quod semel tantum fa-
ctus est secundum alterum ~~alterum~~ ue-
ro mittitur ut sit cum homine
quo quottidie mittitur ad
sanctos et missus est etiam ante
incarnationem et ad omnes sanctos
qui ante fuerunt et etiam ad ange-
los Unde Augu. de filio i.
de sapientia patris loquens in
iiii li. de tri. ait Aliter mitti-
tur sapientia ut sit cum homine
aliter missa est ut sit homo
Ante animas sanctas se transfert

et amicos dei et prophetas
constituit sicut implet etiam
sctos angelos. Sed cum venit
plenitudo tpis missa e non
ut impleret angelos nec ut
esset angelus nec ut esset cum
hominibus vel in hominibus ut an-
tea in patribus erat et in pro-
phetis sed ut ipm verbum fie-
ret caro id est homo

Et scdm alterum modum
dr missus in mundum se-
cundum alterum non

Preterea notandum est quod cum
his duobus modis mittatur fi-
lius scdm alterum dr missus in
mdm scdm alterum vero non
eo enim mo missus dr in mdm
quo visibilis mdo apparuit.
Unde Augu in eodem li ait

Cum ex tpe cuiusq̄ mente
percipitur. mitti quidem dr
sed no in hunc mdm. No em
sensibiliter apparet. i corpo-
is sensibus presto est. Naz et
nos scdm qd mente aliquid
eternum capimus. no in hc mu-
do sumus. et omni iustorum spus
etiam in carne viventium. inqua-
tur divina sapiunt. no sunt in
hoc mdo. Ex predictis liquet
qd preter ineffabilem genitu-
ram. duobus modis mittitur fi-
lius. s. cum visibiliter apparuit. vel
invisibiliter percipitur mente
Cur pr no dr missus
cum ab aliquo scitur ut
filius
Hic queritur. cur pr no dici-
tur missus. cum ex tpe a quoq̄

cognoscitur sicut filius. Ad
quod dicimus quia in eo est principii
autoritas que non habet de
quo sit a quo filius est et spi-
ritus sanctus. Pater enim est ut
ait Augustinus in eodem libro princi-
pium totius divinitatis vel si
melius dicitur deitatis quia
principium est filii et spiritus sancti.
Nam ut ait Augustinus in eodem
Si voluisset etiam deus pater
per subiectam creaturam insibi-
liter appareret absurdissime
tamen aut a filio quem genuit aut
a spiritu sancto qui de illo proce-
dit missus diceretur. Congru-
enter autem ille missus dicitur
qui in carne apparuit. Misisse
autem ille qui in eo non apparuit

Putauerunt quidam filium et spiritum sanctum minores fuisse patre quia missi dicuntur

Ideoque putauerunt quidam heretici cum pater non sit missus sed filius et spiritus sanctus patrem esse maiorem ac filium minorem esse et spiritum sanctum atque patrem quasi maiorem misisse utrumque quasi minorem. Quod Augustinus improbat in iiii libro de trinitate illis contradicens. Non ideo inquit arbitrandum est minorem esse filium quia missus est a patre. nec ideo minorem spiritum sanctum quia et pater eum misit et filius. Sive enim propter visibilem creaturam sive potius propter principii

autoritatem vel comendacionem
non propter inequalitatem vel
imparilitatem vel dissimili-
tudinem subest in scriptuis hec
posita intelliguntur. Non ergo
ideo dicitur pater misisse fi-
lium vel spiritum sanctum quia ille es-
set maior et illi minores sed
maxime propter autoritatem
principii comendandam et qui-
a invisibili creatura non sicut
illi apparuit. Ecce ostensum est
que sit missio filii et quibus
modis mittatur

De missione spiritus sancti que fit duobus modis visibiliter et invisibiliter

Unde de spiritu sancto
videndum est preter
illam ineffabilem et eternam

Processione qua procedit a
patre et filio et no a seipo qe
sit eius temporalis processio qe
dr missio sive datio Ad qd dici
mus qr sicut filius duobus mo
dis dicitur mitti uno quo vi
sibiliter apparuit altero quo invi
sibiliter a castis mentibus percipitur
Ita et spus spus a pre et fili
o ac a seipo duobus modis
procede sive mitti sive dari di
citur uno visibiliter alteo invi
sibiliter Datus est enim visibilis cre
ature demonstracon sicut in die
penthecostes aliis qz vicibus et
datur quottidie invisibiliter illa
bedo mentibus fidelium

Prius de illo mo mis
sionis qui fit visibili
ter agit :

Et primo agamus de illo mi-
ssionis mo. qui fit visibili spe
De hoc Augu. in ij. li. de trini-
tate ita ait. In promptu est in-
telligere de spu sancto cur missus et
ipse dicatur. Facta est enim crea-
ture quedam spes ex tpe in qua
visibiliter ostenderetur spus sanctus
sive cum in ipsum dum corporali
spe columbe descendit sive cum
in die pentecostes factus est su-
bito de celo sonus qui ferretur
flatus vehemens et vise sunt illis
lingue divise sicut ignis que
et insedit super unumquemque eo-
rum. Hec operatio visibiliter expre-
sa et oculis oblata mortalibus
missio spus sancti dicta est non ut
appareret eis ipsa substantia qua et

ipe inuisibilis et incommutabi-
lis est sicut pr et filius sz vt
exterioribus visis corda homi-
nis commota a temporali manifesta-
cione uenientis ad occulta eter-
nitatem sp pntis conuerterentur
Ecce his uerbis aperit Au-
gu. illum modum missionis
qui uisibiliter exibetur cum ta-
men ipe spus in sui natura non
no uideatur quia nec in illis
creaturis magis erat quam in
aliis sz ad aliud In illis enim
enim erat ut per eas ad homi-
nes uenientes ouderetur esse in il-
lis ad quos ille creature ue-
niebat Non enim spus sctus
tpali motu tunc uenit uel
in homines descendit sz per

temporalem motum creature
significata est spiritualis et in-
visibilis spiritus sancti infusio. Et
ut apertius dicam per illum mo-
dum missionis spiritus sancti corpora-
liter exhibitum. Intrata est spiritualis
et interior missio sancti spiritus si-
ne donatio de qua agens est.
Cum filius sit minor pa-
tre secundum formam cre-
atam in qua apparu-
rit cur non et spiritus
sanctus similiter.
Sed prius querendum est cum
filius dicatur minor patre se-
cundum missionem qua in for-
ma creata apparuit cur et
spiritus non dicatur ~~non dicatur~~ si-
militer minor patre cum in forma
creata apparuit. Nam de filio

qi minor sit patre secdm for-
mam q̄ missus apparuit. Aper-
te ondit Augu in iiii li de-
trin. dicens Misit deus filium
suum factum ex muliere factum
sub lege. usque adeo p̄uum ut
factum eo itaque missum quo
factum. Fateamur ergo factum
minorem et itantum minorem in-
quantum factum et intantum fctum
inquantum missum. Ecce habes
quia filius inquantum e mis-
sus id est factus minor e patre
Cur ergo spus no dicitur patre
minor cum et ipe creaturam a-
sumpserit in qua apparuit
Quia aliter spus assumpsit
creaturam in qua apparuit
aliter filius. Nam filius accepit

Per vnionem spus vero non fi-
lius enim accepit hominem ita
ut fieret homo. Spus vero sctus
non ita accepit columbam ut fi-
eret columba. De hoc Augusti.
in ii li de trini ita ait. Ide-
o misque scriptum est qui deus
pater maior sit spu sctio vel
spus sctus minor patre quia non
sic est assumpta creatura in qua
appareret spus sctus sicut assum-
ptus est filius hominis in qua
forma ipius dei verbi perso-
na presentaretur non ut habe-
ret verbum dei sicut alii sancti
sapientes sed qui ipsum verbum erat.
Aliud est enim verbum in carne ali-
ud verbum caro et aliud est ver-
bum in homine aliud verbum ho

Caro enim pro homine posita
est in eo qui ait Verbum caro
factum est Non ergo sic assum-
pta est creatura in qua appa-
ruit spiritus sanctus sicut assum-
pta est caro illa et huma-
na forma ex virgine mani-
a Non enim columbam vel illum
flatum vel illum ignem beatificat
sibi quod in unitatem persone con-
cinxit in eternum Ex predictis
aperte ostensum est secundum quod fi-
lius dicatur minor patre et qua-
re filius dicatur minor patre et
non spiritus sanctus
Quod filius secundum quod homo
factus est non modo pa-
tre sed spiritu sancto et
etiam seipso minor est
Notandum autem quod filius

secundum quod homo factus est non
tantum patre sed spiritu sancto et etiam
seipso minor dicitur. Et quod etiam se-
ipso dicatur minor secundum for-
mam servi. Augustinus ostendit in
i. li. de trinitate dicens Erraue-
runt homines ea que de creatura se-
cundum hominem dicta sunt ad re-
ius substantiam que sempiterna est
transferentes sicut illud quod ipse
dominus ait Pater maior me est
quod propter formam servi veritatis
dicitur enim quemadmodum etiam
seipso minor est filius. Quomo-
do enim non etiam seipso minor fa-
ctus est qui seipsum exinaniuit
formam servi accipiens. Non enim
sic accepit formam servi ut am-
mitteret formam dei in qua

erat equalis patri. In forma
ergo dei unigenitus patris
equalis est patri. In forma
serui etiam seipso minor est. Non
ergo merito scriptura dicit u-
trumque et equale patri filium
et patrem maiorem filio. Illud
enim propter dei formam. Hoc autem
propter formam serui intelli-
gitur. De hoc eodem in libro de
trinitate Augustinus ait. Dei filius est
equalis patri secundum dei formam
in qua est. Et minor patre secun-
dum formam serui quam acce-
pit in qua non modo patre
sed etiam spiritu sancto nec hoc tantum
sed etiam seipso minor inuentus
est. Propter quod ut idem in li-
contra Maximinum ait

Non tm patre sed etia seipo
et spu scto minor factus est
et etia minoratus paulomus
ab angelis. Est ergo dei fili
us vt ipe ait in j li. de trini.
deo patri in na equal habi
tu minor x in forma sui qz
accepit. his autoritatibus o
stenditur aperte filius tm for
ma serui minor patre et se
ipo et spiritu sancto

Hylarius aliter dicit
s. qz pater sit maior
filius tamen minor

Hylarius aut dicit videtur qz
pr sit maior filio nec tamen filius sit
minor patre. Pater em dicit
maior propter autoritatem
quia in eo est autoritas

generacionis secundum quam dicit
Pater maior me est. Et apostolus
Donauit ei nomen quod est su-
per omne nomen. Cum ergo ait
Pater maior me est, hoc est
ac diceret Donauit mihi nomen
Si ergo inquit hylarius in
ix. li. de trini. Donatis au-
toritate pater maior est.
Nunquid per domini confessionem
filius minor est. Maior ita-
que donans est sed minor iam non
est cum unum esse donatur. Ait
enim Ego et pater unum sumus.
Si non hoc donatur Iesu ut
confitendus sit in gloria dei
patris minor patre est. Si
autem in ea gloria dei donatur
esse quam pater est habes et in

donantis autoritate quia
maior est et in donatis con-
fessione quia unum sunt Ma-
ior itaque pater filio est et pla-
ne maior Cum tamen donat es-
se quatus est ipse cum inmas-
cibilitatis esse imagine sa-
cramento nativitatis impar-
tit quem ex se in forma sua
generat Audisti lector quid su-
per hoc dicat hilarius cuius
verba ubicumque occurrerint
diligenter nota pieque intellige

De missione spiritus sancti quam invisibiliter mittitur

Iam nunc accedamus ad
assignandam missionem
spiritus sancti quam invisibiliter mittitur
in corda fidelium Nam ipse

spūs sctus qui deus est ac tri-
cia in trinitate persona ut
supra ostensū est a pre et
filio ac seipso tpalr procedit
id est mittitur ac donatur fide-
libus sed que sit ista missio
sine donacō uel quō fiat
considerandum est

Premittitur qddam
ad hanc ostēsionem
nccm s. qz spūs s.
ē caritas qua di-
ligimus deum et
proximum

Hoc aūt ut intelligibilius
doceri ac plenius pspici uale-
at premittendū est qddam
ad hoc ualde nccm Dictum
quidem est supra et sacrę au-
toritatibus ostensum qz spūs s.

amor est patris et filij quo
se invicem amat et nos. His
aut addendum est quod ipse idem
spiritus est amor sive caritas
quia nos diligimus deum et pro-
ximum quia caritas est cum ita sit
in nobis ut nos faciat dili-
gere deum et proximum tunc
spiritus sanctus dicitur mitti vel da-
ri nobis et quia diligit ipsam di-
lectionem qua diligit proximum
in eo ipso deum diligit quia
ipsa dilectio deus est et spiritus sanctus.
Autoritatibus ita esse
confirmat
Ne aut in re
tanta aliquid de nostro influere
videamur sacris autoritati-
bus quod dictum est corroboremus
De hoc Augustinus in viij libro de trinitate

dilectio creata
participata
exemplata

Alia dilectio increata resultat in dilectionem creatam in suo exemplari, scilicet in speculo suo increata. Diligitur in dilectione creata sicut in speculo sic causa exemplaris in exemplato

Secundum modernos doctores

ait Qui proximum diligit con-
sequens est ut ipsam precipue
dilectionem diligat Deus autem di-
lectio est consequens ergo est
ut precipue deum diligat Ita-
tem in eodem deus dilectio est ut
ait Johannes apostolus Ut quod ergo
imus et currimus in sublimia
celorum et ima terrarum quen-
tes eum qui est apud nos si
nos apud eum esse velimus Nemo
dicat Non novi quod diligam
diligat fratrem et diligat eandem
dilectionem Magis enim novit
dilectionem quam diligit quam fratrem
quem diligit Ecce iam potes no-
tiorem deum habere quam fratrem pla-
ne notiorem quia presentiorem quia in-
teriorem quia certiorem Amplectere

dilectom deu et dilecton a-
plecte deus ipa est dilecto q
oms bonos angelos et os
dei seruos consociat vinculo
sanctitatis Quato ergo sa-
ctores sumus a tumore sup-
bie tato sumus dilecton ple-
niores et quo nisi deo ple-
nus est qui plenus est dilecto
ne his uerbis satis Augu-
ondit qi dilecto ipa qua di-
ligimus deus uel proximum
deus est Sed adhuc aperti-
us in eodem libro subdit di-
cens Dilectom qua comen-
dat Johannes apostolus Attenda-
mus Qui diligit inquit fra-
trem in lumine manet et scan-
dalum in eo no est Manifestu

est qn iustitie perfectoz i
fratris dilection posuerit.
Naz in quo scandalu non
est utiqz perfectus e. Et tn
videtur dilectoz dei tacuisse
quod nuqz faceret nisi qz
in ipa fraterna dilection
vult intelligi deus. Aperti-
ssime enim in eade epla pau-
lopost ait. Ita dilectissimi di-
ligamus inuicem qz dilectio
ex deo est. Et omnis q dili-
git ex deo natus est et cognouit
deus. Qui no diligit no
cognouit deus qz deus dilectio
est. Ista contextio satis aper-
te declarat eande ipaz frater-
naz dilectoz (na fraterna di-
lectio est q diligimus inuicem)

no solus ex deo est sed etiam
deus esse tanta autoritate
predicari. scilicet Johannis. Cum
ergo dei dilectionem diligimus
fratres de deo diligimus fra-
tres nec fieri potest ut eandem di-
lectionem non precipue diligamus
qua fratres diligimus quoni-
am deus dilectio est. Item qui
non diligit fratres non est in di-
lectione et qui non est in dile-
ctione non est in deo quia de-
us dilectio est. Ecce aperte di-
cit fraternam dilectionem deum esse

Quod fraterna dilectio
cum sit deus non est pater
vel filius sed spiritus sanctus.

Cum autem fraterna dilectio sit
deus nec pater est nec filius sed
tantum spiritus sanctus quod proprie in trinitate

dilectio uel caritas dr. Unde
Augu. in xv li. de trin. Si
in donis dei nil est maius
caritate et nullus est maius
donus dei quam spiritus sanctus quid
consequentius est quam ut ipse
sit caritas que dr et deus et
ex deo. Ita enim ait Johannes di
lectio ex deo est et paulo post
Deus dilectio est. Ubi manifestat
eam se dilectionem dixisse deum
quam dixit ex deo. Deus ergo ex de
o est dilectio. Item in eodem Johannes
volens de hac apertius loqui In
hoc inquit cognoscimus quia in
ipso manemus et ipse in nobis quia
de spiritu suo dedit nobis. Spiritus
itaque sanctus de quo dedit no
bis facit nos in deo manere

et ipm in nobis. hoc aut fa-
cit dilectio. Ipe est ergo deus
dilectio. Ipe igitur significat
ubi legitur deus dilectio e. Ex
his ergo aparet qd spiritus
sanctus caritas est

Q no est dictu per
cam illud deus cari-
tas est sicut illud
tu es pacia mea
et spes mea

Sed ne forte aliqs dicat il-
lud esse dictu per expressiem
cause deus caritas e. eo qi cari-
tas sit ex deo. et no sit ipe
deus sicut dr. Deus nra pacia
est. et spes. no qi ipe sit ista
sed quia ista ex deo sit. Occur-
rit Augn. ondens hoc non
esse dictu per causam sic illa

in xv libro de trini ita dicitur
Non dicturi sumus caritatem
non propterea esse dictam deum quia
ipsa caritas sit ulla substantia que
dei digna sit nomine sed quia
dominus sit sicut dictum est deo
Tu es patientia mea quia dei
substantia est nostra patientia sed quia
ab ipso nobis est Unde alibi
Ab ipso est patientia mea Hunc
enim sensum facile refellit scri-
pturarum ipsa locutio Tale enim
enim Tu es patientia mea qua-
le est Domine spes mea et de-
us meus misericordia mea est multa
similia Non est autem dictum Do-
mine caritas mea aut tu es
caritas mea aut deus caritas
mea Sed ita dictum est

Deus caritas sicut dictum est
deus spiritus est. Hoc quod non di-
scerni intellectum a domino
non exposicionem queant a nobis
Non enim apercius quicquam possumus
dicere. Deus ergo caritas est. Ex pre-
dictis clarescit quod spiritus sanctus
caritas est qua diligimus
deum et proximum. Unde faci-
lius est nobis ordinem quo spiritus
mittatur sive detur nobis.
Quo spiritus sanctus mitta-
tur vel detur nobis
Tunc enim spiritus sanctus mitti vel
dari dicitur cum ita in nobis est ut
faciat nos diligere deum et
proximum per quod manemus
in deo et deus in nobis
Unde Augustinus hunc missionis

modū insinuās in xv lib.
de trin ait Deus spūs s.
q̄ procedit ex deo cū datus
fuerit homī attendit eū ad
diligendū deū et proxim
et ipe dilcto est Non enī ha-
bet hō vnde diligat deū ni-
si ex deo Ecce quō dat vel
mittitur nob spūs sctus rn
quod dicitur datus sive do-
nus Qd donū comedat Au-
gu explanās apercius quō
detur in eodē libro Dilcto
inquit dei diffusa ē i cor-
dibus nris ut ait aplus p spi-
ritus sctus qui datus ē nob
Nullus est isto dono dei
excellencius Solus est qd di-
vidit filios regni et filios

perdicionis. Sanctus et alia per
spiritum munera, sed sine cari-
tate nil prosunt. Nisi ergo tan-
tum imparciatur cuiquam spiritus
sanctus ut eum dei et proximi
faciat amatorem, a sinistra non
transfertur ad dexteram. Neque spi-
ritus sanctus proprie dicitur donum, ni-
si propter dilectionem, quam qui non
habuerit, et si loquatur omnibus
linguis, et habuerit prophetiam
et omnem scientiam, et omnem fidem
et distribuerit substantiam suam, et tra-
diderit corpus suum, ita ut ardeat
non ei prodest. Quantum ergo bo-
num est, sine quo ad eternam
vitam neminem tanta bona per-
ducunt. Ipsa vero dilectio vel cari-
tas (nam unius rei nomen est)

utrumque) perducit ad regnum /
Dilectio ergo que ex deo est et de-
us proprie spiritus sanctus est per quem
diffunditur in cordibus nostris
deus caritas per quam nos tota
inhabitat trinitas Quocirca
rectissime spiritus s. cum sit deus
vocatur etiam donum dei Quod
donum proprie quod nisi caritas in-
telligendum est que perducit ad
deum Ecce hoc aperitur quod su-
pra dictum erat s. quia caritas
sit spiritus sanctus et donum exce-
lentius et quomodo hoc donum i.
spiritus sanctus detur nobis s. cum
ita impartitur amicus i. ita
habet esse in aliquo ut eum faci-
at dei et proximi amatorem
Quod cum facit tunc autem dari

dicitur sive mitti alicui
et tunc ille dicitur proprie ha
bere spiritusanctum.
Utrum concedendum sit quod
spiritusanctus augeatur in
homine vel magis vel
minus habeatur vel detur
hic queritur si charitas
spiritusanctus est cum ipsa au
geatur et minuatur in homine
et magis et minus per diversa
tempora habeatur. utrum
concedendum sit quod spiritusanctus
augeatur vel minuatur in
homine et magis et minus
habeatur. Si enim in homine
augeretur et magis et minus
datur et habetur. muta
bilis esse videtur. deus autem
omnino immutabilis videtur

Videtur ergo quod vel spiritus sanctus
non sit charitas. vel cha
ritas non augeatur vel mi
nuatur in homine. Item cha
ritas et non habenti datur
ut habeat. et habenti ut
plenius habeat. Si ergo
spiritus sanctus charitas est. et
non habenti datur ut ha
beat. et habenti ut plenius
habeat. Sed quomodo datur non
habenti: cum ipse ut deus
sit ubique. et in omnibus cre
aturis totus. et quomodo
plenius datur vel habetur
sine sui mutatione.

Responsio ad primam questionem

Hiis itaque respondemus di
centes quod spiritus sanctus sine

charitas penitus immuta
bilis est. nec in se auget
uel minuit: nec in se re
cipit magis uel minus sed
in homine. uel potius homini
auget et minuit: et magis
uel minus datur uel habetur
Sicut deus dicitur magnificari
et exaltari in nobis. qui
tamen in se nec magnificatur
nec exaltatur. Unde propheta
Accedat homo ad cor al
tum et exaltabitur deus. Super
quem locum ait autoritas.
Deus non in se. sed in cor
de hominis grandescit. Sic go
spiritus sanctus homini datur. et da
tus amplius datur. et auget
Et magis et minus habetur

et tamen immutabilis existit.

Responsio ad secundam

Cumque ubique sit et in omni creatura totus. sunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes spiritum sanctum habent. in quibus est. alioquin et irrationabiles creature habrent spiritum sanctum. quod fidei pietas non admittit.

Autoritate confirmat utramque responsionem

Ut autem certius fiat quod diximus. auctoritate confirmamus quod spiritus sanctus magis ac minus percipiatur et homini augeatur. Et non habenti detur. et habenti ut plus habeatur. Augustinus ondit super Joh. dicens.

Sine spusscto constat nos
chrm non diligere et eius
mādata seruare nō posse
Et id nos posse atq; agere
tanto minus quanto illuz per
cipimus minus. tanto vero am
plius quanto illuz percipimus
amplius. Ideoq; nō soluz nō
habenti. verecia habenti nō
incassuz promittitur.
Non habenti quidez ut habe
atur. habenti aut ut amplius
habeatur. Nam si ab alio
minus et ab alio amplius
nō haberetur. sanctus lhelis
seus. sancto helie nō diceret
Spus qui est in te duplo
sit in me. Chro aut qui
est dei filius nō ad mensuraz

datus est spus. Neq; em
sine gra spusscti est medi
ator dei et hom homo chrs
q em est vnigenitus dei fili
us equalis patri. no est gra
cie sed nature. q aut in
vnitatem persone vnigeni
ti assumptus est homo. gre
est. no nature. Ceteris aut
ad mensura datur. et datus
additur. donec vnicuiq; pro
modo sue pfectois ppria
mensura compleatur. Ecce
expresse habes. q spusscti
magis et minus datur vl' ac
cipitur. et homi datus au
getur. et hnti et no hnti datur
q spusscti est charitas q
no habenti datur. et i hnte

augetur et proficit. Immo ut ve
rius et magis proprie loquar.
Homo in ea proficit et defi
cit aliquando. et tunc ipsa dicitur
proficere uel deficere. que
tamen nec proficit nec deficit
in se. quia deus est. Unde Aug.
in omel. ix. super epistolam Joh.
ait. probet se quisque quantum
in illo profecerit charitas
vel potius quantum ipse profe
cerit in charitate. Nam si
charitas deus est. nec de
ficit nec proficit. Sic ergo in
te proficere dicitur charitas.
quia tu in ea proficis. Ecce
quod intelligendum sit cum
dicitur spiritus sanctus augeri in nobis
quia nos in eo scilicet proficimus

sic et alia huiusmodi.

Et aliqui dicunt spiritum sanctum non esse charitatem qua diligimus deum et proximum

Supra dictum est quod spiritus sanctus charitas est patris et filii quia se invicem diligunt et nos. Et ipse idem est charitas que diffunditur in cordibus nostris ad diligendum deum et proximum. Horum alterum omnes catholici concedunt. scilicet quod spiritus sanctus sit charitas patris et filii. Quod autem ipse idem sit charitas qua diligimus deum et proximum a plerisque negatur. Dicunt enim Si spiritus sanctus charitas est patris et filii et nostra. Eadem ergo charitas est qua deus diligit nos. Et qua nos diligimus

eum. hoc aut sctor auctes
negare videntur. dicit enim
Aug. in li. de spu et lra. vn
est dilectio nisi vn et ipsa
fides. i. a spusctio. Non esset
enim in nobis. nisi diffudere
tur in cordibus per spiri-
tum. Charitas aut dei dicta
est diffundi in cordibus nris
non qua nos ipe diligit.
sed qua nos facit dilecto
res suos. Sic iustitia dei
dr qua nos iusti eius mu
nere efficimur. et domi salus
qua nos saluat. et fides chri
qua nos fideles facit. his
verbis videtur monstrari di
stinctio inter charitate qua
nos deus diligit. et qua nos

diligimus. Et sic iusticia nra
dr dei. non q ipe sit ea iu
stus. sed quia ea nos iustos
facit. sicut et fides et salus.
Sic vidr dicta dei charitas
que est in nobis. no q ipe
ea diligat. sed qr ea nos
diligere facit. De hoc etiam
idem Aug. in li. xv. de trini.
ait Cum Johes commemoras=
set dei dilectionem no qua nos
eum. sed qua ipe dilexit
nos. et misit filium suum libe
ratorem pro pctis nostris.
Ecce et hic videtur manifeste
dividere dilectionem qua nos
diligimus deum. ab ea qua
ipe diligit nos. Si ergo
inquiunt spiritus sanctus dilectio est

qua deus diligit. et qua nos
diligimus. duplex dilectio est
immo duo diuisa est. quod ab
surdum et a veritate longe est.
Non est ergo dilectio qua di
ligimus. sed qua deus tan
tum diligit nos.

Responsio ad predicta determinans auctores.

Hiis respondemus predictarum
autoritatum verba determinan
tes hoc modo. Charitas dei
dicta est diffundi in cordi
bus nostris. non qua ipse nos
diligit sed qua nos diligere
facit etc. Hiis verbis non di
uiditur nec diuisa ostenditur
charitas qua deus nos
diligit ab ea qua nos

diligimus. sed potius cum sit
una et eadem charitas. et
dicatur ipsa dei charitas. et
diuisis de causis et rationibus
dei charitas appellari in
scriptura ostenditur. dicitur enim
dei charitas. vel quia deus
ea diligit nos. vel quia nos
ea sui dilectores facit.

Determinatio prime auctoritatis

Cum ergo ab apostolo dicitur chari
tas dei diffundi in cordibus
nostris. non est dicta charitas
dei qua diligit nos. sed
qua facit nos diligere. i.
non ibi appellatur charitas
dei. eo quod deus nos ea di
ligit. sed eo quod nos ea sui
dilectores facit. Et quod ea

racone possit dici charitas
dei: qz nos ea diligere fa
cit. ex simili genere locuc
nis ondit. sic dr iusticia
dei qua nos iustificat. et
domi salus qua nos sal
uat. et fides chri qua nos
fideles facit.

Determinacio secunde.

Silr et aliaz exponimus au
toritatez: vbi ait dilectoez
dei comemorari. no qua nos
eu. sed qua ipe dilexit nos.
ac si diceret. comemorat di
lectoez dei. no sm q ea
nos diligimus deu. sed sm q
ipe ea diligit nos.

Aliud obiciunt.

Sed aliud est inquiunt quod

magis urget. dixit enim
supra Aug. quod dilectio est
a spiritu sancto. a quo fides. Sicut
fides non est spiritus sanctus a
quo est. ita nec charitas.
Quomodo ergo spiritus sanctus est. si ab
ipso est. Nam si ab ipso est
a ipse est. ergo spiritus sanctus a
seipso est. Ad quod dicimus
Spiritus sanctus quidem a seipso
non est. sed tamen a seipso datur
nobis. ut supra dictum est.
Dat enim se ipsum nobis spi
ritus sanctus. Et ex hoc sensu
dictum est. quod charitas ab
ipso est in nobis. et tamen ipsa
spiritus sanctus est. fides autem
est a spiritu sancto. et non est spi
ritus sanctus. quia domini vel

datū solūmō ē nō deus dās.
Q alias inducūt rōes
ꝛ auctes ad idē pbādū

Alias quoqꝫ inducūt raciō
nes ad idez ondēdūz. s. q
charitas nō sit spūssctus
qꝛ charitas affectio mē
tis est ꝛ motus animi
spūssctus vero nō est affe
ctio animi uel motus mē
tis qꝛ spūssctus immutabil
est ꝛ increatus. Nō ergo charitas
Q charitas est motus
uel affectus animi.

Quod aūt charitas sit af
fectio animi ꝛ motus mentis
auctibus ꝯfirmāt. Dicit
em Aug. in iii. li. de doc
trina chriana Charitatē

uoco motū animi ad fruē
dū deo / propter ipm̄ · et se ac
proximo propt' deum / Idem
in libro de moribus ecclie
catholice · tractans illud ver
bū apli / Nec mors nec
vita · poterit nos separare
a charitate dei / Charitas
dei inquit dicta est virtus
que animi nri rectissima
affectio est / que coniungit
nos deo / qua eū diligimus
Ecce his verbis exprimitur
quod charitas est affectio / et
motus animi / ac per hoc
nō videtur esse spūssitus
Rnsio determinans auctes
Ad quod dicimus hoc ita di
ctū esse sic dr / Deus est

spes nr̄a ⁊ paciencia nr̄a
qꝛ facit nos sperare ⁊ pati
Ita charitas dr̄ esse motus
siue affectio animi. quia
per eā mouetur ⁊ afficitur
animꝰ ad diligendū deum
Non aūt mireris si chari
tas cū sit spūs sctꝰ dicatur
motꝰ mētis: cū ec̄ in li.
Sap. dicatur de spū sapie
qui attingit a fine vsqꝫ ad
finē. qui est actꝰ. mobil'
certꝰ. incoinquinatꝰ Quod
nō ideo dr̄ q̄ sapia sit
mobile aliquid uel actus
aliquis. sed quia sui īmo
bilitate oīa attingit. non
locali motu. sed ut vbi sp̄
sit. ⁊ nisqꝫ inclusa teneatur

Sic ergo charitas dr̄ motus
animi: non q̄ ipa sit motus
vel affectio vel virtus anī
Sed qz per eā quasi esset
virtus: afficitur mens et mo
uetur. Sed si charitas spi
ritussctus est qui operatur
in singulis prout vult.
cū per eū mens hominis
afficiatur et moueatur ad cre
dendū vel sperandū et hmoi
sic ad diligēdū. Quare n̄
sic dr̄ charitas motus vel
affectio mentis ad creden
dū vel sperādū sic ad
diligēdū. Ad quod sane
dici potest. qz alios actus
atqz motus virtutū opera
tur charitas et spūssanctus

mediantibus virtutibus quarum
actus sunt. Utpote actum fidei
i. credere fide media. Et ac
tum spei i. sperare media
spe. Per fidem ii. et spem pre
dictos operatur actus. Dili
gendi vero actum per se tantum
sine alicuius virtutis medio
operatur i. diligere. Aliter ergo
hunc actum operatur quam alios
virtutum actus. Ideoque diffe
rent de hoc et de aliis lo
quitur scriptura que istum
specialiter charitati tribuit.
Est ergo charitas vere spiritus
sanctus. Unde Aug. premissum
verbum apostoli tractans in eodem
li. charitatem dicit esse bonum
quo nil melius est. Et per hoc

ipam esse deum significat di
cens. Si nulla res ab eius
charitate nos separat. quid
esse non solum melius. sed eci
am certius hoc bono potest
Ecce dicit quia charitate nil
melius est. Charitas ergo
spiritus sanctus est qui deus est.
et donum dei sive datum. qui
dividit singulis fidelibus
dona. nec ipse dividitur
sed indivisus singulis datur
Unde aug. ubi joh. dicit non
ad mensuram christo dari
spiritum ait. Ceteris vero
dividitur. non quidem ipse spiritus
sed dona eius.
An concedendum sit quod per
donum dentur dona.
Hic queritur cum spiritus sanctus

dis xviii

per quē diuidūtur dona ipē
sit donū. vtrū concedēdū
sit q̄ per donū diuidantur
ac dentur dona. Ad quod di
cimus q̄r per donū quod est
spūsscūs singulis propria
diuidūtur. et ipm̄ cōmuniter
omēs boni habent. Vnde
Aug. in. xv. li. de tri. ait
per donū quod est spūsscūs
in cōmune oībus membris
chri. multa dona que sūt
quibusq̄ propria diuidūtur.
Non em̄ singuli quinq̄ ha
bent oīa. sed hij illa. alij
alia. q̄uis ipm̄ donū a
quo cuiq̄ propria diuidūtur
omēs habent. s. spūsscūm
Aperte dicit p̄ donū dona

donari.

Utrum eadem ratione spiritus sanctus dicatur donum et datum sive donatum

Preterea diligenter considerandum est cum spiritus sanctus dicatur donum et datum. Utrum eadem ratione utrumque nomen ei conveniat. quod utique videri potest.

Quare ita esse videtur.

Cum enim idem sit spiritus sanctus dari et spiritus sanctus donari. ex eadem ratione videtur spiritus sanctus dici datum et donum. Hoc etiam videtur Aug. significare in xv. li. de trini. cum ait

Spiritus sanctus in tantum donum dei est inquantum datur eis quibus datur. apud se autem

deus est. et si nemini datur

Ecce aperte dicit spiritum sanctum

donum appellari. quia datur

Si autem ex eo tantum appella

tur donum. quia datur. non

ab eterno fuit donum. quia

non datur nisi ex tempore.

Responsio quare da

tum siue donatum dicatur

spiritus sanctus.

Ad quod dicimus quia spiritus sanctus

et donum dicitur et datum siue do

natum. sed datum siue do

natum. ex eo tantum dicitur quia da

tur uel donatur. quod habet

tantum ex tempore.

Hic quere donum.

Donum uero dicitur non ex eo tantum

quod donetur. sed ex proprieta

te quam habuit. ab eterno

Vnde et ab eterno fuit donum
Sempiterne enim donum fuit
non quia daretur sed quia pro
cessit a patre et filio. Vnde
Aug. in. iiii. li. de trini. ait
Sicut natum esse est filio a
patre esse. ita spiritus sancti do
num dei esse est a patre pro
cedere et a filio. Hic aperte
ostenditur quod spiritus sanctus eo donum
est quod procedit a patre et fi
lio. sicut filius eo est a patre
quod natus est ab eo. Non enim
idem est filio esse a patre
et spiritus sancti. vel non ea proprietate
filius dicitur esse a patre quam spiritus
sanctus. Nam filius dicitur esse a
patre. quia genitus est ab eo.
Spiritus sanctus vero dicitur esse a patre

dy xxiij

qd donare habet

et filio. quia spiritus sanctus est donum
patris et filii. i. quia procedit ab
utroque. Eo enim dicitur spiritus quo
donum. et eo donum quo pro
cedens. Unde aug. in v. li. de
tri. ait. Spiritus sanctus qui non
est trinitas. sed in trinita
te intelligitur. in eo quod appe
dicitur spiritus sanctus. relative dicitur.
cum et ad patrem et filium refer
tur. quia spiritus sanctus et patris et
filii est spiritus. sed ipsa re
latio non apparet in hoc no
mine. Apparet autem cum dicitur
donum dei. donum est enim patris
et filii. quia et a patre procedit
et a filio. Ecce his verbis
aperte ostenditur eadem relatio
ne dici spiritum sanctum et donum

Donū aūt qz procedit a
pre ⁊ filio. proprietas ergo
qua dr spūssctus vel donuz
processio ipa est de qua
post plenius agemus cū alijs
Cum ergo ab etno processe
rit ab vtroqz ⁊ ab etno do
nū fuit. nō ergo spūssctus eo
tm dr donū quia donatr.
nā ⁊ ante fuit donū qz do
naretr. vn Aug. in v. li.
de tri. ait Semper spūssctus
procedit. ⁊ nō ex tempore
Sed ab etnitate procedit.
Sz quia sic procedebat vt
esset donabile. ia donum
erat. anteqz esset cui do
naretr. Aliter enī intelligr
cū dr donuz. aliter cū dicitr

donatū. naz donū potest
esse etiā anteqz detur. do
natū aūt nisi datū fuerit
nullo mo dici potest. Sem
piterne ergo spūs est donū
tēporaliter aūt donatū. his
verbis aperte ondituz. q
sicut spūssectus ab eterno
procedit. ita ab eterno donū
est. nō qz donaretur a
pre filio. vel a filio pat'
sed qz ab eterno procedit donabilis
Queritur cui donabilis
Sed queritur cui donabilis
vtz pri vel filio. an tm no
bis qui nondum eramus. Si
aūt nō erat donabil' pri
et filio. sz tm nob. et ex eo
donū erat. qz sic donabil'

procedebat. videtur quod filius
semper eadem ratione donum
fuerit. quia ab eterno processit
a patre donabilis nobis in
tempore. nam et de filio legitur
quod datus est nobis. Ad quod di
cimus. quia spiritus sanctus nobis tantum
(non patri vel filio) donabi
lis processit. sicut et nobis
tantum datus est. Et filius vere
datus est nobis. et ab eter
no processit a patre. non
ut donabilis tantum. sed ut ge
nitus qui et donari posset
processit ergo ut genitus
et donabilis. sed spiritus sanctus
non procedit ut genitus
sed tantum ut donum. Donum
autem semper fuit. non solum

quia donabilis. sed quia ab
utroque processit. et quia dona
bilis fuit. Unde aug. in v.
li. de tri. ait. Eo ipso quod da
turus erat eum deus. nam
donum erat. etiam antequam
daretur. Et ideo donabilis
Sed aliter donabilis quam filius
Nam et aliter datus et aliter
processit quam filius. Filii enim
processio genitura est. vel
nativitas. Spiritus sancti vero
processio nativitas non est
utraque vero ineffabilis est.
Quia sicut filius nascendo ac
cepit non tantum ut esset
filius. sed etiam essentia.
ita et spiritus sanctus procedendo
accepit non tantum ut esset
donum. sed etiam ut esset essentia
Et notandum quod sicut filius

nascendo accepit. non tm
ut esset filius sit. sz omno
ut sit. et ut ipa suba sit.
Ita et spusscus a pre et filio
procedendo accepit. non tm
ut spusscus sit vel donus
Sed etiam ut omo sit. et ut
suba sit. quod utiqz non
accepit ex eo quod datur.
Nam cum non detur nisi ex
tpe. si hoc haberet ex eo
q datur. accepisset go ex
tpe ut esset. Vn Aug. in li.
de trini. v. filius non hoc tm
habet nascendo ut sit filius
sed omno ut sit. Queritur
go. utrum spusscus eo q datur
habeat non tm ut donum sit
Sed omo ut sit Quod si non

dis 18

est nisi quia datur. Id est si
non habet esse nisi eo quod da
tur. Sicut filius nascendo ha
bet non tantum ut sit filius
quod relative dicitur sed omnino
ut sit ipsa substantia. Quomodo
iam spiritus sanctus erat ipsa substantia
cum non prius daretur quam
esset cui daretur. Non ergo eo
quod datur sed procedendo ha
bet ut sit donum et ut sit
essentia. Sicut filius non eo
quod datus est sed nascendo acce
pit non tantum ut sit filius sed
ut sit essentia. Unde Aug. xv.
li. de trini. ait. Sicut filio
prestat essentiam sine initio
temporis sine mutabilitate
nature de patre generatio

ita spiritui sancto prestat es
sentiam sine ullo initio temporis
sine ulla mutabilitate na
ture de utroque processio.
Quod ex predictis videtur quod
filius non tantum sit filius na
tiuitate sed etiam de simili
essentia et spiritus sanctus processione.
Hic oritur quod si filius na
scendo habet non tantum ut sit
filius sed ut sit essentia et
spiritus sanctus procedendo non tantum
ut sit donum sed ut sit essen
tia ergo et filius natiuitate
essentia est et spiritus sanctus pro
cessione est essentia cum ali
bi dicatur quod nec pater eo
pater est quo deus nec filius
eo filius quo deus nec spi
ritus sanctus eo donum quo deus

Quia ut ait Aug. in vii. li.
de tri. his omnibus relatiua
eorum ostenduntur. non essentia
vnde post plenius agemus. Ad
quod breuiter respondentes
dicimus: quia nec filius natiui
tate essentia est. sed tantum fi
lius. Nec spiritus sanctus proces
sione essentia est. sed do
num tantum. et tamen vterque
et ille nascendo. et iste pro
cedendo accepit ut esset
essentia. Non enim ut ait
Hylarius in v. li. de trini.
per defectionem aut proten
sionem aut derivationem ex deo
deus est. sed ex virtute natu
re in natura eandem nativita
te subsistit filius. et ex virtute

nature in naturā eandem
processiōe subsistit spūssctus
Exponit verba hylarii.
Quod ita intelligi pōt ex
pre qui est virtus ingenita
naturā quā habet eandem
filius natiuitate id est na
scendo. Et spūssctus processiōe
id est procedendo habet.
Vn ipe idem apcius eloquens
quod dixerat aperit dicens
Natiuitas inquit dei non
potest nō eam de qua pro
fecta est tenere naturam
Non em aliud qz deus sub
sistit quod nō aliunde qz de
deo subsistit Ecce his vbis
aperitur quomō intelligendū
sit illud De pre generacō

prestat eēntiaz filio / ⁊ de
vtroqz processio prestat es
sentiā spūsctō / Non qz ille
eēntia sit filiꝰ / ⁊ iste eēn
tia sit spūsctꝰ / imo ꝓprie
tate ꝑsonali / sed qz ⁊ ille
nascendo / ⁊ iste procedendo
essentiā habet / eandem et
totā que in pr̄e est.

Qz spūsctus dr̄ donū
⁊ donatū sm duos pdi
ctos modos processionis

Ex predictis patet qꝫ spūs
sanctꝰ sempiterne donū est.
⁊ temporaliter datū uel do
natū / Ex quo apparet illa
distinctio gemine processionis
de qua supra egimꝰ / Naz
sm alterā processionē dr̄
donatū uel datum / sm al

teram vero dr donum.
Scdm hoc q donu est
refert ad prem et filiu
sm q datu ad eu qui
dedit et ad eos qbus dedit.

Et sciendu hoc quod sepit
ne donu est refert ad pa
trem et filiu sm hoc vo q
dr datu vel donatu et ad eu
qui dedit refertur et ad eos
quibus datur. vn Aug. in v.
li. de tri. ait Quod datu
est et ad eu qui dedit re
fert et ad eos quibus dedit
Ctaqz spusctus no tm pris
et filij qui dederut sz etia
nr dr qui accepimus. Spus
go et dei est qui dedit. et
nr qui accepimus no ille spus
nr quo sumus qz ipe e spus

est hominis qui in ipso e
quamvis et illius spiritum qui
hominis dicitur utique accepimus
Sed alter iste alter ille
nostrum dicitur Aliud est enim quod
accepimus ut essemus ali
ud quod accepimus ut sancti
essemus. Quod autem spiritus sanctus
nostrum dicatur scriptura ostendit.
Scriptum est enim de Johanne
quod in spiritu Helie veni
ret Ecce dictus est Helye
spiritus quem accepit Hely
as. s. spiritus sanctus Et Moysi ait
dominus Tollam de spiritu
tuo. et dabo eis. id est dabo
illis de spiritu sancto quem
iam dedi tibi Ecce et hic
dictus est spiritus Moysi.

patet igitur. quia spiritus sanctus noster
dicitur spiritus. sed noster quia nobis datus
et datus utique ad hoc ut sancti
essemus. Spiritus vero creatus
ad hoc est datus ut essemus

An filius cum sit nobis datus posset dici noster ut spiritus sanctus.

Hic queritur utrum et filius
cum sit nobis datus dicatur
vel possit dici noster. Ad quod
dicimus quia filius dicitur noster pa-
ris noster redemptor et huiusmodi
sed non dicitur noster filius. quia
filius dicitur tantum relative ad
eum qui genuit. Et ideo noster
filius non potest dici. sed patris
tantum. In eo autem quod dicitur datus
et ad eum qui dedit. et ad eos
quibus datus est refertur.

ut spūssctus qui etiā cū
in scriptura (ut̄s dictū est)
dicatur spūs nr̄ vel spūs
tuus vel illius ut de Moy
se ⁊ lhelia dictū est. nisq̄
tn̄ in scriptura occurrit ita
dici spūssctus nr̄ vel tuus
vel illius sed spūs noster
vel tuus vel illius q̄z spūs
sctus eo dr̄ quo donū ⁊ utr̄
q̄z relative dr̄ ad patrem
⁊ ad filiū ⁊ hoc sempiterna
relacōe Si tn̄ aliqn̄ dr̄ do
nū nr̄m accipitur donum
pro donato vel dato Cū
vero donū accipitur eo modo
quo spūssctus donū patris
⁊ filii dr̄ non hominis
ita ⁊ filius sub hac appel

latione non potest dici nr ut di
catur filius nr sicut nec
dr spiritus sanctus nr ~~et de spiri~~
~~tu spiritus nr~~ et tamen de fi
lio dr panis nr et de spiritu
spiritus nr ille nr panis
qz nos reficit nobis datus
iste nr spiritus qz nobis inspi
ratur a patre et filio et in nobis
spirat sicut vult. Unde Augu.
in xv li. de tri. ait. Quod
de patre natum est ad patrem
solum refertur cum dr filius
Et ideo filius patris est et non
nr. Dicimus tamen et panem
nrm da nobis sicut di
cimus spm nostrum.

Utrum spiritussanctus ad
seipm referatur.

Post hec queritur utrum

dis 18

spiritussctus ad seipm refe
ratur. hoc em videtur ex
predictis posse probari. Si
em quod datur: refertur
ad eum qui dat. et ad eu
cui datur. et spussctus datur
a seipo. ut predictu est.
go refertur ad se ipm.
Huius qonis determinacoez
in posteru differimus donec
tractemus de his que rela
tiue dicuntur de deo ex tpe
in qbus datu et donatu ctinetur

Hic de Equalitate triu personarum.

Nunc postqz coeternitate
triu psonaru pro modulo
facultatis nre insinuauimus
iam de earudez equalitate

dis decia nona

aliquid eloqui super est.
Fides enim catholica sicut
coeternas. ita et coequales
tres personas asserit. Eq̄
lis est enim in omnibus patri fi
lius. et patri et filio spūsctus
Quia ut ait Aug. in li. de
fide ad petrū. breuiter api
ens quomodo intelligatur eq̄
litas. docet. Illius horū aliū
aut precedit eternitate. aut
excedit magnitudine. aut
superat potestate. quia nec filio
nec spūsctō quantum ad na
ture diuine vnitatē pertinet
Aut anterior aut maior est
pater. nec filius spiritusctō
Eternū quippe et sine inicio
est. quod filius de natura patris

extitit: et eternum ac sine inicio
est. quod spiritus sanctus de natura
patris filiique procedit. Ob hoc
ergo tres: unum recte ~~recte~~ cre
dimus et dicimus deum: quia una
prorsus eternitas: una immen
sitas: una naturaliter est
trium personarum divinitas.
Ecce breviter assignavit
Augu. in quo trium personarum
consistat equalitas: scilicet quia
alia aliam non excellit: aut
eternitate: aut magnitudi
ne: aut potestate.
Quia eternitas et magnitu
do et potestas in deo sunt u
num. licet ponantur quasi diversa
Cumque enumerentur ista quasi
diversa: in deo tamen unum et idem
sunt. scilicet essencia divina simplex

et incommutabilis. Unde Augu-
in vii de trini. Non alio ma-
gnus alio deus est sed eo
magnus quo deus quia non
est illi aliud magnum esse a-
liud deum esse. Eadem quippe
eius magnitudo est que vir-
tus et eadem essencia que ma-
gnitudo. Pater ergo et filius
simul una essencia et una
magnitudo. Sicut eciam et pote-
ncia dei et essencia divina est.
Unde Aug. in vii libro confes.
voluntas et potencia dei deus
ipse est. Eternitas quoque dei
essencia divina est. Quod Aug.
ostendit super illum locum psal.
In generacione et generacionem
anni tui. Est generacio gene-

racionum que non transit
collecta de omnibus generacio
nibus .x. sancti. In illa erunt
anni dei qui non transeunt
.x. eternitas dei. Non enim
sunt aliud anni dei. aliud
ipse. sed anni dei eternitas
dei est. Eternitas vero ipsa
dei substancia est. nihil habens
mutabile. In concusse ergo te
neamus quod unum et idem est.
s. essencia divina. dei eternitas
potencia. magnitudo. et tamen
consuevit scriptura hec et
his similia quasi distincte
ponere. In his ergo verbis
trium personarum equalita
tem breviter complexus est
Aug. quia alius alium nec eterni

tate. nec magnitudine nec
potencia superat. quod autem
eternitate aliqua trium per
sonarum aliam non excedat su
pra ostensum est. ubi coeterni
tas trium personarum insinuata est.

hic de magnitudine quod
ea aliqua personarum aliam non
excedit.

Nunc igitur superest ostendere
quod magnitudine vel potencia
alius alium non excedat. et
prius de magnitudine videamus.
Quod est non maior una per
sona alia. nec maius a
liquid due quam una. nec
tres vel due quam una.

Sciendum est ergo quod pater
non est maior filio. nec pater
vel filius maior spiritu sancto.
nec maius aliquid due per
sone simul sunt quam una. nec

tres sil' maiꝰ aliquid q̄z due
Nec maior est essencia in tri
bus q̄z in duabus. nec in du
abus q̄z in vna. q̄z tota ē
in singulis vn̄ Joh'. damas.
ait Confitem̄r deitatis na
turā omēm perfecte esse
in singula suaꝝ hypostase
on .x. personarū omnem
in pr̄e. omēz in filio. om
nem in spūsc̄to. Ideoq̄z p̄
fectꝰ deus pr̄. p̄fectꝰ deus
filiꝰ. p̄fectꝰ deꝰ spūsc̄tus
Quo d̄r esse deꝰ pater
in filio ⁊ filiꝰ in pr̄e. ⁊
spiritussanctus in vtro
q̄z ⁊ singulꝰ in singulis
Et inde est quod pr̄ dicit
esse in filio. ⁊ filiꝰ in patre
Et spūsc̄tꝰ in vtroq̄z. ⁊ sin

gulus in singulis. Vnde Aug.
in li. de fide ad petrum propter
vnitatem naturalem totus pater
in filio et spiritu sancto est. totus quoque
spiritus sanctus in patre et filio est.
Nullus horum ex quelibet ipso
rum est propter diuine na
ture vnitatem. Ecce hic aperit
aliquatenus. Non enim plene
potest tantum ab homine refe
rari archanum. Ex qua intel
ligentia dicatur singula per
sonarum tota esse in aliis
Vnde etiam hylarius ista in
terius perquirens in li. iiii.
De trin. ait. Affert plerisque
obscuritatem sermo domini cur
dicit Ego in patre. et pater
in me est. nec immerito.

Natura enim intelligencie hu
mane racionem dicti huius non
capit nec exemplum aliquod
rebus diuinis comparacio hu
mana prestabit. Sed quod
non intelligibile est homini.
Deo possibile est. Cognoscen
dum itaque atque intelligen
dum est quid sit illud. Ego
in patre et pater in me est.
Si tamen comprehendere hoc ita
ut est valebimus ut quod
natura rerum pati non pos
se estimatur id diuine ve
ritatis racio consequatur. Pa
trem ergo in filio et filium
in patre esse. plenitudo in
utroque diuinitatis perfecta
est. quia plenitudo diuinitatis

in filio. quod in pre est
hoc et in filio est. quod in
ingenito est. hoc in genito
alter ab altero. et uterque u-
nus. Is. s. qui est. nihil ha-
bens quod non sit etiam in eo
a quo est. non duo unus
Sed alius in alio. quia non
aliud in utroque. et unum
sunt in fide nra. uterque non
unus. nec eundem utrumque
nec aliud confitemur. quia
deum ex deo natum. nec eun-
dem natiuitas. nec ali-
ud esse permittit. Eandem
ergo in utroque et uirtutis simi-
litudinem et deitatis plenitu-
dinem confitemur. quia ueritas
dicit Ego in pre. et pater

in me est. Omnia enim fili
us accepit a patre. Nam si
partem eiusdem qui genu
it accepit. Neuter ergo per
fectus est. Deest enim ei unde
decessit. Nec plenitudo in
eo erit qui exportione con
stiterit. Neuter ergo perfectus
est. Si plenitudinem suam
et qui genuit amittit. Nec
qui natus est consequitur.
Fateamur ergo quod pater est in
filio. et filius in patre. et deus
in deo. Ut idem hylarius
ait in. vii. li. de trinita.
Non per duplicem conueni
entium generum coniunctionem
nec per insitiuam capacioris
subiecte naturam. Sed per naturam

vnicam similitudinem per na
tiuitatem iuuentis ex viuente
natura dum res non differt
Dum naturam dei non dege
nerat natiuitas dum non
aliud aliquid ex deo quam deus
nascitur dum nihil in his no
uum est nil alienum nil se
parabile Ecce his verbis prout
humana permittit infirmi
tas aperitur ex quo sensu
christus dixerit se esse in pa
tre et patrem in se Ex eodem
etiam sensu intelligitur spiritus
sanctus esse in vtroque et singu
la personarum in singulis
quia scilicet in singulis est eadem
plenitudo diuinitatis et vni
ca similitudo nature quia

non est maior dunna na
tura in aliqua harum
personarum. sed vnius et in
differentis nature sunt he
tres persone. ideoque alte
ra in altera esse dicitur ut p
dictum est. Vnde Amb. predic
torum verborum sententiam nobis
aperiens super Epistolam .ii. ad
Chorum. ait. per hoc intelli
gitur pater esse in filio. et fili
us in patre. quia vna est eorum
substantia. ubi enim est vnitas.
vbi nulla diuersitas. Ecce
tribus illustrium virorum
testimoniis. s. Augu. hila
ry. Ambro. in idem concurren
tibus reuelatione spiritus sancti
in eis loquentis. pie credere

uolentibus ondit̄ur. tamē
quasi per speculū ꝛ in eni
gmate. qualiter accipien
dum sit cum dr̄: pater in
filio esse: vel filius in pr̄e
vel spūssctus in vtroq̄.
Ad id quod cepat redit.
s. ut ondat ꝙ magnitudine
alius aliū non supat
Sed iam nūc ad ꝓpositum
redeamus. ceptoq̄ insista
mus ondentes ꝙ magnitu
dine nulla triū ꝑsonarū
aliam supat. qr nulla maior
alijs. nec maius aliquid sūt
due. q̄ vna. nec tres. q̄
due. nec maior deus q̄m
singuli horū. qr singul'
horū perfectus est. nec ē
quo crescat illa ꝑfectio.

Q nulla personarum
pars est in trinitate.

Nec est aliqua trium per
sonarum pars dei uel diui
ne essencie. qz singula
harum verus et plenus de
us est. et tota et plena di
uina essencia est. et ideo
nulla istarum in trinitate
pars est. Vnde Aug. in li. ii.
contra Maximinum hereti
cum sic ait. Putas deum
patrem cum filio et spiritu sancto
vnum deum esse non posse
Times enim ne pater sit pars
vnius dei. qui constet extri
bus. noli hoc timere.
nulla enim fit parcium in de
itatis vnitate diuisio.

vnus est deus pr̄ ⁊ filius
⁊ spūssanctus / id est ipa tri
nitas vnus est deus / Ergo
inquis deus pr̄ est pars
dei / absit. Tres em̄ per
sone sunt pater ⁊ filius
⁊ spūssctus / ⁊ hij tres qr̄
vnius subē sūt. vnū sūt
Et sūme vnū sunt / vbi
nlla naturarū / nlla est
diuersitas uolūtatū / Si
em̄ natura vnū essent
Et cōsensione nō essent.
non sūme vnuz essent.
Si vō natura dispares
essent nō sūme vnuz es
sent / hij go tres / qr̄ vnū
sūt / propter ineffabilem
cōiunctōnez deitatis / qua

meffabilr copulant vnus
deus est. Pars ergo trinita
tis esse non potest quicumque
vnus est in tribus. In trinita
te ergo que deus est et pater
deus est et filius deus est
et spiritus sanctus deus est et sil
hi tres vnus deus. Nec hu
ius trinitatis tercia pars
est vnus nec maius aliquid
sunt omnes quam singuli. quia
spiritualis non corpora
lis est magnitudo. Qui
potest capere capiat. qui
autem non potest credat.
et oret ut quod credit in
telligat. Verum est enim
quod per prophetam dicitur. Nisi
credideritis non intelligetis

His verbis aperte ondit in
differente magnitudine tri
um personarum. Dicte in eodem
Tu nempe dixisti unum deum
non ex partibus esse compo
situm. Et hoc de patre tantum vis
intelligi. Ille inquis virtus
est ingenita simplex. Et tamen
in hac simplici virtute
multa videris commemora
re cum dicis. Deus deum
genuit. bonus bonum genu
it. sapiens sapientem. cle
mens clementem. potens
potentem. Numquid ergo boni
tas et sapientia et clementia
et potentia partes sunt unius
virtutis. quam simplicem
esse dixisti. Si dixeris

partes sunt. Simplex ergo
virtus ex partibus constat
Et simplex ista virtus te dif
finiente unus est deus. Ergo
deum ex partibus compositum
esse dicis. Non dico inquis
non sunt partes. Si ergo in
una persona patris et illa
invenis que plura videntur
et partes non inveneris. quia
una virtus simplex est. Quan
to magis pater et filius et spiritus
sanctus et propter individuam
deitatem unus deus et propter
uniuscuiusque proprietatem
tres persone sunt et propter si
gulorum perfectionem partes
unius dei non sunt. Virtus
est pater. virtus est filius. virtus

est spūssctus. hoc verū di
cis. Sed q virtute de vir
tute genitā ⁊ virtute de vir
tute procedentez. nō vis
eandez habere naturā.
hoc falsū dicis. hoc cōtra
fidem rectaz ⁊ catholicam
dicis. his verbis aperte
docet. q tres persone il
le nō sūt partes dei. vel
diuine essencie. Nullaq
illarū trinitatis pars di
cenda est. nec vna ma
ior alijs.
Cū dicimus tres perso
nas esse unā eēnciaz.
nec ut genus de spēbus
nec ut spēm de indiuidu
is. pdicamus qz nō est eēn
cia genus ⁊ psona spēs. vl
eēncia spēs ⁊ psone idiuidua.
hic adyciendū est q tanta

est equalitas triu̅ persona
ru̅ atq; indifferens magni
tudo. q̄ cu̅z dicamus tres
personas vna̅ esse essencia
vel substancia. neq; ut ge
nus de speb̄us. neq; ut spe
ciem de indiuiduis predi
camus. Non em̄ essencia
diuina genus est. ⁊ tres
persone. spēs. uel eēncia
diuina spēs. ⁊ tres pso
ne indiuidua. Quod Aug.
racōnibus probabilibus atq;
irrefragabilibus aperte de
monstrat in li. vii. de tri.
dicēs. Si essencia genus ē.
spēs aut persona. ut nō
nulli sentiunt. oportet ap.
pellari tres substancias

ut appellantur tres perso
ne. Sicut cum sit al' genus et
equus species. appellantur
tres equidemque tria animalia
Non enim ibi species pluraliter
dicitur. et genus singulariter
ut si diceretur. tres equi sunt
unum animal. sed sicut tres
equi speciali nomine. ita
tria animalia nomine ge
nerali dicuntur. Cum go
tres personas unam fatea
mur esse essentiam. non tres
essentias. cum tres equi tria
animalia dicantur. non
unum. patet nomine essentie
non significari genus. nec
nomine persone speciem
hic probat quod non dicitur ut
species de individuis

Si vero dicunt nomine perso-
ne non speciem significari
sed aliquid singulare atque
individuum et nomine essen-
cie speciem intelligi ut per-
sona non dicatur sicut ho-
mo sed quo dicitur hic ho-
vel ut Abraam Ysaac Ja-
cob vel quis alius qui
etiam digito presens demon-
strari possit Sic quoque illos
eadem racio confutabit
Sicut enim dicuntur Abraam
Ysaac Jacob tria indivi-
dua ita tres homines et
tria animalia Quare ego
pater et filius et spiritus sanctus
s. si sim genus et species et in-
dividuum ista disserimus

non ita dicuntur tres essencie
ut tres persone.

Alio mō probat idem.

Alio quoque mō idem probat
Aug. s. quod essencia diui
na non est genus: nec per
sone spēs: vel essencia nō
est spēs. nec persone in
diuidua. Vna inquit essen
cia nō habet spēs. sicut
vnū aliud non habet spēs
Pater ergo et filius et spūssā
ctus nō sunt tres species
vnius essencie. Diuina ergo
essencia genus nō est. sed
nec spēs est essencia di
uina: et persone indiuidua
sicut homo spēs est. indi
uidua aūt Abraā ysaac.

et Jacob. Si enim essencia spe
cies est ut homo. sic non
dicitur unus homo esse Abra
am Ysaac et Jacob. ita non
dicitur una essencia esse tres
persone. Non itaque secundum ge
nus et species ista dicimus.
Nec secundum materiale
causam dicuntur tres per
sone una essencia.
Notandum etiam quod essencia
divina non est materia tri
um personarum: ut Augu.
in eodem libro docet. tamquam
secundum communem eandemque
materiam tres persone di
cantur esse una essencia.
Sicut ex eodem auro si fierent
tres statue: diceremus tres
statuas unum aurum. Non

aut sic trinitatē id est tres
personas. dicimus vnā eēn
ciam et deū vnū. tanquam ex
vna materia tria quedā
subsistant. In statuis enim e
qualibus plus auri est tres
simul quam singule. et minus
auri est vna quam due. In il
la vero essencia trinitatis
nullo modo est ita. Non ergo
secundum materialē causam tres
personas vnā dicimus esse
substanciā vel essenciam
sicut tres statue dicuntur
vnum aurum.
Nec ita dicuntur tres perso
ne vna eēncia. vt tres
hoīes vna nā vel vnius nē.
Hīs quoque addendū est quod
tres personas nō ita dicimus

esse vnā essenciā (vt Aug.
in eodem ait) vel vnius essen
cie. sic dicimus aliquos
tres homines eiusdem sexus
et eiusdem temperacionis cor
poris. eiusdemque animi
vnā esse naturā vel vnius
nature. Nam in his rebus
non tamen est vnus homo quan
tum tres homines simul.
et plus aliquid sunt homines
duo quam vnus homo. sicut
in statuis esse dicimus. ac
in deo non est ita. Non enim
maior essencia est pater
et filius sil quam solus pater
vel solus filius. sed tres sil
ille persone equales sunt
singulis. Ex premissis patet

q̄ tres persone dicuntur
dumna essencia. nec s̄m ma
terialem causam. ut tres sta
tue vnū aurū. nec s̄m cō
plexionis similitudinē ut tres
hoīes vnius nature. nec ut
genus predicatur de spēbus
vel ut spēs de indiuiduis
x continēs de cōtentis. ma
ius de minoribus.

Que videntur adūsari
predictis.

his aūt videntur adūsari
que quidam sacre scripture
tractatores catholici in suis
scriptis tradiderūt. in quibus
significare videntur q̄ essen
cia diuina sit quoddā cōe
et vniuersale. velut species
tres vere persone sūt tria

particularia · tria indiuidu
a numero differencia. Vnde
Joh. damascenus inter docto
res grecorum maximus in
libro quem de trinitate scri
psit · quem et papa Eugenius
transferri fecit · ait · Com
munia et vniuersalia pre
dicantur de subiectis sibi ipsis
particularibus · Comune ergo
substancia est · particulare vero
hypostasis id est persona
particulare autem dicitur non
quod partem nature habet
Sed particulare numero
vt athomus · i · indiuiduum
Numero enim et non natura
differre videntur hyposta
ses Item in eodem substancia

significat coem et circumplec
tivam speciem homoideon .i.
similium specie . hypostaseon
.i. personarum . vtputa deus
homo . hypostasis aut in
duuiduum demonstrat scz patrem
filium et spiritum sanctum . petrum
paulum et huiusmodi . Ecce aperte
dicit substantiam esse vniuer
sale . hypostasim vero particula
re . et quod deus est species ut
homo . et quod pater et filius et
spiritus sanctus sunt induudu
a . sicut petrus et paulus .
eo quod numero differunt . que
premisse sentencie Augustini
penitus contradicere videntur .
Quid ergo dicemus ad hec .
hoc vtique dicere possumus

atq; debemus q̄ ea que
Augu. tradidit supius si
ne omni hesitacone tenē
da sunt.
Q̄ sane p̄nt intelligi
que Johannes dicit ⁊
quo ostendit.
Hec aut que hic dicunt
licet in sermonis superficie
aliquid a fide alienū reso
nare videant: sane tn̄ in
telligi queunt: piumq; lecto
rem atq; intellectorē pluri
mū efflagitāt. In quorum
explanacōe mallem silens
alios audire: q̄ loquēdo
maliuolis detrahendi occa
sionē prestare. Videt tn̄
mihi ita posse accipi cum
ait Substancia est cōmune

a hypostasis est particulare
Non ita hec accepit cum de
deo dicantur ut accipiuntur
in philosophica disciplina
Sed per similitudinem eorum
que a philosophis dicuntur
locutus est ut sicut ibi commu
ne uel uniuersale dicitur quod
predicatur de pluribus. par
ticulare uero uel induuduntur
quod de uno solo. ita hic
essencia diuina dicta est
uniuersale. quia de omnibus per
sonis sil. et de singulis se
paratim dicitur. particulare uero
singula quelibet personarum
quia nec de aliis communiter nec
de aliqua aliarum singulariter
predicatur. propter similitudinem

dis. 19

ergo predicationis substantiam
dei dixit uniuersale et personas
particularia vel individua
propter hoc idem etiam eandem
diuinam essentiam dixit
esse speciem communem et circumple
ctiuam similium specie personarum
Quia sicut hec species
homo de suis predi
catur individuis velut de
petro et paulo et aliis nec
ista specie differunt sed con
uenimus ita deus de tri
bus predicatur personis
que in diuinitate non diffe
runt sed per omnia conuenimus
Hanc ergo similitudinem inter
res sempiternas et res tem
porales perpendens Johannes

vniuersalitatis et particularita
tis nomina que rebus tem
poralibus proprie conueniunt
ad res eternas transtulit.
Augustinus vero ma maiorem
videns dissimilitudinem quam
similitudinem inter res predictas
ab excellencia trinitatis pre
dicta nomina remouit
Ex quo sensu dixerit
personas differre numero
Quod autem Johannes dicit hii
postases differre numero
non natura. In eo quod non
differre natura ait. veris
sime et sine scrupulo loqui
tur. Quod vero dicit differre
numero cauendum est quomodo
intelligatur. Diuersis enim mo
dis dicuntur aliqua differre numero.

Quibus modis dicantur differre numero. et secundum quem modum possit conuenire personis

Dicuntur enim aliqua differre numero. quando ita differunt. ut hoc non sit illud. nec aliquid quod illud est vel in ipso est. qualiter differunt Socrates et plato. et huiusmodi que apud philosophos dicuntur individua vel particularia. iuxta quem modum non possunt dici tres persone differre numero. Dicuntur quoque differre numero. que in enumeratione sive computatione non sibi adiunguntur. sed a se inuicem discernuntur. ut cum de aliquibus

rebus loquentes dicimus
vna · due · tres · et secundum hunc
modum forte dicit Joha.
hypostases · personas dif
ferre numero · Possumus
enim dicere · pater est vnus · et
pater et filius sunt duo · et pater
et filius et spiritus sanctus sunt
tres · Et iterum · hec perso
na est vna · et hec et illa
sunt due · et hec et illa et
alia sunt tres · Conuenien
ter tamen tres ille perso
ne proprietatibus tantum dis
tingui dicuntur · de quarum
distinctione secundum proprietates
in sequenti tractabitur · Nunc
vero ad inceptum redeamus
que dicta sunt repetentes

ut sepius versando fami
liarius innotescant.
Q vna psona no est
maior alia. nec tres
sil' qz vna. z hoc ra
cõe ondit Catholica.

Sciendu est go tãtaz eq
litatem esse in trinitate
ut ait Aug. in. viii. li. de
trini. vt no solu pr no
sit maior qz filius. sed
nec pr z filius sil' maius
aliquid sut qz spussactus
aut quelibet persona
minus aliquid sit qz ipa
trinitas Q aut ita sit.
aliquo mo si fieri potest
Demostrandu est. Quntuz
go ipe creator adiuuat
attendamus. Inquit Aug.

in eodem: quo in hac trini
tate due vel tres persone
non sunt maius aliquid quam
vna earum.
Ratione vtitur subtilissima
ad ostendendum quod ita sit.
Quod ibi magnum dicitur. ali
vnde magnum non est. quam
eo quo vere est: quia ibi ma
gnitudo ipsa veritas est. et
veritas essencia. Non ergo
ibi maius est quod verius
non est. Non autem verius
est pater et filius simul quam pater
solus vel filius. Non ergo
maius aliquid vtrumque simul
quam singulus eorum. Et quia eque
vere est eciam spiritus sanctus.
ideo pater et filius simul non
sunt aliquid maius quam ipse

quia nec verius sunt. Iterum in
essentia veritatis hoc est
verum esse quod est esse.
et hoc est esse quod est ma
gnum esse. hoc est ergo mag
num esse quod verum esse.
Quod igitur ibi eque verum
est et eque magnum est.
Quod ergo ibi plus veritatis
non habet non plus habet
magnitudinis. plus autem
veritatis non habet quod
verius non est. Non est autem
verius una persona quam alia
vel due quam una vel tres
simul quam singula. Non ergo plus
veritatis habet una quam
alia vel due quam una vel
tres simul quam singula. Sic

go et ipsa trinitas non est
maius aliquid quam una quaeque
ibi persona sed tam mag
nus quam singula. Non enim
ibi maior est que verior
non est. ubi ipsa veritas
est magnitudo. Ecce modo
convenienti et ratione catho
lica ostensum est quomodo indiffe
rens sit magnitudo trium
personarum quia nec una ma
ior est alia nec due una
nec tres sicut maius aliquid
quam singula.

Quod deus non est dicendus triplex sed trinus

Preterea cum deus dicatur tri
nus non tamen debet dici triplex
ubi enim non est triplicitas
ubi summa est unitas et in

differens equalitas. Vnde Aug
in li. vi. de trinitate ait. Non
quia deus trinitas est. ideo
triplex putandus est. alioquin
minor esset pater solus. vel
filius solus quam simul pater et filius
Cum itaque tantus est pater
solus: vel solus filius: vel
solus spiritus sanctus quantus est
simul pater et filius et spiritus sanctus
Nullo modo triplex dicendus
est deus. Non enim pater cum
filio et spiritu sancto maior deus
est quam singuli eorum. quia non
est quo crescat illa perfectio
perfectus autem est et pater et fi
lius et spiritus sanctus. et perfectus
dicitur deus singulus eorum. Et ideo
trinitas potius quam triplex dicitur.

Dis 19

Q non est ita in rebus corporeis ut in trinitate

In rebus corporeis non tm est vna quantum tres simul et plus sunt due quam vna res. In trinitate vero summa tm est vna persona quantum tres sil. et tantum sunt due quantum vna. et in se infinite sunt. qr non est finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur quod superius dictum est quomodo singula sunt in singulis et omnia in singulis. et singula in omnibus. et omnia in omnibus. et vnum in omnibus est et vnum omnia. Ecce iam ostendimus sufficienter qualiter in trinitate aliqua persona aliam non superet magnitudine.

Ostensio q̄ aliqua p̄so
naꝝ aliā nō sup̄at ma
gnitudine. nūc ondit
q̄ alia nō excedit aliā
potencia.

Nunc ostendere restat
q̄nō aliqua harū p̄sonarū
aliaꝝ nō excellat potencia.
ut sic vna ⁊ indifferens
est magnitudo triū. ita
vna ⁊ indifferens mōstre
tur potencia triū. Sciēdū
est ḡo. q̄ nō est potencior
p̄r filio. nec filius uel p̄r
sp̄usc̄to. Nec maiorē potē
ciaꝝ habent duo ul' tres
sil' q̄ singl'a eoꝝ. q̄ nec
plus potest p̄r simil' ⁊ fili
us. q̄ solus sp̄usc̄tus. Nec
hi tres sil' plus possunt

quam singulus eorum. quia omnipo-
tentia quam habet pater et filius
accepit nascendo et spiritus sanctus
procedendo. Quod Augus-
tinus rationibus et autoritatibus
probabiliter astruit in li. contra
Maximinum qui dicebat pa-
trem meliorem ac potentiorem filio.
Quod non potest minus filius quam pater.
Nihil inquit patre minus habet
ille qui dicit. Omnia que habet
pater mea sunt. Nam si minus
habet in potestate aliquid quam
pater non sunt eius omnia que
habet pater. Sed eius sunt omnia
que habet pater. tantam ergo
habet potestatem filius quantam
pater. Equalis ergo est patri.
Non enim potest qui accipit

inequalis esse ei qui dedit
Tu aut hoc de potencia
sapis. q potes sit filius
sed potencior pr. ut sm
dogrinam vestram potes po
tente potuerit generare
vel gignere. et no omnipo
tens oipotenter. habet g
pr oipotenciam quam non
habet filius. et si hoc est.
falsum est quod ait filius
oia que hz pr mea sunt.
Hoc ver fatebatur here
ticus ex quo progredi
ebatur ad falsa.
Sed inquis pr a nemine
potenciam accepit. filius aut
a pre. ffatemur et nos fili
um accepisse potenciam ab
illo de quo natus e potes.

patri vero potenciam nullus
dedit quia nullus eum genuit
Gignendo enim dedit pater po
tenciam filio sicut omnia que
habet in substancia sua.
gignendo dedit ei quem ge
nuit quem genuit de substancia sua
Questio aug. quam artat hereticum
Sed queritur utrum ei tantam
quantam ipsius est potenciam pater
filio dederit an minorem
Si tantam non solum poten
tem sed eciam omnipotentem
genuisse opus intelligitur
Si vero minorem quomodo omnia
que habet pater filii sunt. Si
patris omnipotencia filii non
est non omnia procul dubio que
habet pater filii sunt At omnia

filij sunt. omnipotencia ergo pa
tris etiam est filij. Non est
ergo pater potencior filio.
Aliter probat filium equalem patri
Item alio modo probat fi
lium equalem patri. contra Maxi
minum ita dicens. Tu dicis
quod pater genuit filium mino
rem seipso. in quo et patri
derogas. quia si filium unicum
minorem genuit. aut non
potuit. aut non voluit.
gignere equalem. Si dicis
quia non voluit. eum invidum
esse dixisti. Si autem non
potuit. ubi est omnipoten
cia dei patris. prorsus
ad hunc articulum res col
ligitur. ut deus pater equalem

sibi gignere filium · aut no
potuerit aut noluerit Si n
potuit : infirmus / si noluit
invidus invenit · Sed utru
q hoc falsu est · patri go
filius verus equalis est
Genuit go pr sibi equa
lem filiu · et ab utroq pro
cedit utriq equalis spus
sanctus Si em forma suam
(ut ait Augus · cu eundem)
pr in unico filio plenam
gignere potuit · nec tamen
plenam genuit : sz minorem
cogimur patrem invidu dicere
plenu go deu · et equalem
equalem sibi genuit filium ·
Per sile ondit q non
minorem pr filiu genuit
Hoc aut p similitudine hua

nam ita esse demonstrat.
inquiens. homo pr si po
tuisset equalem filium genu
isset. Quis ergo audeat dicere
quod hoc opus non potuit.
Addo etc. Si posset homo
maiorem meliorem que seipso
gigneret filium. Sed maius
vel melius deo quicquam esse
non potest. Deus ergo cur non
equalem (ut ais) filium
genuit. Cui nec anni ne
cessarii fuerunt. per quos
ad impletur equalitas. nec
omnipotentia defuit. An forte
noluit. ergo (quod absit) in
uidit. Sed non inuidit. equa
lem ergo genuit filium. Ere
damus ergo filium ei esse equalem.

Opinionem heretici po-
nit ut destruat.

Sed forte dices eo ipso pr
est maior filio, qr de nullo
genitus genuit tn equalem
Ad quod cito rndebo: imo
ideo ~~no est~~ no est pr ma-
ior filio, qr equalem genui-
it. Originis enim questio ista
est: quis de quo sit, equa-
litatis aut qualis aut
qntus sit, quod est dicere
Ad originem pertinet qstio
qua queritur quis de quo
sit, ad equalitatem vero il-
la qua queritur qualis
aut qntus quis sit. Nec
cum dr filius a pre genitus
ondit inequalitas subre

sed ordo nature. non quo
alter prior esset altero.
sed quo alter est ex alte
ro. Non ergo secundum hoc quod pater
genuit. et filius genitus est
vel spiritus sanctus ab utroque pro
cedit equalitas vel inequa
litas ibi existit. quia non
secundum hoc. alia persona alii
equalis vel inequalis dicitur
Ecce equalitas trinitatis.
et una eademque substantia. quan
tum breviter potuimus de
monstrata est in superiori
bus. qualiter. scilicet aliqua tri
um personarum. quam
libet aliam. nec eternita
te. nec magnitudine. nec
potentia excellat.

dis xxi

Queritur quomodo posset dici solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus cum sint inseparabiles.

Hic oritur questio trahens originem ex predictis. Dictum est enim supra quod tantus est solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus; quantum similiter illi tres. Et quod due vel tres persone similiter non sunt maius aliquid quam una persona sola. Ideo querit.

Aug. in vi. li. de trini.

Quomodo hec sane dici possunt cum nec pater sit solus nec filius nec spiritus sanctus. Sed semper inseparabiliter: et filius cum patre: et pater cum filio: et spiritus sanctus cum utroque

Inseparabiles enim sunt he
tres persone. Ad quod ita
respondet Aug. in eodem. Solum
deum patrem dicimus: non
quia separatur a filio vel a spi
ritu sancto. sed hoc dicentes
significamus: quia illi simul cum
eo non sunt pater. Solus enim
pater pater est. quod non dicitur
quia ipse sit solus. i. sine fi
lio vel spiritu sancto. sed per hoc
filius vel spiritus sanctus a pater
nitatis consortio excluduntur.
Ita et cum dicitur: solus filius fi
lius est. vel solus spiritus sanctus
spiritus sanctus est. non dividitur
filius a patre. vel spiritus sanctus
ab utroque. sed a consortio
filialis proprietatis excluduntur.

pater et spiritus sanctus. et a con
sortio procesibilis proprieta
tis pater et filius. Cum ergo dicitur
tantus est solus pater quantum sit
illi tres. per hoc quod dicitur
solus non seperatur pater ab ali
is. sed hic est sensus. So
lus pater. i. pater qui ita pater
est. quod nec filius nec spiritus
sanctus. tantus est etc. Similiter
intellige cum dicitur. solus est
filius. vel solus est spiritus sanctus
Solus ergo pater dicitur. ut ait Aug.
in eodem. quia non nisi ipse
ibi pater est. et solus filius
quia non nisi ipse ibi est filius
Et solus spiritus sanctus. quia non nisi
ipse ibi spiritus sanctus est.
Utrum possit dici solus pater
est deus solus filius est deus.

vel solus spiritus sanctus est deus
vel pater est solus deus. vel fi
lius est solus deus. vel spiritus
sanctus est solus deus.

Post hec queritur utrum sicut
dicitur. solus pater est pater. vel so
lus filius est filius. ita
possit dici. solus pater est de
us. vel solus filius est deus.
ita et de spiritu sancto. Aut pater
est solus deus. filius est solus
deus. Ad quod dicimus. quia
pater et filius et spiritus sanctus dicitur et est
etiam unus deus. et hec tri
nitas simul proprie dicitur esse so
lus deus. sicut solus sapiens
solus potens. Sed non vi
detur debere dici a nobis
verbis nostris utentibus
nisi ubi sermo autoritatis

occurrit: solus pater est deus
vel pater solus deus. ita de fi
lio et spiritu sancto dicimus. Unde
Aug. in vii. li. de tri. ait
Quoniam ostendimus quomodo posset
dici solus pater vel solus filius
Consideranda est illa sententia
qua dicitur Non esse solum patrem
Deum verum solum sed patrem
et filium et spiritum sanctum. Ecce ha
bes quia non solus pater dicen
dus est esse verus deus.
Item in eodem Si quis inter
rogat: pater solus utrum sit
deus: quomodo respondebimus
non esse: nisi forte dicamus
ita esse quidem patrem deum
Sed non eum esse solum deum
Esse autem solum deum dicamus

Patrem et filiū et spiritum
sanctū. Ecce et hic habes quia
pater non debet dici solus deus
Patz hoc solū in parte subiecti tantū
actipē quidam volunt in parte
vero predicati si sit concedunt
q̄ pater est solus deus. Sed ex
verbis augu. videtur ostendi
q̄ ypie solus deus dici debeat tota
trinitas. Et hec trinitas (ut ait
augu. contra maximū) intelligitur
cū apostolus dicit. Beatus et solus
potens. Et ibi soli sapienti deo
Et ibi Inuisibili soli deo. Non enim
de solo pre hec actipienda sunt
ut contendebat Maximinus et alii
heretici. Sed de trinitate sicut et illud
Solus habet immortalitatē. q2 sedm

Rectam fidem ipa trinitas est
unus solus deus beatus potens sapi
ens invisibilis Unde augu in
eodem Cum unus deus sit tri
nitas hec sit nobis solutio que
stionis ut intelligamus solum
deum sapientem solum potentem pa
trem et filium et spiritum sanctum
qui est unus et solus deus

Nuo dicitur trini
solus deus cum ipa sit
cum spiritibus et animabus
sanctis Sed iterum queritur
quo ipam trinitatem dicimus solum
deum cum sit cum spiritibus et anima
bus sanctis ad quod respondet aug
in vi li de tri ita dicens Trinita
tem dicimus solum deum quamvis

semper sit cum spiritibus et animabus
sanctis sed solum dicimus quia non
aliud quam ipsa trinitas deus est
Non enim illi cum illa deus sunt
vel aliqua alia sed ipsa trinitas
tantum (non illi vel alia) deus est
Et si de patre solo pre
dicta dicerentur filius
et spiritus sanctus
Verumtamen ut ait augu
A si de solo patre predicta dicen
tur non tamen excluderetur fi
lius vel spiritus sanctus quia hii
tres unum sunt sicut in apocalipsi
de filio legitur quod habet nomen
scriptum quod nemo scit nisi ipse Non
enim inde separatur pater vel spiritus
sanctus Et cum dicitur nemo novit
patrem nisi filius non inde separatur

pater et spiritus sanctus quia inse
parabiles sunt. Aliquando etiam
nominantur pater et filius et ta
cetur spiritus sanctus ut veritas ad
patrem loquens ait ut cognoscant
te et quem misisti iesum cristum
esse unum verum deum. Cum ergo
(inquit augustinus) tacuit de spi
ritu sancto. Quia consequens est
ut ubicumque nominatur unus
sicut pater et filius tanta pace
uni adherens intelligatur etiam
ipsa pax quamvis non commemoretur.
Uno ergo istorum nominato etiam
reliqui intelliguntur quod in pluri
bus scripture locis occurrit

De nominum differen
cia quibus utimur lo
quentes de deo

Post predicta nobis disserendum vi
detur de nominum diversitate quibus
loquentes de unitate et trinitate
ineffabili utimur. Deinde demonstra
dum est quibus modis de ea aliquid
dicatur. Illud ergo precipue tene
amus quedam esse nomina distin
cte ad singulas personas pertinentia
ut ait augustinus in ix li de trini
que de singulis tantum dicun
tur personis. Quedam vero unita
tem essentie significantia sunt que
et de singulis singulatim et de
omnibus communiter dicuntur. Alia
vero sunt que translative ac per
similitudinem de deo dicuntur.
Unde Ambrosius in ii li de tri ait. Quo
purius niteat fides tripartita vi
detur derivanda distinctio. Sunt.

enim nomina quedam que evi
denter proprietatem personaque
deitatis ostendunt. Et sunt
quedam que perspicuam divine
maiestatis exprimunt verita
tem. Alia vero sunt que trans
latiue et per similitudinem de
deo dicuntur. Proprietatis ita
que indicia sunt generacio. fi
lius. verbum et huiusmodi. Vnita
tis vero eterne sapiencia. virtus
et veritas et huiusmodi. Simili
tudinis vero splendor. cha
racter. speculum et huiusmodi
Premissis addit quedam
esse nomina que temporaliter
deo conveniunt. et rela
tiue dicuntur b
His adiiciendum est

quedam esse nomina. vt aug⁹
ait in v. li. de trini. que ex tpe dō
conueniunt. et relatiue ad creatu
ram dicuntur. quorū quedam
de omnibus dicuntur personis.
ut dns creator. refugium. Que
dam aūt non de omnibz. ut do
natus. datus. missus.

De hc nomine trinitas addit

Preterea est vnū nomē
quod de nulla psona sin
gulatim dr. sed de omnibz simul
idest Trinitas. quod non dr
scdm subciam. sed qi colle
ctiuū pluralitatē designat
personarum. De aliis no
minibz que tpalit deo co
gruunt. et nō relatiue di
cuntur.

Sunt etiam quedam nomina que ex tpe deo conue-
niunt. nec relatiue dicuntur ut
humanatus. incarnatus. et
huiusmodi. Ecce sex nomin differen-
cias assignauimus. quibus vtimur
loquentes de deo. de quibus sin-
gulis agendum est.

Qz illa nomina que ad
singulas ptinet psonas
ppie relatiue dicuntur. ea vero
que vnitate essentie signifi-
cant ad se dicuntur. et de sin-
gulis. et de omnibus coniter
dicuntur psonis: et singlariter
non pluraliter in summa
accipiuntur

Sciendum est ergo qz

illa que proprie ad singulas perso
nas pertinet relative ad inuicem
dicuntur sicut pater et filius et vtrius
que donum spiritus sanctus. Ea uero que
vnitatem essencie significant ad
se dicuntur et ea que ad se dicuntur
substancialiter utique dicuntur et de omnibus
communiter et de singulis singulatim di
cuntur personis et singulariter non
pluraliter accipiuntur in summa
ut deus bonus potens magnus
et huiusmodi. Que autem relative
dicuntur substancialiter non dicuntur
Vnde Aug. in v. li. de trini. ait.
Quicquid ad se dicitur prestantissima
illa et diuina sublimitas substancialiter
dicitur sed relative. Tantaque est vis
eiusdem substancie in patre et filio
et spiritu sancto ut quicquid de singulis

ad seipos dr̄ nō plualit̄ in su-
ma sed singl'arit̄ accipiatur.
Dicimus enim pater est deus: et fi-
lius est deus: et spūs scūs est
deus: quod scdm subcciam dici
nemo dubitat. Non tamē dicimus
hanc trinitatem esse deos tres
sz vnū deum. Ita dr̄ pater ma-
gnus filius magnus et spūs
scūs magnus. nō tres magni
sed vnus magnus. Ita etiā ops
pr̄. omps filius. ops spūscūs.
Non tamē tres omnipotētes. sed
vnus omps. Quicq̄ ergo ad se
ipm dr̄ deus: et de singul' psonis
simlr dr̄ et simul de ipa trinitate
nō plualit̄ sed singl'arit̄ dr̄. Et
qm̄ nō est aliud deo esse et aliud
magnū esse. sed hc idem est illi

esse quod ē magnū ēē. Ppterea
sicut nō dicimꝰ tres ēēntias:
~~sic nō dicimꝰ tres ēēntias~~. sic
nō dicimꝰ tres magnitudines
sꝫ vnam ēēntiam ⁊ vnā magni-
tudinem

Qꝛ deus magnꝰ ē ea ma-
gnitudine qua deus est
sic de bonitate. et de oībꝫ
que scdm̄ subam dūr. f.

Deus em̄ nō est ma-
gnꝰ ea magnitudine que nō
est quod ipe. ut qi ꝑticeps eiꝰ
sit. alio qn̄ maior ēēt illa ma-
gnitudo qm̄ deus. Deo aūt nō
ē aliquid maius: ea ergo mag-
tudine magnꝰ ē qua ipse est
Ideoqꝫ nec tres magnitudines
dicimꝰ sꝫ vnā magnitudinē. nec

tres magnos sed vnū magnū
quia nō ꝑticipacōe magni
tudinis deus magnꝰ ē. sꝫ seipso
magnꝰ est magnꝰ est. quia
ipe est sua magnitudo. Ita
et de bonitate et eternitate. et
omnipotēcia dei dicēdū ē. et de
omnibus omnino que de deo pūt
ꝓnūciari subcialr quibꝫ ad se
ipm dr. nō translatiue ac ꝑ
similitudinē sed ꝓprie. si tn de
illo ꝓprie aliquid ore hominis
dici pt. Ecce apte docuit q
nomīa vnitatē diuīe maiesta
tis significācia. et ad se dicūt
de deo. i. sine relqcōne et de oī
bus ꝑsonis conuūt. et de sin
gulis diuisim dicūtur nec plu
ralit sꝫ singlarit in sūma acci

cipiuntur. Illa uero nomina que
proprie ad singulas pertinent perso-
nas relatiue non substancialiter dicuntur
Quod enim proprie singula in trinitate
persona dicitur ut ait Aug. in eodem
nullo modo ad seipsum: sed ad aliam
inuicem uel ad creaturam dicitur. Et
ideo relatiue non substancialiter
dici manifestum est.

Ista est distinctio vicesima
secunda. In qua magister pacto tra-
ctatu de diuinis rebus incipit a-
gere de diuinis nominibus. Et circa
hoc duo facit Nam primo ponit
differencias diuinorum nominum. Secundo
subdit regulas predicationis eorum
Primum facit a principio distinctio-
nis usque ibi. Sciendum est ergo Secundum
abinde usque ad finem distinctionis

In speciali uero sententia magistri stat in
vna propositione cui magister annectit
duas regulas. Propositio est hec
Nomina de deo dicta inueniuntur in
septuplici differentia. Hanc magister
deducit exemplariter dicens quod quedam
sunt nomina notionalia seu proprie
tates personales exprimentia. ut
generatio. verbum donum. pater. filius
spiritus sanctus. Quedam essentialia
seu vnitatem essentie referentia.
vt deus. deitas. sapientia. potentia
bonitas. magnitudo. virtus et
substantia. Quedam transumptiua. i.
secundum similitudinem de deo predicata
ut splendor. candor. lux. speculum. leo
agnus et similia. Quedam temporalia
seu deo solum ex tempore conuenientia
et hec dupliciter uel in respectu ad crea-

tura relacione extrinseca · ut
dus · creator · refugium · redemptor ·
saluator · et huiusmodi · Vel in respectu
ad creaturas · relacione tamen intrin-
seca · ut incarnatus humanatus
Et est aliud nomen quod solum de
omnibus personis simul et de nulla
singulatim dicitur · quod secundum relacionem
dicitur intrinseca quia in se claudit
terminos sue relacionis : ut hoc
nomen trinitas · huiusmodi nomen diui-
norum septuplicem dicam ponit magister
in textu · ut dicit proposicio predicta
quam veram esse reputo · Prima
harum regularum hec est · quod nomina
propria ad singulas personas pertinen-
cia · non substancialiter sed relatiue dicuntur
Patet · quia non potest dici · pater est filius
aut filius est pater · aut pater et filius

sunt spus sctus et econuerso: que
predicatio absolute essentialis et
substantia Sed bn dr. pr est filij pr
filius est patris filius que e p-
2a dicatio relatiua) Scda regla
est. q nomina ad vnitatem essen-
tie spectantia ut sapia. bonitas
potentia. virtus. magnitudo: et
huiusmodi de singul personis singil-
latim: et de omnibus simul non re-
latiue sed substantialiter in singulari
et non in plurali affirmatur. Nam
bn dr. Pater e deus sapia. pote-
tia. bonitas. magnitudo. virtus.
Et similiter de filio et spu scto: et de
omnibus simul. Vnde bn dr. Pater
filius et spus scus sunt deus. sa-
pientia. bonitas etc. Non aut plu-
raliter dici pt. Pr et filius et sps

scus sunt dii: sapie. potentie. boni
tates virtutes igr etc.

De hoc nomine quod est p
sona quod cum secundum sub
stantiam dicatur tamen
pluraliter non singlr in su
ma accipitur. A
Redictis adiicien
dum est quod cum omnia no
mina que secundum substantiam de deo
dicuntur singlr et non pluraliter
de omnibus in summa dicuntur psona
nis ut supra ostensum est. Est
tamen unum nomen scilicet persona
quod secundum substantiam dicitur de singul
psonis et pluraliter non singlr in
summa accipitur. Dicimus enim pr
est psona filius est psona spus
scus est psona et hec secundum substantiam

dis XXIII

dr. Nec tamen dr. pr. et filius et
spus scus sunt vna psona. sed
tres psone. Hoc ergo nomen excipi
a pdicta regula nomi. que scdm
subam de deo dicitur. quia cu
hoc ad se dicatur et scdm subam
pluralr tamen non singlr in sum
ma accipitur

Autoritas q persona ad
se dicatur et secundum
substantiam b

Q autem persona se
cundum subam dicatur. Aug. ondit
in vii li de tri dicens. Non est
aliud deo esse aliud psona esse
sz omo idem. Item in hac trini
tate cu dicimus psona pris. no
aliud dicimus qm subam pris.
Quo circa ut suba pris ipse pr

est. nō quo pr̄ est. sed quo ē. Ita
et p̄sona p̄tris nō aliud q̄m ipe pr̄
est. Ad se quippe dr̄ p̄sona. nō ad
filiū uel sp̄m scd̄m: sicut ad se
deus dr̄ et magnus. et bonus et
iustus et huiusmodi. Et q̄ admodū
hoc illi est ēē quod deū ēē. qd̄
magnū ēē. quod bonū ēē. ita
hoc ē illi ēē qd̄ p̄sonam esse.
Ecce expresse habes q̄ p̄sona
scd̄m subā̄m dr̄. ut cū dr̄ pr̄ ē p̄
sona. hoc sit sensus. pr̄ ē diuina
ēēntia. Similr̄ cū dr̄. filius ē p̄
sona. sp̄us scūs ē p̄sona. i. ēēn
tia diuina.

Cur pater et filius ⁊ sp̄us
scūs non dicātur vna p̄
sona et vna substantia
et vnus deus.

Ideo oritur hec questio
difficilis quidem sed non inutilis:
qua queritur. Cur non dicantur
hi tres una persona sicut una
essentia et unus deus. Quam que-
stionem Aug. diligenter tractat
atque congrue explicat in vii
li. de tri. ita di. Cur non hec tria
simul una persona dicimus sicut
unam essentiam et unum deum sed
dicimus tres personas cum tamen
tres deos: aut tres essentias non
dicamus. Quia volumus vel unum
aliquod vocabulum servare huic
significationi qui intelligitur trini-
tas: ne omnino tacemus interrogati
quid tres essent cum tres esse fateamur.
Cum ergo queritur quid tres ut ait
Aug. in li. v. de trinita. magna

prius inopia humanum laborat
eloquium. dictum est tamen tres
persone non ut illud diceretur sed
ne tacetur omnino. Non enim rei
ineffabilis eminentia hoc vocabulo
explicari valet. Ecce ondit quam
necessitate dicatur pluraliter persone
videlicet ut hoc uno nomine querenti
bus de tribus respondeamus

Qua necessitate dictum
sit tres persone a latinis
et a grecis tres hypo-
stases vel substantie. d.

Qua necessitate non
solum latinus sermo sed etiam
grecus eadem pene super hac re
laborans nomen penuria coartatur
Unde aug. quod a grecis vel latinis
necessitate de ineffabili trinitate

dictum sit apiens in · vii · lib°
de trini · ait · Loquendi causa
de ineffabilibz ut fari aliquo
modo possemus dictu est a gre
cis : vna essentia · tres subtie · i ·
vna vsia · tres hypostases :
Aliter enim greci accipiunt subam
quam latini · a latinis aut dictuz
est vna ~~subtia~~ essentia vel suba
tres psone · que no alit in sermo
ne nro · i · latino essentia quam suba
solet intelligi · Et ut intelligatur
saltem in enigmate placuit
ita dici / ut cum quereretur quid tria
sint · aliquid diceretur que tria
~~tria~~ esse fides vera pnunciat /
Cum et prem no dicit esse filiuz
et spm scm · s · donu dei · nec prem
dicit esse nec filiu / Cum g° quit

quid tria vel quid tres conferimus
nos ad inveniendum aliquod nomen
quo complectamur hec tria. Neque
occurrit a modo. quia supereminentia
divinitatis vissitati eloqui
facultatem excedit. Verius enim
cogitatur deus quam dicitur. et verius
est quam cogitatur.

Quid hoc nomine tres
significetur.

Pater ergo et filius et
spiritus sanctus. s. quam tres sunt. quid
tres sunt queramus. quid commune
habeant. Non enim possunt dici tres
patres. quia tantum pater ibi pater est. nec tres
filii. tamen nec pater ibi sit filius nec
spiritus sanctus. nec tres spiritus sancti
quia spiritus sanctus propria significatione
qua et domini dei dicitur. nec pater est

nec filius. Quid ergo tres: Si
tres persone esse dicuntur: commune est
eis id quod persona est. Certe enim
quia pater est persona et filius
est persona et spiritus sanctus est per-
sona: ideo tres persone dicuntur.
Propterea ergo dicimus tres personas
quia commune est eis id quod
persona est. Ex predictis aperte
intelligi potest qua necessitate dicimus
sit a latinis tres persone cum per-
sona secundum substantiam dicatur. Unde
et tribus commune est id quod per-
sona est. i. hoc nomen persona
Quare non dicimus tres
deos esse patrem et filium et
spiritum sanctum ut dicimus tres
personas: cum id quod deus est
sit eis commune. quia pater

est deus. et filius ē deus
et spūssc̄us ē deus f
Sed quitur hic cum
dicamus prem̄ et filiū ⁊ spm̄ sc̄m
ēē tres ꝑsonas. qr̄ comūe ē eis
quod ꝑsona ē. i. quia pater ē
ꝑsona et filius ē ꝑsona et spūs
sc̄us est ꝑsona. cur nō dicamus
simlr̄ tres deos. cū et pr̄ sit deus
⁊ filius sit deus. ⁊ spūssc̄us sit d's
Quia. s. illud scr̄ptura contdicit
hc aūt et si nō dicit. nō tamē
contdicit. Vnde aug. hanc mo
vens questiōm atq; diffimēs
in li. vij. de trini. ita ait. Si ideo
dicimus prem̄ et filiū et spm̄ sc̄m
ēē tres ꝑsonas. qr̄ comūe ē eis
id quod ꝑsona ē. cur non etiam
tres deos dicimus. Certe ut p̄dictū

est quia pr̄ est ꝑsona et fi
lius ē ꝑsona et spūsscūs ē
ꝑsona ideo tres ꝑsone dicūt
Quia s̄ pr̄ est deus et filius
est deus et spūs scūs deus cur
nō dicātur tres dij Ecce ꝓpo
suit hanc questiōm Attende
quid rn̄deat subdēs An ideo
non dicūr tres dij qr scr̄ptura
nō dicit tres deos Sz nec tres
ꝑsonas alicubi scr̄pture textus
ꝯmemorat An ideo licuit lo
quēdi disputādi ue necessitate
tres ꝑsonas dicē nō quia scr̄p
tura dicit sed quia scr̄ptura nō
ꝯtradicit Si aūt dicēmus tres
deos contradicet scr̄ptura dicens
Audi isrl̄ deus tuus deus vnꝰ
est Ecce absolutio questionis

quare potius dicamus tres per-
sonas quam tres deos. quia s.
illud non contradicit scriptura

Alia questio cur non
dicimus tres essencias vt
tres personas cum scrip-
tura non contradicat. s.

Verum et hic alia
emergit questio quam Aug.
consequenter annectit dicens. Cur
inquit et tres essencias non li-
cet dicere. quod similiter scriptura
sicut non dicit. ita non contradicit
At si dicis. quod propter vnitatem trini-
tatis non dicuntur tres essencie
sed vna essencia. quero cur non
propter eandem vnitatem trinita-
tis dicatur vna persona et non
tres persone. Vt enim est illa coe

nomen essentie ita ut singulis
quisque dicatur essentia sic illis
commune est persone vocabulum
Quid igitur restat ut fateamur
loquendi necessitate a grecis
et latinis parta hec vocabula
adversus insidias vel errores
hereticorum. Cumque conaretur
humana inopia loquendo
proferre ad hominum sensus quod
in secretario mentis de deo
tenet. sive per piam fidem sive
per qualencumque intelligentiam
timuit dicere tres essentias: ne
intelligeretur in illa summa equali-
tate ulla diversitas. Rursum
non poterat dicere non esse tria
quedam. quod quia dixit Sabellius
in heresim lapsus est. quesivit

ergo: quid tria dicet et dixit tres
psonas: siue tres substancias
secundum grecos:
Sicut nos dicimus tres
psonas ita greci tres sub
stancias quas dicunt hypo
stases: aliter accipientes
subciam quam nos
Quod enim de psonis
secundum nram: hec de subciis secundum
consuetudinem grecorum oportet
intelligi. Sic enim illi dicunt tres
subcias vna ~~subam~~ essenciam
i. tres hypostases vna vsiam
quemadmodum nos dicimus tres p
sonas vna essenciam vel subam
Quamquam et illi si vellent sicut
dicunt tres subcias tres hypo
stases: possent dicere tres psonas

tria ꝓsopa. Illud aut maluerit
dicere. quia fortasse scdm lingue
sue cōsuetudinē aptius dr
Q̄ in trinitate nō est diuersitas nec singlaritas vel solitudo. sz vnitas ⁊ trinitas ⁊ distinctio ⁊ idemptitas
Iam sufficienter ut puto ostēsum est. qua necessitate dicamus tres ꝑsonas. et q̄re nō simlr tres deos vl' eēntias. qr
s. in altero obuiat scriptura. in altero diuersitas intelligentia. quia ibi nulla penitus ē diuersitas sic nec singlaritas vl' solitudo: sed vnitas ⁊ trinitas. Vn̄ aug. in li. vij. de trinitate ait. humana inopia querens qd diceret tria. dix

tres psonas uel subas. Quibus
nominibus non diuisitatem voluit in
telligi. sed singularitatem noluit: ut
non solum ibi unitas intelligatur
ex eo quod dicuntur tres psone. Hyla
rius quoque in li. vii. de trin. ait Dns
dicit Qui me videt. uidet et patrem
Cum hec dicitur excluditur singularitas
atque unici. idest solitarii intelli
gentia. Nam nec solitarium sermo
significat. et indifferentem tamen
naturam professio docet. Visus est
enim in filio pater. per naturae unitatem
similitudinem. Unum sunt enim natus
et generans. unum sunt neque unus
Non itaque solitarius filius est. nec
singularis. nec dispar. Item in eodem
Sicut in patre et filio credere duos
deos impium est. ita patrem et filium

singlarem deum pdicare sacrile-
gium est. Nihil in his nouum. nihil
diuisum. nihil alienum. nihil
separabile est. De hoc etiam Aug
in lib questionum veteris ac no-
ue legis ait. Vnus est deus: sed
non singlaris. Item Ambr. in
libro de trini. ait. Quod vnius est
subtie separari non pt. et si non sit
singlaritatis sed vnitatis. deus
vnus cum dr. nequaquam deitatis
trinitatem excludit. et ideo non qd
singlaritatis. sed qd vnitatis
est pdicatur. Ecce ex pdictis
onditur. quod nec singlis: nec
diuisus: nec vnicus vel solita-
rius confitendus est deus. quia
singlaritas vel solitudo pso-
narum pluralitatem excludit. et

diuersitas vnitatem essentie tollit
Diuersitas inducit separationem
diuinitatis. Singularitas adimit
distinctionem trinitatis. Ideo Ambrosius
in primo li. de trinitate ait. Non
est diuersa. nec singularis equa-
litas. nec iuxta Sabellianos
patrem filiumque confundens. nec
iuxta Arrianos patrem filiumque
secernens. Pater enim et filius di-
stinctionem habent. separationem vero
non habent. Item in eodem. Pater
et filius diuinitate sunt vnum:
nec est ibi substantie differentia
nec vlla diuersitas. Alioquin
quomodo vnum deum dicimus. diuersi-
tas enim plures facit. Constat
ergo ex predictis quia in trinitate nul-
la est diuersitas. si tamen aliquando

in scriptura inuenitur dictum
tres diuerse persone et huiusmodi diuer-
sas dicit distinctas
Quod non debet dici deus
multiplex
Et sicut in trinitate
non est diuersitas ita nec mul-
tiplicitas et ideo non est dicendus
deus multiplex sed trinus et sim-
plex Unde Ambrosius in li. de trini-
tate ait Est in patre et filio
non discrepans sed vna diuinitas
nec confusum quod vnum est nec
multiplex esse potest quod indifferens
est Multiplex itaque deus non est
Ista est distinctio xxiiij
In qua magister postquam egit de no-
minibus diuinis generaliter agit de
hoc nomine persona specialiter

Et tā ītā hoc facit. Nam p̄mo
excipit hoc nomē p̄sona de re
gula p̄dicta que de his que
subālit̄ p̄dicātur dabat̄. Scd̄o
ondit q̄ hc nomē p̄sona non
singlr̄. sed pluālr̄ de oībz p̄sonis
p̄dicatur. Tercio ꝯcludit q̄ ī
dīuīs nec diuisitas ēcntialis
nec singl'aritas p̄sonal' ꝓprie
dicatur. P̄mū facit usqz ibi
Ideo oītur. Scdm̄ ab inde usqz
ibi. Iam sufficient̄. Terciū uero
ab inde usqz ad finē distinctōnis
In spēali sīma mgr̄i stat in t̄bus
ꝓpositōnibz quaꝝ p̄ma est hec.
Hc nom̄ p̄sona nō p̄sonaliter
sz subālr̄ dr̄ de dīuīs. Ꝓbat̄ sic
Omē nom̄ quod de dīuīs p̄dicat̄
nō relatiue sz absolute. hc ē nō p̄-

sonaliter sed substantialiter dicitur. sed hoc no-
mine persona est huiusmodi. igitur predicatur
non personaliter sed substantialiter. Tenet
argumentum et maior. sed minorem
probat magister in textu excipiens hoc
nomen persona a regula prius dicta
Secunda propositio est hec. hoc nomen
persona de omnibus divinis personis
simul non singulariter sed pluraliter predicatur
Et per hoc accipitur a regula data
superius in precedenti distinctione
de nominibus que substantialiter dicuntur
in divinis ubi dicebatur quod nomina que
substantialiter dicuntur in divinis vel que
spectant ad unitatem essentie de qua-
libet persona singillatim et de omni-
bus simul dicuntur in singulari. ut
sic dicendo. pater et filius et spiritus sanctus
sunt tres persone que est vera. Sed hec

est falsa. Pater et filius et spūssc̄s
sūt ꝑsona. Tercia ꝓposicio h̄ est
In dīuīs nec diuisitas subtialis.
nec singl'aritas ꝑsonalis est
ponēda et ꝯcedēda. Et ꝓba² ra-
tione sic. Illa in dīuīs nō sūt cō-
cedenda. quibꝫ concessis tollere²
ēēntie vnitas et ꝑsonaꝝ diuisi-
tas. Sꝫ diuisitas subtialis et
singl'aritas ꝑsonal sūt huiōi
igr̄ nō sūt in dīuīs ꝯcedēda. ut
dicit ꝓposicio ꝓbanda. Argumē-
tū tenet. et p̄missas ꝓbat mgr̄
in textu. igitur ꝛc̄.

Quid significe² his nōi-
nibꝫ vnꝰ ul' vna. duo
uel due. tres ul' tria:
trinus uel t'nitas pl'es
ul' plu'alitas. distinctio

vel distincte. cum his vtimur
de deo loquentes. a

dis xxiiij

Ic diligenter in
quiri oportet. cum in
Trinitate non sit diuer
sitas. uel singularitas. nec multi
plicitas. uel solitudo. quid sig
ficetur his nominibus. s. vnus uel
vna. duo uel due. tres uel tria
trinus uel trinitas. plures uel plura
litas. distincte vel distinctio:
cum dicitur vnus deus: due persone. uel
tres persone. plures persone. distin
cte sunt persone. uel cum dicitur distin
ctio personarum. pluralitas perso
narum. trinitas personarum et huiusmodi
Videmur enim hoc dicentes minorem
quantitatem et rerum multitudinem
uel multiplicitatem in deo ponere

Quid ergo ista ibi significet. ipso
de quo loquimur aperiente insinu-
are curemus.

Magis illa dicuntur ad
cludendum ea que non sunt
in deo quam ad ponendum
aliqua. b

Si diligenter premissis
autoritatum verbis intendimus
ut dictorum intelligentiam capia-
mus: magis videtur horum ver-
borum usus introductus ratione re-
movendi atque excludendi a sim-
plicitate divinitatis que ibi non
sunt quam ponendi aliqua.

Quid per unum significetur cum dicitur unus deus c

Cum enim dicitur unus
deus: multitudo deorum excluditur.

nec numeri quantitas in diuinita
te ponitur. tanquam diceretur. deus
est. nec multi sunt vel plures dii.
Vnde ambrosius in li. de trin. ait. Cum
vnum dicimus deum vnitas excludit
numerum deorum nec quantitatem in deo
ponit. quia nec numerus nec quantitas
ibi est.

Quo sensu dicitur vnus est
pater. vel vnus est filius.

Similiter cum dicitur.
Vnus est pater. vel vnus est filius.
et huiusmodi. ratio dicti hec est. quia
non sunt multi patres: vel multi fi
lii: ita et de similibus. Hec cum di
cimus plures esse personas singula
ritatem atque solitudinem exclu
dimus. nec diuersitatem nec multi
plicitatem ibi ponimus quasi diceremus.

Sine solitudine ac singularitate
personas confitemur. Unde hilarius
in iiii. lib. de trini. sic ait: Faci-
amus hominem ad imaginem et si-
militudinem nostram. Quero nunc
an solum deum sibi locutum existi-
mes: an hunc sermonem eius intelli-
gas ad alterum extitisse. Si solum
fuisse dicis: ipsius voce argueris
dicentis: Faciamus et nostram. Su-
stulit enim singularitatis ac so-
litudinis intelligentiam professio
consortii, quia aliquod consortium esse
non potest ipsi solitario, neque soli-
tudo solitarii recipit faciamus
nec alieno a se diceret nostram.
Attende lector his verbis et vide:
quia nomen consortii est professio
pluralitatem significavit.

Professio ergo consortij est pro-
fessio pluralitatis: quam professus
est dicens ffaciamus et nostram plu-
rem utrumque dicit. Sed hac professione
pluralitatis non diuersitate vel
multitudine posuit sed solitu-
dine et singularitatem negat.
Sic ergo cum dicimus plures personas
uel pluralitate personarum sin-
gularitatis et solitudinis intelli-
geciam excludimus.

Quid per ternarium si-
gnificetur cum dicitur
tres persone.

Ita eciam cum dicimus
tres personas: nomine ternarii
non quantitate numeri in deo ponimus
uel aliqua diuersitate sed intelli-
geciam non ad aliud nisi ad

dis. 24

prem et filiu et spm sctm diri-
gendam significamus. ut sit hu-
ius dicti intelligencia. Tres p-
sone sunt. vel tres sunt pater et
filius et spusscus. i. nec tatu
pr. nec tm filius. nec tm spus
sctus pr et filius in deitate
sunt. sz etiam spusscus. et no
alius ab his. Similr no tm e
ibi hec psona. vel illa. vel hec
et illa. sed hec et illa et illa. et
no alia. Et hoc forte ita intelli-
gendu. Aug. satis ondit ubi
dicit q illo noie no diuisitate
intelligi voluit. sed singlarita-
tem noluit. Quid p duo
cu dr due psone. vel pr
et filius duo sunt. f.
Similit cum dr. duo

sunt. pater et filius non dualitatis quantitatem ibi ponimus. sed hoc significamus quod non est tantum pater. nec tantum filius. sed pater et filius. et hic non est ille. ita et de aliis huiusmodi. Ita etiam cum dicimus pater et filius sunt due persone. hoc significamus quod non tantum pater est persona. nec tantum filius est persona. sed pater est persona. et filius est persona. et hec non est illa.

Ex sensu dicitur in personis distinctio uel persone distincte

Cum autem dicimus distincte sunt persone uel distinctio est in personis. confusionem atque permixtionem excludimus. et

hanc nō ēē aliam significam⁹
Cūq; addim⁹ distincte sūt p-
sone ꝓprietatib; siue differentes
ꝓprietatib; significam⁹ Et cū di-
cim⁹ aliam et aliam nō diu-
sitate uel alienacōz ibi ponim⁹
sed confusiom sabelliana ex-
cludimus:

Aliam esse hāc ꝑnam et aliam illam suis ꝓprietatibus

Quomodo ibi accipi-
tur discretio ·h

Ita etiam dicuntur
discrete ꝑsone uel cū dr̄ disc-
tio in ꝑsonis ēē eadem intelli-
gentiam facim⁹ Eodem em̄ m̄o
ibi accipit distinctō quo discre-
tio Et congrue dr̄ ibi ēē disc-
tio ul' distinctō nō diuisitas.
uel diuisiue separatō. Vnde ambo
in .i. li. de tri. Non ē ipe pr̄ qui

filius. sed int' prem et filiu ex
pssa distinctio e

Quomodo trinitas
ibi accipiatur.

Cum vero dr trinitas
id significari vide/quod signi
ficatur. cu dr tres psone. ut
sic no pt dici. pr est tres per
sone ~~ita no debet dici~~. vel fi
lius est tres psone/ita non
debet dici. pater est trinitas
vel filius e trinitas.

Hoc videtur ɔtrarium
esse predictis. k

Hic non e ptinittedu
q cu sup dictu est/deu nc sin
gl'arem/nec mltiplice ee con
fitedu/idq sctoz autoitatibz
sit confirmatu/in ɔtrariu vi

detur sentire. Isido. dicens. Distin-
guendum est inter Trinitatem et uni-
tatem. Est enim unitas simplex
et singularis. trinitas vero multi-
plex et numerabilis. quia trinitas
est trium unitas. Ecce unita-
tem dicit esse singularem. et trini-
tatem multiplicem et numerabilem
Sed ad hoc dicimus. quia singularem
accepit sicut et alii accipiunt
unum. multiplicem vero et numerabilem
sicut alii dicunt trinum.

Ista est distinctio vicesima
quarta. In qua magister ostensa si-
gnificatione huius nominis persona.
prout sumitur per se agit de signifi-
catione eiusdem prout sumitur cum trini-
tas numerabilibus sibi adiunctis:
Et circa hoc tria facit. Nam primo

ondit q̄ p terminos nūales in
diuinis excludit multiplicitas sub-
stancial. Scdo q̄ p ipos remo-
uetur solitudo psonal. Tercio
q̄ per eorum distinctionem secludat
confusio psonal. Primum facit
a principio distinctionis usque
ibi. Item etiam cum dicimus Scdo
ab inde usque ibi. Cum aut dicimus
distincte. Tercium ab inde usque
ad finem distinctionis. Et tm in
generali. In speciali sententia ma-
gistri stat in tribus propositionibus
quarum prima est hec. In diuinis p
nomina nūalia ad vnitatem
essencie spectantis solam multi-
plicitatem excludimus. Hanc magr
inuestigat querendo quid p termi-
nos nūales et noīa pertinencia

ad pluralitatem seu multitudinem
seu distinctionem in diuinis significetur
Nam si vera dicuntur de deo. videntur
suum significatum ponere in deo Ad
quod respondens magister dicit quod signi
ficatio talium nominum uel terminorum
non admittitur in diuinis ad aliquid
ad aliquid rapiens
ponendum sed potius remouendum
quod declarat exemplo. Nam cum
dicimus Deus unus. unus pater tantum per
illum terminum numeralem unus nulla
quantitas uel numerus in deo ponitur
sed tantum deorum aut aliorum excluditur
pluralitas Secunda propositio est hec
Per nomina numeralia pluralitatem
exprimentia in diuinis singularita-
tem et solitudinem excludimus
personalem. hanc magister probat per hoc
quod dicit quod cum dicitur pluralitas per-

sonarum non multitudo ponit. sed sin
gularitas et similitudo excluditur
seu tollitur. Cum enim dicimus tres
negamus ibi esse solum duas. Et
cum dicimus duas: negamus ibi esse
solum unam. Tercia propositio est hec
Cum enim personas diuinas distinctas
esse dicimus. tunc earum confusionem
et permixtionem contra Sabellianum
excludimus. Hanc propositionem magister
probans dicit quod in nomine trinitatis
et discretionis non diuersitas in
deo ponitur. sed commixtio et confu
sio negatur. igitur etc.

Quid significatur cum dicitur
pluraliter tres persone
uel due persone a

Retera conside-
randum est cum hoc nomen per

sona · ut pdictu est scdm subam
dicat que sit intelligencia dicti cu
pluralis pfertur tres psone · ut
due psone / et cu dr · Alia e p-
sona pris · alia e psona filij
alia e psona spussti / Si em
in his locucombz psone voca-
blm eencie intelligenciam facit
plures eencias confiteri videm
et ita plures deos / Si uo een
cie significacom ibi no tenet.
alia e huius nomis raco cu dr
Pr est psona · uel filius e pson
et alia cu dr · Pr et filius z sps
scus sut tres psone / et cum dr
alia e psona pris · alia filij et
Q videtur scdm :: huioi
eenciam dici alia est p-
sona pris · alia filij · siue

tres psone ut cū dr. pater
ē psona. filius ē psona
Persona em̄ ut supra
ait. Aug. ad se dr. et idem ē deo
ēē psona qd ēē sic idem est ei
ēē qd deū ēē. Vnde maīfestē
colligr. q. ēēntiam diuīam p̄-
dicamus dicētes. Pr̄ ē psona
filius ē psona. spūsscūs ē p-
sona. idest ēēntia diuīa. et oī-
no vnū et idem significa noīe
psone. i. ēēntia diuīa. cū dicī
pr̄ est psona et filius ē psona
qd significa noīe dei. cum dr.
Pater ē deus. filius ē deus. Ita
etiā idem significa cū dr. deus
ē deus. et deus ē psona. Vtroq
em̄ nomīe ēēntia diuīa intelli-
gitur. q̄ vtrq̄ scdm̄ sbām dr.

Cum vero dicitur pater et filius et spiritus
sanctus sunt tres persone quid nomine
persone significamus an essentiam
Hoc enim videtur si supra posita verba
Aug. diligenter scrutemur. Supra
enim dixit quod ideo tres personas di-
cimus quia id quod persona est communiter
est tribus. Et idem quia pater est per-
sona et filius est persona et spiritus
sanctus est persona ideo tres persone
dicuntur. Videtur ergo eandem tenere si-
gnificationem hoc nomen persona
cum dicitur tres persone quam habet cum
dicitur pater est persona filius est persona
spiritus sanctus est persona. Quia ut ostendit
Aug. hoc dicitur i. tres persone propter
illud: quia id quod persona est communiter
est eis. Id ergo quod communiter est eis
idest patri et filio et spiritu sancto videtur

significari noīe ꝑsone. cum dr̄
tres persone.

Aliter etiam videtur pos-
se ondi q̄ scdm̄ eēntiaz
dicat̄. etiam cū plura-
lit̄ ꝓfertur. c.

Aliter etiam videtur
posse ondi. q̄ ibi noīe ꝑsone
significet̄ eēntia. cū dr̄ tres ꝑ-
sone. Vtem̄ sup̄ dix̄. Aug. Ea
nc̄citate dicim⁹ tres ꝑsonas.
ut rn̄deremꝰ quentibus quid
tres ul̄ quid t̄a. Cum g̃ quitur.
quid tres ul̄ quid t̄a ꝯuenīet̄
rn̄de cū dr̄. tres ꝑsone. At cuz
quit̄ quid tres. ul̄ quid t̄a. ꝑ
quid de eēntia quitur. Nō em̄
īuenitur quid illi tres sint. nisi
eēntia. Si g̃ questioni recte

rndemus. oportet ut rndendo
eentia significemus. alioqn no
ondimus quid tres sint. Si no
rndentes eentiam significam
ipam eentiam psone nomine
intelligimus. cu dr tres psone.

Opimo quorudam q
putat eentiam signifi
cari nomine psone cu di
cimus tres psonas d

Quibusdam videt
q noie psone significe eentia
cu dr tres psone. pptea quia
Aug. dicit ideo dici tres psonas
quia comune est eis id quod e p-
sona. ut sit tal intelligentia.
Pr et filius et spusscus sunt
tres psone. i. sut tres id hntes
comune quod e psona. idest tres

sunt quorum quisque est persona. i. essen-
tia. Sed quomodo iuxta hanc intelli-
gentiam dicere. alia est persona patris
alia filii. Et hoc etiam ita voluit
intelligere. s. alius est pater et alius
est filius. id tamen commune habentes
quod est persona. Et hoc confirmat
autoritate. Aug. q. in vii. li. de trini-
ait. Tres personas eiusdem essentie
uel tres personas unam essentiam di-
cimus. Tres autem personas ex eadem
essentia non dicimus. quia aliud ibi
sit quod essentia est. aliud quod per-
sona est. Hac autoritate et pre-
missis conantur asserere in predictis
locutionibus nomen persone essentiam
significare. Sed quid respondebunt ad
id quod ipse Aug. in li. de fide ad pe-
trum dicit. s. quod alius est pater in persona

siue ꝑsonaliter alius ꝑsonaliter
filius alius ꝑsonaliter spūs scūs
Quō enim alius ꝑsonaliter pater
alius ꝑsonaliter filius alius ꝑso
naliter spūsscūs si in esse ꝑsonaz
omo ꝯueniūt. i. si ꝑsona essentie
tm̄ intelligentiam facit. Ideo
nob videtur aliter hec posse dici cō
gruentius iuxta catholicorum docto
rum autoritates.

Q hec nomē ꝑsona tri
pliciter in trinitate accipitur
et hec ē vtilis et catoli
ca doctrina de persona
et personis

Sciendum est igitur
q hec nomē ꝑsona multiplicē
intelligentiā facit. nō vna tm̄
Et ut hilarius ait in li. iiij. de

trini. Intelligentia dictorum ex
causis est assumenda dicendi
quia non sermoni res sed rei ser-
mo subiectus est. Discernentes ergo
dicendi causas huius nominis scilicet perso-
na significationem distinguimus
dicentes quod hoc nomen scilicet persona
proprie secundum substantiam dicitur et essentiam
significat sicut supra ostendit.
Aug. cum dicitur deus est persona pater
est persona. Quadam tamen neces-
sitate ut supra dixit Aug. trans-
latum est hoc nomen ut pluraliter
dicetur tres persone cum quere-
tur quid tres vel quid tria.
ubi non significat essentiam
vel naturam divinam que communis
est tribus personis sed subsistenti-
as vel hypostases secundum grecos

dis 25

dis 23

Greci quippe. ut sup dix. aug
alit accipiunt subam. i hipo
stasim alit nos. Nos em sb-
stanciam dicimus essenciam siue
nam. Psonas aut dicimus sic
illi dicunt subas. i hyposta ses
Si g nos ita accipimus perso
nas ut illi accipiunt subas vel
hyposta ses. At illi aliter acci-
piunt hyposta ses qm nos sbam
alit g nos accipimus psonas
qm subam. Cu ergo dicimus
tres psonas: no ibi persone
nomine essenciam significamus
Quid g dicimus. Dicimus quia
tres psone sut. idest tres subs
s. tres entes p quo greci dicunt
tres hyposta ses.

Ondit vba Augustini

216

conuenire huic sentencie
Et hic sensus adiu
vatur ex uerbis Aug. premissis
si intius intelligatur. Quia
enim pater est persona. et essencia.
et filius est persona et spiritus sanctus
persona. ideo dicuntur tres persone
et tres subsistencie tres entes
Non enim possunt dici tres subsi
stencie uel entes: nisi singulis
eorum esset persona. et essencia.
Quia ergo eis commune est id
quod est persona. et essencia. ideo
recte dicuntur tres persone. et sub
sistencie uel subsistentes: ut sic
essencia que eis est communis. vere ac
proprie est. ita illi tres vere ac proprie
subsistencie uel entes intelligan
Ideoque Aug. causas dictorum dis

cernens: dicit tres personas esse
vnam essentiam vel eiusdem essentie
Non ex eadem essentia ne aliud
intelligat ibi esse persona aliud
essentia: tres enim persone. vel sub
sistentie vna sunt essentia et vni
essentie. non autem sunt vna persona
vel vnius persone licet persona
secundum substantiam dicat aliquando. nam
si hoc diceretur confusio fieret in
personis.

Obiectioni illorum hic
respondet qua nituntur pro
bare personas secundum
essentiam accipi. quia
respondemus querentibus
quid tres vel quid tria

Ad hoc autem quod illi
dicunt. cum queritur quid tres vel

tria de essentia quitur. quia non
inuenitur quid illi tres sint nisi
essentia. per hoc volentes nos in-
ducere ut nomine persone essentiam
intelligamus. cum respondemus tres
personas. Ita dicimus. Indubi-
tabiliter verum est. quia non inuenitur
unum aliquid quod illi tres sint
nisi essentia. Unum enim sunt illi
tres. i. essentia diuina. unde ve-
ritas ait. Ego et pater unum sumus
Veruntamen cum quitur quid tres
vel quid tria non de essentia qui-
tur. nec ibi quid ad essentiam re-
fertur. Sed cum fides catholica
tres esse profiteretur sicut Johannes
in Epistola canonica ait. Tres sunt
qui testimonium perhibent in celo.
quereba. quid illi tres essent. i.

an essent tres res: et que tres res
et quo noīe ille tres res signi-
ficarētur. Et ideo loquēdi ne-
cessitate inuētū est hoc nomē
psona ad rndēdū. et dictum
est tres persone.

Quid tres res et quid
vna res hic dicitur. h

Non aūt te moueat
q̄ diximus tres res. Non em̄ hoc
dicētes diuersarū rerū nūm ponimus
in trinitate. sed ita tres res dicimus
ut easdem ēē vna q̄ndā sūmā
rem confiteamur. Vnde aug. in
i. li. de doctrina sic ait. Res quib
fruēdū ē nos btos faciūt. res
s° quibz fruēdū est sūt pater et
filius et spūsscūs. Eadēqz trini-
tas vna quedā sūma res est.

cōmūsq; fruētib⁹ ea. si tamē res
et nō rez oīm causa sit. Non em
facile potest īueniri nomen qd
tante excellētie ꝯueniat. nisi qd
melius dr Trinitas hec vnus ds
Sicut ꝯ tres res dicūtur. et hee
sūt vna res. ita tres sube dicūtur
et he sūt vna ~~sub~~ ēentia. Ecce
ostensum ē que sit intelligentia
huius noīs ꝑsona cū dicimus
tres personas:-

Ex quo sensu dicat alia
est persona pr̄is. alia
filij. alia spūs scti. .1.

Nūc inspicianus:

Vtrz scdm eādem rōnem et cām
dicat. alia ē ꝑsona pr̄is. alia
filij. alia spūs scti. Qd vtiqz sa-
ne intelligi pt. ut sit sensꝰ tal.

Alia est subsistēcia uel hiposta-
sis pr̄is. alia subsistēcia filii. a-
lia subsistēcia spūssc̄ti. Et alia
subsistēcia pr̄. alia filius. alia
spiritus sanctus:

Quō hec intelligātur.
alius in ꝑsona pater
alius filius. alius spi-
ritus sanctus k

Deinde quitur. vtrū
scd'm eādem rōnem accipiat
cū d'r. Alius ē pater in ꝑsona
alius in ꝑsona filius. alius
in ꝑsona spūssc̄us. siue alius
ꝑsonalr̄ pater. alius ꝑsonalr̄
filius. alius ꝑsonalr̄ spūssc̄us

Ad q̄d dicimꝰ quia et si possit
eodē m̄ accipi congruencius tam̄
ex rōne dicti alia vāiatur intel-

ligentia ut hic persone nomine
proprietas persone intelligatur
ut sit sensus talis. Alius est in per-
sona vel personaliter pater i. proprietate
sua pater. alius est quam filius. et fi-
lius proprietate sua. alius quam pater
Paternali enim proprietate distin-
guitur hypostasis patris ab hi-
postasi filii. et hypostasis filii
filiali proprietate discernitur a patre
et spiritus sanctus ab utroque processibili
proprietate distinguitur.

Quod secundum hunc modum etiam
in predictis locutionibus
potest accipi.

Hoc etiam modo sane
potest accipi persona in premissis lo-
cutionibus. cum dicitur alia est persona pa-
tris. alia filii. i. alia est proprietas

qua pr̄ ē pr̄. alia qua filius ē
filius. alia qua spūssc̄us: ē sp̄s
sc̄us. Ita etiā noīe p̄sone q̄dā
p̄p̄ietates intelligere volūt cū di-
cūtur tres p̄sone. sz melius ē
ut subsistētias uel ypostases
intelligamus cū dicimus tres p̄-
sonas. Ex p̄dictis colligit
q̄ nomē p̄sone in t̄nitate tri-
plicē tenet rōnem. Est. n. ubi
facit intelligētiam eēntie. et ē
ubi facit intelligētiā hiposta-
sis. z ē ubi facit intelligētiam
proprietas:

Autoritatibus sc̄torū
ostendit quod dix̄. m

Q̄ aūt scd̄m subām
dicā et eēntiam aliqn̄ signifi-
cet sup̄ ex dictis aug. apte ostē

dimus. Hec vero pro hypostasi atque
proprietate accipiatur ex autorita-
tibus sanctorum ostendi oportet.
ne coniecturis nostris aliquid ausi
dicere videamur. De hoc hieroni-
mi expositione fidei catholice
ad alippium et aug. episcopos ita ait
Non est prorsus aliquis in trini-
tate gradus nihilque quod inferius
superiusve dici possit. sed tota
divinitas sui perfectione equalis
est. ut exceptis vocabulis que
proprietatem indicant personarum
quicquid de una persona dicitur de tri-
bus possit dignissime intelligi.
atque ut confutantes Arrium unam
eandemque trinitatis dicimus esse essen-
tiam vel substantiam et deum unum in
tribus personis fatemur. ita etiam

impietate Sabellii declinantes
tres personas expressas sub proprietate distinguimus. non ipsum sibi
patrem. non ipsum sibi filium. non
ipsum sibi spiritum sanctum esse dicentes.
sed aliam patris. aliam filii. aliam
spiritus sancti esse personam. Non enim no-
mina tantum modo: sed etiam nomina proprie-
tates. i. personas ut sancti expri-
munt hipostases. i. subsistentias
confitemur. Nec pater filii uel spiritus sancti
personam aliquam excludit. nec filius
uel spiritus sanctus patris nomen personamque
recipit. sed pater semper pater. et filius semper
filius. et spiritus sanctus semper spiritus sanctus
Itaque substantia unum sunt. sed personis
ac nominibus distinguuntur. Ecce hic
aperte dicit hiero. proprietates esse per-
sonas. et personas esse subsistentias

Vnde manifestū fit qd̄ diximꝰ
s. p̄sone noīe significari. ⁊ hipo-
stasim et ꝓp̄ietatē. Ioh. etiā da-
mas. p̄sonas dicit ēē hipostases
et eas dicit entes. ita inquiēs
In deitate vnā nam̄ cōfitem̄
⁊ tres hipostases scd̄m vitatē
entes. i. personas.

Ista est distinctio. xxv.

In qua mgr̄ postq̄m egit d̄ no-
mībus significātibꝫ vnitatē
et pluralitatē in dn̄is: incipit
agē de quodā noīe quod hoꝝ
recipit

Vnc de ꝓprie-
tatibꝰ p̄sonaꝝ q̄s
frequēter in h̄ tractatu cō-
mēorauiꝰ. aliquid loqui nos
oportet. Sꝫ p̄nnū audiamꝰ q̄

Dis 26

de hoc nomine hipostasis. Ieronimus
dicit. Aut enim sub hoc nomine ve-
nenum latere sed hoc dicit sed
quod heretici eo utebantur ut simplices
seducerent. s. pro persona et pro
essencia. ut siue diceretur. vna
tantum hipostasis. siue tres. mi-
nus peritos ad inconueniens
minus deducerent. Cum non erat
hoc nomen ita apud catholicos
vulgatum. nec ita eius signi-
ficacio determinata ut modo
Et ideo Ieronimus dicit hoc nomine no
vtendum fore sine distinctione
uel exposicione. tunc scilicet quando cum
hereticis contendebatur ita scribens. de
fide catolica ad Damasum pa-
pam. Ab arrianorum presule hy-
postasion. nouellum nomen a me

homine romano exigit. Interro
gamus quid tres hipostases ar
bitrentur intelligi. Tres perso
nas subsistentes aiunt. Rende
mus nos ita credere. Non sufficiat
eis sensus. Ipsum nomen effla
gitant. quia nescio quid vene
ni in silabis latet. Clamamus
Si quis tres hipostases. idest
tres subsistentes personas non con
fitetur anathema sit. Si quis
autem hipostasim usiam intelli
gens non tribus personis unam hi
postasim indicit. alienus a
xpo est. qui scilicet tres hipostases
dicens sub nomine pietatis tres
naturas conatur asserere. Sufficiat
nobis dicere unam substantiam. et tres
personas perfectas equales. ta

ceamus tres hipostases si pla
cet. Nomē hoc nō bone suspi
cōnis est cū in eodem vbo sen
sus dissentiūt. Aut si rectum
putatis: tres hipostases cum
intrpretacōnib⁹ suis debere nos
dicere nō negam⁹. Sz mi credite
venenū sub melle latet. Transfi
gurat enī se āgelus sathane
in āgelum lucis. His vbis nō
negat vtēdum ēe noīe hypo
stasis. Sz hereticos eo pue vsos
ondit. Cōn q̄s cautela opus
erat in distinctōne significaci
onis. Alioqn sibi ꝯtradicere qui
supra tres hipostases cōfitetur.

De ꝓprietatibus perso
narum et de nominibus
earū relatiuis

b

Iam de ꝓpetatibus p-
sonarum videamus que etiam no-
ciones siue relaciones in scriptura
plerumque dicuntur in illa sancta trini-
tate que ideo a nobis repetitur
ut cordi nostro tenacius infigatur.
Ait Aug. in li. de fide ad Petrum
Aliud est genuisse quam natum
esse aliud quoque est procedere quam ge-
nuisse vel natum esse. Unde mani-
festum est quod alius est pater alius
filius alius spiritus sanctus. Et est
proprium solius patris non quia non
est natus ipse sed quia unum fi-
lium genuerit. Propriumque solius filii
non quia ipse non genuit sed quia de
patris essentia natus est. Proprium vero
spiritus sancti non quia nec natus
est ipse nec genuit sed quia solus

de pre filioq; pcedit. Ecce breui
ter assignauit tres pprietates
triu psonar quar vna no est
alia. Hec enim significauit cu dix
Aliud e genuisse qm natu ee
aliudq; pcede. i alia pprietas
siue notio est generatio et alia
natiuitas: alia pcessio q aliis
nominibz dicitur pternitas: filiatio.
Has pprietates designat noia
psonaru. s. pr filius et spusscs
que relatiua sut et ad se inuicem
dicuntur quia notat relacones
que no sut deo accidetales. sz in
ipis psonis ab etno sut immu
tabl. ut no mo appellacones
relatiue. sz etia relacones siue
nociones in rebus ipis. s. in
personis sint.

Q non omnia que de deo dicuntur scdm substam dnr quedam enim scdm relacoem dicuntur · nihil tamen scdm accidens.

Quo circa sciendum est: non omne quod dr de deo debet dici scdm substam · quia quedam dicuntur scdm relacoem que non est accidens: quia non e mutabilis. Unde Aug. in v. li. de Trini. ait. Nihil in deo scdm accidens dr: quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dr scdm substam de deo dr. In rebus creatis atque mutabilibus quod non scdm substam dr restat ut scdm accidens dicatur. In deo aut nihil quidem scdm accidens dr: qr nihil

in eo mutabile est aut amissibile
Nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam
dicitur. Dicitur enim ad aliquid sicut
pater ad filium et filius ad patrem. quod
non est accidens. quia et ille semper est
pater et ille semper est filius. et ita semper
quia semper natus est filius. nec cepit
unquam esse filius. Quia si aliquando
esse cepisset aut aliquando desineret
esse filius. secundum accidens diceretur.
Et quia pater non dicitur pater nisi ex eo
quod est ei filius et filius non dicitur filius
nisi ex eo quod habet patrem. non secundum
substantiam hec dicuntur. sed ad invicem ista
dicuntur. neque tamen secundum accidens.
quia et quod dicitur pater. et quod dicitur filius et
eternum atque incommutabile est eis.
Ecce aperte his verbis ostenditur quedam
dici de deo secundum substantiam. quedam secundum

relacōm: nihil tamē scdm accidēs

Qnditur etiā ꝓpietas pr̄is ēē

q̄ hēt filiū: et ꝓpietas filij qd̄

hēt pr̄em. Adeoq; cū dixit et

nū et incōmutabile ēē qd̄ pater

dr̄ et quod filius dr̄ ita intelli

gi voluit. v. ꝓpietas qua pr̄ ē

pr̄. et ꝓpietas qua filius ē filius

eterna ē et incōmutabilis: qr

et pr̄ sp̄ pr̄. et filius sp̄ filius:

Vn̄ et hilarius: ꝓpietatis p̄sonar̄

assignās in xij. li. de trini. ait.

Si semp̄ pr̄i ꝓprium ē. q̄ sp̄ ē pr̄.

necesse ē sp̄ filio ꝓpriū ēē q̄ sp̄

est filius. Vbi em̄ semp̄ pr̄ est

sp̄ et filius ē. s. qui nō sp̄ pr̄ ē

nō sp̄ genuit. Ite in eodem:

Nato deo manifestū est ꝓpriū

esse q̄ filius est.

Quare dicatur esse proprium
unigeniti quod est filius dei
cum etiam homines sint filii dei.
Hic quaeritur quomodo
dicatur proprium nato deo quod est
dei filius vel genitus ex deo: cum
etiam homines filii dei dicantur et sint
secundum illud: Filii excelsi omnes. Et
ad Moisen de populo israel dominus ait.
Filius meus primogenitus israel. Sed
magna est distantia. Homines enim
filii dei sunt factura non natiuitate
proprietate. deus autem filius originis
proprietate filius est et veritate nati-
uitatis non factura vel adoptione
et illi quidem ante sunt quam filii dei
sunt. Fiunt enim filii: non nascuntur
filii dei. Unde hilarius solum deum natum
originis proprietate dei filium ostendens

int' ipm̄ & hoīes filios dei eui-
dētissime distinguit in xij lib'
de trin. ita dicēs. Vero pr̄i solꝰ
qui ex deo nascit vere filius ē.
Et nos quidē filij dei sumꝰ. sꝫ ꝑ
facturā. Fuimꝰ em̄ aliq̄ndo filij
iracūdie sed filij dei ꝑ adoptcōm
effecti sumꝰ. potius q̄m nascim̄.
Et q̄ omē quod fit antequam fiat
nō fuit. nos cū filij nō fuissemꝰ
efficim̄. Ante em̄ filij nō eramꝰ
sed per grām facti sumꝰ. nō nati
neq; generati sed acquisiti. Acqui-
siuit em̄ nos deus sibi et ꝑ hoc dr̄
nos genuisse. Genuisse em̄ deū
filios nūq̄m cū ꝓprietatis signi-
ficatōe cognoscimꝰ dici. Ex adop-
cōne em̄ homo factꝰ ē filius dei.
nō ex generatione. neq; ei ꝓprietas

est sed mitupatio / at p id nō vē
filius est. qz nec ppe natus dr. nec
sp fuit filius. Vnigenitus aūt ds
/ nec fuit aliqn nō filius / nec fuit
aliquid anteqm filius / nec qcqm
ipe nisi filius. Atqz ita qui sp ē
filius nascibilitatis ppetate ac
vitate filius ē solius qui genuit
et ille tm qui genuit pr ipius ē
/ quia sic ille filius origine. ita il
le pater generatione.

Qz homo dr filius trinita
tis. et Trinitas pot dici
pater hominū

Homo vero qui filius
dei ē factura nō tm pris sz et filii
et spūssiti filius est. i. totius trini
tatis / et trinitas ipa pr eius dici pt
Vn Aug. in v. li. de trin. dic. Non

Non pt dici trinitas pr nisi forte
translatiue ad creaturam ppt adoptionem
filiorum. Qd enim scriptum est. Audi
israel dns deus tuus vnus e. non
vtiqz excepto filio a spu sancto
optet intelligi. quem vnum dnm
deum nrm recte dicimus. etiam prem
nrm per gram suam nos regene-
ratem. De hoc etiam hilarius in xi
li. de trin. ait. Omnibus p fidem ds
pr est quibz e pr p ea fide ihm
xpm dei filium confitemur. Ecce oste-
sum e quare ppium dicatur ee dei
nati qd filius e. quia s. ipe solus
natus ppe dr. Vnde hilarius in li.
iii de trin. ait. Dns dicens clarifica
filium tuum non solo noie ꝯtestatus e
se ee filium sz et ppetate. Nos filii dei
sumus sz non talis hic filius. Hic enim

verus ē filius origine nō adop
cione. veritate nō nuncupacione.
natiuitate nō creacōe

Et spūsscūs dr̄ ppe do
nū dei. quia ppetate ē
donū ut filius natitate
et vtrq; modo dr̄ relatiue
et scdm̄ eadem relacōm

Ita etiam de spūsctō
dicēdū est. qui ppe dr̄ donū dei:
cū tam̄ et alia plura sūt dona dei

Sed spūsscūs ita ppetate immuta
bili et eterna donū ē sicut filius
ppetate ē filius. Eo em̄ dr̄ donū
quo spūsscūs: et vtrq; vtiq; noīe
relatiue dr̄. eadēq; relacōe dicit
spūsscūs et donū. licet ipa relacō
nō appareat in hc noīe spūs scūs
sicut in hc noīe donū. Vn̄ aug. i

v. li. de trin. ait Spusscus qui no
e trinitas. sz in trinitate intelligi in
eo q ppe dr spusscus relatiue dr
cu et ad prem et ad filiu refert
quia spusscus z pris z filij spus
est Sz ipa relatio no apparet
in hoc noie Apparet aut cu
dr donu dei. Donu. n. e pris
et filij. quia et a pre procedit
z a filio. s spusscus ineffabil
queda pris filij qz comunio e.
Et io fortasse sic appllatur ut
ia diximus nec iterare piget
quia pri et filio pt eadem ap
pellatio conuenire. Nam hc. ipe
ppe dr. qd illi coit Qa etiam
pr spus. z filius spus. z pater
scus. z filius sctus. Vt s ex noie
qd vtriqz conuenit vtriusqz co

mutuo significet. vocat donum
amborum spiritus sanctus. Ecce habes
quare spiritus sanctus proprie dicatur donum
et quod relative dicitur sive donum sive
spiritus sanctus. Et quod nomen sibi pro-
prium tenet quod communiter patri et
filio convenit. sed divisim. Et est
sciendum quod cum pater vel filius
dicitur spiritus sive sanctus neutrum re-
lative dicitur. sed secundum substantiam.

An pater vel filius vel tri-
nitas ipsa possit dici
spiritussanctus. s.

Hic queri potest utrum
pater vel filius vel etiam ipsa trini-
tas possit dici spiritus sanctus sicut dis-
iunctim dicitur et spiritus et sanctus. De hoc
Aug. in v. li. de trin. sic ait. Tri-
nitas nullo modo potest dici filius

spūs vero sctūs pt quidem
vniu salit dici scd'm ꝑd quod
scptum est. Qm deus spūs
est. Itaqz pr et filius. et
spūs sctūs qm vnꝰ deus ē
et vtiqz deus sctūs est. pt
appellari trinitas et spūs
sanctus. Sz tamē tūc sps
sctūs relatiue no dicetur. sz
scd'm eēntiam quia ꝓprie
spūs sctūs qui no est trini
tas. sz in trinitate dr relatiue
Quidam putant spm
sctm no dici relatiue
ad prem ⁊ filiū. quia
no vicissim rndent s
vocabula sz falso. h
Quidā tamen pu-
tant spm sctm uel domi no

dici relatiue ad prem vel
ad filium. Si enim inquiunt hec
relatiue ad se dicuntur. suis
inuicem sibi respondent vocabulis
ut sicut dr pr filii pr et fi-
lius pris filius. ita dicatur
pater spus sancti uel domi
pater et spusscus uel domi
pris spus uel domi. Sz non
ita est in omnibz relatiuis.
Non. n. omnia que relatiue
dicuntur suis ad se inuicem respon-
dent vocabulis. Vnde augus-
hor elidens opinionem in. v. li-
de trinitate. Non te moueat in-
quit quod diximus spm scm non
ipsam trinitatem. sz eum qui est in
trinitate relatiue dici licet ~~et~~ non

ei respondeat vicissim vocabulum
eius ad quem refertur. Dicimus
enim spiritum sanctum patris sed non vicissim
dicimus patrem spiritus sancti ne filius
eius intelligatur spiritus sanctus. Item
dicimus spiritum sanctum filii sed non di-
cimus filium spiritus sancti ne pater eius
intelligatur spiritus sanctus. In multis
enim relativis hoc contingit ut
non inveniatur vocabulum quo sibi
vicissim respondeat. Cum ergo di-
cimus domum patris et filii non
quidem possumus dicere patrem
domi aut filium domi sed ut
hec vicissim respondeat dicimus
domum donatoris et donatorem
domi quia hic potuit inveniri usi-
tatum vocabulum illic non potuit
Domum ergo donatoris et dona-

tor doni cum dicimus relative.
vtrumque ad invicem dicimus. dona-
tor tamen non fuit deus nisi ex pre-
cum spiritus sit donum etiam ab
eterno.

An easdem proprietates as-
signet. Augustinus et hi-
larius et an iste sint que
dicuntur paternitas et filia-
cio et processio. a

Ut queri potest

Vtrum proprietates quas
Hilarius supra assignavit. s. quod pater
semper est pater. et filius semper est fi-
lius. sint ille eedem proprietates
quas Augustinus superius distinxit
dicens. proprium esse patris quod genuit fi-
lium. et proprium filii quod genitus est a
patre. et spiritus sancti quod ab utroque proce-

dit. Ac deinde utrum et iste sint ille
que dicuntur paternitas: filiatio: pro-
cessio. Videtur quod non sint eedem
proprietates quas ponit hilarius
et ille quas ponit augustinus.
Si enim eedem sunt, idem est ergo
patri esse patrem et genuisse filium
quod utique quidam concedunt.
Si autem hoc est, cum ergo convenit
ut sit pater et convenit genuisse
filium. Natura ergo divina
si pater est genuit filium. Si vero
non genuit, pater non est. Sed quis
audeat dicere aut quod ipsa genuit
filium, aut quod ipsa pater non sit.
Si autem ipsa pater est, nec genuit
filium. Non est ergo idem dicere
aliquid esse patrem et gignere
filium. Et ita non videtur una

eadem q3 esse ꝓpietas.

Rnsio vbi ondit easdē esse propietates. b

Ad quod sine p̄iudicio aliorū dicimꝰ q̄ easdem ꝓpietates notauit vterq3. licet diuisis xbis. Qd̄ em̄ hilarius ait ita intelligi debet. Pprium p̄ris est q̄ sp̄ p̄r est. idest ꝓpietas p̄ris ē. qua semp̄ p̄r est. Sp̄ vo p̄r est. quia sp̄ genuit filium. Ita et ꝓprium filii est q̄ semp̄ filius est. i. ꝓprietas filii est qua semp̄ filius est. ffilius vero semp̄ est quia sp̄ genitꝰ ē. Ergo ꝓpietas qua p̄r p̄r est. est quia semp̄ genuit. Et hec eadem dr̄ p̄rnitas ul' generatio. Et ꝓpietas qua filius semp̄ est

filius est. quia sp genitus ē a
pre. et hec eadem dr filiatio vl
genitura vl nativitas vl ori
go vl nascibilitas. Sic et ppe
tas qua spussitus est spussitus
vel domi est quia pcedit ab
vtroq. et hec eadem dr pcessio.
In pmissis ergo locucionibz ee
dem significate sunt ppetates.
Quo non ē omo idem
dicere ee prem et genuisse
vel hre filiu ita et d aliis
Hec tamen videtur
nob omo ee idem dicere aliqd ee
prem et genuisse filiu vl aliquid
ee filiu et hre prem vel ee spm
scm et pcede ab utroq. alioqn pr
no eet nom hipostasis. id est
psone sed ppetatis tm similit

filius et spūsscūs. Et ita nō p
tria noīa significarent tres per
sone. Adeoq; dicimus q̄a p̄ris
nomē nō tantū relacōz notat
sz etiā hipostasim. i. subsistēci
am significat. ita et filius. et
spūsscūs. Relacionū vero vo
cabula. scz p̄rnitas. filiacō. p
cessio. uel gignere. ul' gigni pce
dere. ipas tantū relacōs. non
hipostases significāt. siue hr̄e
filiū et hr̄e p̄rem. vt vbi gracia
cū dicimus. deus est p̄r. noīe p̄ris
et relacōm notamus. et diuīam
hipostasim significamus. ut sit
intelligēcia talis. Q's uel diuīa
ēēncia ē p̄r. idest ille qui gēnuit
idest hipostasis que hēt filium
Similr. Deus ē filius. i. ipostas

genita uel hns prem. Ita etiam
deus est spūssus. idest hipostas
procedens ab utroque. siue ille qui pro-
cedit. Cum vero noīa relationū
ponimus in pdicatis. nociones
ipas tm significamus. nō hypo-
stases. ut cū dicimus. ds genuit
idest hēt filiū. et ds genitus ē
idest hēt prem. Et tūc oportet
intelligi in subiectis hipostases
tm. nō essentiam. que illis ppe-
tatibz determinatur

Qr ppetates determi-
nāt hipostases. nō sub-
stātiam. idest nam. d

Ille enī proprietates
singule singul pprie conueniūt
psonis. et p eas psone determi-
natur. et a se inuicē differūt. sz a

se nō secedūt. Unde Johnes Damascenus. Non differt ab inuicem hipostases scdm̄ subam̄. sz scdm̄ characteristica idiomata id est determinatiuas ꝓprietates. Caracteristica vero. id est determinatiua sūt hipostaseon et nō ne etem̄ hipostases determinat. Item ēē quidē intēporalit̄ ⁊ eternalit̄ dicimus diuinam vbi hipostasim simplicē. oīa hntem que hēt pr̄ ut eius homousion. r. consubtialem. natiuitatis mō et hitudine a paternali hipostasi differentem. nūqm̄ vero a pr̄nali hipostasi secedētē. Idem apercius exprimēs ꝑsonales ꝓprietates in eodē ait. Differentiam hipostaseon. r. ꝑsonaꝝ in tribꝫ

proprietatibus. idest paternali et
filiali et processibili recognoscimus
Insecessibiles autem ipsas hyposta-
ses et indistabiles inuicem. et uni-
tas quidem inconfusibiliter. tres enim
sunt et si unite. diuisas autem indi-
stanter. Etenim singula perfecta
est hipostasis et propriam proprietatem
s. existentie modum proprium possidet
sed unite sunt substantia et non distant
neque secedunt a paternali ypostasi.
Ecce hic habes distinctas tres illas
proprietates: que supra diuisis signi-
ficate sunt modis.
Que sunt alia nomina per-
sonarum easdem proprietates
notantia. s. genitus. genitor.
verbum. imago
Hic non est pretermittendum.

q̄ sicut pr̄ et filius et spūssc̄us
noīa p̄sonarū sūt et p̄p̄ietates
p̄sonales designāt. ita etiā sūt
ꝛ alia noīa p̄sonaꝝ. i. que ip̄as
p̄sonas significāt. ꝛ earū p̄p̄e-
tates denotant. et eadem quas
et nomīa p̄dicta. Vnde et rela-
tiue dicūtur. scilicet genitor ge-
nitus. vbū imago. Vn̄ aug. in
v. li. de trin. ait. Videndū est inq̄t
hoc significari cū dr̄ genitus.
quod significat cū dr̄ filius. Jō
em̄ filius quia genitus et quia
filius vtiq̄ genitus. Sic āt filius
ad p̄rem. sic genitus ad genitorē
refertur. et sicut pr̄ ad filiū. ita
genitor ad genitū. Idem in vi
li. de Trinitate. Vbū quidē solus
filius accipit. nō simul pr̄ et filius

tanquam ambo sint unum verbum

Sic enim verbum dicitur quomodo imago non

autem pater et filius simul ambo imago

sed filius solus est imago patris quemadmodum et filius. Idem in vii. li-

de trinitate. Verbum secundum quod sapientia est

et essentia, hoc est quod pater. Secundum quod verbum

non hoc est quod pater, quia verbum non est pater

et verbum relative dicitur sicut filius. Item

in eodem. Sicut filius ad patrem re-

fertur, ita et verbum ad eum cuius est

verbum refertur cum dicitur verbum. Et propterea

non eo verbum quo sapientia dicitur, quia

verbum non ad se dicitur sed tantum relative

dicitur ad eum cuius est verbum sicut filius

ad patrem. Eo quippe est filius quo

verbum et eo est verbum quo filius.

Sapientia vero quo essentia et ideo

quia pater et filius sunt una essentia

et vna sapia. Item in eodē. Non
est pr̄ ipe ūbum sic nec filius nec
imago. Quid aūt absurdius
q̄m imaginē ad se dici. Idem
in .v. dr̄ relatiue filius. relatiue
etiā dr̄ ūbū et imago. et in oibz
hys vocabul ad pr̄em refertur
Nihil aūt hoz pr̄ dr̄.

Breuiter sūmā colligit
intelligētie p̄dictoz f.

Aperte ostēsum ē q̄
sicut filius uel genitus relatiue
dr̄ ad pr̄em: ita ūbū z imago
Et q̄ eo dr̄ ūbū siue imago quo
filius. i. eadem ꝓpietate siue no-
cōne dr̄ ūbū et imago qua filius
sz nō eo quo ūbū dr̄ sapia uel
ēentia qz nō notione qua dr̄ ū-
bū dr̄ sapia. Nam sapia dr̄ scdz

ēentiam nō scdm̄ relatōm

Generalis regula eorū que ad se. et eorū que relatiue dicūr. quicquid em̄ ad se simul ambo dicūtur. sed nō ita in p̄dictis relatiuis

Et est hic aduertenda quedā generalis regula eorū que ad se. et eorū que relatiue dicūtur de pr̄e et filio:

Quicq̄ n ad se dicūr. vt ait Aug. in vi. li. de trinitate. nō dr̄ alter sine altero. idest quid quid dicimus quod subāz eorū ōndat ambo simul dicūtur.

Ergo nec pr̄ est deus sine filio nec filius sine pr̄e. sz ambo simul deus. sz nō ambo simul pr̄. nō

ambo simul filius: uel verbum
vel imago.

An secundum substantiam dicatur
deus de deo. et huiusmodi

Hic queritur cum dicitur
Deus de deo. lumen de lumine et huiusmodi
Utrum dicantur secundum substantiam. Nam
secundum relationem constat ista non
dici. Si uero secundum substantiam dicuntur
simul ambo. s. pater et filius. possunt
dici deus de deo. lumen de lumine
secundum predictam regulam. Ad quod
dicimus. quia licet deus secundum
substantiam dicatur. et lumen et sapientia
et huiusmodi. et nunquam relative ac-
cipiantur. aliquando tamen pro rela-
tiuis id est pro personis. sed non rela-
tiue accipiuntur. ut cum dicitur. deus
genuit deum. alterum pro patre.

alterum pro filio ponimus. Similiter
cum dicitur deus de deo. lumen de lumine.
In aliis quoque locutionibus sepe re-
peruntur nomina essentie ad signifi-
cationem personarum deducta. Ut
cum dicitur deus natus. deus mortuus
deus passus. ubi filius tantum
significatur. Ita et de solo filio
intelligitur cum dicitur deus de deo:
et huiusmodi. Unde Aug. querens
quomodo huiusmodi dicantur in vii libro
de trinitate ait Quomodo deus de
deo. lumen de lumine dicitur. Non enim
simul ambo deus de deo sed solus
filius de deo. scilicet patre. nec ambo
simul. lumen de lumine sed solus fi-
lius de lumine patre.

Quod tamen secundum nomen substantie
dicitur illud de illo. non secundum

nomina personarum .i.

Et est sciendum quod secundum nomine subest dicitur illud de illo licet ibi illa nomina substantiam non significent. Secundum vero eadem nomina personarum numquam dicitur illud de illo sicut verbum de verbo vel filius de filio quia huiusmodi nomina diversis personis convenire non possunt. Quod Aug. licet obscure in eodem li. ita dicit. Hoc solum de eis dici non potest illud de illo quod simul ambo non possunt. vel illo solo nomine non possumus uti ad ostendendum unum de uno quod simul ambobus non convenit. Sicut verbum de verbo dici non potest quia non simul ambo verbum nec imago de imagine nec filius de filio quia non simul

ambo filius uel imago. Et sic
nomina substantie aliquando intelligen-
tiam personarum distincte faciunt
ita etiam interdum totius trinita-
tis simul. Unde Aug. in eodem
li. ait. In patris nomine ipse pater
per se pronunciatur. in dei uero no-
mine et ipse pater et filius et spiritus
sanctus. ut cum dicitur Nemo bonus nisi
solus deus: quia trinitas est unus deus
Quod non tantum tres pre-
dicte proprietates sunt in per-
sonis. sed etiam que aliis
significantur nominibus
ut ingenitus a
Retera conside-
rari oportet quod non tantum
tres predicte proprietates siue notio-
nes in personis sunt. uerumetiam alie

que aliis notatur nominibus. Nam
etiam hoc nomen ingenitus relative
dicitur de patre tantum et aliam designat
notionem quam pater vel genitor. Non
est enim idem esse patrem et esse inge
nitum. i. non ea notione pater dicitur qua
ingenitus. Pater enim ut predictum est
dicitur secundum proprietatem generationis
ingenitus autem secundum proprietatem in
nascibilitatis. Differt ergo pater a
filio auctoritate generationis
differt etiam proprietate innascibili
tatis. i. quia ingenitus. Unde
Aug. distinguens inter proprietatem
qua pater dicitur et illam qua dicitur
ingenitus in v. li. de trini. sic
ait. Non est hoc dicere ingenitum
quod est patrem dicere quia et si
filium non genuisset nihil prohi

beret dicere eum ingenitum. Et si gi-
gnat quisque filium non ex eo i-
pse est ingenitus, quia geniti
homines gignunt alios. Non ergo
ideo dicitur pater quia ingenitus. Ideo
quoque cum de deo patre utrumque dicatur
alia notio est qua intelligitur
genitor, alia qua ingenitus.
Genitor enim dicitur ad genitum idest
filium. Cum vero ingenitus dicitur non
quid sit sed quid non sit ostenditur.
Hoc exemplum planum faciendum est.
Quod dicitur ingenitus hoc ostendit quod
non sit filius. Sed genitus et in-
genitus commode dicuntur, filius
autem latine dicitur. Sed ut dicatur in-
filius non admittit loquendi con-
suetudo, nihil tamen intellectui
demitur, si dicatur non filius, quem

admodum etiam si dicatur non
genitus pro eo quod dicitur ingenitus nihil
aliud dicitur. Ideo non est in rebus
considerandum quid vel sinat vel
non sinat dici usus sermonis
nostri sed quis rerum ipsarum intelle
ctus eluceat. Non ergo iam tan
tum dicamus ingenitum sed etiam non
genitum quod tantum valet. Nunquid
ergo aliud dicimus quam non fi
lium. Negativa porro particula
non id efficit ut quod sine il
la relative dicitur eadem proposita
substantialiter dicat sed id tantum nega
quod sine illa aieba sicut in
aliis predicamentis cum dicimus
homo est substantiam designamus.
Cum ergo dicit non homo est
non aliud genus predicamenti enim

ciat. sed tamen illud negat. Sicut ergo
substantiam aio homo est. sic secundum
substantiam nego cum dico non homo est.
Ac si tamen valet quod dicitur genitus
quantum valet quod dicitur ~~genitus~~ filius.
Tantundem ergo valet quod dicitur
non genitus quantum valet quod dicitur
non filius. Relative autem
negamus dicendo non genitus.
Ingenitus ergo porro quid est
nisi non genitus. Non ergo vere
ditur. sed relativo predicamento
cum ingenitus dicitur. Sicut enim ge-
nitus non ad se dicitur sed quod ex ge-
nitore sit. ita ~~enim~~ dicitur ingenitus
non ad se dicitur sed quod ex genitore
non sit. Ponditur. Utrumque tamen
relative dicitur. Quod autem relative
pronunciatur non indicat substantiam.

Quamuis ergo diuisum sit diuisum
sit genitus et ingenitus tamen non
indicat diuisam substantiam quia sicut
filius ad patrem et non filius ad
non patrem refertur ita genitus
ad genitorem et non genitus ad
non genitorem referatur necesse
est. Ecce euidenter ostendit quod in
genitus relatiue dicitur et de solo
patre accipitur. Aliaque notio est
qua dicitur ingenitus alia qua pater
Atque tamen valet cum dicitur ingenitus
quantum non genitus uel non filius
An sicut solus pater dicitur
ingenitus dici debeat non
genitus uel non filius
Ideo solet queri utrum
sicut solus pater dicitur ingenitus
ita ipse solus debeat dici non ge-

nitus uel nō filius. ut nec etiā
spūsscūs possit dici nō filius uel
non genitus. Quibusdā uidet
q̄ pr̄ solus debeat dici non ge
nitus uel nō filius. spūs vero
scūs sicut nō dr̄ ingenitus. ita
inquiūt nō ē dicēdus non ge
nitus uel nō filius. Debet q̄
dem dici ~~et nō genitus~~ et cedi
spūsscūs nō ēe genitus ul' nō
ēe filius. sz nō debet dici ~~nō~~
ēe nō genitus uel non filius:
Alijs aūt videtur q̄ cū spūs
spūs nō possit dici ingenitus
potest tamē dici nō genitus
uel nō filius. Qd aūt Aug.
sup̄ ait. tātum valere cum dr̄
ingenitus. q̄ntum cū dr̄ nō ge
nitus uel nō filius. ethimolo

gram nominis ondendo cum hoc
dixisse dicunt non rationem
predicationis. Que sit
proprietas secundum quam dicitur
pater ingenitus.
Si autem vis scire
que sit proprietas secundum quam
dicitur pater ingenitus audi hilarium
ipsam vocantem innascibilitatem
in iiij li de trinitate ita aientem
Est unus ab uno scilicet ab in-
genito genitus proprietate videlicet in
uno quoque et originis et innascibili-
tatis. Significata sunt in scriptu-
ris personarum intelligentia et
distincto innascibilitatis na-
tivitatisque sensu solitarius
deus non est opinandus. Discre

tio uel distinctio personarum in
scripturis posita est in nullo aut
natura distinctio:

Arriani nitebantur pro-
bare altius subesse patrem
altius filium quia ille
ingenitus iste genitus
quibus respondens Ambro.
dixit se hoc nomen in scriptu-
ris non legisse dominis

Illud etiam taceri
non oportet quod Arriani ex
eo probare nitebantur altius
subtrahe esse patrem altius fi-
lium quia ille ingenitus
et iste genitus dicitur cum diuer-
sum sit esse ingenitum et esse
genitum. Unde Ambro. eorum
questioni respondens dicit se in

diuinis scripturis. hoc nomen scilicet
ingenitus non legisse. ita inquiens in iiii libro de spiritu sancto
Cum dudum audierint quidam dicentibus nobis filium dei qui generatus est patri qui generauit inequalem esse non posse. quamuis ille generatus sit iste generauit. quia generatio est nature. Aduersus quidem illam questionem vocem sibi arbitrantur acclusam. sed tergiuersatione damnabili in eodem loco vestigium vertunt ut putent mutationem fieri questionis mutatione sermonis dicentes. Quomodo possunt esse ingenitus et genitus vnius nature atque substantie. Ergo ut respondeam

mihi ꝓposite questioni / ꝑmo
omn̄ / in diuinis scripturis ingeni-
tus nusq̄m inuenio / nō legi
non audiui / Cuius ꝯ mutabilitatis sūt hoīes huiusmodi:
ut nos dicāt ea vsurpare
que nō sūt scripta / cū ea que
sūt scripta dicamus / et ipsi
obiciant quod scriptū nō sit
Nomine ipsi sibi aduersātur / ⁊
autoritatē calūnie sue de-
rogant / Attēde lector / qm̄
hoc nomine ingenitus / no-
lebat vti ambrosius ꝓpter hē-
ticos / Ita et nos subticere
q̄dam oportet / ꝓpt calūniā-
ciū insidias / que catholicis
ac piis lectoribus secure credi
possūt / Sūt etēm quedā q̄e

non tante sunt religionis et
autoritatis ut eis non opor-
teat semper confitendo ac recipi-
endo inseruire. verum silencio ali-
quando preteriri queunt. nec il-
lius tamen sunt perversitatis. quam
oportunum fuerit eis uti liberum
habeamus.

An diuisum sit esse pa-
trem et esse filium

Preterea queri solet
cum supra dictum sit. quia aliud
est dicere ingenitum aliud pa-
trem. et quod diuisum sit ge-
nitus et ingenitus. utrum similiter
diuisum sit esse patrem et esse
filium an idem. Ad quod di-
cimus quia ex eodem sensu quo
dicitur diuisum genitus et ingenitus

et quo dr̄ nō ēē idem dicē ge-
nitū et ingenitū potest dici
nō esse idem sz diuisum esse
prem et esse filiū uel esse
spm̄ sctm̄ qd nō ea notione
pr̄ est pr̄ qua filius ē filius
uel qua spūssitus est spūs
sctus. Ideoqz ex hoc sensu
concedimus qd aliud est esse
prem et aliud est ēē filium
quia alia notio est qua pr̄
est pr̄ alia qua filius ē filius
Sed si trāsponas ut dicas
aliud est prem ēē aliud filiū
ēē variatur intelligētia et
ideo non ꝯceditur. Est enim
sensus talis ac si dicatur
aliud est quo pr̄ est nō qdē
pr̄ sed est aliud quo filius

est non quidē filius sed ē qd
penitus falsum est. Eo enī pr
est quo deus est. i. p essentiam
uel naturā. At filius eo deus
est quo pr deus est. Eo ergo
filius est quo pr est. Et ita
idem ē prem ee et filiū esse
sz nō est idem esse prem et ee
filiū. Vnde aug. in v. lib. de
trinitate ait. Quāuis diuisū
sit ee prem et esse filiū nō
est tamē diuisa subā quia
nō hc scdm subam dr sz scdm
relatiū qd tamē relatiuū
non ē accidēs: qr non ē mu
tabile. Ecce diuisum ee dicit
ee prem et ee filiū quod iux
rōnem pdictam accipi opor
tet quia. s. alia notio ē qua

est pr̄. alia qua est filius. Nō
eñ scdm̄ eēntiam pr̄ dr̄ pater
uel filius filius: sed secūdum
relationem.

Quomodo dicatur sa
pientia genita uel na
ta. an secūdū relatōm
an scdm̄ subām

Sciendum q̄ est
q̄ sicut solus filius dr̄ v̄bū
uel imago ita etiā ipe solꝰ
dr̄ sapīa nata uel genita
Et ideo quitur vtr̄ hoc rela
tiue dicatur. et si relatiue
dr̄ an scdm̄ eādem relatōm
qua dr̄ v̄bum et imago:
De hoc aug. in. vii. li. de trini
ita ait. Id dici accipiamꝰ
cū dr̄ v̄bum. ac si dicatur nata

sapientia ut sit filius et ima-
go. Et hec duo cum dicuntur idest
nata sapia in uno eorum eo quod
est nata et verbum et imago et
filius intelligatur. Et in hiis
omnibus nominibus non ostenda essen-
tia quia relative dicuntur. At
in altero quod est sapientia
etiam essentia demonstretur.
quoniam et ad se dicitur seipsa enim
est sapiens. et hoc est eius esse
quod sapere. unde pater et filius
simul una sapia quia una est
essentia. Cave lector qualiter
hoc intelligas quod hic dicit
Aug. Videtur enim dicere quod cum
dicitur nata sapia ibi sapia ibi
sapia essentiam significet et
nata relationem notet. Quod si ita

est cogim^r dicere ēentiā diuīaz
esse natam: quod supiobz re
pugnat. Sz ad hoc dicim^9 q
in altero. idest in eo q nata ē
eadem nocio intelliga^r. que
notatur cū d^r vbum ⁊ imago
In altero vero scilicet sapiā
demonstrat^r essencia. idest de
monstrat^r q filius sit ēentia
quia sapiā scdm ēentiam d^r
Et ideo cū d^r nata sapiā intel
ligatur q ipe qui natus est
essencia est. ibi tamē sapiā
nō p ēentia sed p hypostasi
facit intelligēciam: ut sicut
q̄ndo d^r vbum uel filius intelli-
gitur hypostasis cū sua ppe
tate ~~Ite~~ Ita cū d^r nata sapiā
idem intelligitur. idest genita

hipostasis. Ideo vigilanter ait
idem esse intelligendum cum dicitur
verbum: et cum dicitur nata sapientia
i. eadem relatio: eademque hypo
stasis cui inest illa proprietas.
Et ex hoc adiuvatur illud quod
superius diximus. scilicet cum dicitur pater vel
filius vel spiritus sanctus non tantum
ille proprietates significantur
ut cum dicitur paternitas filiatio sed
etiam hipostases cum suis pro
prietatibus:

Quod imago aliquando
dicitur secundum essentiam
Illud etiam sciri
oportet. quia cum supra dictum
sit imaginem relative dici de
filio: sicut verbum vel filius
interdum tamen reperitur secundum

subam dici. Unde Aug. in li-
de fide ad petrum dicit quod u-
na est sancte trinitatis essen-
cialiter divinitas et imago
ad quam factus est homo.
Hilarius etiam in v. lib. de
trini. ait. Homo fit ad co-
mmune imaginem. Nomen non
discrepat natura non differt
Una est enim ad quam homo
creatus est species. Ex hiis
verbis ostenditur quod imago ali-
quando essencie intelligenciam
facit. et tunc ad se dicitur
et non relative.

De principio quod re-
lative dicitur et multi-
plicem nota relacionem

Est preterea aliud
nomen multiplicem no
tans relationem. s. principium
Dicitur enim principium semper
ad aliquid. et dicitur pater principium
et filius principium. et spiritus
sanctus principium. sed differenter
Nam pater dicitur principium ad fi
lium. et ad spiritum sanctum. Unde
Aug. in. iiii. lib. de trinitate ait.
Pater est principium totius di
uinitatis: uel si melius dici
deitatis quia ipse a nullo est.
Non enim habet de quo sit. uel de
quo procedat. sed ab eo et filius
est genitus. et spiritus sanctus procedit
Non ergo dicitur principium totius dei
tatis quod uel sui. uel diuine essen

tie principium sit. sed quia
principium est filij et spiritus sancti
in quibus singulis tota divi-
tas est. et filius ad spiritum sanctum
dicitur principium. Spiritus vero sanctus
non dicitur principium nisi ad crea-
turas. ad quas pater etiam dicitur
principium et filius. et trinitas
ipsa simul. et singula perso-
narum principium dicitur creatu-
rarum. Pater ergo est princi-
pium sine principio. filius
principium de principio:
Spiritus sanctus principium de utroque
idest de patre et filio.

Quod ab eterno pater
est principium et filius
sed spiritus sanctus non. imo
cepit esse principium

Et pr̄ ab eterno p
principiū est filij et pater et
filius principiū spūssancti
quia filius ē a pr̄e et spūs
sctus ab vtroq; Spūs vo sctus
non ab eterno principium ē
sz esse cepit quia nō dr̄ prin
cipiū nisi ad creaturas Cū
ergo creature ēe ceperūt z spūs
sctus esse cepit principiū earū
Ita etiā pater et filius ēe ce
pit cū spūsctō vnū principiū
creaturarū quia creature esse
ceperūt a pr̄e et filio et spiritu
sancto et dicūtur hij tres non
tria sz vnū principiū omnī crea
turarū quia vno eodēq; modo
principiū rerū sūt Non em̄ alit

sunt res a patre et aliter a
filio: sed penitus eodem modo
Ideo apostolus intelligens hanc
Trinitatem esse unum principium
rerum ait: Ex ipso per ipsum et in
ipso sunt omnia. Cum vero au-
diuimus omnia esse ex deo: ut
ait Aug. de natura boni: omnes
utique naturas intelligere debe-
mus et omnia que naturalia sunt
Non enim ex ipso sunt peccata
que naturam non seruant sed
viciant que ex voluntate pec-
cantium nascuntur. Omnium ergo
que naturaliter sunt unum princi-
pium est pater cum filio et spiritu sancto
et hoc esse cepit. Ab eterno autem
pater principium est filii genera-
cione et pater et filius unum

principiu spus scti. Unde Augus
in li. v. de trin. ita ait. Dicitur
relative pr. idemq relative
dr principiu. Sed pr ad filiu
dr principiu vero ad oia que
ab ipo sut. Et principiu dr
filius. Cu em diceretur ei. Tu
quis es. Rndit principiu
qui et loquor vob. Sz nuquid
pris principiu est. imo crea
tore se voluit ondere. cu se
dixit esse principiu. sicut et
pr principiu est creature quia
ab ipo sut omia. Cu uero di
cimus et prem principiu et filiu
principiu. non duo principia
creature dicimus. quia pater et
filius simul ad creatura unu
principiu est. sicut unus creator.

Si aut quicquid in se manet
et gignit vel operatur aliquid
principium est eius rei quam
gignit vel eius quam operatur
Non possumus negare etiam
spm sctm recte dici principium
quia non eum separamus ab ap-
pellatione creatoris quia scrip-
tum est de illo quod operetur et
vtique in se manens operatur
Non enim in aliquid eorum que
operatur ipse mutatur et vertitur
Vnum ergo principium ad crea-
turam cum patre et filio est spus
sctus non duo vel tria prin-
cipia Ecce aperte ostendit
Aug. patrem et filium et spm sctm
esse vnum principium rerum crea-
tarum i. vno eodemque modo esse princi-

pium. et illū modū satis apuit
quia opantur oīa. et quia
similr opantur hn tres. ideo vnū
principiū esse dicūtur.

Hic ondit quo pat
sit principiū filij: et
ipe et filius principiū
spiritus sancti.

Deinde in eodem
libro ꝯtinue ondit. quo pr di
catur principiū ad filiū. et ad
spm sctm ipe filius: dicēs. ideo
ee prem principiū filij: quia
gemuit eū. et prem et filiū esse
principiū spūssctī. quia spiritus
sctus procedit uel dat ab vtroq;
Ait em ita. Si gignes ad id qd
gignit principiū est. pr ad filiū

principiū est. quia genuit eum

Utrū aūt ꝛ ad spm̄ scm̄ princi-
piū sit pater. qꝛ dictū est de
pre procedit. nō parua q̄stio ē
Qd si ita est nō iam principiū
eius tantū erit rei quā gignit
uel facit. sed et eius quā dat
et que procedit ab ipo. Si ergo
quod dat uel quod procedit
principiū hēt a quo dat uel
procedit. fatedū est prem uel
filiū vnū principiū ee sps
sancti nō duo principia. Sed
sicut pr et filius ad creaturā re-
latiue vnus creator et vnus dns
dr. sic relatiue ad spm̄ scm̄ vnū
principiū. Ad creaturā vero pat
et filius et spūssitus vnū prin-
cipiū. sicut vnus creator et vnus

dus. Ecce hes q pr principium
filij dr. quia genuit eu. Qua g
notione est pr. ea principiu filij
dr. i generatione. scdm quam
etiam dr auctor filij. Unde hilarius
in iiij li. de trin. ita ait. Ipo quo
pr dr eius que genuit auctor o
stenditur. id nom hns q neq
ex alio pfectu intelligatur. et
ex quo is qui genitus e substitisse
doceatur. Novit vni ecclia vni
innascibilem deum. Novit vni
genitu dei filiu. Confitet prem
ab origine liberu. confite et filij
origine ab initio. no ipm ab ini
tio. sz ab initiali. no pseipm. sz
ab eo qui a nemine est natu ab
eterno. nativitate. s. ex patria
eternitate sumentem. Edita e hic

fidei pfessio sed pfessionis ra-
tio nondū exposita ē. Et ideo
quēnda scz quō intelligēdum
sit q̄ agit filij origine ēe ab
initio et nō ipm ēe ab initio
sz ab initiabili. Hic utiqz sub
dens determinauit quō acce-
perit initiū inquiens origine
filij ēe ab initio. Ac si diceret
Non ita intelligas originem
filij ēe ab initio qui ipe filius
heat initiū sed quia ipe ē
ab initiabili idest a pre a
quo sūt omnia. Nam licet fi-
lius sit principiū de principio
non ē tamē cōcedēdū q̄ filius
heat principiū. Cūqz filius
sit principiū de principio
et pr principiū nō de princi-

pio / non est principium de prin-
cipio / principium siue principio
sicut filius non est pater. Neque tamen
duo principia. sed unum / sicut pater
et filius non duo creatores / sed
unus creator.

Cum pater et filius
sint unum principium
spiritussancti. queritur
an eadem notione.

Dicimus autem princi-
pium sunt pater et filius / non
tantum creaturarum. ut dictum
est supra. sed etiam spiritussancti / Ideo
queri solet utrum eadem notione
pater sit principium spiritussancti
et filius / an sit alia notio quam
pater dicatur principium spiritussancti et
alia qua filius / Ad quod dicimus

cum pater dicatur principium
spiritus sancti et ~~alia qua~~ filius.
quia spiritus sanctus procedit vel
datur ab utroque nec aliter
procedit vel datur a patre quam
a filio. Sane intelligi potest
patrem et filium eadem relatione
vel notione principium dici
spiritus sancti. Si vero queritur
que sit illa notio quam ibi no-
tat principium. Nomen eius non
habemus sed non est ipsa patrem-
tas vel filiatio. immo notio
quedam que patris est et filii
~~qua~~ ab eterno pater et filius.
unum principium est spiritus sancti.
Donator autem ut predictum est
dicitur pater vel filius ex tempore
sicut spiritus sanctus donum vel donatum.

De hijs que tpaliter
de deo dicuntur et rela
tiue scdm accides qd
non deo sed creaturis
accidit. Aut
enim quedam
que ex tempore de deo dicuntur
eiq; tpaliter conueniunt sine
sui mutatione et relatiue di
cuntur scdm accides non q acci
dit deo sed q accidit creaturis
ut creator dns refugiu datu
vel donatu et huiusmodi. De hijs
Aug. in v. li. de trinitate ait. Cre
ator relatiue dr ad creaturam
sicut dns ad seruu. Item no
aliquem moueat q spiritus sanctus
cu sit coeternus pri et filio. dr

tamē aliquid ex tpe / veluti
hoc ipm quod donatū diximus
Nam semprne spus scus est
domi / tpalit aūt donatū / Et
si dus non dr: nisi cū hre in-
cipit seruū / etiam ista appel-
latio relatiua ex tempe ē deo
Non enī semprna creatura est
cuius ille dus est / ergo dnm ee
nō semprnū het / nec cogam
etiam creatura semprnaz dice
quia ille semprne nō domina-
retur: nisi etiam ista semprne
familiaretur / Sicut aūt non
pt esse seruus qui nō ht dnm
sic nec dus qui nō het seruū:

Oppositio q non ex
tpe sit dus quia ē dus
tpis quod nō ē ex tpe: b

Sed hic aliquis dicet
quod non ex tempore competit deo
hec appellatio qua dicitur dominus / quia
non est tantum dominus rerum que ex
tempore ceperunt / sed etiam illius rei
que non cepit ex tempore / quia non
erat ante tempus / quam inciperet.
Et ideo non cepit dominus ex tempore
Ad quod dici potest quia licet non
cepit ex tempore dominus esse temporis
cepit tamen esse dominus de temporis / quia non
semper fuit tempus / et ipsius ho
minis ex tempore cepit esse dominus. De
hoc Aug. in eodem libro continue
ita ait. Quisquis extiterit qui
eternum deum solum dicat / tempora vero
non esse eterna propter varietatem
et mutabilitatem / sed tamen ipsa

tempora nō in tempore esse ce-
pisse / qr non erat tēpus ante
qm̄ tempora inciperent / et ideo
non in tempe accidere deo. ut
dūs esset. quia ipōr temporū
dūs erat. que vtiqz nō in tpe
esse ceperūt / quid vndebit de
homine qui in tempore factus ē /
cuius vtiqz dūs nō erat antequm̄
eet. / Certe ut dūs esset ~~hominis~~
ex tempore accidit deo / et ut oīs
amoueatur ꝯtrouersia. certe ut
tuus dominus eet uel meus qui
mō esse cepimus ex tempe habuit
Quō s̄ obtinebimus nihil scdm̄
accidens dici deū. nisi qr ipius
nature nihil accidit q̄ mutet
ut ea sint accidentia relatiua
que cū aliqua mutacōe rerū

de quibz dicuntur accidunt sicut
amicus relative dr. Non enim q
micus esse incipit nisi cum amare
ceperit. Et fit ergo aliqua mu
tatio voluntatis ut amicus dicatur
Nummus vero cum dr pretium rela
tive dicitur. nec tamen mutatus
est cum ceperit pretium. nec cum
dr pignus et huiusmodi. Si ergo nummus
potest nulla sui mutatione tamen
dici relative. ut neqz cum incipit dici
neqz cum desinit aliquid in eius natura
vel forma qua nummus est mutatio
nis fiat. Quanto facilius de illa in
commutabili dei substantia debemus
accipere quod ita dicatur relative ali
quid ad creaturam vel quamvis
temporaliter incipiat dici. non tamen ipsi
substantie dei accidisse aliquid intelli

gatur. sed illi creature ad quam dicit
qualiter etiam refugium nostrum dicit
Refugium enim nostrum dicitur deus rela-
tive ad nos. enim refertur, et tunc
refugium nostrum fit cum ad eum refu-
gimus. Numquid tunc fit aliquid
in eius natura quod antequam
refugeremus ad eum non erat. In
nobis ergo fit aliqua mutatio
qui ad eum refugiendo efficimur
meliores. In illo autem nulla.
Sic et pater noster esse incipit cum per
eius gratiam regeneramur: qui
dedit nobis potestatem filios dei fieri
Substantia ergo nostra mutatur in me-
lius: cum filii eius efficimur. Similiter et ille
pater noster esse incipit sed nulla sue
commutatione substantie. Quod ergo temporaliter dici
incipit deus quod antea non di-

cebatur / manifestum est relatiue
dici non tamen secundum accidens dei quod
aliquid ei accideret / sed plane secundum
accidens eius ad quod dici aliquid
deus incipit relatiue. Ex hiis
aperte ostenditur quod quedam de deo
temporaliter dicuntur relatiue ad
creaturas / sine mutatione deita
tis: sed non mutatione creature et
ita accidens est in creatura non
in creatore: et appellatio qua
creatura dicitur relatiue ad crea
torem relatiua est et relationem
notat que est in ipsa creatura
Appellatio vero illa qua creator
relatiue dicitur ad creaturam rela
tiue quidem est. sed nullam notat
relationem: que fit in creatore
Hic soluitur questio qua

querebat utrum spus sctus
dicatur datum relatiue ad
se cum ipe det se .t.

Hic potest solui que-
stio supius proposita ubi quere-
batur cum spus sctus datum dicatur
uel donatum / Quod aut datur re-
fertur ad eum qui dat / et ad
illum cui datur / et cum spus sctus
det seipm / utrum ad seipm re-
latiue dicatur cum dr dari uel
donari / Cui questioni rnde-
tes dicimus spm sctm dici datum
uel donatum relatiue / et ad
dantem et ad illum cui datur.
Dans aut siue donator est
pr cum filio et spu scto / Nec
tamen dicimus spm sctm referri
ad se sed appellatio dati uel do-

nati refertur ad datem et ad
recipientem quia non pt aliq
dici datum nisi ab aliquo et
alicui detur. Cum aut spiritus
sanctus dari a se uel datus
a se dr relatiue quidem dr
ad illum cui datur et est rela
cio ~~appellatiua~~ relatiua et in illo cui
datur mutacio fit non in date

Quo dicatur filius e
qualis pri an scdm
subam an scdm rela
com. ita et similis

Reterea consi
~~deradu est~~ derari
oportet: cum tres persone coe
quales sibi sunt utrum relatiue
hec dicatur an scdm subam
et si relatiue utrum scdm relacoz

an scdm̄ ēentiam considerāda
sit equalitas. Deinde q̄ sit
ipa equalitas. Ad qd dicim⁹
quia sic simile nihil sibi est.
Similitudo em̄ ut ait hilarius
sibi ipi nō est, ita et equale
aliquid sibi nō dr̄, ac per hoc
sicut simile ita et equale rela-
tiue dr̄. Dr̄ ergo relatiue fi-
lius equalis patri et vtriq̄
spūssc̄us propter summam simpli-
citatem ēentie et vnitatem.
Equalis est ergo filius pri secundū
subam: nō scdm̄ relacōm. Vn̄
Aug. in v. lib. de trinitate ait.
Querimus scdm̄ quid equalis
sit pri filius, nō scdm̄ hoc q̄
ad prem dr̄ filius equalis ē
pri. Restat ergo ut scdm̄ id

equalis sit qd ad se dr. Quic-
quid aut ad se dr. scdm subam
dicitur. Restat ergo ut scdm sbam
sit equalis. Eadem ergo est vtriusq
subcia. Item in sexto libro.
Satis est videre nllomo filium
equalem esse patri, si in aliquo
scz quod ptineat ad significandam
eius subam, inequalis inuenitur.
In omnibus ergo equalis est pri
filius, et est eiusdem sube. Equa-
lis est etiam spusscus, et in omnibz
equalis, ppter summam simplici-
tatem illius subcie. Ex hijs per-
spicuum fit, q scdm subam filius
est equalis pri, et vtriqz spus
sanctus, et appellatio tm relatiua
est. Equalitas ergo pris. et fi-
lij non e relatio uel notio: sz

naturales vnitas et idemptitas

Hic quomodo dicatur si-
mil' et quid sit silitudo.

Hoc idem etiam di-
cimus de simili et similitudine.

Cum enim dr filius similis patri
relatiue quidem dr / sed similis est
patri propter vnitatem essentie / Est
ergo appellatio tm relatiua silitu-
do vero indifferens essentia / Vnde
quibusdam non indocte videtur nomine
equalitatis vel silitudinis / non
aliquid poni sed remoueri / ut ea
ratione dicatur filius equal' patri
quia nec maior est eo nec mi-
nor. et hoc propter vnitatem essentie
Ita et similis dr quia nec diuersus
nec alienus. nec in aliquo dissi-
milis. Et hoc propter essentie simplici-

tatem. Non ergo secundum quod filius ge-
nitus est a patre, equalis uel inequa-
lis est patri, nec similis uel dissimi-
lis, sed equalis et similis secundum substantiam.

De sententia sancti hilarii
qua in Trinitate perso-
narum propria ostendit.

Non est igitur hic preter-
mittendum quod vir illustris hila-
rius proprietates personarum assi-
gnans, dicit in patre esse eter-
nitatem, speciem in imagine, usum
in munere. Que tante difficul-
tatis sunt verba ut in eorum intelli-
gentia atque explanatione vehe-
menter laborauerit Aug. ut
ipse ostendit in vi. libro de trinitate
ita dicens. Quidam cum vellet bre-
uissime singularum in trinitate per-

sonarū insinuare ꝓpria. Eter-
nitas est inquit in pr̄e / spēs
in imagine. usus in munere.
Et quia nō mediocris auctori-
tatis in tractatōe scriptura et asser-
cione fidei vir extitit / hec eni hi-
larius in libris suis posuit / hor
verborū / idest patris / et imaginis
et muneris / eternitatis: speciei
et usus / abditam scrutatus in-
telligēciam / quantū valeo nō eū
securū arbitror in eternitatis vo-
cabulo: nisi q̄ pr̄ nō hēt prem
de quo sit / filius aūt de pr̄e est
ut sit / atq; ut illi coeternus sit
Imago eni si perfecte implet
illud cuius imago est: ipa coeq̄-
tur ei / nō illud imagini sue / in
qua imagine spēm nominauit.

Credo propter pulcritudinem ubi tanta est congruencia et prima equalitas: et prima similitudo nulla in re dissidens et nullo modo inequalis: et nulla ex parte dissimilis sed ad idemptitatem vndes ei cuius imago est ubi est prima et summa vita cui non est aliud viuere et aliud esse sed idem et primus ac summus intellectus cui non est aliud viuere et aliud intelligere sed idem hoc est vnum tanquam verbum perfectum cui non desit aliquid et ars quedam omnipotentis et sapientis dei plena omnium racionum viuencium incommutabilium et omnes vnum in ea sicut ipsa vnum de vno cum quo vnum ibi nouit omnia deus que fecit per ipsam.

Hic de spiritu sancto
quare usus dicatur
Est aut ineffabilis
quidam complexus patris et
imaginis qui non est sine perfrui
cione sine caritate sine gaudio
Illa ergo dilectio delectatio feli
citas uel beatitudo si tamen ali
qua ~~voce~~ humana voce digne
dicitur usus ab illo appellata est
breuiter et est in trinitate spiritus
sanctus non genitus sed genitoris
genitique suauitas in genti
largitate atque ubertate perfun
dens omnes creaturas pro captu
earum Itaque illa tria si a se inui
cem determinari videntur et in se
infinita sunt Qui videt hoc uel
ex parte uel per speculum in enigmate

gaudeat cognoscens deum et gratias agat. Qui uero non uidet, tendat per pietatem ad uidendum, non per cecitatem ad calumniandum, quoniam unus est deus, sed tamen trinitas. Ecce habes qualiter uerba Hilarii premissa accipienda sunt, licet tante sunt profunditatis, ut etiam adhibita expositione uix aliquatenus ea intelligere valeat humanus sensus, cum et ipsa eorum explanatio quam hic Aug. edidit, plurimum in se habeat difficultatis et ambiguitatis:

Quod secundum hanc expositionem non distinguuntur ibi proprietates personarum tres.

Non enim secundum premissam expositionem distinguuntur hic tres ille proprietates superius assignate

ipse hypostases distincte
ab inuicem monstrat. Eternita-
tis tamen nomine eadem videtur
designata proprietas quam notat
hoc nomen ingenitus. Sed videa-
mus quid sit quod ait. Ima-
go si perfecte implet cuius ima-
go est ipsa coequatur ei. non illud
sue imagini. Videtur enim dicere
quod filius qui est imago patris
patri coequatur. non pater filio
cum et filius dicatur equalis patri
in scriptura. et pater filio. sed
filius hoc habet a patre ut sit ei
equalis. pater autem non habet a
filio. et tamen filius plene ac
perfecte equalis est patri. i. ima-
go ei cuius est imago

Quare dicatur Hila

rius ꝓpria ꝑsonaꝝ assi
gnasse in v̄bis p̄dictis:
cum ibi nō sint expres
se ꝓprietates.

Propria ergo ꝑso
naꝝ in p̄dictis v̄bis assignas
se d̄r Hilarius. quia relatiua
nomina ꝑsonaꝝ posuit. s. p̄tris
imaginis et mūeris. que rela
tiue dicūtur de ꝑsonis. et ꝓpe
tates notant quibꝫ distinguū
tur ꝑsone. Ita em̄ dicit spūs
sitūs munꝰ relatiue sicut domi
Vnitamē ipas ꝓpetates aliis
t̄bus nominibꝫ nō significauit
iuxta p̄dictam Aug. exposi
cōm nisi solo nomine et̄nitat
quo nō ipam p̄nitatē. sed eā

voluit intelligi notionem qua
dicitur ingenitus
Et earundem personarum
distinctionem notat Aug.
aliis verbis sine expressi
one trium proprietatum
Illud etiam sciri opor
tet quod earundem trium personarum
distinctionem Aug. ostendere volens
sine expressione illarum trium
proprietatum superius commemorta
rum in primo libro de doctrina
xpiana sic ait. In patre est uni
tas: in filio equalitas: in spiritu
sancto unitatis equalitatisque
concordia. Et hec tria unum omnia
propter patrem: equalia omnia pro
pter filium: connexa omnia propter
spiritum sanctum. Itaque pater et filius et

spūs sctūs et singulus quisqz
horū deus est. et simul omēs ds
vnus: et singlus quisqz horū
plena subā est. et simul omēs v-
na subā. pater nec filius ē nec
spūs sctūs. Spūs sctūs nec pr̄
est nec filius: sz pr̄ tm̄ pr̄. et fi-
lius tm̄ filius. et spūsscūs tātū
spūsscūs. Eadem tbus eternitas
eadē incōmutabilitas. eadē ma-
iestas. eadem ptas. In hys v-
bis apte insinuat personarū
triū distinctio.

Quare pr̄i attribuat
vnitas et filio eq̄litas

Sed pluimos mo-
uet q̄ pr̄i attribuit vnitatē
filio equalitatē. Cū em̄ vnitas
dicat sedm̄ subām: nō tm̄ in pr̄e

sed etiam in filio. et in spu sco
et equalitas vna e pris et fi
lij et spussancti. Cur g patri
attribuit vnitas. et filio eq
litas. forte eadem rone attri
buitur pri vnitas scdm aug.
qua sup eidem eternitas scdm
hilariu. quia videlicet pr ita
est ut ab alio no sit. et quia
filiu genuit vnu secu deum. et
spus sctus ab eo pcedit vnus
cu eo deus. Vnitas g in pre
esse dr. quia nec e aliquid a
liud a quo sit. Non em ab alio
est. nec ab eo aliquis uel ali
quid est ab eterno. quod vnu
cu eo no sit. filius em et spus
sctus vnu sut cu pre. Vnde vi
tas ait. Ego et pr vnu sumus.

Quare pr̄ et filius dicā-
tur ēē vnū uel vnus d'ꝰ
ſꝫ nō vnꝰ: quia res eius-
dem nature recte pūt di-
ci vnū ſimplr̄ ēē. et cum
adiectōne: res vero diuerſe
nature nō pūt dici vnū
niſi dicatur quid vnū

Hic dici oportet.

quod pater et filius et ſpitus
ſcitus recte dicūtur ēē vnū et vnꝰ
deus: ſꝫ nō vnus. Res em̄ due vl
plures recte pūt dici vnū eſſe
ſi ſint vnꝰ ēēntie: et earū ~~vna~~ ſit
~~vna~~ natura vnꝰ aūt uel vna
nō pt̄ dici de diuerſis rebus: niſi
addat quis vnꝰ uel vna: quo ad-
dito recte pt̄ dici de rebus et v-
nius et diuerſe ſubtie. Vnde Aug.

in vj. li. de trinitate sic ait. Ne-
scio utrum inueniatur in scripturis
dictum vnum sunt. quod ~~tamen~~ est
diuisa natura. Si aut et aliqua
plura sunt eiusdem nature et diu-
sa sentiant non sunt vnum in quantum
diuisa sentiunt. Cum ergo sic dicitur vnum
ut non addatur quid vnum et plura
vnum dicuntur eadem natura atque essen-
tia non dissidens neque dissentiens
significatur. Vnde paulus et appollo
qui et ambo homines erant et idem
sentiebant vnum esse dicuntur cum dicitur
Et qui plantat et qui rigat vnum
sunt. Cum vero additur quid vnum potest
significari aliquid ex pluribus
vnum factum quamuis diuisa natura sit
anima et corpus non possunt vtique dici
vnum. Quid enim tam diuisum nisi

addatur. uel subintelligatur quid
vnum. i. vnus homo. Vnde apostolus
Qui adheret inquit domino. spiritus
vnus est. Non dixit vnus. uel vnum
sunt. sed addidit spiritus. Diuersi sunt enim
natura. spiritus hominis et spiritus dei:
sed inherendo fit spiritus hominis. vnus
spiritus cum deo. quia particeps fit veri-
tatis et beatitudinis illius. Si ergo
de his que diuerse substantie sunt. recte
dicitur quod sint vnus spiritus. quanto magis
qui vnius substantie sunt. recte dicuntur
vnus deus esse. Pater ergo et filius
vnum sunt. vtique secundum vnitatem essen-
tie et vnus deus. In quo et ar-
riana heresis damnatur. que patrem
et filium et spiritum sanctum. ut ait Aug.
in li. de heresibus. non vult esse vnius
eiusdemque substantie atque nature. uel ut ex-

pressus dicatur essentie que
grece dr̄ usia. si filiū ee creaturā
Necnon et sabelliana. que ut
ait Aug. in eodem li. dicebat
xpm̄ eūdem ipm̄ et prem̄ et spm̄
sctm̄ esse. ut esset trinitas nomi
sine subsistentia psonarū. Utrā
qz pestem. ut ait Aug. super
Joh. elidit veritas dicēs. Ego
et pater unū sumus. Utrūqz au
di et adute et unū et sumus. et
a caribdi et a scilla liberaberis
Qz em̄ dixit unū. liberat te ab
arrio. qz dixit sumus. liberat te a
Sabellio. Si unū ergo nō diu
sum. si sumus ergo pater et filius.
Sumus em̄ nō diceret de uno. nec
unū de diuiso. Erubescat g. Sa
belliani. qui dicūt ipm̄ ee prem̄

qui est filius: confudentes p
sonas: qui et dicti sunt patri
passiani: quia dicunt patrem
fuisse passum. Arriani vero di
cunt aliud patrem esse: aliud fi
lium non vnam substantiam: sed
duas: patrem maiorem: filium mi
norem. Noli hoc dicere tu ca
tholice. In medio ergo nauiga
vtrumque periculosum latus de vita
et dic. Pater pater est: et filius fi
lius est. Alius pater alius filius.
sed non aliud immo hoc ipsum: quia
vnus deus. Ecce ostensum est quare
vnitas in patre esse dicatur: cum
tres illi vnum sint. ee.

Quare dicitur equalitas
in filio: cum sit vna
equalitas trium k

Nunc videamus:
quare equalitas dicatur esse
in filio: cum vna et summa equa-
litas sit trium. Hoc ideo forte
dictum est quia filius genitus
est a patre equalis gigneti et
dono quod ab vtroque procedit. Et
ideo illa tria dicuntur esse equa-
lia propter filium. Et filius enim habet
a patre ut sit ei equalis et spiritus
sancto et spiritus sanctus ab vtroque
habet ut sit equalis vtrique.
Hoc autem sine assertionis super-
cilio et maioris intelligentie pre-
iudicio dicimus, malentes in aper-
tione tam clausorum sermonum peri-
ciores audire quam aliquid aliis
influere. Quare in spiritu
sancto dicitur esse vtrius

qz concordia vl' ꝯnexio

Qd' aut in spu̅scto

d'r esse vtriusqz concordia.

et per eu̅ omnia ꝯnexa. faci

lior est intelligencia nob' p̅mis

sa ad mentem reuocantibus.

Supra em̅ sc̅dm autoritates

sanctoꝝ dictu̅ est q̄ spu̅s sanctus

amor est quo p̅r diligit filiu̅ et

filius p̅rem. Recte ergo spu̅sscs

d'r connexio uel ꝯcordia p̅ris ⁊

filij. et p̄ eu̅ omnia ꝯnexa. Vnde

Aug. in v. li. de trini. Communio

queda̅ consubcialis p̅ris et filij

est amboꝝ spu̅sscus. Idem in vij.

li. de trini. Spu̅sscus est su̅ma

caritas vtrumqz coniu̅gens. nos

qz subiu̅gens:

Utrum pater uel filius spiritu
sancto diligat cum diligere
idem deo sit quod esse a

Dis. 32.

Et oritur questio
ex predictis deducta.
Dictum est enim supra atque sanctorum
autoritatibus ostensum quod spiritus
sanctus est communio patris et
filii et amor quo pater et filius
se inuicem diligunt. Ideo quaeritur
utrum pater uel filius per spiritum
sanctum diligat. Quod utique videtur
oportere dici secundum autoritates
suppositas quibus ostenditur spiritum
sanctum esse quo genitus a gignente
diligatur genitorem quoque suum dili-
gat. Sed econtra si pater uel filius
dicatur diligere per spiritum sanctum. videtur

esse per spm sctm quia no e
aliud deo esse et aliud diligere sz ide
qz ut ait Aug. in xv. de trinitate
Quicquid scdm qlitates in illa
simplici natura dici videt scdm
essentiam est intelligendum ut
bonus magnus immortalis sapiens
diligens et huiusmodi Ideoqz si
pater vel filius diligit per spm
sanctum per ipm spm ee videt
neqz tantum essentia sua diligit
sed etiam dono
Nec que questio insolu-
bilis e humanum superans
sensum in qua autorita-
tes sibi occurrunt b
Huic questioni cum
altitudine nimie profunditatis
contineat id solum respondemus qd

Aug. significare videtur scilicet quod
pater et filius se diligant et uni-
tatem seruent non solum essentia
sua sed suo dono proprio. quod
licet supra positum sit iterare tamen
non piget quia sic expedit.
Ait ergo Aug. in vi. li. de trini-
ta. Manifestum est quod non aliquis
duorum est quo uterque coniungitur
quo genitus a gignente diligatur
genitorem quoque suum diligat sintque
non participatione sed essentia
sua neque dono superioris alicuius
sed suo proprio seruantes unitatem
pacis. Ecce hic dicit quod essen-
tia sua et dono suo seruant
unitatem. Ideo in xv. li. de trini-
tate. In illa trinitate quis audeat
dicere patrem nec se nec filium nec

spm scm diligere nisi p spm scm.

Hic apte ondit prem no tm per spm scm diligere no aut simpliciter dicit prem no diligere p spm scm.

Vtrum pater sit sapiens sapientia quam gemuit: sic diligit amore qui ab ipo procedit. C

Preterea diligenter inuestigari oportet vtrum pater sapiens sit sapia quam gemuit que tm filius est. Quod uidetur a simili posse pbari. Si em pater diligit amore qui ab ipo pcedit tur no et sapia uel intelligentia quam ipe gemuit sapit uel intelligit. Hanc questiom vrgere videtur ut ait Aug. in vi. li. de tri. quod scripsit aplus dicens. christi

dei v̄tutem et dei sapiam. Vbi
queritur. vtrū ita sit pr̄ sapie
et v̄tutis sue. ut hac sapiētia
sapiēs sit quā gemuit. et hac v̄
tute potēs quā gemuit. Sz ab
sit ut ita sit. quia si hoc ē ibi
ēe quod sapē nō ꝑ illā sapiam
quā gemuit sapiēs dr̄ pater
alioqn nō ipa ab illo. sz ille ab
ipa est. Si em̄ sapia quā ge
muit ~~sapiens dr̄ pr̄~~ causa est
illi ut sapiēs sit. etiā ut sit
ipa illi causa est. quod fieri
non pōt. nisi gignēdo eū aut
faciēdo. sz nec genitricē nec cō
ditricē pr̄is yllo mō quisqm̄ di
xerit sapiam. Quid em̄ est insa
nius. Ergo pr̄ ipa sapia ē q̄
sapiēs est. Filius vero dicitur

sapia pris. et vtus pris: no
quia pr per eu sit sapies uel
potens: sed quia filius sapia
et vtus est de pre sapia et v
tute. Ex hijs ergo patz q pr
non e sapiens sapia genita. sz
seipo sapia ingenita.
Vtru filius sit sapiens sa
pientia genita uel igenita
Post hec queri solet
a quibusda vtru filius sit sa
piens sapia ingenita uel inge
nita. Si em non est sapies sapi
entia genita. nec seipo sapiens e
Si uero sapia genita sapies est.
no videtur sapies esse sapientia
ingenita. et ita no videtur esse
sapies a pre cu a pre heat oia.
Ad quod dicimus. quia vna est sa

pientia pr̄is et filij et spūs sc̄ti
sicut vna ēēntia / quia sapīa in
illius nature simplicitate ē ēēn-
tia / et tamē filius tantū est
sapīa genita / et pater tātuz ē
sapiētia ingenita / et sapientia
genita est de sapiētia ingenita
uel a sapīa ingenita / Et cū idez
sit ibi ēē quod sapiētem ēē / re-
linquit ut sapīa genita sit sa-
piens de sapīa ingenita / Non
ergo filius dr̄ sapiētia dei / tāqz
ipē solus intelligēs sit uel sa-
piens sibi / et patri et spū sc̄to.
qz ut ait aug. in xv. li. de trinitate
Si solus ibi filius intelligit / et
sibi et patri et spūi sc̄to / ad illā
reditur absurditatē / ut pr̄ nō
sit sapiēs de seipso / sz de filio: nec

sapientia sapiam genuerit. sed
ea sapia pater dicitur sapiens esse
quam genuit. Ubi enim non est intelli
gentia nec sapientia potest esse. Ideoque
si pater non intelligit ipse sibi. sed
filius intelligit patri. profecto filius
patrem sapientem facit. Et si hoc est
deo esse quod sapere. et ea illi est
essentia que sapia non filius a
patre quod verum est. sed a filio po
tius pater habet essentiam. quod absur
dissimum atque falsissimum est. Est
ergo deus pater sapiens ea que ipse
est sua sapia. et filius sapia pa
tris est sapiens de sapia que est pater.
de quo est genitus filius. Ita et
pater est intelligens ea que ipse est
sua intelligentia. Non enim esset sa
piens qui non esset intelligens. Et filius

aut intelligentia patris / de intelligen-
tia genitus est que est pater / de qua et
intelligens est / Proinde pater est sapientia
et filius sapientia et utrique una est sa-
pientia / et tamen solus pater est in-
genita sapientia et filius solus ge-
nita sapientia / nec tamen alia sapientia
pater alia sapientia filius: sed una
eademque est / sicut deus pater est deus
ingenitus et filius est deus genitus
neque deus genitus est deus ingenitus
non ideo tamen alius deus est pater
alius filius / sed unus deus uterque non
aut unus / Alius est aut genitus / alius
ingenitus: sed non alius deus: imo
uterque unum sive unus deus / Ita non
est sapientia genita sapientia ingenita
sed alia est sapientia genita / alia ingeni-
ta non tamen est alia sapientia: sed

vna eademq; sapiētia.

An filius sit sapiēs seipō uel per seipm̄ e

Ex predictis cōstat

q̄ filius non ē sapiēs a se neq; de se sz de pr̄e et a pr̄e. Queri at̄ solet vtrū filius sit sapiens se ipō uel p seipm̄. Quidā dicūt multiplicē hic fieri intelligētiam et ideo distinguēdū fore ita ut cū dicis filiū esse sapiētem seipō uel per seipm̄: si sui natura et essentia sapiētem intelligas: verus sit intellectus. Si uero a seipō uel de seipō sapiētem eē intelligas: falsitati subiectā habes intelligētiā.

Alij uero simpliciter et absq; determinatiōe cōcedūt huiusmodi locutiōnes

filius est sapiens per se sed non a se
uel de se. et filius est deus per se. et
est per se. sed non a se uel de se. Hoc
confirmantes verbis hilarij qui fi
lium non a se sed per se agere in li.
ix. de trinitate ait. Nature inquit cui
contradicis heretice hec unitas est. ut ita
per se agat filius ne a se agat. et
ita non a se agat ut per se agat.
Intellige filium agentem et per eum
patrem agentem. Non a se agit cum
pater in eo manere monstrat
Per se agit cum secundum natiuitatem
filij agit ipse que placita sunt. In
firmus sit non a se agendo: nisi a
deo ipse agit. non sit vero in unitate
nature si que agit. et in quibus pla
cet non per se agit. Sicut ergo inquiunt
filius per se agit sed non a se. ita et

filius debet dici sapiēs per se sed
non a se. Sic et ipe per se deus ē
vel esse dicēdus est. ut aiūt. sz nō
a se vel de se.

An vna tantum sit sa
pientia patris f

Post hec a quibzdā
solet queri. vtz vna tātū sit
sapiā pr̄is. Qd' non ēē nitū
tur pbare hoc mō. ffilius inq
vnt est sapiētia pr̄is genita:
qua pater sapiēs non ē. Est
igr̄ aliqua sapiā pr̄is qua sa
piens nō est. Est aūt et sapiā
pr̄is ingenita. et ea pr̄ sapiēs ē.
Est ergo quedā sapiā pr̄is qua
sapiēs est. et ipā non ē illa sa
piētia pr̄is qua pr̄ sapiēs nō ē.

Non est ergo vna tantū sapiēcia
p̄ris. Item sapiā ingenita est
sapiā p̄ris: et sapiā genita est
sapiēcia p̄ris. Non ē aūt sapiā
ingenita sapiā genita. Non ē
igitur vna tantū p̄ris sapiā.
Hec et his similia tāqm̄ zophi-
stica et a vitate longinq̄: cū-
ctis q3 in theologia peritis pa-
tencia abicimꝰ. responso indi-
gna adūtentes. Sed tamē adi-
cientes. quia vna tantū ē sa-
piencia p̄ris. sz nō vno mō dr̄.
Nam sapiā patris dr̄ illa quā
gemuit. et sapiā p̄ris dr̄ ea q̄
sapiens est. Diuisa est ergo rō
Illa em̄ dr̄ p̄ris: qr̄ eā gemuit
et ea dr̄ sapiā p̄ris: quia ea
sapit. Vna est tamen sapiā

p̄ris. quia sapia genita est
eadem sapia. et ea qua sapies
est. siue ea qua sapies ē in-
telligatur persona p̄ris. siue
essentia p̄ris. quia persona
p̄ris que intelligit cum dicit
sapia ingenita. et ꝑsona filij
que significat cum dr̄ sapiētia
genita. vna eadēq; sapia est.
que ēēntia diuīa intelligit co-
munis tribus personis.

Q̄ in trinitate ē dilectio
que est trinitas ⁊ tamen
spūs sctūs est dilectio q̄
nō est trinitas: nec ideo
due sūt dilectiones: ita ⁊
de sapientia. .8.

Et sicut in trinitate

dilectio est que est pat filius
et spūs scūs que est ipa essen
cia deitatis: et tamē spūsscūs
dilectio est que nō est pater
uel filius: nec ideo due dilec
ciones sūt in trinitate: quia
dilectio que ꝓprie spūsscūs ē
est dilectio que trinitas ē. nō
tamē ipa Trinitas est sicut
spūsscūs est essencia que trini
tas est nō tamē ipa trinitas
est. ita in trinitate sapiā est
que est pater et filius ⁊ spūs
scūs que est essencia diuīa.
et tamē filius est sapiā que
non ē pater uel spūs scūs:
Nec ideo due sapiēcie ibi sūt
quia sapiēcia que ꝓprie est
filius: est sapiā que ē trinitas.

ipa tamē non est trinitas / sic
filius est ēentia que est trini-
tas / ipe tamē nō est trinitas:
Qua rōne pr̄ non dici-
sapiens ea sapia quam
genuit / eadē videt debere
dici q̄ nō sit diligēs pat'
uel filius dilectiōe qua
ab vtroq; ꝓcedit

Preterea diligenter
notandū est / q̄ ea ratione qua
pater non dr̄ sapiēs / ea sapia
quā genuit / videt fore dicēdū
q̄ pater non diligat filiū / vel
filius pr̄em / ea dilectōe que ab
vtroq; ꝓcedit. s. que ꝓprie spūs
sctūs est / Sicut em̄ idem ē deo
sape quod ēe / ita est ei idem di-
ligere qd̄ esse / Ideoq; sicut

sicut negatur pr̄ ēe sapiens /
sapīa quā genuit / quia si ea di-
cetur sapiēs: nō ipa ab eo: sed
ipe ab ea intelligetur ēe / ita vide
non debere concedi / q̄ pater uel
filius diligat dilectōne que tātū
spūs scūs est / q̄a si ea diligit
pater uel filius nō spūsscūs vide
esse a pr̄e et filio / sz pr̄ et filius
a spūsctō: / quia idem ē ibi dilige
quod esse / At sup̄ dictū est atq̄
autoritate Augustini sancitū / q̄
in trinitate tria sūt / vnus diligēs
eū qui de illo est / et vnus diligēs
eū de quo est / et ipa dilectio / et
non ē aliquis duorū / quo genitus
a gignēte diligit / et genitorē suū
diligit / Quibz ūbis apte signifi-
catur pr̄em filiū / et filiū pr̄em di-

ligere. ea scz dilectione que non ē
aliquis eorū. sz tm̄ spūs sctūs. Cū
idem ergo sit ibi diligē quod esse
quō dr̄ pr̄ uel filius nō esse ea di-
lectione qua alter altum diligit.
Cū ideo pr̄ neget sape sapiā quā
genuit ne ea esse intelligatur.

Q̄ et hec questio inexpli-
cabilis est que excellit in-
firmitatē hominis

Difficilem mihi fateor
hanc questionē. p̄cipue cū ex p̄-
dictis oriatur. que similē vident
hr̄e ratōm: quod mee intelligē-
tie attēdens infirmitas turbat. cu-
piens magis ex dictis sctōrū refer-
re. q̄m afferre. Optimus em̄ lector
est. inquit hilarius in .i. li. de trin.
qui dictorū intelligēciam expectat

ex dictis potius quam imponat / et
retulerit magis quam attulerit / ne
quoque cogat id videri dictis contineri
quod ante lectionem presumpserit in
telligendum / Cum ergo de rebus dei
sermo est / concedamus deo sui cognitionem
dictis quoque eius pia veneratione fa
miliamur / Investiget ergo dili
genter pius lector rationem dictorum /
si forte dictorum aliquam valeat re
perire causam / qua nota ipsa pre
missa questio aliquatenus explicari
valeat / Ego autem hanc questionem
non absolvens: sed errorem excludens
profiteor / non esse dictum patrem diligere
filium vel filium patrem / ea dilectione
que ab utroque procedit. que non est
aliquis eorum / sed tantum spiritus sanctus / tan
quam ea dilectione pater sit / vel filius:

Sed sic ea pater diligit filium et filius
patrem: ut etiam pater per se ea que
ipse est dilectione diligat sic et filius
Non autem sic ut pater per se non di-
ligat et filius: sed per eam tantum. Quis
hec in illa trinitate inquit Augus-
opinari uel affirmare presumat.
Eam tamen questionem lectorum dili-
gentie plenius diiudicandam atque ab-
soluendam relinquimus ad hec minus
sufficientes:

Utrum proprietates personarum
sint ipse persone uel deus:
idest diuina essentia.

Post supra dicta
interius considerari atque
subtiliter inquiri oportet. Utrum proprie-
tates personarum quibus ipse persone
determinantur sint ipse persone: et sint

deus idest diuina essencia. an ita
sint in personis ut non sint per-
sone. ac per hoc nec diuina essen-
cia. Quia enim in personis sint proprie-
tates: nemo inficiari audet.
cum aperte clamat autoritas: quod
in personis est proprietas et in es-
sencia unitas. Superius quoque
multis sitorum testimoniis astru-
ximus personas per proprietates
distingui atque determinari. ipsas
que proprietates tres. scilicet propriis ex-
pressimus vocabulis. Cum ergo proprie-
tates ipse ab eterno fuerint quibus
ipse persone determinant et dif-
ferunt. quomodo essent si in eis non
essent. et quomodo in eis essent. et
ipse persone non essent quin ibi
esset multiplicitas. Quocirca

sicut ꝓprietates ee in personis
ita et eas ꝑsonas ee ꝯfitem
sicut sup̄ autoritate hyeron̄
ut nō pigeat reuocare ad mē-
tem ꝓtestati sum⁹ in expositōe
fidei ita dicētis: Sabelli here-
sim declinātes: tres ꝑsonas
expressas sub ꝓprietate distin-
guimus. Non em̄ noīa tm̄ mō
sz etiam nomī ꝓprietates. r per-
sonas: uel ut greci exprimūt
ypostases hoc est subsistētias
confitem̄. Ecce aꝑte dicit ꝑso-
nas ꝓprietatibz distingui: et ipās
ꝓprietates ee ꝑsonas: cuius hic
vba ꝑstringimus: quia sup̄ la-
cius posuimus.

Q ꝓprietates sint di-
vina essentia. .b.

Cumq; de simplicitate

deitatis sup̄ dissereremus au-
ctoritatibus sctoꝝ. s. Augu-
hyla. Isid. necnō et Boetii evi-
denter monstravimus deū hoc ēe
omnino quod in se hēt. excepto:
q̄ pr̄ hēt filiū: nec est filius:
et filius hēt prem̄: nec ē pat̄
et sic ēe in natura triū ut qui
hz hoc ~~quod~~ sit quod hz et totū
quod ibi est unū esse unam
vitam esse. quod mō nō itera-
mus ne fastidiū lectori ingera-
mus. Si s. ꝓpetates ibi sūt
singula eaꝝ ē id in quo est
et unū eadēq; vita single sūt
Fateamur s. et ꝓpetates ēe in
tribus ꝑsonis: et ipas ēe ꝑ-

sonas atq diuinam essentiam.

Autoritate astruit quod proprietas sit natura.

Quod enim proprietas etiam diuina natura sit, ostendit hilarius dicens natiuitatem filii esse naturam. Unde in vii. li. de trinitate ait. Utriusque natura non differt unum sunt pater et filius. Habet ergo hoc sacramenti natiuitas ut completa in se et nomine et naturam et potestatem, quia natiuitas non potest non esse ea natura unde nascitur filius. Idem in vi. Natiuitas proprietas est. Vitas est. Idem in vii. dicit quod nature natiuitas sit intelligenda esse in natura dei. Supra enim

dixit. q̄ ꝓpriū p̄ris est q̄ semp̄
pater est. et ꝓpriū filii ē q̄ sēp̄
filius est. significās q̄ ꝓprietas
p̄ris est p̄r. et ꝓprietas filii est
filius. Hijs alijs q̄ plurib̄z au-
toritatibus apte significari
videtur. q̄ ꝓprietas filii. filius
sit. sic et deus. ita et ꝓprietas
p̄ris. et ꝓprietas spūssancti.

Quidam uesant scz̄t ꝓ-
prietates ēē p̄sonas et
diuīam nām ⁊ q̄re. d

Hoc aūt aliqui ne-
gant. dicētes quidē ꝓprietates ī
p̄sonis ēē. s̄z nō ēē p̄sonas ipās.
q̄r ita dicūt ēē in p̄sonis vel in
ēēntia diuīa. ut nō sint intius
sicut ea sūt. que scdm̄ subtiam

dicuntur de deo: ut bonitas, iusticia. sed extrinsecus affixa sunt. Atque ita esse rationibus probare contendunt. Si enim inquiunt proprietates sunt persone, non eis persone determinantur. Contra quod dicimus, quia etiam seipsis persone differunt, sicut supra hieronimus loquens de patre et filio et spiritu sancto dicit. Substantia unum sunt, sed personis ac nominibus distinguuntur. Sed iterum addunt. Si proprietates ipse divina essentia sunt, cum essentia non differant tres persone, nec proprietates differunt. Quomodo enim pater differt a filio, eo quod divina essentia est, cum in essentia unum sunt.

Responsio ad premissa autoritate intens.

e.

Horum doctrinis
nouis et humanis cōmentis uerbo
hilarii rndeo. Immensum ē qd
exigitur et incōprehensibile. extra
significatiam ē sermonis. extra sen
sus intencōm. nō enunciat. nō
attingitur. nō tenet. uerborū sig
ficatiam reiipsius na cōsumit.
Sensus contēplacōm imperspica
bile lumē obcecat. intelligentie
capacitate quod fine nullo cōtinet
excedit. Mihi ergo in sensu labes
est. in intelligētia stupor ē. in
sermone uero nō iam infirmitatē
sz silentiū confitebor. periculosum
nimis est de rebus tantis ac tam
reconditis. aliquid ultra prescrip
tum celeste proferre. ut ultra pre

finitōm dei sermo de deo sit / Et for
ma fidei certa est / Non ergo aliquid
addendum est. sed modus constituen
dus audacie / quicquid vltra que
ritur / non intelligitur.

Quomodo improbi heretici in
sistant alia addentes. f

Ceterum hereticorum
improbitas instinctu dyabolice
fraudulencie excitata nondum
quiescit / sed in tanta rerum questi
one addit / Si paternitas et filia
cio in deo siue in diuina essencia
sunt / eadem ergo res sibi pater est
et filius / Nam in quo paternitas est
pater est. et in quo filiacio est filius est.
Si ergo vna eademque res habet in se
paternitatem et filiacionem / ipsa generat

et generatur. quod dicentes in Sa-
bellianam heresim pertrahuntur
extendentes patrem in filium cum ipsum
sibi filium proponant et patrem. Si
uero negauerint in vna dei essen-
tia paternitatem esse et filiationem quo
ergo dicunt esse deum. His atque aliis
argumentorum aculeis vtuntur in
sue opinionis assertione ut veri-
tatis formam dissecent.

Rensio contra hanc eorum opinio-
nem ubi traditur quod proprietates
non penitus ita esse in dei essen-
tia sicut in hypostasibus
dicuntur. .8.

Quorum audacie
resistentes atque ignorantie prouidentes
audebimus aliquid super hoc loqui.
Paternitas et filiatio non ita esse
omnino in diuina substantia dicuntur sicut

in ipis hipostasibz in quibz ita
sūt q̄ eas determinat. ut ait
Johannes damas. Caracteristi
ca ideomata sūt. x determinatiue
ꝓprietates hipostaseos et non
nature. etem hipostasim deter
minat et nō nam. Ideoqz licz
p̄rnitas et filiatio sint i diuina
ēentia. cū eam nō determinat
non ideo p̄t dici. q̄ diuina ēentia
et generet et generetur. vel q̄ ea
dem res sit sibi p̄r et filius. Ita
em ꝓprietas determinat ꝑsonam
ut hac ꝓprietate hipostasis sit
generans. et illa alia hipostasis
sit genita. et ita nō idē generat
et generatur. sz alter alterum.

Quitur quo ꝓprietates
possūt ēē in natura nec

eam determinet. h

Sed forte queres

cum he proprietates non possunt esse

in personis quin eas determinet

quomodo in divina essentia esse

possint. ita ut non eam determinet. Respondeo tibi et hic cum

hilario. Ego nescio: non re

quiro sed consolabor. nec tamen

archangeli nesciunt. angeli

non audierunt. secula non tenent

propheta non sensit. apostolus non

interrogavit filius ipse non edi

dit. Cesset ergo dolor querelarum non

putet homo sua intelligentia genera

tionis sacramentum posse consequi

Absolute tamen intelligendus est

pater et filius et spiritus sanctus. Stat

in hoc fine intelligentia verborum
Est filius a patre qui est unigeni
tus ab ingenito / progenies a parente /
vivus a vivo / non natura deitatis
alia et alia quia ambo unum / Hoc
credendo incipe percurre persiste.
et si non perventurum sciam / tamen
gratulabor profecturum / Qui enim pie
infinita prosequitur / et si non contin
gat / aliquando tamen proficiet prodeundo
Sed ne te inseras in illud secretum
et archanum inopinabilis nativi
tatis / ne te immergas summam in
telligentie comprehendere presumens / sed
intellige incomprehensibilia esse / his
aliisque multis evidenter ostenditur
nobis nullatenus licere maiestatem
perscrutari / ius ponere potestati
modum circumscribere infinito.

Quibus autoritatibus
opinionē suā scz q ꝓpe
tas pr̄is vel filii nō sit
deus muniant. .i.

Verūtamē nōdū
desistunt impatiē spū agi
tati / sz opinionē suā etiam
sanctoꝝ autoritatibz muni
re conātur / quibz ostendere
volūt ꝓpetatem qua pater ē
pater / et ꝓpetatē qua filius
est filius / non ēē deum / ad h
inducētes v̄ba aug. sz illum
locū psalm. 68 / Et nō est subā /
ita dicētis / Deus em̄ quedam
subā est / Vnde etiam in fide
catolica sic edificam̄ / vt dica
mꝰ prem̄ et filiū et spm̄ scm̄

vnius esse subtie. Quid ē vnius
subtie. Quicquid ē pr̄. quod
deus est. hoc ē filius. hoc ē spūs
sctūs. Cū aūt pr̄ ē non illud ē
quod uel quo est. Pat̄ em̄ nō
ad se. sz ad filium dr̄. ad se aūt
deus dr̄. Eo igr̄ q̄d uel quo deus
est. subā est. Et qr̄ eiusdem sbē
est filius. pculdubio et filius
est deus. At vero q̄ pr̄ ē. quia
nō subtie est. sz refert ad filiū
non sic dicimus filiū prem esse
sicut dicimus filiū deum ēē. Ex
hys vbis significari dicūt. q̄
pprietas pr̄is uel pprietas filij
nō sit deus uel ēēntia diuīa.
Cum em̄ dicit. eo q̄ deus ē sbā
est. sz q̄ pr̄ est subā nō est. ap
te inquiūt ondit. id ēē subtiam

quo deus est / id vero quo pr̄ est
non ēē subā̄m. Item cum ait.
Pater / nō illud est q̄ est / ondit
eum non ēē prem̄ eo q̄ subā ē
Non em̄ simpliciter dixit / pr̄ nō
est illud q̄ est. sz ait / cū pr̄ est.
non ē illud q̄ est / significās q̄
pr̄ est / nō ēē illud quo ē. idest
ēēntiam. Hec illi ita exponētes
sua cōmenta simplicibz et in-
cautis vera videri faciūt. Nos
aūt aliter fore ista intelligenda
dicimus. Dicēs em̄ / eo q̄ deus est
subā est / sz q̄ pr̄ est subā nō ē /
hō intelligi voluit. / q̄ essentia dēs
est. et deitate subā est / Eo em̄
subā est quo deus ē. et eq̄uerso
cuius ea est deitas / que est subtia
et subā que deitas / sz q̄ pr̄ est / nō

non est subā. idest nō quo pr̄ ē
eo subā est. quia ꝓpietate genera
tionis pr̄ est. qua subā non est
Ipam tamē ꝓprietatē subām ēē
non negauit. Ita etiā illud intel
ligēdum est quod ait. Cū pater
est. nō illud est. q̄ ē. x nō illo pr̄
est. q̄ uel quo ipe est. idest essen
tia. sz notione.

Aliis etiam v̄bis Augus
tini vtūtur ut asseant qd̄
dicūt. s. ꝓpietates ꝑsonaꝝ
nō ēē dei subtiam. K

Item illis v̄bis Au
gustini vehemēter insistūt. su
ꝑius positis. s. q̄ v̄bum. scdm
q̄ sapientia est et ēēntia. hoc
est q̄ pr̄. scdm q̄ v̄bū. nō. hoc est
q̄ pr̄. Si inquiūt v̄bum. nō ē

hec quod pater / scdm hoc quod est verbum / id ergo / quo verbum est / non est illud quod pater est / proprietas ergo quo verbum est / non est id quod pater est / non est igitur divina essentia :-

Ad quod dicimus / quia licet / scdm quod verbum / non sit hoc quod pater est / ea tamen proprietas / qua verbum est / est id quod pater est / vel divina essentia / sed non est ypostasis patris :-

Opinio quorundam non idem esse personam et essentiam vel naturam dicentium et eandem essentiam non posse esse patrem et filium et spiritum sanctum.

Redictis autem ad intendum est / quod quidam perversi sensus homines / in tantam prosilierunt insaniam / ut dicerent

non idem esse nam dei et psona
siue ypostasim dicentes eandem
essentiam non posse esse patrem et fi
lium sine psonarum confusione.
Si enim inquisiuit ea essentia que pater
est est filius idem sibi pater est et fi
lius. Si hanc rem dicis esse patrem
aliam quere quam dicis esse filium. Si
vero aliam non quesieris sed eandem
dixeris idem genuit et genitus est.
Propter hec et huiusmodi inter nam et
psona diuidunt ita ut non recipi
ant vnam deitatis nam et simplicem
esse tres psonas. Idque testimonio
hilarii defendere nitunt qui in vii
li. de tri. querens vtrum apostolus spiritum dei
nominans et spiritum xpi idem signi
ficauerit vtrique verbo inquit ita.
Gentium predicator volens nec vni

tatem / in pre et filio docere ait

Spus dei in vob est / Si quis at

spm xpi no het. hic no e eius

Si aut spus eius qui suscitauit

ihm &c / Spuales oms sumus / si

in nob est dei spus / sz et hic spus

dei est et spus xpi / Et cuz xpi

spus in nob est / eius spus in

nob est / qui suscitauit xpm / Et

cu eius qui suscitauit xpm / in

nob est spus / et spus in nob est

xpi / Nec tame no dei est spus q

in nob est / Discerne s. o hetice

spm xpi / a spu dei / xpm a mor-

tuis excitatis / Cu qui hitat in

nob spus xpi / spus dei sit / et spus

xpi a mortuis excitati spus dei

tantu sit / xpm a mortuis exci-

tantis / Et quero nunc / in spu dei

dis 34

vtrum naturam an rem nature significatam existimes. Non est enim idem natura quod res nature, sicut non idem est homo et quod hominis est, nec idem est ignis et quod ipsius ignis est, et secundum hoc non est idem deus et quod dei est. Huius dicti occasione prefati heretici dogmatizaverunt non idem esse personam et naturam dei asserentes naturam dei non esse tres personas intelligentes in his premissis verbis hilarii per rem nature personam et nomine nature divinam naturam. Et ideo dicunt hilarium interrogasse hereticum vtrum per spiritum dei putaret significatam esse naturam an rem nature, vt sic ostenderet distinguendum esse inter naturam et rem nature, id est personam.

Hic docet quomodo eis obviat

ipius scripture circumstancia
et qualiter predicta intelligi
debeant et quod spiritus sanctus est
res unius nature patris et filii
et est ipsa natura b

Hoc quidem dicunt

non intelligentes pia diligen-
cia scripture circumstanciam / que
considerata percipi potest / quomodo
premissa dixit Hilarius / Sub-
sequenter enim in eadem serie
ostendit / in spiritu dei aliquando signi-
ficari patrem / ut cum dicitur Spiritus
domini super me / Aliquando signi-
ficari filium / ut cum dicitur In spiritu dei
eiicio demonia / nature sue potestate / se
demones eicere demonstrans
Aliquando spiritum sanctum / ut ibi / Effun-
dam de spiritu meo super omnem carnem

dis. 34

Quod dicit consumatum fuisse
cum apli spiritu sancto misso omnibus
linguis locuti sunt. Deinde quare
hanc distinctionem fecerit et quod in
superioribus per verba apli idem
Spiritus sanctus significatus sit et
quod ipse sit res unius nature patris et
filii: aperte ostendit inquiens ita
Hec idcirco sunt demonstrata:
ut quacumque parte heretica falsitas
se contulisset finibus veritatis con-
cluderetur. Habitat enim in nobis
xpus: quo habitante habitat deus et
cum habitat in nobis spiritus xpi non
aliud habitat quam spiritus dei: quod si per
spiritum sanctum xpus in nobis intelligitur
esse hunc tamen ita spiritum dei ut
spiritum xpi esse noscendum est et cum
per naturam dei natura ipsa habitat

in nob̄ / indifferens nā filij / cre-
ditur ee a pr̄e / cū spūs sctūs
qui est spūs xp̄i et spūs dei
res nē demō stret vni⁹ / Quero
nūc g̃ quo non ex natura
vnū sūt / A pr̄e ꝓcedit spūs
veritatis a filio mittit et a fi-
lio accipit / Sz omnia que hēt
pater filij sūt / Ideo / qui ab
eo accipit / dei spūs est et idē
spūs xp̄i est / Res nature filij
est / sz et eadem res et nature
p̄ris est / et dei excitātis xp̄m
a mortuis spūs est / et idē sp̄s
xp̄i est a mortuis excitati / In
aliquo differt xp̄i et dei natura
ne eadem sit / si prestari p̄t ut
spūs qui dei est / nō sit etiā xp̄i
Est g̃ in nob̄ spūs dei / et est in

nob spūs xpi. et cū spūs cristi
inest. inest spūs dei. Ita cū qd
dei est et xpi est. et quod xpi ē
dei est. non pt quid aliud diui
sum xpūs esse qm deus ē. Deus
igr xps est vnus cū deo spiritus
scdm illud. Ego et pr vnū sumus
In quo docet veritas vnitatem ee
nature. nō solitudinē vnionis
Ecce si hec vba diligent attendas
inuenis spiritu sctm rem nature dei
pris et filii. et eūdem dici ee na
turā dei. ubi dr p nam dei na
ipa hitat in nob. si p spm scm
xpus ē in nob. Itaqz in trinita
te nō ita distinguēdū est int
nam et rem nature sic in rebus
creatis. qr ut ait hilarius. cō
paratio terrenorum ad deū nulla ē

et si qua cōparationū exempla
interdū afferūtur / nemo ea exi
stimet absolute in se racōnis
perfectōm ꝯtinere / Non enim
hūano sensu de deo loqndū ē.

Qꝛ ꝓpt res creatas illd'
dixeit nō idem ē natura
et res nature. c

Ad naturā ergo rer
creatarū respiciēs inquit / Nō
idem est natura quod res na
ture subiciēs exēpla de ipis
creatuis / Unde ondens erroris
ēe sub mēsura cᵉaturaꝝ ~~meiti~~ metiri
cᵉatorem addit / et scdm hoc nō
idem ē deus / et quod dei est / ac
si diceret. Si ad instar cᵉaturaꝝ
de cᵉatore sentis / cogeris fatei
qꝛ nō idem est deus / et quod dei

est. quod dicere impium est cum spiritus
dei ~~dest~~ deus ~~est~~ sit. et dei filius sit
deus. ~~Qr no aliud~~
Qr no aliud e deus: et
que sua sunt. ita ut insint
alia enim sunt que insunt
alia que no insunt. d.
Non enim secundum corpo
rales modos. ut in eadem
subdit serie accipienda sunt hec
que de deo dicuntur: ubi evacuans
opinionem eorum qui ita putant
aliud deum esse et aliud quod dei e.
aliud quoque naturam dei et rem nature
ut e in creaturis. Aperte docet no
aliud esse deum et que sua sunt.
ita ut insint illi sic dicens. Homo
aut aliquid ei simile cum alicubi
erit alibi no erit. quia id quod e

illic ꝯtinetur ubi fuerit in for-
ma ut nō ubiqꝫ sit qui insistēs
alicubi sit. Deus aūt immense
v̄tutis viuēs ptas que nusqm̄
nō assit nec desit vsqm̄ que se
omem per sua edocet et sua nō
aliud qm̄ se esse significat ut
ubi sua insint ipe esse per sua
intelligat. Non aūt corporali
modo cū alicubi sit nō etiā vbiqꝫ
esse credatur cū per sua in omnibꝰ
ēe nō desinat. Non aūt aliud
sūt qm̄ quod ipe est que sua sūt.
Et hec ꝓpter nre intelligēciam di-
cta sūt. His v̄bis a pte signifi-
catur si tamē intelligis heretice
qr diuīa nā nō aliud ē ab his
que sua sūt ita ut insint et p
illa in omnibꝫ suis ē que nō insūt.

Sua enim sunt etiam que non insunt.
idest omnes creature et sua sunt
que insunt. ut tres persone que sunt
eiusdem nature et eadem natura sicut supra
Augustini testimonio firmauimus
dicentes tres personas esse eiusdem
essentie uel eadem essentiam sed non
ex eadem essentia ne aliud intelli-
gatur essentia aliud persona. Non
tamen diffitemur aliquam distinctionem
habendam fore secundum intelligentie
rationem cum dicitur ypostasis et cum
dicitur essentia quia ibi significatur quod
est commune tribus hic vero non
Est tamen ypostasis essentia et
econuerso. Et fateamur ergo unum atque
idem esse tres personas secundum essen-
tiam differentes autem proprietatibus
Unde Aug. super locum praetaxatum

psalmi. ait. Queris quid sit
pater Respondetur deus / Queris
quid sit filius / Respondetur deus.
Queris quid sit pater et filius
Respondetur deus / De singulis inter-
rogatus: deum respondet / De utroque
interrogatus non deos: sed deum
respondet / Non sic in hominibus / Tanta
enim est ibi substantie unitas ut equa-
litatem admittat / pluralitatem non
admittat. Si ergo tibi dictum fuit /
cum dicis filium esse quod pater est / pro-
fecto filius pater est. Respondet secundum
substantiam tibi dixi hoc esse filium quod
pater est / non secundum id quod ~~pater est~~
ad aliud dicitur / ad se enim dicitur deus /
ad patrem dicitur filius / Rursumque
pater ad se dicitur deus / ad filium dicitur pater
Quod pater ad filium dicitur / non est filius

quod dr filius ad prem no e pr
Qd dr pr ad se filius ad se hoc
est pater et filius idest deus.

Vtrum ita possit dici deus
trium psonarum uel tres p
sone vnius dei ut dr vna
essentia trium psonarum et
tres psone vnius essentie .e.

Hic considerandum e
Cum deus sit diuina essentia
et ita dicat vnus deus esse tres p
sone sic vna essentia dr tres p
sone Vtrum ita valeat sane dici
vnus deus trium psonarum vel tres
psone vnius dei sicut dr vna
essentia trium psonarum et tres p
sone vnius essentie. In hijs lo
cutionibus ~~sacre~~ scripture vsus
nobis emulandus videtur ubi freque

ter repitur ita dictum. Vna est
essentia trium. et tres sunt essentie
nusquam autem occurrit legisse.
vnum deum trium personarum. vel
tres persone vnius dei. Quod ideo
puto sanctos doctores vitasse. ne ita
forte acciperetur in diuinis personis:
ut accipitur cum de creaturis simi
le quid dicitur. Dicit enim deus Abraam
Isaac et Iacob. et deus omnis crea
ture. Quod vtique dicitur propter princi
pium creationis. vel gratie priuile
gium. et creature subiectionem
uel seruitutem. Cum ergo in trinitate
nihil sit creatum. uel seruiens uel
subiectum. non admisit fides in
trinitate talem locutionis modum.
Ita etiam eius uso non dicitur de dei essen
tia. quia ipsa sit essentia. Abraam

Isaac et Iacob. uel alicuius crea-
ture. ne creatoris uel creature nam
confundere videamur.

Q licet potencia. sapiencia
bonitas de deo scdm subam
dicatur in scptura. tamen
solent hec nomina distin-
cte ad personas interdum
referri. f.

Ex pdictis constat.
q sicut ēencia. ita potēcia. sapi
encia bonitas de deo dicūt scdm
subam. Que aūt scdm subam
de deo dicūtur. tribus psonis pit
conueniūt. Vna ē g potēcia. sa
piēcia. bonitas pris et filii et sps
scti. et hii tres eadē potēcia. ea
dem sapia. eadē bonitas. Vnde
apitur in trinitate suma esse p

fectio. Si enim ibi deesset potentia
uel sapientia uel bonitas non esset
summum bonum. Sed quia ibi est per-
fecta potentia infinita sapientia
incomprehensibilis bonitas recte
dicitur et creditur summum bonum. Cumque
unum et idem penitus sit in deo
potentia sapientia bonitas in sacra
tamen scriptura frequenter solent
hec nomina distincte ad personas
referri ut patri potentia filio sa-
pientia spiritui sancto bonitas attri-
buatur quod quare fiat non est
otiosum inquirere.

Quare id fiat scilicet quod patri
potentia filio sapientia attri-
buatur.

Ad ergo sacri eloquii
prudentia facere curauit ne dei im-

mensitate similitudine creature
metiret. Dixerat enim scriptura
sacra quia deus pater est, et quod deus
filius est, et audiuit hoc homo qui
hominem patrem videret, deum patrem
non videret, et cogitare cepit
ita esse in creatore, ut videret
esse in creaturis, a quibus hec
nomina translata sunt ad crea-
torem, in quibus pater est prior
filio, filius est posterior patre, et ex
antiquitate in patre defectus
ex posterioritate in filio imper-
fectio sensus solet notari. Ideo
occurrit scriptura dicens patrem
potentem, ne videatur prior
filio, et ideo minus potens, et filium
sapientem, ne videatur posterior
patre, et ideo minus sapiens:

Quare spiritui sancto
bonitas attribuatur.
Dictus est etiam spiritus
sanctus deus: et dictus est hic
spiritum deus et videbatur hoc quasi
nomen inflationis et tumoris
Unde humana conscientia ad deum
pro rigore et crudelitate accedere
metuit. Ideo scriptura tempe-
rauit sermonem suum spiritum bo-
num nominans: ne crudelis pu-
taretur qui mitis erat. Non quod
pater solus sit potens uel ma-
gis potens: et filius solus sa-
piens uel magis sapiens: et
spiritus sanctus solus bonus uel ma-
gis bonus. Una est ergo potentia

sapientia bonitas triu̅ sicut
vna ee̅ntia. Ideoq; sic̅ d̅r filius
homousios .i. consubalis p̅ri
ita et coomnipotens:

De hoc nomine homo-
usion. ubi in autoritate
receptum sit. et quid si-
gnificet .i.

Hic non e̅ p̅termi-
tedu̅ quod Aug. in libro scd̅o
co̅n Maximinu̅ dicit de hoc
nomine homousion: q̅ Latini
tractatores freq̅nter vtu̅tur
Pater inquit et filius vni9
sunt eiusdeq; sube̅. Ho̅ est illud
homousion quod in concilio
Niceno adu̅sus h̅eticos arri-
anos a catholicis p̅ribz vi

tatis autoritate firmatum ē.

Quod postea in concilio arimi
nensi ꝓpt' nouitatē verbi mi
nus qm̄ potuit intellectam
quā tamē fides antiqua pe
perat / multis paucorū fraude
deceptis / heretica impietas
sub heretico imperatore Consta
tino labefactare tēptauit.
Sz post nō longū tpūs lib
tate fidei catholice p̄ualēte
postqm̄ vis vbi sicut debuit
intellecta est / homousion il
lud / catholice fidei sanitate
longe lateqz defensum est
et diffusum / Quid em̄ ē ho
mousion nisi vni⁹ eiusdēqz
subtie / Quid est in qm̄ homo
vsion nisi ego et pr̄ vnū su-

dis 34

mus. Non ergo ~~licet~~ inter prophanas
vocum nouitates. hoc vitandum est.

De nominibus que translatiue
et per similitudinem de deo
dicuntur k

Preterea sciendum est
quod in assignatione distinctionis
nominum inter alia que supra diligenter
executi sumus quedam diximus
translatiue et per similitudinem de deo
dici ut speculum splendor caracter
figura et huiusmodi de quibus pio le-
ctori breuiter trado quod sentio
ut scilicet ratione similitudinis considera-
ta ex causis dicendi dictorum intelli-
gentiam assumat sed catholicam

Nihil dignum excellentia in-
effabilis trinitatis se tradidisse
dicat ad alia transiturus

De sacramento vnitatis

atq; tñitatis ſiñe et ñ ef-
fabilis ñlta iam dixñus
Nihil tamen eius meffabi
litate dignñ tradidiſſe pſi-
tem. ſed poſſus ex ybis ñ
ſtra
ueſtra
ueſtra
ue

ctatū. de quibz amodo tracta
dum est. i. de scīa. p̄scientia. p
uidētia. dispositōe. p̄destinatōe
volūtate. et potētia. Sciēdum
ergo est q̄ sapīa uel scīa dei:
cum sit vna et simplex. tamē
ꝓpter varios rerū status. et
diuisos effectus. plura ac diuisa
sortit nomīa. Dicitur em̄ non
tm̄ scīa. sz etiā prescīa uel ꝓui
dentia. dispositio. p̄destinatio
et ꝓuidētia. Et est prescīa siue
ꝓuidētia. nō de futuris tm̄. sz de
omnibus. de bonis. scz et de malis.
Dispositio vō de faciēdis. Prede
stinatō de omnib̄ saluādis. et de
omnibz bonis. quibz et hic libe
rātur. et in futuro coronabūtur.
Predestinauit em̄ deus ab eterno

homines ad bona eligendo / et pre-
destinauit eis bona preparando
Quat homines predestinauit / apls
ondit dicens / Predestinauit quos
prescivit fieri conformes ima-
ginis filij sui / et alibi / Elegit
nos an mundi constitucionem / ut
essemus sancti et immaculati / Quod aut
bona eis preparauerit / propha Ezaias
ondit dicens / Oculus non uidit /
deus / abs te que preparasti diligenti-
bus uel expectantibus te / Ergo ab
eterno predestinauit quosdam fu-
turos bonos et beatos / i. elegit
ut essent boni et beati / et bona eis
predestinauit / i. preparauit / Prouidencia
aut est gubernandorum / que utique eo-
dem modo uide accipi / quo dispo-
sicio / Interdum tamen prouidencia ac

cipitur pro prescia. Sapia vero
uel scia que de omnibus est. s. bonis
et malis et de presentibus preteritis et
futuris. et non tantum de temporalibus. sed etiam
de eternis. Non enim ita scit deus
ista temporalia ut seipsum nesciat.
sed ipse solus seipsum perfecte no-
uit. cuius scie comparatione omnis
creature scia imperfecta est.

Vtrum scia uel prescia uel
dispositio uel predestinatio
potuerit esse in deo si nulla
fuissent futura. b

Hic considerari oportet

Vtrum scia uel prescia uel dispositio
uel predestinatio potuerit esse in deo
si nulla fuissent futura. Cum enim
prescia sit futurorum et dispositio fa-
ciendorum et predestinatio saluandorum

si nulla essent futura si nihil
eet facturus deus vel aliquos
saluatus non videt potuisse in
deo ee prescia vel dispositio vel
predestinatio. Ad hoc aut ita a
quibusda opponit. Si inquiunt
potuit prescia dei non ee in deo
ab eterno et potuit non ee. Si
vero potuit non ee cum prescia dei
sit eius scia et scia sit eius eenti
cia potuit ergo non ee ab eterno
id quod est diuina eentia. Ita
et de dispositione et predestinatione
que e diuina eentia obiciunt.
Addunt quoque et alia loquentes. Si
potuit deus non prescire aliqua.
cum idem sit deo prescire quod scire.
et scire quod ee. potuit ergo non ee
Item. Cum idem sit deum prescium ee

et deum ee si potuit no ee pre-
scius potuit no esse deus. Po-
tuit aut no ee p̄scius: si potuit
nulla p̄scire. At potuit nulla p̄-
scire quia potuit nulla facere.

Responsio q̄ p̄scia et disposi-
cio ꝛ p̄destinacio q̄i relatiue
dicuntur ad futuras res:
uel faciendas.

Ad hoc iuxta modu-
lum nr̄e intelligētie ita dicim⁹
Prescia et disposicio uel prede-
stinacio ad aliq̄ dici videntur.
Sicut em̄ creator ad creaturā rela-
tiue dr̄ ita prescia uel p̄scius
ad futura referri videt̄ et dispo-
sicio ad faciēda ac p̄destinacio
ad saluāda. Verumtam̄ creator
ita relatiue dr̄ ut ēēnciā no

significet. Prescia uero uel pre-
scius et in respectu futurorum dr.
et eentiam designat. Ita etiam
dispositio et predestinatio. Ideo
quod cum dr. Si nulla eent futura
non eet in deo prescia uel non
eet deus prescius. quia varia est
ibi causa dicendi. distinguitur o-
portet rationem dicti. Cum ergo
dicis. Si nulla eent futura non
eet in deo prescia. uel non eet
prescius. si in dicendo hanc causam
attendis. scilicet quia nulla eent subie-
cta eius prescie. unde ipsa pos-
sit dici prescia uel ipse prescius
quod utrumque dr. propter futura. Verus
est intellectus. sin autem ea ratione
id dicis. quod non sit in eo scia qua
prescit futura. uel quod ipse non sit dr.

qui est futurorum prescius falsa est
intelligentia. Similiter et ille locu-
ciones determinande sunt. Po-
tuit non esse prescia dei vel po-
tuit non esse prescius. et potuit
deus non prescire aliqua. idest
potuit esse quod nulla futura sub-
iecta essent eius scientie. et ita
non posset dici prescius vel prescire
vel scientia eius prescientia. non
tamen eo minus ipse esset vel eius
scientia. Sed non posset dici prescius
vel prescire vel prescia si eius
scientie futura nulla forent subie-
cta. Similiter de dispositione et prede-
stinatione vel providentia. Hec enim ut
dictum est ad temporalia referun-
tur. et de temporalibus tantum sunt.
Quod scia dei non tantum est

de temporalibus sed etiam
de eternis. d

Scientia vero vel
sapientia non tantum de temporalibus
sed etiam de eternis est. Ideoque et
si nulla fuissent futura esset tamen
in deo scientia eadem que modo est nec
minor esset quam modo nec maior est
quam esset. Scivit ergo deus ab eterno
eternum et omne quod futurum erat
et scivit immutabiliter. Scit quoque non
minus preterita et futura quam presentia
et sua eterna sapientia et immutabili
scit ipse omnia que sciuntur. Omnis
enim ratio superne et eterne sapientie
ut ait Ambrosius in eo est quia
omnem sapientiam et scientiam capit
sua immensa sapientia.

Quare omnia dicantur esse
in deo et quod factum est
habet vitam esse in eo.

Propterea omnia dicuntur
esse in deo et fuisse ab eterno
Unde Aug. super Gen. Hec visibilia
inquit antequam fierent non erant
quomodo ergo nota deo erant que non
erant. Et rursus. Quomodo ea faceret
que sibi nota non erant. non enim
quicquam fecit ignorans. Nota ergo
fecit non facta cognovit. Proinde
antequam fierent et erant et non erant
Erant in dei scientia non erant in sua
natura. Ipsi autem deo non audeo
dicere alio modo innotuisse cum ea
fecisset quam illo quo ea noverat
ut faceret. apud quem non est trans

mutacio: nec vicissitudinis obu
bracio. Ecce hic habes q̄ hec visi
bilia antequam fierent in dei sciencia
erant. Ex hoc ergo sensu oīa
dicuntur esse in deo: et omne quod
factum est dr̄ vita ee in ipo: non
ideo q̄ creatura sit creator: uel quia
ista tpalia ēēncialit̄ sint in deo
sz quia in eius scia semp̄ sunt que
vita est.

Qr eadem rōne dicuntur
omnia ei pūcia. f.

Inde est etiam quod
omnia dicuntur ei pūcia ee nō
solū ea que sunt. sz etiā ea que
pterierunt et ea que futura sunt
scdm illud. Qui vocat ea que nō
sunt tanqm ea que sunt. Qa ue
ait Ambr. in libro de trinitate. Ita

cognoscit ea que non sunt ut ea que
sunt. Et hac ratione omnia dicuntur
esse in eo uel apud eum siue ei presentia
Unde Aug. super illum locum psal. Et
pulcritudo agri mecum est. Hoc inquit
mecum est. quia apud deum nihil
preterit nihil futurum est. Cum illo sunt
omnia futura. et ei iam non detrahuntur
iam preterita. Cum illo sunt
omnia cognitione quadam ineffabili
sapientie dei. Ecce hic aperit Augu.
ex qua intelligentia accipienda sunt
huiusmodi verba. omnia sunt deo presentia.
in deo sunt omnia uel cum deo uel apud
deum. uel in eo vita. quia ineffa-
bilis omnium cognitio in eo est.
Utrum concedendum sit omnia esse
in dei essentia uel in eo per
essentiam ut omnia dicuntur

esse in dei cognicione vel
presencia. .a.

Solet hic queri

Cum omnia dicantur esse in dei cogni
cione seu presencia vel in deo per co
gnicionem et eius cognicio vel pre
sencia sit divina essencia utrum conce
dendum sit omnia esse in divina essen
cia vel in deo per essenciam. Ad
quod dicimus quia dei cognicio
eius utique essencia est et eius presencia
~~mia~~ in qua sunt omnia ipsius
cognicio est nec tamen omnia que
sunt in eius presencia vel cognicione
in eius essencia esse dici debent. Si
enim hoc dicetur intelligent esse
eiusdem cum deo essencie. In deo enim
dicitur esse per essenciam quod est divina essen

tia quod est deus. Habet ergo deus
apud se in presentia sua, que non habet
in sui natura. Unde Aug. de verbis apostoli
ita ait: Elegit nos ante mundi con-
stitutionem. Quis sufficit hoc explicare?
Eliguntur qui non sunt, nec erat qui
eligit, nec vane eligit. Eligit tamen
et habet electos, quos creaturus est eligen-
dos, quos habuit apud semetipsum
non in natura sua, sed in presentia sua. Non
dum erant quibus promittebatur, sed et ipsi
promissi sunt quibus promittebatur. Ecce hic
aperte dicit deum apud semetipsum habere
electos ante mundum, non in natura
sua, sed in presentia sua. Cum tamen eius
presentia non aliud sit quam eius natura, quia
ipsius presentia eius est notitia. Potest
tamen ad electos referri cum ait: Sunt
natura sua, id est illorum, illos quippe habuit

ab eterno apud se. nō in nā sui

x illorū qz nondū erāt sz in sua

pntia qz eos ita nouit ac si eēnt

Vtrum mala debeant dici esse in deo ubi sūt omnia bona. cū vtrqz sūt ī eius cognicōe et pntia omnia eīm cognoscat. b

Post predicta quitur

Cū omnia dicātur ēe in deo non p

ēentiam nature sz per cognicōm

sciencie. et deus sciat bona et mala

vtrū concedēdū sit simplr mala

ēe in deo siue esse in deo per co

gnicōm. Scit eīm deus et sciuit

semp omnia tam bona qm mala

etiam anteqm fierēt et p sciuit ab

eterno ea futura. Ideoqz cū omnia

bona diximus ēe in deo ppt pntiā

cognitionis: eadem rōne videt
dicēdum omnia mala ēē in eo
cū ea semp noueit. et per co
gnitōm et p̄ntia fuerint. Pre
cognouit em̄ deus ab eterno quos
dam futuros malos et eorum ma
liciam. ut ait aug. p̄sciuit
sz nō ꝓparauit. Cū ergo p̄cta
om̄ sciat. nūq̄ intelligēdum
est ea includi in illa generali
tate locutionis qua dix̄ aplus
omnia esse in deo. Ex ipo inq̄t
et per ipm et in ipo sūt omnia
Sz quis nisi insanus dixit ma
la ēē in deo. Illa em̄ esse in deo
intelligūtur. que ex ipo et per
ipm sūt. Ea vero per ipm sūt
et ex ipo quorum autor est. sz nō
est auctor nisi bonorum. Non g°

ex ipo et per ipm sut nisi bo
na. ita ergo no in ipo sunt
nisi bona. Non g mala in do
sut quia licet ea noscat no
tamē ita omo noscat ut bona
Mala quasi de longe cognoscat
ut ait ppha. Et alta a longe
cognoscat. i. supbiā. Et alibi
ad deū loquēs de malis ait
De absconditis tuis adiple
tus est vent eoꝝ. Qd exponens
Aug. Abscondita inqt
pcta sut que a luīe tue veri
tatis absconduntur. Sz quo
pcta a luīe vitatis diuīe ab
sconduntur cū a deo sciantur
Si em no sciret quo de illis
iudicaret et p ill' malos dā
naret. Alibi ppha. Qa neqz

ab oriente neqz ab occidente
deest. Quod exponēs Cassio.
inquit. Neqz a bonis neqz a
malis deest deus. sz omnibus
pñs et cognitor est. Cognos
cit ergo deus et bona et mala
per sciēciam. sed bona cognos
cit etiā per approbacōm et p bn
placitū. mala vo non. Unde
Cassiod' sup psal. dicit. Pcta
abscondita deo sūt. qr nō nouit
idest nō approbat. Et ex eo sensu
Augustinus dixit. ea abscondita
a luīe dei. Qui etiā in libro ad
Heluidiū insinuat cognicōz dei
variis modis accipiēdā inquiens.
Si ad sciam referas non igno
rat deus aliquos uel aliqua. q
tamē in iudicio quibusdaz dicet.

Non noui vos, sz eoꝝ improbacõ
hoc uerbo insinuata est. Ecce nõ
cognoscẽ deus que non app
bat, que ei nõ placẽt. Apparet
itaqꝫ vm̃ ẽẽ quod diximꝰ, sz qꝛ
quodã mõ cognoscit deus bona,
quo nõ cognoscit mala. Pariter
quidẽ vtraqꝫ eodẽqꝫ mõ noscit qn̄
tum ad noticiã, sed bona etiam ap
pbacõne et bñplacito cognoscit.

Hic apit quare bona tã
tũ dicantur esse in deo et
non mala.

Et inde ẽ quod bona
tantũ dicũr ẽẽ in deo, nõ mala, et
illa ꝓpe, hec longe, qꝛ licet in deo
aliqua dicãtur ẽẽ, ꝓpt̃ cognicõ
nis pñciam, et deus bona et ma
la cognoscat, mala tamẽ nõ

cognoscit nisi per noticiam. Bona vero
non solum per scienciam sed eciam per
approbacionem et beneplacitum. Et ob
talem cognicionem aliqua dicuntur
esse in deo scilicet quia ita ea scit ut e-
ciam approbet et placeant. idest
ita scit ut eorum sit auctor.

Quod idem est omnia esse ex
deo et per ipsum et in ipso.

Proinde si diligenter
inspiciamus idem videt esse omnia
esse ex deo et per ipsum et in ipso. Unde
Ambrosius in .ii. li. de spiritu sancto. Hec tria
ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia
unum esse supra diximus. Cum dicit
per ipsum esse omnia non negavit in
ipso esse omnia. Eandem vim habent
omnia hec scilicet ex ipso et in ipso et

p ipm / et vnu in hys atz cosimile
no contrariu intelligitur / Ecce hes
qr ex eadem intelligencia scriptura
dicit omnia ee in ipo et p ipm / et
ex ipo et cu ipo / Cu ergo ex ea
dem rone omnia dicatur ee ex deo
uel p ipm no solu quia scit sed
etiam quia eoz auctor est / consequitur
ut eadem rone ita ee in deo dicatur
s. quia scit et eoz auctor ee dicitur /
qr in illo viuimus et mouemur et
sumus / qr eo auctore sumus mouemur
et viuimus Cum g. non sit auctor
nisi bonoz / merito sola bona in eo
esse dicuntur sicut ex ipo et p ipm
Cum g. in eius cognicione / uel pn
cia sint omnia s. bona et mala:
in eo tamen non dicuntur ee nisi
bona / quoz auctor est / Vn aug.

in libro de natura boi. Cū audi
mus inquit ex deo et p ipm et in
ipo esse omnia omnes vtiqz nas
intelligere debemus et omnia que
naliter sunt. Neqz enim ex ipo sunt
pcta que nam no seruat sed vici
ant que ex volūtate peccatiui na
scuntur oia. Hic apte dr q in illa
generalitate locucōnis bona tan
tum ꝯtinentur.

Qz omnia ex pre et per
prem et in pre sunt. ita z
de filio z de spūsco ē dicēdus
licet propter personas fi
at distinctio. .c.

Preterea sciendum est:
q licet ibi indicet distinctio p
sonarum cū dr ex ipo et p ipm et
in ipo. omnia tamē ex pre et p

prem et in pre sut. Silr de filio
et spu scto accipiedu est. Vn. au
gus. in. i. li. de tm. Non cofuse
inquit accipiedu est quod ait
apls ex ipo et p ipm et in ipo
Ex ipo dicens ppt prem. p ipm
ppter filiu. in ipo ppter spm scm
Vigilant aut attende ne quia
prem volens intelligi dixt ex
ipso. sic intelligas oia esse ex
pre ut neges omna ee ex filio
uel ex spu scto. cu ex pre et per
prem et in pre omna ee sane
dici put. similr et de filio et d spu
sancto dicendum est.
Et non omna que ex deo
sut etia de ipso sunt. sed
econuerso: f.
Illud etiam hic ane

ctendū est / q̄ non omnia que di-
cuntur ee ex deo / etiā de ipo esse dici
debeāt / Qrā ut ait Aug. in li. de
nā boni / Non hoc significat peni-
tus ex ipo / quod de ipo. / Qd' em de
ipo est / pt dici ee ex ipo / sz nō de
quod ex ipo est pt dici ee de ipo /
qr nō est de sua subā. / Ex ipo. n.
sūt celū et terra / qr ipe fecit ea. /
nō aūt de ipo / qr nō de subā sua
Sicut aliquis homo si generat fi-
liū et faciat domū / ex ipo ē filius
ex ipo est et domus / sed filius de ipo
domus vero de terra et ligo. nō d' ipo.

Que dicta sunt summa-
tim colligit. 8.

Ex pmissis aptū ē
q̄ in dei cognitōe siue pntia sunt
omnia / sz bona et mala / sz non omni-

modo sunt ibi mala quo bona / et
quod in deo bona tantum sunt. sicut ex
ipso et per ipsum / non mala / Et ex quo
sensu hec accipienda sunt assignatum est /
Et quod de ipso non dicitur esse proprie / quod
aliud est ab ipso / Ex ipso autem esse
dicuntur omnia / que eo autore sunt.

Quibus modis dicatur deus esse in rebus. a.

Et quoniam demonstratum est ex parte quo
omnia dicantur esse in deo / addendum
videtur hic / quibus modis dicatur deus
esse in rebus / si tamen id humana
mens / uel ex parte digne valeat
cogitare. uel lingua sufficiat eloqui

Sciendum ergo est quod deus incommutabiliter
semper in se existens / principaliter potentialiter
essentialiter est in omni na

siue essentia siue sui diffinicione
et in omni loco siue circumscripcione
et in omni tpe sine mutabilitate
Et pterea in sctis spitibus et aia
bus est excellencius s. per gram
inhitans et in hoie xpo excel
lentissime in quo plenitudo
diuinitatis corpaliter hitat
ut ait apls In eo em deus hi
tauit no per gram adopcionis
sed per gram vnionis Ne aut
ista quia capacitate huane
intelligencie excedut falsitati
arguere aliqui psumat scorum
autoritatibus munienda mihi vi
dentur Btus Grego sr cantica
canticorum inquit Licet deus com
mo omnibus rebus insit pncia
potencia suba tamen familiariori

mō per grām dr̄ esse in filio
illis qui mirificentiam operū
dei acutius et fidelius conside
rant. De hoc eodē. Aug. ad dar
danū in li. de p̄ntia dei ait.
Cū deus sit nā incorporea et
incōmutabilr viua etna sta
bilitate in seipō manēs totus
adest rebus omnibz et singulis
totus sz in quibz hītat hnt eū
p sue capacitatis diuersitate
alij āplius. alij minus qs ipē
sibi dilectissim tplm grā sue
bonitatis edificat. Hilarius qz
in viii. li. de trinitate aptissime
docet deū ubiqz ēe. Ds inquit
īmēse vtutis viuēs ptās qe
nusqm nō assit nō desit vsqm
se omēm p sua edocet ut ubi

sua sint ipse esse intelligat. Non
aut corporali modo cum alicubi sit
non etiam ubique esse creatur cum
et in omnibus esse non desinat. Ambr.
in .i. li. de spiritu sancto. Spiritum sanctum
probat non esse creaturam quia ubique
est quod est proprium divinitatis
ita dicens: Cum omnis creatura cer
tis nature sue sit circumscripta similibus
quomodo quis audeat creaturam ap
pellare spiritum sanctum: qui non habet circum
scriptam determinatamque virtutem
que et in omnibus et ubique semper
est quod utique divinitatis et domina
tionis est proprium. Idem in eodem
Domini est omnia complere qui dicit
Celum et terram ego compleo. Si
ergo dominus est qui celum complet et ter
ram: quis ergo potest spiritum sanctum in

dicare dñacionis et dñue ptatis
exorte qui repleuit orbē. Et qd
plus ē repleuit et ihm totius
mūdi redemtorē. Ex hijs alijsq;
pluribz autoritatibz apte mō
stratur. q deus ubiq; et in omi
creatura ēentialr pntialit po
tentialiter est.

Qr in sctis nō mō est sed
etiam hitat qui nō vbi
cunq; ē hitat. b

An sanctis vo etiam
hitat in quibz ē p gram. nō. n
ubicuq; est. ibi hitat. vbi uero
hitat ibi est. In solis bonis hi
tat. qui sūt tplm eius et sedes
eius. Vnde p Ezaiam dns ait
Celū mihi sedes est. terra aūt
scabellū pedū meoz. qr in ele

ctis qui sunt celum habitat deus et
regnat qui eius volutati deuo
ti obtemperat malos vero qui
sunt terra iudicij districtione cal
cat Unde in li. Sap. dr. Tronus
sapie aia iusti quia iniustis specia
lius est quam in alijs rebus in quibus
tamen omnibus totus est Quemadmodum
aia ut ait Aug. in epla ad Iero
de origine aie per omnes particulas cor
poris tota adest simul nec minor in
minoribus nec maior in maioribus
sed tamen in alijs intensius et in
alijs remissius operatur cum in sin
gulis particulis corporis essencialiter tota
sit Ita et deus cum sit in omnibus
essencialiter ac totus in illis tamen
plenius esse dr quos inhabitat i. in
quibus ita est ut faciat eos templum

sunt. et hi tales cum eo sunt iam ex parte
sed in beatitudine perfecte. Mali vero et
si ibi sint ubi ipse est qui nusquam
deest. non tamen sunt cum eo. Unde
Aug. super Joh. Non satis fuit dicere
ubi ego sum et illi sint. sed addidit
mecum. quia et ibi miseri possunt esse
ubi et ille est qui nusquam deest.
Sed beati sunt cum illo. quia non sunt
beati nisi ex eo quod cum illo sunt. qui
fruuntur eo: et vident illum sicut
est. Mali vero non sunt cum illo: ut
ceci in luce non sunt cum luce: nec
boni ita mirum sunt cum eo ut videant
per speciem: et si sunt aliquo modo cum
eo per fidem. Quomodo autem deus habitet
in bonis. ex illis aliquatenus intelligere
valebis que supra dicta sunt. cum de
spiritusanti processione temporali ageretur.

vbi licet ex pte exponit / ex pte n
cognoscimus et ex pte pplitamus
quo spus scus hitet in nob / qui
no sine pre et filio inhitat.

Vbi erat uel hitabat ante
qm esset creatura. c

Si aut queris vbi
hitabat deus / antequam sancti essent
Dicimus qz in se hitabat / Vn aug.
in li. con. Maximinu / In teplo
inquit suo hitat deus scz in sctis
qui sut tplm dei mo scdm fidem
ambulantes. / et tplm dei erut ali
qndo scdm spem / qualit etia nuc
tplm dei sut angeli. Sz diceret aliqs
Antequam faceret deus celu et tram:
antequam faceret sctos ubi hitabat.
In se hitabat deus. apud se ha

bitat. et apud se est. Non ergo
sancti sunt sic sunt domus dei. ut
ea subtracta cadat deus. Imo
sic habitat deus in sanctis ut si ipse
discesserit cadant.

Multa hic breuiter docet
que confirmant predicta.

Sciendum est etiam
quod ut ait Aug. in li. ad Dar-
danum. Dici nisi stultissime ne-
quit. spiritum sanctum non habere locum in
nostro corpore. quod totum anima nostra
impleuerit. Stultius etiam dicitur
angustiis alicubi impediri tri-
nitatem. ut pater et filius et spiritus
sanctus alicubi simul esse non possunt.
Verum illud est multum mirabilius
quod cum deus vbique sit totus. non

tamē in omnibus hītat. Q̄s por-
ro audeat opinari. nisi insepa-
bilitatē trinitatis penitus ignoret
q̄ in aliquo possit hītare pr̄ et fi-
lius in quo nō hītet spūs sctūs. aut
in aliquo spūsscūs in quo nō ha-
bitet pr̄ et filius. Fatēdum ē s̄
ubiq; ēē deū p diuinitatis p̄nciam
s̄ nō vbiq; p inhītacōnis grām
Ppter hanc em̄ hītacōm grē nō di-
cimus pr̄ nr̄ qui es vbiq; cū et hc̄ vm
sit sed qui es in celis. i. in sctis in
quibus ē quodā excellēciori modo.

Q̄ deus hītator ē quorū-
dam nondū cognoscentiū
deum. et non quorūdam
cognoscentium. e

Illud q̄z mirabile ē
Quia ut ait aug. in eodē. Deus

est inhitator quorundam non dum
cognoscentium deum et non quorundam
cognoscentium deum. Illi enim ad
tplm dei non ptinent qui cogno
scentes deum non sicut deum gli-
ficant. Ad tplm dei pertinet
paruuli sctificati sacro xpi
et remunerati spu scto: qui non
dum valent cognoscere deum.
Ergo quem potuerunt illi nosse n
hre isti potuerunt hre antequam
nosse. Beatissimi aut sunt illi
quibus est deum hre quod nosse. Hic
aliquatenus apit aug. quomodo ds
hitet in aliquo. i. habeatur cum
videlicet ita est in aliquo ut ab
eo cognoscatur et diligatur.
Quomodo deus totus v
biqz sit p essentiam. non pt

intelligi ab hūano sensu.
Ex predictis patet
Qꝛ deus ubiqꝫ totus ē per ēēn-
ciam: et in sctis hitat ꝑ grām
Cūqꝫ supius temuit ōnsum sit q
rōne dicat hitare in quibusdā/
efflagitaret ordinis rō id etiā
assignari quō ubiqꝫ ꝑ ēēnciaꝫ
et totus sit nisi huiꝰ considera-
cōnis sublimitas atꝫ īmēsitas
hūane mētis sensum ōmo ex-
cedēt. Ut em ait Cris. sr̄ eplaꝫ
ad hebre. Sicut mlta de deo in-
telligimꝰ que loqui penitꝰ nō
valemꝰ ita mlta loquimur que
intelligē nō sumꝰ idonei. Ubi
grā. Qꝛ ubiqꝫ deus est scimus et
dicimꝰ quō aūt ubiqꝫ sit intel-

lectu nō capimꝰ. Item Qꝛ ē in
corporea quedam vtus que omn
lim est causa bonoꝝ scimꝰ quō
aūt uel que ista sit penitus
ignoramꝰ.

Quorūdam opinio:
qui presumūt oñdere
quō deus ubiqꝫ sit per
eēntiam · potentiam
presentiam.

Quidā tamē īme
sa ingenio suo metiri presu
mētes hoc ita fore intelligē
dum tradiderūt qꝫ deus ubiqꝫ ꝑ
eēntiam ēē dr̄ nō qꝫ dei eēn
tia ꝓprie sit in omni loco et ī
omni creatura sꝫ qꝛ omnis na
atqꝫ omē quod nalit est in
quocūqꝫ loco sit ꝑ eū hēt ēē

et omnis locus in quo illud est.
Idem etiam dicunt ideo deum ubi-
que dici esse per presentiam vel per pote-
ntiam: quia cuncta loca sunt ei
presentia et que in eis sunt, nec in
eis aliquid operari cessat. Nam
et ipsa loca et quicquid in eis
est nisi ipse conservet manere
non possunt. In eis ergo per substantiam
deus esse dicitur, ut aiunt. quia per
virtutem proprie sue substantie facit.
ut etiam loca sint et omnia que
in eis sunt. Sed licet hec vera
sint que asserunt in expla-
nandis intelligentiis predictorum
in illis tamen verbis quibus dicitur
deus ubique esse per essentiam plus
contineri credendum est quod homo
viuens capere non valet.

Q̄ deus cū sit in omnibꝫ
rebus. non tamē sordibꝫ
rerū inquinatur.

Solet etiam ab eis-
dem queri quō deus subalit
insit omnibꝫ rebus et corpo-
raliū sordiū inq̄natōnibꝫ
nō ꝯtingatur quod tā friuo-
lum est. ut nec rn̄sione sit
dignū cū etiā spūs creatus
sordibus corporeis etiam le-
prosi vel q̄ntūcūqꝫ polluti
inq̄nari nō posset. Sol q̄ꝫ
radios suos sine sui pollu-
cōne effundit sup̄ loca. et
corpora nō solū mūda sed
etiam īmūda ac sordibus
fetencia quoꝝ contactu ho-

mines et alie quedā res infi-
ciūtur / solis vō radii impol-
luti et incontaminati ea con-
tingētes existūt / Non ē ergo
mirādū si eēntia dūna ōmo
simplex / et incōmutabil / oīa
replet loca: et omnibꝫ cr̄aturis
eēntialit̄ inest / nec tam̄ cuiꝰ
q̄m rei sordibus ꝯtaminatur
vel ꝯtingatur. Vnde Aug. in
li. de nā boni. Cū in dō inq̄t
sūt omnia que ꝯdidit nō tn̄
inquinat eū illi qui peccāt
De cuiꝰ etiā sapiā que attin-
git a fine usq̄ ad fine fortit̄
dr̄ / attingit oīa ꝓpter suā mū-
diciam et nihil inq̄natū in eā
incurrit / Postremo rn̄deant
quid potius de deo rn̄dēdū / exi-

stiment. uel q̄ nusq̄m ꝑ ēen-
tiam sit. uel ubiq3. uel q̄ ali-
cubi ita q̄ nō ubiq3. Ez q's
audeat dicē q̄ nusq̄m diuīa
ēentia sit. uel q̄ alicubi et nō
ubiq3 sit. Si em̄ ita est alicu-
bi q̄ nō ubiq3. ꝯ localis est.
Est ergo ubiq3 tota que con-
tinet totū. et penetrat totū
que nec pro sui simplicitate
diuidi. nec ꝑ sui puritate
maculari. nec ꝑ sui īmensita-
te vllomō comp̄hēdi potest.
Vnde aug. Deus vbiq3 ē. cui
nō locis. sz actōmb' ꝓpinq̄m.
Q̄ deus vbiq3 sit et in
omī tp̄e nō tamē local
ē. non circūscr̄ptibil'. nec
loco nec tp̄e mouetur.

Cumq; diuina natura
veraciter et essentialiter sit in omni
loco et in omni tempore non tamen
mouet per loca uel per tempora nec
temporalis nec localis est. Localis
non est quia penitus non circum
scribitur loco quia nec ita est
in uno loco quod non sit in alio:
Neq; dimensionem habet sicut corpus
cui secundum locum assignatur princi
pium medium et finis et ante et
retro dextra et sinistra sursum
et deorsum quod sui interposi
cione facit distanciam circumstan
cium. Duobus namq; his modis
dicitur in scriptura aliquid locale siue
circumscriptibile et conuerso scilicet uel quia
dimensionem capiens longitudinis

altitudinis et latitudinis distan-
ciam facit in loco ut corpus
vel quia loco diffinitur ac deter-
minatur. quoniam cum sit alicubi
non ubique inuenitur. quod non
solum corpori sed etiam omni crea-
to spiritui congruit. Omne ergo
corpus omnino locale est. spiritus
vero creatus quodam modo est lo-
calis et quodam modo non est local
Localis quidem dicitur quia diffinitione
loci terminatur. quoniam cum alicubi presens
sit totus. alibi non inuenitur. Non
autem ita local est. ut dimensionem
capiens distanciam in loco faciat
Diuina ergo sola essencia omnino
illocal et incircumscriptibil est. que
nec locis mouet aliquo. scilicet vel
determinatione finita vel dimensi

one suscepta. nec tpibus. s. af
fectu et cognitōe. Hys em duo
bus modis. s. loco uel tempore
fit mutatio creature que longe
est a creatore. Unde Aug. sr Gen
Ds inquit ops incōmutabilis
eternitate. volūtate. veritate sep
idem. mouet p tpus creaturā spi
tualem. mouet etiā p tpus et lo
cum creaturam corpalem: ut eo
motu nās quas cdidit admistret
Cū g tale aliquid agit. nō de
bemus opinari subiam qua ds ē
tpibus locisq; mutabilē siue p
tpa et loca mobilē. cū sit ipe et
interior omni re. qz in ipo st oia
et antiquior omnibz. qz ipe idez
est ante oia. et nouior omnibus
qz ipe idē post ~~an~~ omnia. s. pus omn

initia. Ecce hic aperte ostendit quod nec
locis nec temporibus mutatur vel movendus. Spiritualis autem creatura per tempus
movetur, corporalis vero etiam per
tempus et locum.

Quid sit mutari secundum tempus.

Mutari autem per tempus

est variari secundum qualitates interiores
vel exteriores, que sunt in ipsa re
que mutatur, ut quando suscipit vicis-
situdinem, gaudii, doloris, scientie
oblivionis, vel variationem forme
sine alicuius qualitatis exterioris.

Hec enim mutatio que fit secundum
tempus, variatio est qualitatum que
fit in corporali vel spirituali creatura
et ideo vocatur tempus.

Opinio quorundam qui

dicunt spus creatos no mo
ueri loco nec ee locales.

De mutatione vero
loci magna int conquirentes
disceptatio versatur. Sunt enim qui
dicunt nullum spm aliquo modo posse
mutari loco: ab omni spu locum
universaliter remouere volentes quoniam
secundum dimensionem tantum et circum
scriptionem locum constare asserunt
atque id solum ee locale. vel in loco
ee dicunt quod dimensionem recipit
et distantiam in loco facit. Et hoc
dicunt Aug. sensisse mutationem temporis
tantum spuali creature tribuentem
loci vero et temporis corporee

Hic respondetur eis
Sed ut supra diximus

Dupl̄r d̄r res esse local̄ vel circū-
scriptibilis s. uel q̄r dimēsionē
recipit et distāciam facit uel
q̄r loci termino diffinit quorū
vtrūq̄ cōuenit corporee crea-
ture. alterū vero tm̄ spūali.
Nam ut sup̄ diximus corporal̄
creatura ita est localis uel cir-
cūscriptibilis q̄ determinat diffi-
nicione loci et q̄ dimēsionem
recipiēs distaciam facit. Spūa-
lis vero tantū diffinicōe loci cō-
cludit cum ita sit alicubi q̄ nō
alibi. Sz nec dimēsionē reci-
pit nec distāciam in loco facit
quia si multi ēent spūs hic
nō eo coangustarēt locū quo
minus de corporibus ꝯtinēt. Ideo
q̄ Aug. attribuit mutacōz loci

corpori. nō spiui. qr licet spūs
trāseat de loco ad locū. non tn
ita ut dimēsionibz circumscriptus
in tpositōne sui faciat distāciaz
circūstāciū sicut corpus.

Conclusio ex pdictis qd
spūs creati sūt locales z
circūscriptibiles qdāmodo.
Spūs vero dei ōmo incircū
scriptibilis. n

Sunt ergo spitus
creati in loco: et trāseūt de loco
ad locū. et quodāmō locales: et
circūscriptibiles: non oī eomodo q
creature corporee. Spūs aūt increa
tus qui deus ē. in loco quidem est
et in oīi loco. sz ōmo illocabilis
z incircūscriptibilis. Unde Beda. sup
Lucā ait. Cū ad nos āgeli veniūt

sic exterius implent misterium.
ut tamen ante deum interius per con-
templacionem assistant. quia et si
angelus est spiritus circumscriptus
summus tamen spiritus qui deus est in-
circumscriptus est intra quem currit
angelus quocumque mittatur. Ecce hic
dicitur quia spiritus angelicus circumscrip-
tus est. spiritus autem qui deus est
incircumscriptus. Alibi etiam Ambrosius
distanciam ostendens inter spiritum
increatum et spiritum creatum dicit. se-
raphin de loco ad locum transire
inquiens ita de trinitate. dixit Esayas
quia missus est ad me unus de se-
raphin. Et spiritus quidem sanctus dicitur
missus. sed seraphin ad unum. spiritus
vero ad omnes. Seraphin mittitur
in misterio. spiritus operatur misterium.

Seraphim de loco ad locum transit
Non enim complet omnia. sed ipse re
pletur a spiritu. Hic aperte ostenditur
quod angeli quodammodo locales sunt.
Cum repetitione superiorum con
firmat autoritatibus deum esse
ubique sine locali motu.
Fateamur itaque divi
nam naturam pro immensitate sui nus
quam deesse. eamque solam omnino localem
et omnino incircumscriptibilem. nullo con
cludi loco. sed a fine usque ad finem at
tingere. non tamen spatiosa magni
tudine. nec locali motu. sed immensi
tate atque immobilitate sue essentie.
Unde Aug. ad Dardanum ait. Non
quasi spatiosa magnitudine. opinemur
deum per cuncta diffundi. sicut fumus
aut lux ista diffunditur. sed sicut in

duobus sapiētibus quoꝝ alter
altero corpore grandior ē sed sa-
pientior non est vna sapiā est
nec est in maiore maior nec in
minore minor nec minor in vno
q̄m in duobꝫ ita deus sine labore
regens et ꝯtinēs mūdū in celo to-
tus est in terra totus et in vtroq;
totus et nullo ꝯtentus loco sꝫ in
seipō ubiq; totus Idem q̄ꝫ sup̄ ps
ait Ad v̄bū dei ꝑtinet nō ēe i ꝑte
sꝫ ubiq; ēe per seipm̄ Hec em̄ est
sapiā dei que attingit a fine vsq;
ad finē fortit̄ nō tam̄ motu lo-
cali sꝫ īmobilitate sui velut si mo-
les aliqua saxea impleat aliquē
locū dr̄ q̄ attingit a fine illius loci
usq; ad finē cū tamē alterū nō de-
serat altum occupādo Non ḡ hēt

motū localem / vbū illud / et sapīa
illa solida est / et ubiqz / Ex p̄dictis
innotescit q̄ deus ē ita ubiqz p̄ ēēn-
ciam / q̄ nec spatiosa magnitudiē
diffūditur / nec vno deserto loco / aliū
occupat / qz localē motū non hēt
3 Ideoqz aug. volens p̄scindere a dei
puritate omēm localem motū / et
localem circūscriptionē / potius dicit
omnia esse in illo / q̄m ipm ēē alicubi
nec tamē ipm ēē locū / qui non ē in
loco / in li. lxxxiii. q. / ita inquiēs / Ds
non alicubi est / quod alicubi ē con-
tinetur loco / qd' ꝯtinē loco: corpꝰ
est / Deus aūt nō ē corpus / non ḡ
alicubi est / et tamē quia ē / et in lo-
co nō est / in illo sūt potius oīa / q̄m
ille alicubi / nec tamē ita in illo.
ut ipē sit locus / Locus em̄ in spacio

est quod in longitudine et latitu
dine et altitudine corporis occupat
nec deus tale aliquid est et omnia ergo
in ipso sunt et locus non est nec in
loco est. Locus tamen dei sed im
proprie dicitur templum dei non quod eo con
tineatur. Id autem nihil melius
quam anima munda intelligitur. Ecce
hic dicit deum non esse in loco sed
intelligendum est eum non esse in lo
co localiter scilicet quia nec circumscrip
tionem nec localem motum habet.

Oppositio qua videtur
probari quod deus mutetur loco.

Ad hoc autem solet
opponi sic. Quotidie fiunt crea
ture que ante non erant et in
eis deus est cum ante non esset
in eis est ergo ubi ante non erat

ideoq; mutabilis ee videtur.
Sz licet quotidie incipiat ee
in creaturis in quibz ante no
erat. qz ille no erat. hoc
tamen fit sine sui mutacoe
qualr in mundo cepit esse
quem fecit. tamen sine sui mu
tabilitate. et similr desinit
esse in quibz an erat sine
sui mutacone. nec tamen ipe
deserit locum. sz hoc deserit ee.

Epilogus ubi exponit
quare in pdictam ve
nerit disceptacom

Iam sufficienter de
monstratum esse videtur. quo
omnia dicantur ee in deo. et
deus in omnibz. quam discep

tacōm quasi incidentr susce
pimus qr id videbatr postu
lare res: circa quā nr ver
sabatur sermo. Disserebā
mus em de scīa siue sapīa
dei. et cū docerēmus deū scire
omnia: quesitū est vtrū
ppter cognicōm quam de
omnibus hēt. dicerentr omnia
ēe in deo: an alia racione
hoc diceret scriptura. Huius
ergo questionis occasio in
premissam nos deduxit di
sputacionem:

Hic redit ad ppositū
repetens supius dicta
ut addat alia. a

Vnc ergo ad
ppositū reuertentes

cepto insistam⁹ Sup̄ dictū
est / q̄ prescīa dei futurorum
tm̄ est / s̄z oīm̄ tam bonoꝝ q̄m
maloꝝ / Scīa v̄o uel sapiēcia
non mō de futuris / s̄z etiam de
p̄ntibus et futuris / nec tātū
de tp̄alibus / s̄z etiā de eternis
quia seipm̄ nouit deus / Hinc
oritur questio nō dissimulā
da / utr̄ s̄z scīa vel prescīa sit
causa rerū / an res sint causa
scīe uel prescīe dei / Vide em̄ p̄
scīa dei causa ēē eoꝝ / que ei
subsūt / ac necessitatē euenie
di eis facere / q̄r nec aliqua fu
tura fuissent / nisi deus ea pre
scisset / nec p̄ūt nō euenire / cū
deus ea prescīuerit / Si aūt im
possibile est ea nō euenire / q̄a

prescita sunt videtur ergo ipsa pre
sciencia qua prescita sunt eis esse causa
eueniendi. Impossibile est autem
ea non euenire cum prescita sint
quia si non euenirent cum prescita
sint falleretur dei presciencia. At dei
presciencia falli non potest. Impossibile
est ergo ea non euenire cum prescita
sint. Sic ergo presciencia causa eorum
esse videtur que prescita sunt. Hoc
idem et de sciencia dicitur. Sicque deus aliqua
nouerit ideo sint. Cui sententie Aug.
attestari videtur in xv. li. de ter
nitate sic dicens. Non ista ex aliquo
tempore cognouit deus: sed futura omnia
temporalia atque in eis eciam quid et
quando ab illo petitum fuerimus
et quos et de quibus rebus vel
exauditurus vel non exauditurus

esset. sine initio ante p̄ sciuit
Vniuersas aut̄ creaturas ꝛ spūa
les et corp̄ales: nō quia sūt
ī o nouit. sz ideo sūt qꝛ nouit.
nō em̄ nesciuit que fuerat crea
turus. qꝛ ḡ sciuit. creauit. nō qꝛ
creauit. sciuit. nec alit̄ sciuit cre
ata q̄m creanda. Non em̄ eius
sapiē aliquid accessit ex eis
sed ill' existētibz sicut op̄tebat
et q̄n op̄tebat illa mā sit ut
erat. Vnde in Eccl' Antequam cre
arētur. omnia nota sūt illi sic
et p9 q̄m consūmata sūt. Ecce
his v̄bis vide Aug. innuere sciam
et presciam dei cām ēe eoꝝ q̄e
sunt cū dicit ī o ea ēe qꝛ deus
nouit. Idem qꝫ in vi. li. dicē
videtur. Cū inquit decedant et

succedat tpa / nō decedit aliq̄
uel succedit scīe dei / in qua no
uit omnia que fecit per ipam /
Non enim hec que creata sūt
ideo sciuntur a deo quia facta
sūt / sed potius ideo facta sūt
qz immutabiliter ab eo sciuntur.
Et hic etiā significare videt
dei sciam tam eorum ee que sūt
dicens nō ideo deū ea nouisse
quia facta sūt / sz iō facta sūt
qz nouit ea deus / Ideoqz vi
detur dei sciā vel prescia cā
esse eorū que nouit.

In conuenientia ondit q̄
sequentur si dicere sciā
vl prescia causa omn̄ re
rum que ei subsūt.

Quod si ita ē ē g°

causa omnium malorum: cum omnia ma
la sciantur et presciantur a deo: quod
longe est a veritate. Si enim dei
scientia vel prescientia causa esset
malorum: esset utique deus auctor
malorum: quod penitus falsum
est. Non ergo scientia vel prescientia
dei causa est omnium que ei sub-
sunt.

Quia res future non sunt
causa scientie vel prescientie dei.

Neque etiam res future
causa sunt dei prescientie. Licet enim
non essent future nisi prescirentur
a deo: non tamen ideo prescientur
quia future sunt. Si enim hoc
esset tunc eius quod eternum est
aliquid existeret causa ab eo ali-
enum ab eo diversum et ex causa

turis pendet scia creatoris et
creatu causa eet increati. Ori
genes tamen sr Eplam ad Ro
man. ait. Non ppterea aliquid
erit quia id scit deus futurum sed quia
futurum e. ideo scitur a deo an
quam fiat. Hoc videtur premissis
verbis Augustini obuiare. Hic
enim significari videtur quod res
future cum sint prescie. ibi vero
quod prescia cum sit rerum futurarum

Quid ex predictis tenendum sit cum determinatione autoritatum.

Hanc igitur que videtur repu
gnantiam de medio tollere cu
pientes: dicimus res futuras
nullatenus cum esse prescie vel
vel scie dei: nec ideo prescire

vel sciri quia future uel facte
sunt ita exponentes quod ait.
Origen. quia futurum est ideo scitur
a deo antequam fiat. i. quod fu
turum est scitur a deo antequam fiat
neque sciretur nisi futurum esset
ut non notetur ibi causa. nisi
sine qua non fieret. Ita etiam
dicimus sciam uel per sciam dei
non esse causam eorum que fiunt nisi
talem sine qua non fiunt. si tamen
sciam ad noticiam tantum referamus
Si vero nomine scientie includitur
etiam beneplacitum atque dispositio.
tunc recte potest dici causa eorum que deus
facit. Hiis enim duobus modis ut
superius pretaxatum est accipitur
cognicio uel scientia dei. s. per noticiam
sola. vel per noticiam simul et bene-

placito. Hoc modo forte accep-
Aug. dicens. Ideo sunt quia nouit
i. quia scienti placuit. et quia
disposuit. Hic sensus ex eo ad-
iuuatur. quia de bonis ibi tantum agit
Aug. s. de creaturis. de hiis que
deus facit que omnia nouit. non
solum scientia sed etiam beneplacito.
ac dispositione. Sic ergo ibi accipitur
dei cognitio. ut non modo notitiam
sed etiam beneplacitum dei significet
Mala vero scit deus et prescit ante
quam fiant. sed sola notitia non bene-
placito. Prescit enim deus et predi-
cit etiam que non est ipse facturus
sicut prescivit et predixit infidelitatem
iudeorum. sed non fecit. Nec ideo quia
prescivit ad peccatum infidelitatis eos
coegit. nec prescisset uel predixisset

eorum mala nisi essent ea habituri

Unde Aug. super Joh. Deus inquit futurorum prescius per prophetam predixit infidelitatem iudeorum sed non fecit neque prescisset mala eorum nisi ea haberent. Non enim ideo quemquam ad peccandum cogit quia futura hominum peccata prenovit. Illorum enim prescivit peccata non sua. Ideoque si ea que ille prescivit ipsorum non sunt non vera ille prescivit. Sed quia illius prescientia falli non potest sine dubio non alius sed ipsi peccant quos deus peccatores esse prescivit. Et ideo si non malum sed bonum facere voluissent non malum factum previderentur ab eo qui novit quid sit quisque facturus. His verbis aperte ostenditur si diligenter attendamus prescientiam dei non esse causam malorum

qua prescit / qr nō ea prescit tq̄m
factus: nec tanq̄m sua / sz illoꝝ
qui sūt ea facturi uel habituri /
Prescivit s̄ illa sola noticia:
non bn̄placito autoritat̄ / Vn̄
datur intelligi / q̄ deus econuerso
p̄scit bona tāq̄m sua / tāq̄m ea que /
facturus est / ut illa p̄sciēdo / sil'
fuerit ip̄ius noticia et autori-
tatis beneplacitum.

Contra hoc quod dictum
est presciam dei nō posse
falli oppositio.

Ad hoc aūt quod
supradictū est. s. p̄sciam dei falli
nō posse / solet a quibusdam ita
opponi / Deus p̄scivit hūc lectuꝝ
uel aliquid huiusmodi / sed p̄t ēē ut
iste nō legat / ergo p̄t alit̄ ēē

dis 38

qm̄ deus p̄sciuit / ergo p̄t falli dei
prescia · quod ōmo falsum est.
Potest equidē nō fieri aliquid.
et illud tamē prescitū est fieri.
Non ideo tamē pōt falli dei pre
scia · quia si illud nō fieret · nec
a deo p̄scitum eēt fieri. Sed ad
huc vrgent questiōm dicentes:
Aut aliter pōt fieri qm̄ deus pre
sciuit / aut nō aliter. Si non aliter
ergo necessario cuncta euenīt. Si
vero aliter / p̄t ꝯ dei prescia falli
uel mutari. Sz p̄t aliter fieri · qr
p̄t aliter fieri qm̄ fiat · ita autē fit
ut p̄scitū est / aliter ergo p̄t fieri qm̄
p̄scitū est. Ad quod dicimꝰ illā lo
cutiōm multiplicē facē intelligēciaz
s. aliter p̄t fieri qm̄ deus p̄sciuit
et huiōi · ut p̄t nō esse quod deus

prescivit et impossibile est nō ēē
prescita oīa que fiūt et hūmoi
Possūt eñ hec ꝯiūctim intelligi
ut condicō sit implicata et dis
iūctim. Si eñ ita intelligas nō
pt aliter fieri qm deus p̄scivit. i.
nō pt vtrūqꝫ simul ēē scꝫ q deus
ita prescivit fieri et aliter fiat
vm intelligis. Si aūt p disiūctio
nem intelligas ut dicas hc aliter
nō posse euenire qm euenit qm
futurꝫ deus prescivit falsum est.
Hoc eñ aliter pt euenire q̄ eue
nit et tam deus hc mō futurꝫ p̄
scivit. Similr et alia determiatio
s. impossibile est illud nō euenire
quod deus p̄scivit vel cū deus p̄
scierit si ꝯiūctim intelligas verū
dicis si disiūctim falsum. Ita etiā

et illud. Impossibile ē nō ēē p̄scitū
omē quod fit. id nō p̄t ēē vtrūq;
simil' s. ut fiat et nō sit p̄scitum
hic sensus verus ē. Si vero dicis
deū nō potuisse nō p̄scire omē qd'
fit. falsum ē. Potuit em̄ facere ut
nō fieret. et ita non ēē p̄scitum:

Vtrum scīa dei possit augeri
uel minui. uel aliquō mu
tari. vtrūq; em̄ videtur pos
:se probari. A.

Reterea queri
solet. vtrū scīa dei possit augeri
uel minui. vtrūq; em̄ uidet' posse
p̄bari. Q̄ diuīa scīa possit augeri
uel mutari hoc mō p̄bat'. quia p̄t
deus scire quod nūqm̄ scit. Est. n.
aliquis qui nō est lecturus hodie.
et tamē pōt ēē ut legat hodie. p̄t

eñ hodie legere. Nihil aut̄ p̄t fieri
quod nō possit a deo sciri. Pot ḡ
deus scire hūc lecturū hodie. p̄t ḡ
aliquid scire quod nō scit. ḡ pot
eius scīa augeri uel mutari. ea
deq; videtur posse ee minui. Est eniz
aliquis hodie lecturus. quē deus
scit lecturū. At p̄t ee ut nō legat
ergo p̄t deus nō scire hūc lecturū
p̄t ergo nō scire aliquid q̄d scit.
ergo p̄t minui eius scīa uel mu
tari. Ad quod dicimus. qr dei scīa
omo īmutabilis ē. nec augeri p̄t
uel minui. Nam ut ait Aug. i xv.
li. de trin. Scīa dei est ipa sapia. et
sapia est ipa ēentia siue subā dei
qr in illius nē simplicitate mirabi
li nō est aliud sape et aliud ee. sed
quod ē sape hoc est et ee. Ideo qz

dis 39

nouit omnia verbum que nouit pater. Sed
ei nosse de patre est sicut esse. Nosse enim
et esse ibi unum est. Et ideo patri sicut
esse non est a filio: ita nec nosse.
Unde tanquam seipsum dicens pater
genuit verbum sibi equale per omnia.
Non enim seipsum integre perfecteque
dixisset: si aliquid minus aut am-
plius esset in eius verbo quam in seipso.
Hoc est ergo omnino verbum quod pater
non tamen est pater. Quia iste filius. ille
pater. Sciunt ergo inuicem pater et filius.
sed ille gignendo: iste nascendo. Et
omnia que sunt in eorum scientia. in eorum
sapientia. in eorum essentia. unusquisque
eorum simul videt. non particulatim aut
singulatim. velut alternante conspectu
hinc illuc. et inde huc. et rursum
inde. vel inde in aliud atque aliud. ut

aliqua videre non possit / nisi
nō videns alia / sz omnia simul
videt / quorum nullum est quod nō
semp videat et sciat / Cuius ita
qz scia inamissibilis et invaria
bilis est / Nostra vero scia / et
amissibilis et receptibilis est
quia nō hoc ē nob ēe quod
scire / Ppter hoc sicut nra
scientia illi scie dei dissimilis
est / sic et nrm vbum / quod
nascitur de scia nra / dissi
mile est illi vbo quod natū
est de pre scia / Ex hac au
toritate clare ondit̄ur sciaz
dei omo invariabilē esse / sic
ipa essentia dei omo invaria
bilis est / et q pr et filius cū
spū scto simul omnia sciūt et vi

dent. Sicut ergo nō pōt au-
geri uel minui diuīa ēēntia
ita nec diuīa sciā. et tamē
cōceditur posse scire quod nō
scit. quia posset aliquid ēē
subiectū eius sciē quod nō est.
et posset nō ēē subiectū ali-
quid quod ē sine ꝑmutatōe
ipsius sciencie.

Oppositō an deus pos-
sit nouit uel ex tpe scire
uel prescire aliquid.

Hic opponit a q̄bz
dam ita. Si deus pt aliquid
scire uel p̄scire quod nūquā
sciuit uel p̄sciuit. Potest ergo
ex tpe aliquid scire uel pre-
scire. Ad quod dicimus. Pōt
quidē deus scire uel p̄scire
oē qd pt facē. Et pt facē qd nūquā
fiet. pt ergo scire vl prescire

quod nunquam fiet, nec est nec
fuit, nec illud scit vel sciuit, ne
q3 prescit vel presciuit, quia
scia eius no est nisi de his q
sunt vel fuerunt vel erunt, et
prescia no est nisi de futuris
Et licet possit scire vel pre
scire quod nunquam est vel erit
no tamen pot aliquid scire
vel prescire ex tpe. Potest
ytiq3 scire vel prescire qd
nunquam est nec erit nec illd
scitu vel p scitum est ab
eterno, nec tamen pot inci
pere scire vel prescire illud
sz ita pt modo scire vel pre
scire ~~illud. sz ita pot modo~~
~~scire vel prescire~~ sicut pot
scisse vel p scisse ab eterno.

Si enim dicas eum modo posse scire uel prescire quod ab eterno non sciuit uel prescivit. x ita quod ab eterno non sciuerit uel prescivit quasi utrumque simul esse possit falsum est. Si uero dicas eum posse modo scire uel prescire quod ab eterno non sciuit uel prescivit. x habere potentiam sciendi uel prescendi ab eterno et modo aliquid nec tamen illud prescitum est uel futurum. verum est. Non potest ergo nouiter uel ex tempore scire uel prescire aliquid sicut non potest nouiter uel ex tempore velle aliquid et tamen potest velle quod nunquam voluit.

Utrum deus possit scire plura quam voluit.

Item a quibusdam

dr̄ deus posse plura scire quam

sciat quia pt̄ scire omnia que

scit et pt̄ aliqua facere que nunquam

erunt et illa pot̄ scire. non

enim aliqua incognita facere

potest. Si vero omnia essent que

modo sunt et alia quedam faceret

que non sunt nec erunt et illa omnia

sciret pro certo plura scit et quam

modo sciat nec tamen eius scientia

augeri pt̄ quia hoc totum fieri

posset sine mutabilitate scientie.

Constat ergo dei scientiam omnino

esse immutabilem nec augeri

posse vel minui. sed ei subiecta.

Quod videtur adversum illi

sententie qua supra dictum est.

deum semp̄ et simul scire
omnia.

Ei vero q̄d p̄dictū ē
s. q̄ deus omnia semp̄ videt ⁊ sil'
videtur obuiare quod ait hyero
in expositōne Abacuc. Absurdū
est inquit ad hoc deducere dei ma
iestatē ut sciat p̄ momēta sin
gula quot culices nascan̄ quot
ve moriātur. quota pulicū et
muscarū sit multitudo quot ve
pisces natent in aquis et silia
Non simus iā fatui adulatores
dei ut dū p̄uidētiam eius etiā
ad ima retrudimus in nosipos
iniuriosi simus. eādem irrōna
biliū et rōnabiliū p̄uidētiam
ēe dicētes. Hic videtur dicere

Hiero quod deus illorum minimorum
sciam siue prouidentiam non ha
beat quod si hoc est tunc non
omnia simul scit et semper Ex tali
itaque sensu illud dictum esse noueri
mus ut deum illa alternatim uel
particulatim scire neget per diuisa
temporum momenta sic illa cognouit sicut
per varia momenta illorum quedam de
ficiunt quedam incipiunt Neque illis
aliisque irronabilibus ita prouidet
quemadmodum ronabilibus Nunquid
enim ut ait apostolus cura est deo
de bobus et sicut non est cura
de bobus ita nec de aliis irro
nalibus Dicit tamen scriptura quia
ipsi est cura de omnibus Prouiden
ciam ergo et curam uniuersaliter de
cunctis que condidit habet ut habeat

vnū quotq; quod sibi debetur et
ꝯuenit. Sz spālem ꝓuidēciam
atq; curā hēt de rōnalibz quibz
ꝑcepta tradidit. eisq; recte viuēdi
legem prescripsit. ac ꝑmia ꝓmisit
hāc ꝓuidēciam et curā de irrōna
libz nō hēt. Ideo dicit apl's. qz
non ē cura de bobz. ꝓuidet tamē
omnibz et curat. x gubnat omnia
qui omnibz solem suū facit oriri
et pluuiā dat. Scit itaq; deus
quanta sit multitudo pulicū culicū
et muscarū et piscium. et qot nas
cātur quot ue moriātur. sz nō
scit hoc ꝑ momēta singla. imo
simul et semꝑ oīa. Neq; ita scit.
ut eādem hēat ꝓuidēciam irrō
nabiliū et rōnabiliū. x ut eo
dem penitꝰ mō ꝓuideat irra

tionabbibz et rōnablibz. Rō-
nablibz em̄ et p̄cepta dedit et
angelos ad custodiā delegat.

Breuis sūma p̄dictoꝝ cū additione quorūdā

Simul itaqz et im-
mutabl̄ scit deus omnia que
fuerūt et sūt et erūt tam bo-
nā q̄m mala. prescit quoqz oīa
futura tam bona q̄m mala.

Quid sit p̄destinacō et in quo differat a p̄sciencia.

Redestinacō

vero de bonis salutaribz ē et de ho-
minibus saluādis. vt em̄ ait Aug.
in lib. de p̄stinacōe scōꝝ. Prede-

stinatio est gr̄e p̄paratio, que sine
prescia ee nō pt. Pōt aūt sine
p̄destinatōe esse p̄scia. P̄destina
tione quippe deus ea p̄sciuit q̄
fuerat ipe factus, sed prescivit
ea deus etiā que nō est ipe factus
i. omnia mala. P̄destinauit eos q̄s
elegit, reliquos vero reprobauit.
ad morte eternā prescivit pec
caturos:

An aliquis p̄destinato
rū possit damnari. uel
reproborum saluari.

Predestinatorum
nullus videtur posse dānari. nec
reproborum aliquis posse saluari.

Vnde Aug. in li. de correctione et
gr̄a. In Apocal. inquit dr̄. Tene
quod hēs. ne alius accipiat coro

nam tuā. Si alius nō est ac
ceptus nisi iste pdideit certus
est electoꝝ nūs. v nō pt augeri
uel minui. Ad hoc aūt obiciūt
quidā intentes pbare nūerꝝ
electoꝝ posse augeri ꝛ minui
sic. Posset deus nō apponere
grām quibꝫ apponit ꝛ posset
subtrahere quibꝫ nō subtrahit
quod si faceret utiqꝫ dānarentur.
Posset itaqꝫ minui electorum
nūs. Ita etiā possꝫ augeri
quia posset apponi grā quibꝫ
nō apponit pquā saluarentur
Possent ꝯ saluari hīta grā
qui tamē sine ea dānabūtur
posset itaqꝫ augeri nūs ele
ctoꝝ. Quibꝫ rndemꝰ ex ea ra
cōne dictū ee et vm ee nūerꝝ

electorum non posse augeri uel
minui. quia non potest utrumque esse
s. ut aliquis saluetur et non sit
predestinatus. uel ut aliquis pre-
destinatus sit et damnetur. Intelli-
gentia enim conditionis implicite
veritatem facit in dicto. et impossi-
bilitatem in vero. Si vero simpliciter in-
telligatur impossibilitas non ad-
mittitur. ut cum dicitur predestinatus potest
uel non potest damnari. et reprobus potest uel non
potest saluari. In his enim et huiusmodi
locutionibus ex ratione dicti diuidi
candi est sententia dictionis. Alia
namque fit intelligentia si per coniunctionem
hec accipiatur dicta. alia si per dis-
iunctionem. ut supra cum de prescientia a-
gebatur pertaxatum est. Si enim cum di-
cis predestinatus non potest damnari. i-

telligas ita · v non pōt ēē ut p̄-
destinatus sit et dānetur verū
dicis: quia ꝯiunctim intelligis.
falsum aūt si disiunctim ut si
intelligas istū nō posse dam-
nari quē dico p̄destinatū po-
tuit em̄ nō ēē p̄destinatus et
ita damnaretur.

Quō adhuc instāt que-
stiōni

Verūtamē adhuc
instāt, et scdm̄ ꝯiunctōm argu-
mētādo ita p̄cedūt. Non enīz
inquiūt p̄t ēē ut aliquis p̄de-
stinatus sit et dānetur. Vtrūqz
istoꝝ simul ēē nō pōt, sz alterꝝ horꝝ
nō pōt nō ēē, s. quin iste sit pre-
destinatus, ab eterno em̄ p̄destina-
tus ē, et nō pōt mō nō ēē prede-

stinatus. Cum ergo impossibile sit
simul utrumque esse, et impossibile sit al-
terum non esse, videtur non posse alterum
esse, scilicet ut damnetur. Quod si est, ergo
non potest esse ut non saluet. In
huius questionis solucione malles
alios audire quam docere. Dicimus
tamen de prescientia similem posse
moueri questionem. Ideoque tam
hic quam ibi unam facimus responsionem
dicentes determinandum fore illud
cui innititur tota hec questio, scilicet
impossibile est alterum istorum
non esse, scilicet quin iste modo sit prede-
stinatus: ab eterno enim iste predes-
tinatus est. Distinguendum enim est
cum ait iste non potest modo non esse pre-
destinatus, uel non potest modo esse quin
sit predestinatus. Hoc enim coniunctim

uel disiunctim intelligi pt. Non enim
pot ee ut ab eterno sit pdestinat
et mo no sit pdestinatus, nec pot
ee simul ut sit pdestinatus et no
sit pdestinatus, sz tamen potuit
ee ab eterno q no eet pdestina-
tus et potuit ab eterno no esse
pdestinatus. Et sic ab etno ds
potuit eu non pdestinare, ita
conceditur a quibusdam q et mo pt
deus eu no pdestinasse, ab etno
ergo pt deus no pdestinasse eu,
ergo pt iste no fuisse pdestinatus.
Si vo no fuisset pdestinatus nec
mo eet pdestinatus. Ergo mo pot
no ee pdestinatus. Ita et de p-
scientia et de pscitis dicunt, qd in
tictionibz uel in opationibz dei
et hoim nullatenus concedunt. Exq

em aliquid factū est uel dictum
non ꝯcedūt ꝙ possit nō ēē uel
nō fuisse quod factū est uel di-
ctū referentes possibilitate uel im-
possibilitate ad nam rei existen-
tis. Cū vero de prescia uel de p̄-
destinatione dei agit. possibilitas
uel impossibilitas ad potēciam
dei refert. que sp̄ eadē fuit ⁊ ē
quia p̄destinatio. prescia. potē-
cia. vnū in deo est.

Quid sit reprobatio dei. ⁊
in quibꝫ consideretur. ⁊ qs
sit p̄destinatōis effectus.

Cūqꝫ p̄destinatio sit
grē p̄paratio. ⁊ diuīa electio qua
elegit qs voluit an mūdi consti-
tutōm vt ait apls. Reprobatio e-
comiso intelligēda ē prescia iniq-

tatis quorundam et preparatio dam-
nationis eorundem Sicut enim predes-
tinationis effectus illa gratia est
qua in presenti iustificamur atque ad
recte viuendum et in bono perseuerandum
seuerandum adiuuamur et illa qua in
futuro beatificamur ita reprobatio dei
qua ab eterno non eligendo quosdam
reprobauit secundum duo considerantur quorum
alterum prescit et non preparat. scilicet iniquitatem
alterum prescit et preparat. scilicet eternam penam
Unde Aug. ad Prosperum et Hilarium
Hec inquit regula incontusse te-
nenda est. peccatores in peccatis prescitos
esse non preparatos penam autem esse preparatam
Preparauit enim deus ut ait Aug.
in li. de bono perseuerantie in prescientia
sua quibus voluit bona sua et qui-
buscumque donat procul dubio se dona-

tur ee p̄sciuit. Preparauit etiam d̄s
ut ait ffulgencius mal' igne eternū
ill' vtiq; quos iuste p̄parauit ad lu-
enda suplicia. nec tamē p̄parauit
ad faciēda p̄cta. Preparauit n. deus
q̄d diuina equitas redderet. nō q̄d
hūana iniq̄tas admitteret. Nō em̄
sicut p̄parauit sctōs ad iusticiam p̄-
cipiēdam. sic p̄parauit iniq̄s ad iu-
sticiam amittēdā. quia p̄uitatis
p̄parator nūq̄m fuit. Sicut ergo p̄des-
tinacio dei ꝓprie est p̄sciā et p̄parā
bn̄ficiorū dei. quibz certissime libe-
rātur. quicūq; liberantur. ita rep-
bacio dei est p̄sciā malicie in qui-
busdam nō finende. et p̄paracō pene
nō termināde. Et sicut p̄destinacōis
effectus ē gr̄e apposicio. ita rep-
bacionis eterne quodāmō effectus

esse videtur obduratio. Nec obdu-
rat deus ut ait Aug. ad Sixtum
impartiendo malitiam, sed non impar-
tiendo gratiam: sicut nec digni sunt.
Quibus enim non impartitur, nec digni
sunt, nec merentur, potius ut non
imparciatur, hic digni sunt, hic merentur.
Unde apostolus ait: Cuius vult miseretur
deus, et quem vult indurat, misericordiam
appellans predestinationem, et preci-
pue predestinationis effectum, id est
gratie appositionem, obduratione vero
gratie privationem. Non enim ut ait
Aug. ad Simplicianum, intelligen-
dum est quod deus ita induret quasi
quemquam peccare cogat, sed tamen
quibusdam peccatoribus misericordiam iu-
stificationis sue non largitur,
et ob hoc eos indurare dicitur, quia

non eorum miseretur. non quia impel-
lit ut peccent. Eorum autem non
miseretur. quibus gratiam non esse pre-
bendam equitate occultissima:
et ab humanis sensibus remotis-
sima iudicat. quam non aperit.
sed mirat apostolus dicens: O alti-
tudo divitiarum sapientie et scientie dei.

Utrum aliquod sit meritum obduracionis et misericordie.

Iam autem querimus
meritum obduracionis et
misericordie. obduracionis meritum inve-
nimus. misericordie autem meritum non inve-
nimus. quia nullum est misericordie meritum
ne gratia vacuet si non gratis
donetur. sed meritis reddit. Mi-
seretur itaque secundum gratiam que gratis

tis datur. obdurat aut secundum
iudicium quod meritis redditur.
Unde datur intelligi. ut sicut re-
probatio dei est nolle misereri. ita
obduratio dei sit non misereri
ut non ab illo irroget aliquid
quo sit homo deterior. sed tantum quo
fit melior non erogetur. Ex his
aperte ostenditur quid miam. quod
oduratiom intellexit apostolus. et
quia mia nullum aduocat meritum
obduratio vero non est sine
merito et mie verbo. Hic accipit
predestinatio. et precipue prede-
stinationis effectus. obduratio-
nis vero non ipsa dei eterna rep-
batio. quia eius nullum est meritum
sed gratie priuatio siue subtractio
que quodammodo est reprobationis effe-

dis 21

ctus. Accipit tamē aliqndo rep-
bacio p obduracōe. sicut et p-
destinacio pro suo effectu: qui
est grā apposita. Grā em̄ que
apponit effectus est p̄destinacōis
Cum ergo grē que apponit ho-
mini ad iustificacōz nulla sint
merita. multo minus et ipius pre-
destinacōis qua ab eterno elegit
deus qs voluit. aliqua pūt exi-
stere merita. Ita nec rep̄bacōis
qua ab eterno quosdā p̄sciuit
futuros malos et dānādos. sic
elegit Iacob. et rep̄bauit. Ezau
quod nō fuit p meritis eorz que
tūc hr̄ent. qr nulla hebāt qm̄ nec
ipi existebāt. nec ppt futura mi-
ta que puideret. vel illū elegit
vel illum reprobauit.

Opinio quorundam quam fuit aliquando Augustinus: sed postea retractauit.

Opinati sunt tamen quidam deum ideo elegisse Iacob, quia talem futurum prescivit qui in eum crederet et ei serviret, quod aliquando Aug. se sensisse dicit in li. retract. ubi aperte ostendit, quod si propter futura merita electus esset, iam non ex gratia esset electio. Non ergo ideo electus est a deo, quia talis futurus erat, sed ex electione talis est factus, ita dicens: Disputans quid elegerit deus in nondum nato: cui dixit serviturum esse maiorem, et quid in eodem maiore similiter nondum nato reprobauit, ad hoc perduxi ratiocinationem, ut

dicem. Non ergo elegit deus opera
cuiusquam in prescia que ipse da
turus est. sed fidem elegit in prescia
et quem sibi creditur esse prescivit ipsum
elegit cui spiritum sanctum daret ut bona
operando etiam eternam vitam con
sequeretur. Ecce hic aperte dicit non
propter opera eum elegisse sed propter fidem
qua eum previdit creditur. sed quia
et in fide meritum est sicuti et in opera
bus. hoc retractavit dicens. Nondum
diligentius quesiveram nec adhuc
inveneram qualis sit electio gratie de qua
dicit apostolus. Reliquie per electionem
gratie salve fient. que utique non ex
gratia si ex meritis procedit. ut iam quod
datur non secundum gratiam sed secundum debi
tum sibi reddatur potius cum meritis
quam donetur. Proinde quod continuo dixi.

Dicit enim apls. Idem deus qui operatur
omnia in omnibus. Usquam autem dictum
est. Deus credit omnia in omnibus. Ac
deinde subiunxi. Quod ergo credimus
nostrum est. quod vero bonum operamur illius
est. qui credentibus dat spiritum sanctum. Pro
fecto non dicerem si iam scirem etiam
ipsam fidem inter dei munera
reperiri. que dantur in eodem spiritu.
Utrumque ergo nostrum est propter arbitrium vo
luntatis. et utrumque datum est per spiritum
fidei et caritatis. Et quod paulo post
dixi. Nostrum enim est credere et velle.
illius autem dare credentibus et volenti
bus. facultatem bene operandi per spiritum
sanctum. per quem caritas dei diffunditur
in cordibus nostris. verum est quidem. sed
eadem regula est. et utrumque ipsius est
quia ipse preparat voluntatem. et utrumque nostrum

dis 41

qz nō fit nisi volentibz nob: ergo et
meritū fidei de mīa dei venit. Non
ergo ꝓpter fidem vel aliqua merita
elegit deus aliquos ab eterno: vel
apposuit grām iustificacōnis in
tpe. sed gratuita bonitate sua elegit
ut boni ēent. Unde Aug. in libro de
pdesti. san. Non quia futuros nos
tales esse pscivit ideo elegit. sed
ut ēemus tales p ipam electionē
grē sue qua gratificavit nos in
dilecto filio suo:

His videtur contrariū
qd alibi ait Augustinus
His tamen adversari
videtur quod dicit Augus. sr Ma
lachiam ꝓphetam: ubi scptum ē.
Jacob dilexi. Esau aūt odio hūi
Cui inquit vult miserere deus: et

quē wlt indurat. sz hec volū
tas dei iniusta ēe nō pt. Venit
enim de occultissimis meritis. qr et
ipi pctores. cū ppter generale
pctm vnā massam fecerūt.
tamē nō nulla inter eos est
diuersitas. Precedit ergo aliqd
in pctoribus. quo quamuis
nondū sint iustificati. di
gni efficiantur iustificacōe
Et item precedit in aliis pctori
bus. quo digni sūt obtusione
Ecce videtur Aug. dicē. qd et
ipa dei volūtas. q alios ele
git alios reprobat ex meritis
pueniat. sz occultissimis. r
qd p meritis alios voluit eli
gere. alios reprobare. et qd p
meritis aliis apponit gratia

iustificationis aliis non: unde
obtunduntur. Sed quid intelli-
gere voluit ignoratur: nisi
forte hoc dicatur intellexisse
quod supra diximus eum retra-
ctasse. Nam ibidem etiam
quedam alia continue subdit
que in li. retrac. aperte retractat
quod utrumque legenti patebit
Unde verissimile est in pre-
missis etiam hoc retractasse
Quidam tamen ex eo sensu
accipiunt fore dictum non quia
aliquis predestinetur pro meritis
uel iustificationis gratiam me-
reatur, sed quia aliqui non a deo
mali sunt ut mereantur sibi
gratiam non impartiri. Nullus
enim dei gratiam mereri potest per quam

iustificat. potest tamen mereri
ut non apponat ut penitus abicia
Et quidem aliqui in tantum profundum
iniquitatis deuenerunt ut hoc me-
antur. ut hoc digni sint. alij
vero ita viuunt. vt si non mereantur
gratiam iustificationis non tamen
merentur omnino repelli et gratiam
sibi subtrahi. Ideoque dixit in qui-
busdam precedere quo digni sunt
iustificatione et in alijs quo digni
sunt obtusione. sed hoc friuolum est

Opinio quorundam falsa de occultis dei disserentium carnaliter.

Multi vero de isto

profundo querentes reddere rationem
atque secundum coniecturas cordis sui
inscrutabilem altitudinem iudi-

tiorum dei cogitare conantes in fa-
bulas vanitatis abierunt dicentes
quod anime sursum in celo peccant
et secundum peccata sua ad corpora
pro meritis diriguntur et dignis
sibi quasi carceribus includuntur.
Ierunt hii tales post cogitaciones
suas et volentes disputare de
dei profundo versi sunt in profundum
dicentes animas in celo ante conui-
satas et ibi aliquid boni uel
mali egisse et pro meritis ad cor-
pora terrena detrusas esse. Hoc
autem respuit catholica fides propter
euidentem apostoli sententiam qua
ait. Cum nondum nati essent aut
aliquid boni uel mali egissent
etc. Melior est ergo fidelis ignora-
cia quam temeraria scientia. Elegit ergo

eos quos voluit gratuita misericordia non
quia fideles futuri erant sed ut
fideles essent eisque gratiam dedit.
non quia fideles erant sed ut fierent
Ait enim apostolus Misericordiam consecutus
sum ut fidelis essem non ait quia
fidelis eram. Datur quidem et fideli.
sed data est etiam prius ut esset
fidelis. Ita etiam reprobavit quos
voluit non propter futura merita
que preuideret. veritate tamen re
ctissima et a nostris sensibus re
mota.

Questio:

Sed queritur utrum
sicut dicitur ~~legisse~~ elegisse quosdam ut bo
ni fierent et fideles. ita etiam
concedi debeat reprobasse quosdam
ut mali essent et infideles. et

obdurare ut peccent. Quod nullatenus concedi oportet. non enim reprobatio ita est causa mali sicut predestinatio est causa boni. neque obduratio ita facit hominem malum. quemadmodum misericordia facit bonum.

An ea que semel scit deus uel prescit semper sciat et prescit. et semper scierit uel prescierit

Preterea considerari oportet utrum ea omnia que semel scit uel prescit deus semper sciat et scierit. ac prescit et prescierit an olim scierit uel prescierit quod modo non scit uel prescit. De prescientia primo respondemus dicentes multa eum prescisse que modo non prescit. cum enim eius prescientia non sit nisi

de futuris ex quo illa que futura
erant ~~prescia~~ presencia fuerunt vel preterierunt
~~erunt~~ sub dei prescia esse desinunt.
sub scia vero ~~fuit~~ semper sunt.
Prescivit ergo deus omnia ab eterno
que futura erant. neque prescire
desinit nisi cum futura esse desinunt
Neque cum prescire desinit aliqua
que antea presciebat nimis
ea noscit quam ante cognoscebat
Non enim dicitur ex defectu scie dei
quod aliqua prescierit aliquando que
modo non presciat sed ex racione
verbi quod est prescia. Prescire
enim est ante scire aliquid quam
fiat. Ideoque non potest dici deus
prescire nisi ea que futura sunt
Hic de sciencia dicens deum
semper scire que semel scit.

De scia aut aliter dicimus

Scit enim deus semper omnia que aliquando scit. Omnem sciam quam aliquando habet semper habuit et habet et habebit. Ad hoc autem opponitur ita. Olim sciuit hunc hominem nasciturum qui natus est modo non scit eum nasciturum. Sciuit ergo aliquid quod modo non scit et alia huiusmodi infinita dici possunt. Sed ad hoc dicimus quod idem de natiuitate huius hominis et mundi creatione nunc etiam scit quod sciebat ante quam fierent. Sed tunc et nunc eius sciam eius diuersis exprimi verbis oportet. Nam quod tunc futurum erat nunc preteritum est. Ideoque verba commutanda sunt ad ipsum designandum. Sicut diuersis temporibus loquentes eandem diem

modo per hoc adverbium cras designamus
dum adhuc futura est / modo per hodie
dum presens est / modo per heri dum preteri
ta est. Ita antequam crearetur mundus
sciebat deus hunc creandum / postquam cre
atus est / scit eum creatum / nec est hoc
scire diversa. sed omnino idem de creatione
mundi / Sicut antiqui patres credi
derunt xpm nasciturum et moriturum
nos autem credimus eum natum et mor
tuum / nec tamen diversa credimus nos
et illi. sed eadem. Tempora enim ut ait Aug
variata sunt / et ideo verba sunt muta
ta non fides / Indubitanter ergo teneamus
deum semper omnia scire que aliquando scit.

De omnipotentia dei ubi prius
considerare quare dicatur ops. a

Nunc de omnipoten

tia dei agendum est / ubi

prima consideratio occurrit quo
vere deus dicatur omnipotens an quia
omnia possit an tantum quia ea possit
que vult. Quia enim deus omnia possit
pluribus autoritatibus comprobatur.
Ait enim Aug. in li. q. veteris ac noue
legis. Omnia quidem potest deus sed
non facit nisi quod conuenit veritati
eius et iustitie. Idem in eodem. Potuit
deus cuncta facere simul sed ratio prohibuit
vel voluntas. Rationem nempe ibi volun-
tatem dei appellauit quia dei voluntas
rationabilis est et equissima. Fatendum
est ergo deum omnia posse.

Quomodo dicatur deus omnia pos-
se cum nos multa possumus
que ipse non potest. b

Sed queritur quomodo
omnia posse dicatur cum nos quedam

possimus que ipse non potest. Non potest
enim ambulare loqui et huiusmodi que a
natura divinitatis sunt penitus a-
liena cum horum instrumenta nullatenus
habere queat incorporea et simplex
substantia. Quibus id respondendum arbitror
quod huiusmodi actiones ambulatio scilicet
et locutio et huiusmodi a dei potentia
aliene non sunt sed ad ipsam pertinent.
Licet enim huiusmodi actiones in se deus
habere non possit non enim potest ambulare
vel loqui et huiusmodi eas tamen in
creatuis potest operari facit enim ut
homo ambulet et loquatur et huiusmodi.
Non ergo per istas actiones divine po-
tentie detrahitur aliquid quia et
hoc potest facere omnipotens.

De aliis obiicitur

Sed sunt alia quidam

que deus nullatenus facere pt. ut
pcta. Non em pot mentiri. no pt
peccare. sz no ideo omipotencie
dei in aliquo detrahitur uel dero
gatur. si peccare no posse dicitur
quia no eet hoc potencie. sz infir
mitatis. Si em hoc posset omps
no esset. Non ergo impotencie. sz po
tencie imputandu est. qr ista
no pot. Unde Aug. in xv. li. de
trini. Magna inquit dei po
tencia est no posse mentiri.
Sut em quedam que in alijs
rebus potencie deputanda sut.
in alijs vero minime. et que in
alijs ~~rebus potencie~~ laudabi
lia sut. in alijs vero reprehen
sibilia sut. Non ergo ideo ds mi
nus potens est. qr peccare no pt

cū omps nullatenus possit ee
qui hoc potest.
Item de alijs opponit
Sunt etiā et alia
quedam que deus non pt
Vnde videtur nō omnia posse
non em̄ pōt mori vel falli
Vnde Aug. in li. de simbolo
Deus omps nō pt mori nō
pt falli nō pt miser fieri.
nō pt vinci. Hec vtiqz et
huiuoi absit ut possit ops
Si em̄ huiuoi passionibus
atqz defectibus subiici pos
set omps mīme foret. Et
ideo monstrat omps: qa
ei hec ꝓpinqre nō valēt. pt
tamen hec in alijs opari.
Q omnipotencia dei

scdm duo consideatur

Sic igitur

Hic ergo diligenter

consideratibz omnipotentia eius

1 scdm duo apparet. s. quod omnia

2 facit que vult. et nihil omnino

patitur. Scdm utrumque ds opus

verissime predicat. quia nec

aliquid est quod ei ad patiendum

corruptionem inferre valeat. nec

aliquid ad faciendum impedimen-

tum afferre. Manifestum est ita

quod deum omnino nihil esse pati et

omnia facere posse. preter ea quibz

eius dignitas lederetur. eiusque

excellentie derogaret. in quo

tamen non est minus opus. Hoc

enim posse non esset posse. sed non

posse. Nemo ergo deum impotentem

in aliquo dicere presumat. qui
omnia pt. que posse potentie e.
et inde vero dr omnipns.

Quibusdam autorita
tibz traditur q dr omno
omnipotens: quia potest
quicquid wlt.

Ex quibusdam tamen
autoritatibz traditur. ideo vere
dici omnipns: qr quicquid wlt
pt. Vnde Aug. in enchi. Non ob
aliud veraciter vocatur omnipns
nisi qm quicquid wlt pt. nec
volutate cuiuspiam creature
volutatis omnipotentis impedi
effectus. Idem in li. de spu et lra
Non pt deus facere iniusta. quia
ipe est suma iustitia et bonitas
Omnips vero est. non qr possit

omnia facere sed quia pt efficere
quicquid vult ita ut nihil va
leat eius volutati resistere quin
copleat aut aliquomo impedire
eadem Joh. Cris in omel. q
dam de expositione simboli ait.
Omnipotens dr deus quia posse
illius no pt inveniri non posse.
dicente pphta. Omnia quecunque
voluit fecit ipse est ergo omnipns
ut totum quod vult possit. Vnde
aplus. Eius inquit volutati
quis resistit. Hys autoritatibus
vidr ondi q deus ex eo tm dicatur
ops q omnia pt que vult non
quia omnia possit.

Determinatio pmissarum
autoritatum.

Sed ad hoc pt dici

q̄ Aug. vbi dicit Omp̄s nō dr̄
q̄ omnia possit ꝛc. tam ample
et generalr̄ accipit oīa: ut etiā
mala includeret que deus nō pōt
nec wlt. Non ergo negauit eū pos
se omnia que conuenit ei posse.
Similr̄ cū dicit. nō ob aliud vera
citer dr̄ omp̄s. nisi qm̄ quicq̄
wlt p̄t. nō negat eū posse etiam
ea que nō wlt. sz̄ aduersus illos
qui dicebāt deum multa velle q̄e
nō poterat. affirmat eū posse
quicq̄ wlt. Et ex eo vere dici
omnipotentē. non ob aliud quia
p̄t quicq̄ wlt. Sz̄ caue quō in
telligas. pōt quicq̄ wlt. An
quicq̄ wlt se posse. an quicq̄d
wlt facere. an quicq̄ wlt fieri.
Si em̄ ideo dicas omnipotētem

votari quia pt quicqd wlt se posse
g° et petrus. sic ops dici pt. vel q
libet scorum beatorum quia pt quicqd
wlt se posse et pot facere quicqd
wlt facere. Non enim wlt facere nisi
quod facit. nec posse nisi quod
pt. sz non pt facere quicquid wlt
fieri. Wlt enim saluos fieri qui
saluandi sunt. vnitam eos saluare
no valet. Ds aut quicqd wlt
fieri pot facere. Si enim wlt aliquid
fieri per se. pt illud facere per se. et p
se facit sicut celum et terram p se fecit.
quia voluit. Si aut wlt fieri p
creaturam et p eam opat. sicut p
homines facit domos et huiusmodi arti
ficialia. et deus quidem ex se et p se
pt. Homo aut uel angelus quantum
cumque btus est. non e potens ex se

vel per se. Oppositio.

Sz forte dices nec dei filius pt a se nec spusscus sz solus pr. Ille em pt a se q est a se filius aut qr no e a se sz a pre et spusscus ab vtroqz.

Ad quod dicimus qr licet filius no possit a se nec opetur a se pot tame et opatur per se sic et spusscus. Vnde hilarius in li. ix. de trin. Nature inquit cui contradicis heretice hec vnitas e ut ita per se agat filius ne a se agat et ita no a se agat ut per se agat. Per se aut dr agere et potes esse qr naralem het potenciam eadem quam et pr qua potes est et opat sed qr illam het a pre no a se io

a pre non a se dr posse et agere

Homo aut vel angelus gratui-
tam het potentiam qua potens e
Ideo ergo ve ac proprie deus trinitas
omps dr quia per se i naturali
potentia pt quicqd wlt fieri et qd
qd wlt se posse Nihil em wlt fieri
quod no possit facere per se vel per cre-
turas et nihil wlt se posse quod
no possit et ome quod wlt fieri
wlt se posse sz non ome qd vult
se posse wlt fieri Si em vellet fi-
eret qr volutati eius nihil resi-
stere possit.

Opinio quorunda dicentium
deum nil posse nisi qd facit.

Iuda tame de
suo sensu glantes dei
potentiam sub mesura coartari co

nati sunt. Cum enim dicunt hucusque
potest deus et non amplius, quid hoc
est aliud quam eius potentiam que
infinita est concludere et restringere
ad mensuram. Aiunt enim non potest
deus aliud facere quam facit, nec
melius facere id quod facit, nec
aliquid pretermittere de his que facit.
Istaque primam suam opinionem
verisimilibus argumentis causis
que commentitiis, nec non et sacrarum
autoritatum testimoniis munire
conantur dicentes: Non potest deus
facere nisi quod bonum et iustum
est fieri, non enim autem iustum et
bonum fieri ab eo nisi quod facit.
Si enim aliud iustum est et bonum
eum facere, sed quis audeat hoc dicere.

Secunda ratio.

Nota ergo facit omne quod iustum est et bonum facere.

Addūt etiā non pt
facere nisi quod iustitia eius exi-
git. sz nō exigit eius iustiā ut
faciat nisi quod facit. nō g° pt
facere nisi quod facit. Eadēqz iu-
stitia exigit. ut et id nō faciat
quod nō facit. nō aūt potest
facere cōtra iustiam suā. non g°
pt aliquid eorz facere q̄ dimittit

Respōsio ad prius dictū.

His aūt rndemus
duplicē vborz intelligētiā apī-
entes. et ab eis īuoluta euolue-
tes. sic. Non pt deus facere nisi
quod bonū est et iustū. v. nō pt
facere nisi illud quod si faceret bo-
nū et iustū eet. vm est. sz multa

potest facere que non bona sunt nec
iusta quia nec sunt nec erunt. nec
bene fiunt nec fient. quia numquam
fient. Item quod secundo propositum
fuit non potest facere nisi quod iustitia
sua exigit ut non fiat. Dicimus
quia exactionis verbum de deo con
grue non dicitur nec proprie accipitur
et in illis locutionibus duplex est
sensus. Si enim intelligas non
potest facere nisi quod sua iustitia exi
git. i. nisi quod voluntas sua iu
sta vult falsum dicis. Iustitia
enim ipsius dei equissima voluntas
accipitur. qualiter accipit Aug.
illa verba domini in Gen. loquentis
ad loth. Non possum quicquam facere
donec illo introeas exponens.
non posse inquit se dixit. quod sine

dubio poterat p potentiam. sed
nō poterat per iustiam. qi pote
rat quidē. sz nō volebat. et illa
volūtas iusta erat. Si vero p
hec vba intelligis eū nō posse
facere nisi illud quod si fieret
iustitie eius cōueniret. verū
dicis. Sicut distingue illud. Nō
pōt facere quod sua iustiā exi
git ut nō faciat. r nō pt facere
id quod ipe qui ē sūma iusti
tia. nō vult facere falsum ē. Si
aūt his vbis intelligas eum
nō posse facere id quod iustitie
eius cōuenire nō pōt. vm dicis

Tertia illorū ratio

Addūt qz et alia di
centes. Non pt deus facere nisi
quod debet. nō aūt debet facere

nisi quod facit. Si em debet alia
facere non ergo facit omē quod
debet. Si vo facit omē qd' dēt
nec pōt facere nisi quod debet
nō ergo pt facere nisi qd' facit
Item aut debet dimittē qr di
mittit ne faciat aut nō debet
Si nō debet nō recte dimittit
Si vo debet dimittē. Si non dz
facere Si aut nō debet nec decet
non optet eū facere si non decet
nec optet eū facere. g non pt
facere. nō ergo pt facere nisi qd'
facit nec pt illud dimittē qd'
facit q'n faciat. qz debet illud
facere et quod debet facere nō pt
illud dimittē Ez ut nō videtur
hoc vbum debet venenu hēt
Multiplicē em et uolutam

dis. 43.

cōtinet intelligēciam nec dō p
prie cōpetit qui non ē debitor
nob: nisi forte ex pmisso. Nos
vo ei debitores sumꝰ ex cōmis-
so. Vt aūt venenū euacuetur
distingue vbi sensum. Non pt
deus facē nisi quod dz. i. nisi
quod vult falsum est. Sic. n
pt ipē dici debē aliquid quia
vult illud. Si aūt dicatur nō
pōt nisi quod debet. i. nō pt
nisi illud quod si faceret ei bn
ꝯueniret verum est. Addunt
quoqꝫ illi dicētes: nihil facit
aut dimittit nisi optima et
rōnabili causa. licet nob oc
culta sit. scdm quā oportet
eū facere ac dimittē. que fa
cit uel dimittit. Ratio eīm penes

eum est qua illa facit et illa
dimittit que ratio eterna est
et semper manens. preterquam non
potest aliquid facere vel dimittere
Illa sic manente non potest quod
facit dimittere nec quod dimittit facere
et ita non potest facere nisi quod
facit. Et ad hoc vndemus ambi
guitatem locutionis determinan
tes. Cum enim dicitur ratio vel causa
optima penes deum est qua fa
cit cuncta que facit. et dimittit
ea que dimittit. verum quidem
est quia in eo voluntas est equis
sima et rectissima qua facit
et dimittit que vult. contra quam
facere non potest. nec preter eam
facere ~~non~~ potest. Nec vtique contra
eam faceret nec preter eam si ea

q̄ facit dimittet uel que dimittit
faceret. sz eadē manente ratione
et causa alia potuit facere. ⁊ ista
dimittere. Licet ergo ratio sit penes
eū qua alia facit et alia dimit
tit. pt tamē secdm eadē rōnē
et dimittere que facit. et facere
que dimittit. Hoc aut addūt
Ratio est eū facere que facit ⁊
nō alia. et nō pōt facere nisi
quod rō est eū facere et ita nō
pt facere nisi quod facit. Item
ratio est eū dimittere que dittit
et nō pōt nō dimittere quod rō
est eū dimittere et ita nō pt nō
dimittere quod dittit. Et ad hc
dicimus locutōs ambiguas ēē
⁊ iō determinādas. Si enim cū
dr nō pt facere nisi qd rō ē eū

facere intelligas eum facere nisi ea
que rōnabilia sūt et ea que
si ~~rōnabilia~~ adeo fient rōnabilia
eēnt. verus est sensus. Si
aūt intelligas eū nō posse
facere alia rōnabilia et bona
nisi ea que vult et facit. fal
sus est intellectus. Ite aliud
adiūgūt dicētes. Si pt deus
aliud facere qm facit. pt ergo
facere quod nō p̄sciuit. et si
pt facere qd nō p̄sciuit. pt
sine prescia opari. qr omē
quod facturū se p̄sciuit facit.
nec facit aliquid quod nō
p̄sciuit. Qd si p̄ter sciam eius
aliquid fieri ipossibile ē. omē
ergo quod prescitū est fieri ne
cesse est. ergo aliud fieri qm fit

nulla rōne possibile est. Sō
non pt a deo fieri nisi qd fit
Hec aūt questio de p̄sciā fa
cile determiari pt. p ea que
supuis dicta sūt cū de p̄sciā
ageretur.

Autoritatibz vtūtur in
assercōm sue opinionis

Nis aūt illi scruta
tores qui defecerūt scrutantes
scrutinia sctōz annectūt tes
timonia. Dicit em̄ Aug. in li.
de simbolo. Hoc solū non pt
deus quod nō wlt. p qd uidet
nō posse facere aliquid nisi qd
wlt. sz nō wlt nisi quod facit
et ita videt nō posse nisi qd
facit. Illud aūt intelligēdū
est. Id solū nō pt deus q nō

wlt. s. se posse. Idem in vij. li.
confess ad deū loquēs ait. Nec
cogeris inuitus ad aliquid. qr
volūtas tua nō est maior qm
potētia. eēt aūt maior. si te
ipō tuipē maior eēs. Ex hoc
videt qd deus nō possit plura
qm wlt. sicut nō wlt plura qm
pōt. Sicut em volūtas nō est
maior potētia. ita nec potētia
maior est volūtate. Ideoqz sic
plura non wlt qm pt. ita eū
nō plura posse qm velle dicūt.
Sz ad hoc dicimus. qr nec volū
tas potētia. nec potētia volūte
maior ē. qr vna et eadem res
est potētia et volūtas. sz ipē
deus. qui eēt maior seipō. si vo
lūtas maior eēt potētia. vl' po

tentia volūtate. Nec hac auto-
ritate nega deū plura posse
q̄m velle. q̄z plura sūt subiecta
eius potētie q̄m volūtati. Et fa-
team itaq̄z deū plura posse facere
que nō vult. et posse dimittere
que facit. Qd ut certius firmi-
usq̄z teneā scripture testimoniis
asseramus deū plura posse facere
q̄m faciat. Veritas ipa secdm
Math. ait. An putas quia nō
possū rogare prem meū et ex-
hibebit mi mō plus q̄m duode-
cim legiones angelorū. Ex q̄bz
vbis patent innuit. q̄z et filius
poterat rogare q̄d nō rogabat
et pr exhibere quod nō exhibebat
Vterq̄z ergo poterat facere quod nō
faciebat. Aug. etiā in ench ait.

Omnipotētis volūtas multa pt
facere que nō vult nec facit potuit
em̄ facere. vt xii legiones angelorum
pugnarēt cōtra illos qui xp̄m ce-
perūt. Iste in eodem. Cur apud
quosdam nō facte sūt vtutes
que si facte fuissent egissēt illi
homines pniam et facte sūt apd
eos qui nō erāt credituri. tūc
nō latebit quod nūc latet.
Nec utiqz iniuste deus noluit
saluos fieri cū possent salui
ēe si vellent. Tūc in clarissima
sapie luce videbitur quod nūc
piorū fides hz antequam mani-
festa cognitione videatur quam
certa et immutabilis et efficacis-
sima sit volūtas dei que multa
possit et nō velit. nihil aūt qd

non possit velit. Idem in li. de
natura et gra. Dus lazarum su
scitauit in corpore. Aunq dicen
dum est. non potuit Iudam suscitare
in mente. Potuit quidem. sed noluit
His autoritatibus aliisque multis
aperte docetur. quod deus multa pos
sit facere que non vult. quod etiam
ratione probari potest. Non enim vult
deus omnes homines iustificare.
et tamen quis dubitat eum pos
se. Potest ergo deus aliud facere quam
facit. et tamen si aliud faceret
alius ipse non esset. Et potest aliud
velle quam vult. et tamen eius vo
luntas nec alia nec noua. nec
mutabilis aliquomodo potest esse. Quia
et si possit velle quod nunquam voluit
nec tamen nouit. nec noua volun

tate. sz sempr̄na tm̄ volūtate
velle pt̄. pt̄ em̄ velle q̄d ab et̄
no pt̄ voluisse. lz em̄ potēciam
volēdi. et nūc et ab eterno. q̄
tamē nec mō wlt. nec ab eter
no voluit.

An deus possit facere aliquid
melius q̄m facit.

Nunc illud ꝛstat
discutiēdū. utrū melius
aliquid possit facere q̄m facit. So
lent em̄ illi scrutatores dicere. q̄
ea que facit deus nō pt̄ meliora
facere. quia si posset facere et nō
faceret. inuidus eēt. ꝛ nō sūme bonus.
Et hoc ex simili astruere conantur.
Ait em̄ Aug. in li. lxxxiii. q. ds
quē genuit. q̄m meliorē se ge
nerare nō potuit. nihil em̄ deo

meliuis debuit eq̄lem. Si enim
voluit et nō potuit infirmus ē
Si potuit et noluit īuid⁹. Exq̄
confirmā equalē genuisse filiū.
A simili volūt dicē q̄ si pt deus
rem meliorē facē q̄m facit iui-
dus ē. Sz nō valet huius silitu-
dinis inductio quia filiū genuit
de subtia sua. Ideoqz si possz gi-
gnere eq̄lem et nō gignēt īuid⁹
eet. alia vō que nō de subā sua
facit meliora facē pōt.

Questio q̄ illi artātur

Verū h̄ ab eis rn̄dei
deposito. cur dicāt rem aliquā
siue etiā rerū vniūsitatē in qua
maior cōsūmatio exp̄ssa ē nō
posse ēē meliorē q̄m ē siue idō
quia sūme bona ē. ita ut nulla

omnino boni perfectio ei desit. Sive ideo
quia maius bonum quod ei deest
capere ipsa non valeat. Sed si ita sum
me boni dicitur ut nulla ei perfectio
boni desit, iam creatura creatori
equatur. Si vero iam non potest melior
esse quia bonum amplius quod ei deest
capere ipsa non valet, iam hoc ipsum
non posse defectionis est, non consu
mationis. Et potest esse melior si fiat
capax melioris boni, quod ipse potest
qui eam fecit. Potest ergo deus meliorem
rem facere quam facit. Unde Aug. super
Gen. Tale potuit deus hominem
fecisse qui nec peccare posset nec
vellet et si talem fecisset quis du
bitat eum meliorem fuisse. Ex predi
ctis constat quod potest deus et alia
facere quam facit et que facit meli

ora ea facere quam facit.
Vtrum alio vel meliori modo
possit facere quam facit.
Post hec considerandum
est / vtrum alio modo vel meliori quam
facit possit ea facere que facit.
Si modus operationis ad sapientiam
opificis referatur / nec alius nec
melior modus esse potest / Non enim
potest facere aliquid aliter vel me-
lius quam facit. i. alia sapientia vel
maiori sapientia / Nihil enim sapien-
tius potest facere quam facit / Si vero
referatur modus ad rem ipsam
quam facit deus / dicimus. quia et
alius et melior potest esse modus /
Et secundum hoc concedi potest / quia ea
que facit / potest facere melius / et a-
liter quam facit. / quia potest quibusdam

meliorē modū existēdi p̄ stare / et
quibusdā aliū / Unde Aug. in
xiij li. de trini. dicit. q̄ fuit et a
lius modus nr̄e liberacōis pos
sibilis deo / qui omnia p̄t / sz nullus
alius nr̄e miserie sanāde fuit cō
venientior. / Pt g° deus eorū que
facit quedā aliomō meliori / q̄dam
aliomō eqz bono / quedā etiam
minus bono facere q̄m facit / Ut tn̄
modus referatur ad q̄litatem
opis. v. creature / non ad sapien
tiam creatoris.

Utrz deus semp̄ possit omē
quod olim potuit.

Preterea queri solet.

Utrz deus sp̄ possit omē / qd olim
potuit / Qd quibzdā videt dicētibz
Potuit deus incarnari / et potuit

mori et resurgere et alia huiusmodi
que modo non potest. Potuit ergo que modo
non potest et ita habuit potentiam quam
modo non habet. Unde videtur potentia eius
imminuta. Ad quod dicimus quia sicut
omnia semper scit que aliquando sciuit
et semper vult que aliquando voluit.
nec unquam aliquam scientiam amit
tit vel voluntatem mutat quam
habuerit. ita omnia semper potest que
aliquando potuit. nec unquam aliqua
potentia sua priuatur. Non est ergo
priuatus potentia incarnandi
uel resurgendi licet non possit
modo incarnari uel resurgere.
Sicut enim potuit olim incarnari
ita et potuit modo incarnatus esse.
in quo eiusdem rei potentia mon
stratur. Ut enim olim sciuit se re

surrecturꝝ. et mō scit se resurre-
xisse. Nec ē alia scīa illud olim
sciuisse. et hꝰ mō scire. sed eadem
ōino. Et sicut voluit olim re-
surgere. et mō resurrexisse. in
quo vnius rei volūtas exprimitur
Ita potuit olim nasci et resur-
gere. et mō ipe pt natus fuisse
et resurrexisse. et est eiusdem
rei potētia. Si em posset mō
nasci et resurgere nō eet idem
posse. Verba em diuersorꝝ tpm diu-
sis plata tpibus. et diuersis
adiuncta adūbiis. eūdem faciūt
sensum. vt mō loqntes dicimus
iste pt legere hodie. cras aūt di-
cimus. iste pōt legisse vl' potuit
legere heri. ubiqz vnius rei mon-
stratur potētia. Si aūt diuersis

tpibus loquētes / eiusdem tpis
xbis et adūbijs vtam̄ / dicētes
hodie / iste pt legē hodie / et di-
cētes cras / iste pt hodie legē.
nō idem sz diūsa dicimꝰ eū pos-
se. ffateam̄ ergo deū sp posse
quicquid semel potuit. i. hre
illam potēciam quā semel
hūit / et illius omīs rei potē-
ciam cuius semel hūit / sz nō
sp posse facē omē illud quod
aliqn̄ potuit facē / pt quidē
facē aut fecisse quod aliqndo
potuit / Simlr quicq̄ voluit
et wlt. i. omēm quā hūit vo-
lūtatē. et mō habet / et cuiꝰ
cūqz rei volūtatē habuerit.
et mō hēt / nō tam̄ wlt esse
vel fieri / sz wlt fuisse vel factū

esse. Ita et de scia dei dicendum e.

De volūtate dei que ēen
cia dei est vna et eterna
et de signis eius.

Nam de volūtate
dei aliquid pro sensus
nri imbecillitate dicendum est.
Sciendum est s° quia volūtas
siue volens de deo scdm ēentia
dr. Non ē em ei aliud velle et a
liud ēe. sz omo idem. Et sic idem
est ei ēe bonū quod ēe deū. Nam
volūtas qua semp volēs est
nō affectus vel motus ē qui in
deū cadere nō valet. sz diuīa
vsia qua volēs est deus et
huiusmodi.
Qz licet idem sit deo vel
le quod ēe nō tamē pōt

dici deus esse omnia que
vult. .b.

Et licet ibidem sit
deo velle quod esse non tamen
dicendum est deum esse omnia que
vult. Quod quidam de dei volun-
tate non recte sentientes nobis
obiciunt dicentes. Si idem est
deo velle quod esse. Sed cum di-
cimus deum velle omnia que fa-
cit dicimus eum esse omnia que facit
alioquin non ibi illo verbo idem
significatur quod significatur hoc verbo
esse cum de deo dicitur. Et si ita est non
semper dicitur de deo velle secundum essentiam
Si vero secundum essentiam non dicitur
aliquando. quomodo sed dicitur de deo. Rela-
tive enim numquam dicitur. Ad quod dicimus

qz licet idem penitus sit deo velle
quod ee non tamē pt dici omnia
que vult sicut idem est deo esse
quod scire nec tamē sicut dicit
scire omnia ita qz pt dici ee oia.

Quis sit sensus horum verborum deus scit vel deus vult. Item deus scit omnia: vel vult aliquid: et quid de deo in hijs predicetur. .c.

Et vbicumqz deus dr scire uel sciens vel velle vl volēs hec de eo scdm ēentiā dicūtur. Cum em dr deus scit uel deus vult siue deus est sciens vel volens ēentia diuina pdicat. et deus ee enūciat. Cum aut addit omnia vel aliquid. vel aliqua. et dr deus scit oia. vel

wlt aliquid vel aliqua: ēēntia
quidem diuīa p̄dicat̄ nō sīpliciter
et absolute sz ita ut sciē que ipē
est oīa subiecta mōstrēt̄ z vo-
lūtati que ipa eadem est aliq̄d
uel aliqua subiecta ēē dicātur
ut talis fiat sensus: deus scit
oīa. r deus est cuius sciē que
ipius ēēntia est oīa subiecta
sūt. Simlr deus wlt hec vel
illa. r deus ē cuius volūtati q̄
ipe est hec siue illa subiecta
sūt. Volens ergo siue velle dr
deus scdm ēēntiā cuius volūtas
ēēntia est sempr̄na et īmuta-
blis licet ea varietur et trā-
seant. que ei subiecta sunt.
Que nō pt ēē iniusta vl ma-
la. quia deus est.

Qꝛ dei volūtas sūme bo
na causa est oīm que na
turaliter ~~sūt vel fa~~ sunt.
cuiꝰ cā non ē querenda · qa
nllam hꝫ cū sit eterna.

11 Hec itaqꝫ sūme bon̄
volūtas causa est oīm que
naturaliter fiūt vel facta siue
futura sūt. que nlla p̄uēta ē
causa. qꝛ eterna ē. Idoqꝫ cā
ipius querenda nō est. Qui em̄
eius cām querit. aliqꝫ maius
ea querit. cū nihil ea maiꝰ sit.
Vnde Aug. in li. lxxxiii. q. Qui
querit quare voluit d's mūdū
facere. cām querit volūtat dei.
Oīmis aūt causa efficiēs ma
ior est eo quod efficit. Nihil aūt
maius est volūtate dei. Non ꝯ

eius causa querenda est. Idem in
libro contra manicheos: Si qui di-
xerint quid placuit deo facere celum
et terram. Respondendum est eis: qui vo-
luntatem dei nosse desiderant: causas et
voluntatem dei scire querunt quod volun-
tas dei omnium que sunt ipsa sit causa.
Si enim habet causam voluntas, est aliquid
quod antecedebat voluntatem dei,
quod nephas est credere. Qui ergo dicit
quare fecit deus celum et terram,
respondendum est illi quia voluit. Voluntas
enim dei causa est celi et terre. Et ideo
maior est voluntas dei quam celum
et terra. Qui autem dicit quare vo-
luit facere celum et terram, maius
aliquid querit quam est voluntas dei,
nihil autem maius inveniri potest.
Compescat se ergo humana temeri

tas / et id quod nō est nō queat
ne id quod ~~est nō~~ est nō inueniat
Ecce hys autoritatibꝫ aperte insi
nuatur q̄ volūtatis dei causa nulla
est / et ideo querenda nō est.

Q̄ volūtas dei p̄ma et sū
ma causa est oīm. .c.

Voluntas ergo dei

ut ait Aug. in tercio li. de trini
p̄ma et sūma cā est oīm sperū
atq̄ motionū. Nihil em̄ fit q̄ nō
de interiori atq̄ intelligibili aula
sūmi imperatoris egrediatur / scdm̄
ineffabilē iustiam. Ubi em̄ nō
operatur / quod vult dei omnipotētis
sapiā. / que pertingit a fine usq̄
ad finē fortit. et disponit omnia
suauit. / et nō solū facit ea que p
seuerātia cōsuetudinis admiratōm

nō admittūt / sz etiā ea que ꝓpter
raritatē et insolitū euētū mira
videntur. ut sūt defectꝰ lūiariū. et
terremotꝰ et monstrosi animātiū
ꝑtus / et hijs similia. quoꝝ nihil fit
sine volūtate dei. sed plerisqz non
apparet / Ideoqz placuit vanitati
phōꝝ etiā causis alijs ea attribuē /
cū oīno videē nō possent supiorem
ceteris omībz cām. v. volūtatem dei.
Itaqz nō nisi dei volūtas cā ꝑma
est sanitatis. egritudinis. ꝑmiorū
atz penaꝝ. grāꝝ et retributionū.
Hec ergo sola est vnde ortum ē
quicqꝫ est. et ipa nō est orta. sz
eterna.

Quibus modis accipitur dei voluntas.

Hic nō ē ꝑtermittēdꝰ

nob. q sacra scriptura de volūtate
dei varijs modis loqui consueuit.
Et tamē non ē dei volūtas diuisa.
sz locutio diuisa est de volūtate.
q nōie volūtatis diuisa accipit
Nam volūtas dei vere ac pprie
dr que in ipo est et ipius ēentia
est. et hec vna est. nec multipli
citate recipit. nec mutabilitate
que inexpleta esse nō pot. de
qua pphita ait. Oīa quecūqz
voluit dūs fecit. Et apls. Volū
tati eius quis resistet. Et ali
bi. Vt pbetis que sit volūtas dei
bona et bnplacēs et perfecta.
Et hec volūtas recte appellat
bnplacitū dei siue dispositio.
Q scdm figurā dr volū
tas dei. pceptō. phibitio.

consiliū · p̄missio · opacō · et
ideo pluralr̄ dicit scr̄ptura
voluntates

Aliqn̄ v̄o scd̄m q̄ndā
figurā dicēdi volūtas dei vocat
quod scd̄m ꝓpetatē non ē volū
tas eius ut p̄ceptio · ꝓhibitio ·
cōsiliū · necnō p̄missio · ꝛ opacō
Ideoq; plr̄ aliq̄ndo scr̄ptura volū
tates dei ꝓnūciat Vnde ꝓphta
Magna opa dn̄i exquisita in
om̄s volūtates eius cū nō sit
nisi vna volūtas dei que ipe ē
plr̄ tamē dicit volūtates quia
volūtas dei vaijs modis ac ꝓ
diuisis accipit ut dictū ē Ista
etiā idem ꝓphta ꝓpt̄ multos effe
ctus mīe et iustīe plr̄ dic̄ Mīas

dñi in eternū cātabo. Et alibi.
Iustitie dñi recte letificātes cor-
da. Cū tamē in deo vna sit mīa
vna iustitia. et vna eademq;
sit mīa que iustiā .s. diuīa vsia

Quare p̄ceptio et p̄hibi-
tio et consiliū dicantur
dei voluntas.

Ideo aūt p̄ceptio et
p̄hibitio atq; consiliū cū sint
tria. dr̄ tamē vnū quotq; eorū
dei volūtas. quia ista sūt sig-
diuīe volūtatis. q̄admodū
et signa ire dicūtur ira. et di-
lectōnis signa dilectō appel-
lantur. et dr̄ iratus deus. ꝛ tn̄
non ē ira in eo aliqua. sed sig-
tm̄. que foris sūt. quibꝫ iratus
ōnditur. ira ip̄ius nomīatur.

et est figura dicendi. Secundum quam
non est falsum quod dicitur: sed
verum quod dicitur sub tropi nubilo
obumbratur. Et secundum hos tropos
diuerse voluntates dei dicuntur.
quia diuersa sunt illa que per
tropum voluntas dei dicuntur.

Vbi voluntas dei pro precepto et consilio accipiatur.

Pro precepto dei atque consilio potest
accipi voluntas: ut ibi. Fiat
voluntas tua sicut in celo et in
terra. Et alibi. Qui facit
voluntatem patris mei qui in ce-
lis est. ipse frater meus et soror
et mater est. Et contra hanc volun-
tatem multa fiunt. Vnde Aug.
in li. de spiritu et litera. Infideles
inquit contra voluntatem dei faciunt

cū eius euāgelio non credūt
Q̄ deus non wlt ab hoī-
mbus fieri oīa que p̄cep.
uel non fieri que ꝓhibet.
Et si illa dicūtur dei volūtas:
ideo quia signa sūt diuīe vo-
lūtatis non ē tamē intelli-
gēdū deū omē illud fieri vel
le quod cuicūq; p̄cepit ul' nō
fieri quod ꝓhibuit. Precepit
em abrae īmolare filiū nec
tamē voluit nec ideo p̄cepit
ut id fieret sz ut abrae ꝓbare
fides. Et in euāgelio p̄cepit
sanato ne cui diceret ille aūt
p̄dicauit ubiq; intelliges deū
nō ideo ꝓhibuisse quin vellet
opus suū p̄dicari sz ut daret
formā hoīm laudē hūanam
declinandi.

De pmissione et opacone
vbi dicatur dei volutas

Pmissio q3 dei et o
peraco volutas dei appellant
qualr accipit Aug. in ench dicens
Non fit aliquid nisi ops fieri
velit, vel smedo ut fiat, vl ipe
faciedo. Nec dubitadu e deu
facere bene, etia smedo fieri que
cuq3 fiut male, no em hec nisi
iusto iudico dei sinit, et pfecto
bonu e ome quod iustu e. Ecce
hic manifeste hem9 dei volunta
tem appellari ipius operacom
uel pmissiom cu dicit non fieri
aliquid nisi ops fieri velit, vbi
includit et bona et mala omia
que fiut. Hoq3 apte distiguit.

quō deū velle dixerit ne eadē
rōne intelligeretur velle bona
et mala subdēs vel sinendo
vt fiat hoc q̄ntū ad mala
dicat vel ipe faciēdo hoc q̄ntum
ad bona Mala em̄ sinit fieri:
sz nō facit bona vo ipe facit.
Ioqz dixit eū velle qz et volēs
mala sinit et volēs bona opa
et ob hoc p̄missio et operatio
volūtas dei dicūtur.
Quiqz sup̄ sūt p̄posita q̄
dicūr scdm̄ tropū et ideo
distinguat lctor vbiqz p
quo eorz accipia volūtas.
Quiqz ergo sup̄ posita sūt q̄
dicūtur scdm̄ tropū dei volū-
tas: quia signa sūt dīuīe vo-
lūtatis que vna ē et īmuta-
bilis s. dei bn̄placitū Ideoqz

diligēter distinguat lector ubi de
volūtate dei scriptura ꝯmemorat
iuxta quē modū accipi oꝑteat
s. ꝑ bn̄placito dei an ꝑ aliquo
signoꝝ eius. Magna em̄ ē adhi
bēda discretio in cognitōe diuīe
volūtatis: qꝛ et bn̄placitū dei
est volūtas eius: et signū bn̄
placiti eius dr̄ volūtas eius:
Sꝫ bn̄placitū eius eternū ē
signū vero bn̄placiti nō. Et cō
sonat rerū effectibꝫ bn̄placitū
ipius: et ipi effectꝰ rerꝫ ab illo
nō discordāt. Et fit em̄ q̄d bn̄pla
cito wlt fieri et om̄e quod nō
wlt fieri neq̄q̄m fit. Nō ita āt
est de signis: qꝛ ꝑcepit ds mul
tis ea que nō faciūt et ꝓhibet
que nō cauēt et cōsulit que nō
implent.

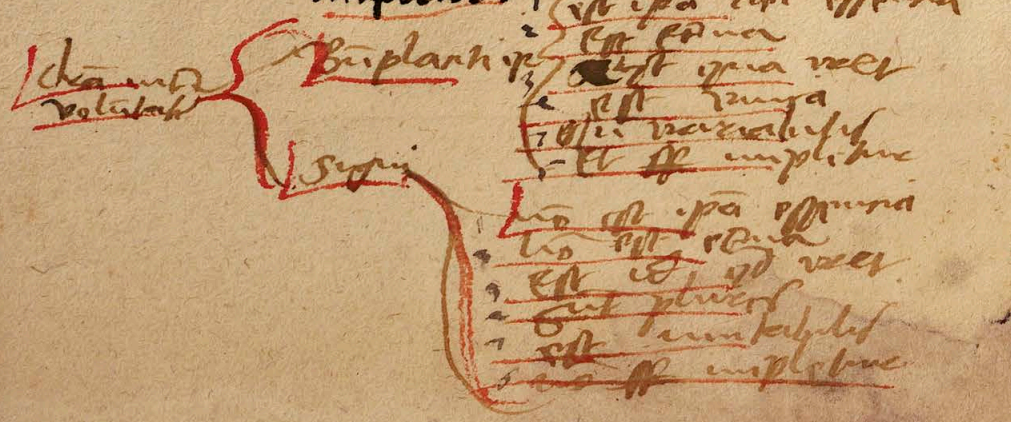

Illi sm̄e qua dictū ē dei
volūtate nō posse cassari
que ipe est quedā videtur
: obuiare

Ic oritur q̄stio

Dictū est em̄ in supioribus et
autoritatibz cōmunitū q̄ volū-
tas dei que ipe est. Vōturqz bn̄
placitū eius cassari non pōt
qz illa volūtate fecit q̄cuqz vo-
luit in celo et in terra. cui teste
aplo nihil resistit. Quitur ḡ
quō accipiēdū sit q̄ apls de dō
ait. Qz wlt om̄s hoīes saluos
fieri. Cū em̄ non ōs salui fiāt
sz dānantur. videt vtiqz fie nō
fieri quod ds wlt fieri huāna
.s. volūtate impediēte volūta-
tem dei. Dūs qz in euāgelio

impia ciuitate compellas. Quo
ciens inquit volui congregare
filios tuos sicut gallina congre
gat pullos suos sub alis et no
luisti. Ita hec dicuntur tamquam dei
voluntas superata sit hominum vo
luntate et infirmissimis nolendo
impedientibus non potuerit facere po
tentissimus quod volebat. Ubi est
ergo illa omnipotentia qua in celo
et in terra secundum prophetam omnia
quecumque voluit fecit et quomodo vo
luntati eius secundum apostolum nichil
resistit si colligere filios ierusalem
voluit et non fecit. Hec enim predi
ctis plurimum obuiare videntur.

Solutio quomodo intelligen
dum sit illud volui con
gregare et noluisti.

Sz audiamus solucōm / ac p̄mū
quō accipiēdū sit illud q̄d dūs
ait. videamus / Non em̄ ex eo sen-
su illud dictū est / ut ait Aug. ī
ench / p̄dictā questiōm soluens /
quasi dūs voluerit congregare
filios ihrlm / et nō sit factū qd̄
voluit / qr ipa noluerit / sz potius
ipa quidē filios suos ab ipo colli-
gi noluit / qua tamē nolente fi-
lios eius collegit ipe / omēs q̄s
voluit / qr in celo et in t̄ra / nō
quedā voluit et fecit / quedā vō
voluit et nō fecit / sz oīa q̄cūqz
voluit fecit. ut sit sensus / Quo-
ciens volui congregare filios
tuos et noluisti. i. quotq̄t cōgre-
gaui mea volūtate sp̄ efficaci-
te nolente feci. / Ecce ī euidenti

positū est q̄ illa domi v̄ba su-
perioribus nō repugnat.

Quō intelligēdū sit illud: Qui vult omnes homines saluos fieri

Aut ~~euident~~ videre restat
quō etiam p̄missa v̄ba ap̄li
p̄dictis nō contradicāt. qui de
deo loquēs ait. vult omēs ho-
mines saluos fieri. Quoꝝ oc-
casione v̄borū multi a veri-
tate deuiauerūt dicētes deū
multa velle fieri que nō fiūt
Sz nō est intelligēdū ea rōne
illud ēe dictū quasi d̄s vellet
aliquos saluari et nō saluent
Quis em̄ tam impie desipiat
ut dicat deū malas hom̄ vo-
lūtates q̄s voluerit et quādo

voluerit et vbi voluerit in bo
nū non posse ꝯuertere. Non est
vtiqꝫ vm̄ q̄d in ps̄ dr̄. Quecūqꝫ
voluit fecit. si aliqua voluit et
non fecit. et quod ē indignius
. iō non fecit. qm̄ ne fieret. quod
volebat omnipotēs volūtas hoīs
īpediuit. Ideoqꝫ cū audimꝰ et ī
sacris lr̄is legimꝰ. q̄ velit ōs
hoīes saluos fieri. nō tam̄ iō
debemꝰ omnipotētissime dei vo
lūtati aliquid derogare. sed
ita intelligē quod scr̄ptum ē.
Vult omēs homīes saluos fieri
tanqm̄ dicētur. nullm̄ hominē
fieri saluū nisi quē saluum
fieri ipē voluerit. nō q̄ nullꝰ
sit hom̄. nisi quē saluū fieri
velit. sꝫ q̄ nullus fiat saluus. nisi

que velit saluari. et ideo rogandus
est ut velit. quia necesse est fieri
si voluerit. Non enim credendus
omnipotens aliquid voluisse fieri quod
factum non sit. Sic etiam intelli
gitur illud. Illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum. non quia
nullus hominum est qui non illuminetur.
sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur.
Potest et alio modo illud intelli
gi. Dum tamen credere non cogamur
omnipotentem aliquid fieri voluis
se factumque non esse. qui sine vllis
ambiguitatibus sicut in celo et in
terra. sicut veritas cantat. omnia
quecumque voluit fecit. profecto facere
non voluit quecumque non fecit. Ex his
aperte ostenditur quod deus ea voluntate
que ipse est non vult aliquid fieri

quod nō fiat / neqꝫ nō fieri
quod fiat.

Vtrꝫ mala dei volūtate fiant an eo nolente

Ideoqꝫ cū constet omīa bona
que fiūt / eius fieri volūtate.
que si fieri nollet nllatenꝰ fie
rent / recte queri solet. Vtrꝫ et
mala omīa que fiūt. i. pcta
dei fiāt volūtate / an nolente
eo fiant / Sup hoc diuisi varia
sentiētes / sibi contradicē inueni
untur / Alii em dicūt qꝫ deus
wlt mala ēe vel fieri / non tn
wlt mala / Alii vō qꝫ nec wlt
mala ēe nec fieri / in hoc tamen
ꝯueniūt et hi et illi / qꝫ vtiqꝫ fa
tētur deum mala nō velle / Vtri
qꝫ vō rōnibꝫ et autoritatibus

inmitutur ad muniendam suam
assertionem.

Quare dicunt quidam deum velle mala esse uel fieri

Qui enim dicunt deum mala velle
esse uel fieri suam hijs modis
muniunt intencionem. Si enim inqui-
unt mala non esse uel non fieri
vellet nullo modo essent uel fierent
quia si vult ea non esse uel non
fieri et non potest id efficere s. ut
non sint uel non fiant voluntati
eius et potencie aliquid re-
sistit et non est omnipotens quia non
potest quod vult sed impotens est si-
cuti et nos sumus qui quod vo-
lumus quandoque non valemus sed
quia omnipotens est et in nullo impotens
certum est non posse fieri mala vel

esse nisi eo volente. Quo enim
muito eo et nolente posset ab
aliquo malum fieri. Cum scriptum
sit. voluntati eius quis resistet.
Supra etiam dixit Augustinus
quia necesse est fieri si voluerit
Sed vult mala fieri aut non fieri
Si vult non fieri non fiunt. fiunt autem
vult ergo fieri. Item bonum est ma
la esse vel fieri. alioquin summe
bonus non permitteret ea fieri. Unde
Aug. in enchi. Quamvis ea inquit
que mala sunt inquantum mala
sunt non sunt bona. tamen ut non
solum bona sed etiam sint et mala
~~nullo modo sinerent~~ bonum est. Nam
nisi esset hoc bonum ut essent et
mala. nullo modo esse sinerentur ab
omnipotenti bono. cui procul dubio

qm̄ facile est quod vult facere tā
facile est qd̄ nō vult ēē nō sine
Hec nisi credamus periclitatur
nr̄a confessio q̄ nos in prem̄
omnipotētē credē cōfitem̄ Ecce
hic apte hēs q̄ bonū ē mala
ēē omnis aūt boni deus auctor
est qui vult omē bonū ēē qd̄ ē
Cū s̄ bonū sit mala fieri uel ēē
s̄ et mala vult fieri uel ēē His
atq; alijs huiuoi rōnibz et autori
tatibz vtūtur qui dicūt deū velle
mala ēē vel fieri.

Hic ponit et rōnes illoꝝ
qui dicūt dei volūtate
non fieri mala uel nō ēē

Illi vero qui dicūt
dei volūtate mala nō fieri uel
nō ēē inductōnibz p̄missis ita

rndent dicentes deum nec velle ma
la fieri nec velle non fieri vel nol
le fieri sed tm non velle fieri Si n.
vellet ea fieri uel esse Et ita
eet auctor malorum ut scorum
ptestantur autoritates non g
eius volutate fiunt mala Item
si nollet mala fieri vel vellet
non fieri et tamen fierent omps
non eet cum eius volutas huma
ne volutatis effectu impedire
Ideoq; non cedunt deum velle ma
la fieri ne malorum auctor in
telligat nec cedunt eum velle
mala non fieri uel nolle fieri
ne impotens ee videat sed tm
dicunt eum non velle mala fieri
ut non auctor sed pmissor ma
lorum monstret Vnde et ewa ubi

ondit deū auttorē ēē oīm bo-
norū dicēs. i. oīa ꝑ ipm̄ facta
sūt. consequēt malorū auttorē
esse negat dicēs. et sine ipo fa-
ctū est nihil. i. pctm̄. Non dixit
ꝑ eū factū ēē. uel eo nolente et
inuito. sz tm̄ sine eo. i. sine eius
volūtate. qr nō eius volūtate
fit pctm̄. Non ergo deo nolēte
vel nolente. sz nō volente fiūt
mala. qr nō subest dei volūtati
ut malū fiat uel nō fiat. sz ut
fieri sinat. qr bonū est sinē ma-
la fieri. et vtiqz volēs sinit. nō
volēs mala. sz volens sinē ut
ipa fiant. Qa nec mala sūt
bona. nec ea fieri vel ēē bonū ē.

Quō intelligedū sit illd'
Augustini. mala fieri bo-
nū est.

Ad vero Augustinus ait Mala
fieri bonum est, nec sinerent ma
la ab omnipotenti bono fieri nisi
hoc esset bonum ut ea essent, ea
ratione dictum esse asserunt, quia
ex malis que fiunt deus bona
elicit, nec ipse permitteret ea fieri
nisi de eis bonum aliquid faceret
Unde Aug. in eodem li. ench.
aperte indicans predictorum verborum
talem esse intelligentiam ait.
Deus omnipotens cui rerum est summa
potestas cum summe bonus sit, nullo
modo sineret aliquid mali esse
in operibus suis nisi usque adeo
esset omnipotens et bonus, ut bene
faceret etiam de malo. Item in eodem
Melius iudicavit deus de malis
bona facere quam mala nulla per

mittere. Ex hoc itaque sensu dictum est ac verum est bonum est mala fieri quia ex malis que fiunt bonis qui secundum propositum vocati sunt sancti accedit bonitas vel utilitas. Talibus enim ut ait apostolus in bonum cooperantur omnia etiam mala quia eis prosunt que aliis facientibus obsunt. Unde etiam aliquando in scriptura legitur malum appellari bonum ut hieronimus super Marcum. Malum inquit inde bonum fuit scilicet nobis. Nec si bonum est illi vel illi inde sequitur quod simpliciter bonum sit. Proprie enim ac simpliciter bonum est quod in se et facienti bonum est.

Quadripartita boni acceptio

Est enim aliquid quod in se bonum

est et cui fit sed non est bonum
facienti ut cum subuenitur pau
peri sed non propter deum. Et aliquid
bonum in se et facienti sed non ei
cui fit ut cum veritas propter deum
alicui non obedienti predicatur
Et aliquid in se et facienti et
ei cui fit bonum ut cum veritas
predicatur propter deum credenti.
Unde apostolus Bonus odor sumus
deo aliis odor vite aliis odor
mortis Est autem aliud quod
nec in se bonum est et facienti
nocet et damnat nisi peniteat
ut malum valet tamen ad aliquid
Ut enim ait Aug. in Ench. A summe
et equaliter et immutabiliter bona trini
tate creata sunt omnia nec summe
nec equaliter nec immutabiliter

bona. sz tamē bona etiam sin-
gula. Simul vō vniuersa valde
bona. Q'a ex omnibz consistit
vniuersitatis admirabilis pulcri-
tudo. In qua etiā illud quod
malū dr̄ bn̄ ordinatū. et loco
suo positū. eminēcius comēdat
bona. ut magis placeāt z lau-
dabiliora sint dū ꝯparant malis.

Q mala vniuersitati va-
lent et faciētibz sua ꝓpria
vel paciētibz aliena ꝓsūt
electis tantum.

Hinc patet q ex mal que fiūt
aliquod ꝓuenit bonū dū bona
magis placent. et laudabiliora
existūt. Ipis etiam facientibus
ex mal que faciūt intdum bona
ꝓueniūt si scdm ꝓpositū vocati

sunt sancti. Talibus enim ut ait Au-
gustinus in libro de correctione et
gratia. usque a deo deus omnia cooperatur
in bonum. ut si qui horum deviant
et exorbitant. etiam hoc ipsum eis
faciat proficere in bonum. quia humili-
ores redeunt atque doctiores: ut
Petrus. Illa etiam mala que ab
iniquis fideles perferunt. ut ait
Aug. in li. de trin. ipsis utique pro-
sunt. ut ad delenda peccata vel ad
exercendam probandamque iustitiam vel
ad demonstrandam huius vite mi-
seriam. Ideoque et Iob dei manum
et apostolus sathane stimulum sensit. et
uterque bene profecit. quia malum
bene portavit.

Ex predictis concluditur ostendens
esse bonum fieri mala multis
modis:

Si quis igr diligēt
attendat que scripta sūt facile
est ei percipe ex malis bona p
venire. et ex ea rōne dictum ēē
quod bonū est mala fieri vel ēē
non qr malū sit bonū. vel quia
bonū sit malū fieri. Non est eniz
bonū malū fieri ab aliquo: quia
non est bonū ut aliquis faciat
malū. Si em̄ hoc ēēt bonū. p fe
cto huius deus auctor ēēt. qui
est auctor omīs boni. Qr si huius
deus auctor ē eo s̄ auctore hō
agit mala. et ita eo auctore hō
fit deterior. Et si eo auctore homo
fit deterior. tūc eo volente hō fit
deterior. Idem est em̄ dicē aliquid
fieri deo auctore quod deo volente

Deo aut̄ auctore homo nō fit
detior. ergo nō deo volēte. Vt
Aug. in li. lxxxiii. questio. apte
astruit a minore dicēs ita. Nullo
sapiēte hoīe auctore fit homo de-
terior. Tanta em̄ est ista culpa
que in sapiētem hoīem cadere
nequit. Est aut̄ deus om̄i hoīe
sapiente p̄stancior. Multomin⁹
g̊ deo auctore fit hō detior. Mul-
to em̄ est p̄stancior dei volūtate
q̄m hoīnis sapiētis. Illo autē
auctore cū d̄r. illo volēte dicit
g̊ est viciū volūtatis hūane
quo est homo detior. q̊d viciū
si longe abest a dei volūtate
ut ratō docet. a quo sit querē-
dū est. Ecce apte dicit Aug.
deo auctore vel volente hoīem

non fieri deteriorem: sz vicio vo-
lūtatis sue. Non est ergo deo au-
ctore quod malū fit ab aliquo:
et ita deo volente mala nō fiūt.

Quod in deo non est causa ut sit homo deterior.

Deinde idem Augustinus querens
quid sit causa ut homo sit deterior
in deo nō esse asserit in eodem libro
sic dicens. Ut sit hō deterior: aut in
ipso est. aut in alio: aut in nihilo
Et ex his apte ōnditur quod nō ē
bonū ut sit hō deterior: quia nō
est deus eius rei causa qui tm̄
cā bonorum ē. Et si nō est bonū
ut homo fiat deterior non est ergo
bonū ut ab eo fiat malū: non
ergo vult deus ut ab eo fiat malū

Aliter probat quod deo autore non fiūt mala.

Item aliter etiam ondit quod deo au
ctore vel volente non fiunt mala quia
ipse non est causa tendendi ad non
esse. Tendere enim ad non esse malum
est. Ipse autem auctor mali non est
Tendit vero ad non esse qui operatur
malum. non ergo deo auctore est
quod aliquis operatur malum. Non
est ergo bonum quod aliquis operatur
malum. quia tantum boni deus auctor
est. Hec autem Aug. in eodem libro
aperte explicat ita dicens. Quoniam
que sunt auctor est. et ad cuius
bonitatem id pertinet ut sit omne
quod est. boni tantum modo causa est
Quo circa mali auctor non est
et ideo ipse summum bonum est. a quo
in nullo deficere bonum est. et malum
est deficere. Non est ergo causa deficiendi.

.i. tendēdi ad non ēē qui ut ita
dicā ēēndi causa est. Qz olim q^e
sūt auctor est que inq̄ntū sūt
bona sūt. Ecce aꝑte hēs ꝙ defi-
cere a deo qui sūmū est bonuz.
malū est. Mala ergo facē ma-
lum est non g^o deo auctore vel
volente mala sūt.

Obiectio quorūdā so-phistica qua ꝓbare ni-tūtur ex deo esse ꝙ ma-la fiant.

Iam sufficient ostēsum ē. ꝙ deo
auctore nō fiūt mala. Quidaz
tamē zophistice incedētes. et
ideo deo odibiles ꝓbare conāt
ex deo auctore ēē ꝙ mala fiūt
h^o mō. Qz mala fiūt v̄m est.
omē aūt v̄m quod ē. a v̄itate

est que deus est. A deo ergo est quod
mala fiunt. Quia autem omne verum a deo
sit confirmat autoritate Aug.
in li. lxxxiii. q. ita dicentis. Omne
verum a veritate verum est. Est autem
veritas deus. Deum ergo habet aucto-
rem omne verum. Est autem verum
quod mala fiunt vel sunt. Deo ergo
auctore est quod sunt vel fiunt mala.

Responsio ubi concedit omne verum esse a deo. et sophisma aperit.

Quibus facile est nobis respondere
sed indignum responsione videtur quod
dicunt. Omne namque a deo verum est.
ut ait Aug. cui consonat Ambrosius
qui tractans illud verbum apostoli. Nemo
potest dicere dominus ihesus nisi in spiritu sancto.
dicit quod omne verum a quocumque dicitur a

spū sancto est. Cū itaqz vm
sit q mala fiūt. hoc vm eqdm dr
illa locutōe. s. mala fiūt. a deo ē
sz nō inde sequit q a deo sit. ut
mala fiant. Si em hoc diceretur
autor malorz deus ee intelligeret
quod ex simili manifeste falsū
ondetur. Deus prohibet furtū fieri
sz furtū fieri verū est. ergo prohibet
verum: non sequitur.

Partē questionis appro
bat illorz qui dicūt deū
non velle mala fieri.

Hec igr et alia huiusmodi mania
relinquētes. premisse questionis
parti saniori fauētes que scōrz
testimoniis plenius approbatur.
dicamus deum non velle mala
fieri neqz nolle fieri. Omē ergo

quod vult fieri fit et omne quod
vult non fieri non fit. Fiunt
autem multa que non vult fieri ut
omnia mala :—

Quod voluntas dei semper impletur de homine quocumque se vertat.

Voluntas quippe dei semper
efficax est ut fiat omne
quod velit et nihil fiat quod nolit
que de homine semper impletur
quocumque se vertat. Nihil enim
ut ait Aug. in libero arbitrio
constitutum superat voluntatem
dei et si faciat contra eius volun-
tatem tamen contra eius volun-
tatem que ipse est nihil putan-
dum est ita fieri tamquam velit
fieri et non fiat vel nolit fieri

et fiat. Illa enim voluntas ut ait
Aug. in ench. semper impletur
aut de nob. aut a nob. De nob.
impletur. sz tamen non implemus
eam quando peccamus. A nob. im
pletur quando bonum facimus. ideo
enim facimus quia scimus placere
deo. Ita et de homine semper deus
implet suam voluntatem. quia
nihil facit homo de quo deus
non operatur quod vult. Non
enim vult deus ut peccet homo
quilibet. Si autem peccauerit
penitenti vult parcere ut viuat
in peccatis vero perseuerantem pu
nire ut iusticie potentiam con
tumax non euadat. Sicut alios
ab eterno preparauit ad penam.
ita alios preparauit ad gloriam

et hec sunt magna opera domini
exquisita in omnes voluntates eius
Et tam sapienter exquisita
vt cum angelica et humana crea
tura peccasset. idem non quod
ille sed quod voluit ipsa fecisset
etiam per eandem creature vo
luntatem qua factum est quod crea
tor non voluit. replet ipse
quod voluit bene vtens ~~malis~~
etiam malis tanquam summe bo
nus ad eorum damnacionem quos
iuste predestinauit ad penam
et ad eorum salutem quos beni
gne predestinauit ad graciam
Quantum enim ad ipsos attinet
quod deus noluit fecerunt quantum
vero ad omnipotenciam dei nullo
modo id facere valuerunt. Hoc

quippe ipo. q contra eius vo
lūtatem fecerūt. de ipis facta
est volūtas eius. Preterea naqz
magna domi sūt opa exquisi
ta in omes volūtates eius. vt
miro et ineffabili mo non fiat
pter eius volūtatē. quod etiam
fit cont eius volūtate. quia no
fieret si non sineret. nec vtiqz
nolens sinit. sz volēs. nec sineret
bonus fieri male. nisi omipotēs
et de malo posset facē bonū bn.
Hys vbis euident monstrat.
q volūtas dei eterna sp implet
de homie. etiā si faciat homo ꝯt
dei volūtatē. Sz attēdēduz est
diligent. quo in supioribz dr
fieri aliquid cōn dei volūtatez
quod tamē non fit pter eam.

Et qualit' intelligendu sit illud
quantum ad se fecerunt quod deus
noluit. quantu vero ad omnipote-
ciam dei nullo modo id facere va-
luerunt. Videtur enim ista supio-
ribus obuiare ubi dictu e vo-
lutati eius nihil resistere.

Hic aperit dicens diu-
sis modis supra accipi
dei voluntatem.

Verum ut sup' diximus volutas
dei diuisis modis accipit' q diu-
sitas in pdictis vbis si diligenter
notetur nihil ibi contradictionis
repitur. Ubi enim dicit no fieri
pter eius volutate etiam qd
fit con eius volutate dissimilr
accepit volutate et no ipam vo-
lutate que deus est et sempna
est sz eius signa pdictis vbis i-

telligi voluit. i. prohibicōm siue
p̄ceptōm et p̄missiōm. Multa n.
fiūt contra dei p̄ceptū uel prohibi-
cōm que tamē nō fiūt p̄ter eius
p̄missiōm. Ipius nāq; p̄missiōe
omnia fiūt mala. que tamē p̄ter
eius volūtatē semp̄rnā fiūt. Sic
Aug. dicit sr̄ illum locū p̄s. vt nō
loq̄tur os meū opa hoīm. Opera
em hoīm dicit ea que mala sūt
que p̄ter dei volūtatē fiūt que
ipe est. sz nō p̄ter eius p̄missiōm
que ipe non est. Appella tamē
ipa dei volūtas. qr deus volēs
sinit mala fieri. fiūt et contra
eius p̄ceptōm vel prohibicōz. sz
non cōn eius volūtatē que ipe
est. nisi dicātur cōn eam fieri. qr

p̄ter eam fiūt. Cont̄ eam quippe
nihil ita fit. ut velit fieri quod
nō fiat. vel nolit fieri et fiat. q̄d
euident̄ ibi Aug. notauit. Vbi
ait. Q̄ntū ad ipos attinet q̄d
deus noluit fecerūt. q̄ntum vō
ad omnipotētiā dei. nullo mō id
facere valuerūt. Ac si diceret fecerūt
cont̄ dei p̄ceptū. quod appellā
volūtas. sz nō fecerūt contra
dei volūtatē omnipotētē. q̄r hō
nō valuerūt. illud valuerūt
et ita p hoc quod fecerūt cont̄
dei volūtatē. i. p̄ceptū. de ipis
facta est volūtas eius. i. īple
ta est volūtas eius semp̄rna
que eos dānari volebat. Vnde
Greg. sr̄ Gen. Multi volūtatē
dei pagūt. vnde mutare ꝯtēdūt.

et consilio eius resistentes obse-
quuntur. quia hoc eius dispositioni
militat. quod per humanum studium
resultat. Hic aperte ostenditur quia
dum mali consilio ac precepto dei
resistunt quod voluntas dei appel-
latur. ea faciunt unde voluntas
eius que ipse est impletur. que dis-
positio vel beneplacitum vocatur.
Nam ut ait Aug. in ench. quan-
telibet sint voluntates angelorum
et hominum bonorum vel malorum. vel
illud quod deus vel aliud volen-
tium quam deus. omnipotentis volun-
tas semper invicta est. que mala
esse numquam potest. etiam dum mala irro-
gat. iusta est. Deus ergo opus sive
per misericordiam cuius vult miseretur. sive
per iudicium quem vult obdurat. nec

nec iniqz aliquid facit. nec nisi
volens quicqm̄ facit et oīa que-
cumqz vult facit.

Sūmatim perstringit sen-
tētiam p̄dictoꝝ addens q̄re
deus p̄cepit omnibus bona
facere et mala vitare. cū non
velit hoc ab omnibz implere

Ex p̄dictis liquet q̄ volūtas dei
que ipe est sp̄ īuicta ē nec in
aliquo cassat̄ sed p oīa implet̄

Consiliū vero eius et p̄ceptio
siue p̄hibitio nō ab omnibz im-
plentur quib⁹ p̄posita et data
sūt. Neqz ideo p̄cepit omnibus
bona vel p̄hibuit mala. vel
consuluit optima q̄ vellet ab
omnibus bona que p̄cepit fieri
vel mala que p̄hibuit vitari
Si em̄ vellet utiqz et fierent.

qz in nullo pōt ab hoīe supari
uel impediri eius volūtas: sed
ut iusticiā suā hominbz ondēt
et mali ēent inexcusabiles:
Deniqz ut boni ex obediencia
gl'am mali ex inobediēcia penā
sortirētur: sicut vtrisqz ab et'
no p̄parauit. Ea ergo que omnibz
p̄cepit vel ꝓhibuit a quibusdam
voluit fieri vel vitari: sz non ab
omnibz: et quedā ꝑsonalit' p̄ce
pit et in veteri et in noua lege
que ab eis quibus p̄cepit fieri
noluit: ut abrae de īmolacōe filij
et in euāgelio quibusdā curat'
quibz p̄cepit ne cui dicēnt.
Qz aliquādo homo bona
volūtate aliud vult q̄z d's.
et aliqn̄ mala id q̄d deus
bona volūtate vult.

dis. 28.

tiendum quoque est quod aliquando
mala est voluntas hominis
idem volentis quod deus vult
fieri et aliquando bona est voluntas
hominis aliud volentis quam deus.
Ut enim bona sit hominis voluntas
oportet attendere quid congruit
ei velle et quo fine. Tantum enim
interest inter voluntatem dei et volun-
tatem hominis ut in quibusdam
aliud congruat deo velle aliud
homini. Unde Aug. in ench. Aliquando
bona voluntate homo vult aliquid
quod deus non vult bona multo
amplius multoque certius voluntate
Nam illius mala voluntas esse
nunquam potest. Tanquam si bonus fi-
lius patrem velit vivere quem deus
bona voluntate vult mori. Et

rursus fieri pt ut hoc velit
homo volūtate mala quod
deus wlt bona velut si malꝰ
filius velit mori prem velit
etiam hoc deus Nempe ille wlt
quod non wlt deus iste vero
id wlt quod wlt et deus et tn
bone dei volūtati pietas illius po
cius consonat qmvis aliud vo
lentis qm ~~idem~~ huiꝰ volentis
impietas Multū em interest
quid velle homī quid deo con
gruat et ad que fine sua qlsqꝫ
referat volūtatē ut approbet vel
improbetur Pōt em velle bonū
quod no congruat ei velle et
pt velle bonū quod congruit
ꝫ no refert ad fine rectū et io
non est bona volūtas.

Q bona dei volūtas mala

hoim̄ ~~mala~~ volūtate īple²
ut in passione xp̄i contigit
vbi q̄ddā factū est quod d̄s
bona et iudei mala volūtate
voluerūt. voluerūt tamē et
aliquid quod deus nō voluit.

Illud q̄z non est p̄termittēdum
q̄ aliq̄ndo dei volūtas bona
p̄ malam hoīnis volūtate īple²
vt in crucifixione xp̄i factuz ē.
quē deus bona volūtate mori
voluit. Iudei vō impia volūta
te eū crucifixiunt. Et volebant
iudei mala volūtate quoddam
quod deus voluit bona. volebat.
s. ut xp̄us patētur morere². s̄z
volebāt. et aliquid aliud quod
deus nolebat. s̄z occidē xp̄m. qd̄
fuit mala actio et pctm̄. Actum
quippe iudeoz nō voluit deus:
passiom̄ vero xp̄i ~~vō xp̄i~~ voluit.

sicut et in ipo ps. xps ad prem ait
Tu cognouisti sessiom mea. i. voluisti
et approbasti passiom mea. tibi em
placuit. Voluit itaqz tota trinitas
vt xpus pateretur. nec tam voluit
ut iudei occiderent. qz voluit pena
xpi. sz no voluit culpa iudeorum. nec
tamen noluit. si eum noluisset. nec
fuisset.

Oppositio.

Sz ad hoc opponitur sic. Si voluit
deus ut xpus pateretur. voluit ita
qz ut pateretur a iudeis vel no. Si
voluit ut no pateretur a iudeis. cum
passus sit. factum est itaqz quod vo
luit deus no fieri. Si aut voluit
eum pati a iudeis. ergo voluit eum oc
cidi a iudeis. voluit itaqz ut iu
dei occiderent eum. Ad quod rndentes
dicimus simpliciter concedendum esse. quod deus

voluit xp̄m pati mori · q̄ eius
passio bonū fuit et cā nr̄e salutis /
Cū aūt dr̄ volebat eū pati vel
occidi a iudeis / Hic distinguēd
est / Si em̄ intelligr̄ sic / volebat
eū sustinē passiōm siue cr̄ifixiōz
a iudeis illatā · verus ē sensus
Si vō intelligr̄ sic · volebat ut iu-
dei occidēnt eū · falsum ē / Non
em̄ volebat deus actōm iudeoꝝ
que mala erat / sz volebat pas-
sionē bonā / et hec volūtas ꝑ
malas iudeoꝝ īpleta ē / Vnde
Aug. in ench / Deus quasdā vo-
lūtates suas vtiqz bonas īplet /
ꝑ maloꝝ hom̄ volūtates malas /
sic ꝑ maliuolos iudeos bona vo-
lūtate p̄ris xp̄c ꝑ nob̄ occisꝰ ē /
q̄ tm̄ bonū fuit ut apl̄s Petrus

qn id fieri nolebat Sathanas ab
ipo qui occisus e diceretur Ecce
manifeste hes magnu bonu
fuisse q xps occisus e et h bm
quia petrus nolebat. io redargu
tus est.

Utrum placuerit viris bonis q
xps pateretur et moreretur. pla
cuit quidem intuitu nre redem
cionis. sz no ipius cruciatus

Ex quo solvitur questio qua qri
solet. utrum viris sctis placere debuit
q xps pateretur vel occideretur
Debuit enim eis placere intuitu nre
redencionis sz no intuitu ipius cruci
atus Voluerunt ergo ac vehementer cu
pierunt xpm mori propter liberacoz
hominis et implecoz divine volutatis
sz no voluerunt delectacoe ipius affli
ctionis De eodem ergo letabantur et

tristabantur. sed ob aliud gaude-
bant et propter aliud dolebant. Vole-
bat ergo xpm mori pro hominis
redemptione. et tamen de morte ipius
diuersis de causis corda eorum va-
rie mouebantur.

Quomodo sentiendum sit de passioni-
bus sanctorum an velle an nolle
debeamus:

Si vero quaeritur. Vtrum eodem modo
sentiendum sit de passionibus et
martiriis sanctorum. Dicimus aliquam
esse differentiam inter passionem
capitis et membrorum. Cristi namque
passio causa est nostre salutis. quod
non est passio alicuius sancti
Nullius enim passione redemti
sumus nisi xpi. Profuerunt quidem
non modo eis qui passi sunt. verum
etiam aliis fidelibus ipsorum pas-

sionēs / verūtamē nr̄a redemtio
nō sūt / hō enī passio illius sola
potuit / qui deus est et hō / illius
ergo passiōm credētiū pie mētes
voluerūt et optauerūt fieri / sicuti
~~futurū~~ futurū credebāt / passiones
vō sctōrū possumus velle et nolle
et vtrūq; bona volūtate / si rcōs
nob̄ ꝓponamus fines / Cui enim
placuit pauli passio eo fine qr
p̄miū eius ꝑ hō auctū et ꝑatū
cernebat / bonā videtur hūisse
volūtatē / que volūtati eius
congruebat qua cupiebat dis
solui et ēē cū xp̄o / Qr autē vo
luit eū declinare passionē / et
effugere manus iniqrū cōpassione
pietatis / et ille hūit bonā volū
tatē / Vnde Aug. in ench. / Bone

apparebāt volūtates pioꝝ fidelium
q̄ nolebāt aplm paulū ihrlem p
gere ne ibi patetur mala que a
gabus ꝓphta pdixerat. et tamē hō
illū deus pati volebat ꝓ amīciāda
fide xpi. exercens mrem xpi. neqꝫ
ipe bonā volūtate suā impleuit
ꝑ xpianoꝝ volūtates bonas sed
ꝑ iudeoꝝ malas. et ad eū potius
ꝑtinebāt qui nolebāt q̄d volebat
qꝛ idipm mala volūtate fecerūt
q̄d deus bona volūtate voluit.
Ita et in passiōe xpi factum ē
q̄d em deus voluit. hō idem iudas et iudeus
et dyabls. sꝫ illi mala volūtate. ds
vo bona volūtate. s. ut xps mo
reretur. Verūtamē illi actū voluerūt
quē deus nō voluit. Nūc ad Misterium
diuine unitatis atq̄ trinitatis licet expte cognoscendum
[illegible] valuimus diligenter
[illegible] sumus. Nūc ad considerationem creaturarum
transeamus

[illegible]

III

1514